Raftul Denisei

PREMIO ADRIATICO 2021

MATTEO STRUKUL

DANTE ENIGMA

„Un roman istoric fascinant despre tinereţea poetului luptător, aventurier şi îndrăgostit pasionat."

— *IL GAZZETTINO* —

MATTEO STRUKUL

DANTE ENIGMA

EDITURA HUMANITAS

2022

Colecţie coordonată de

DENISA COMĂNESCU

MATTEO STRUKUL
DANTE ENIGMA
Copyright © 2021
Newton Compton Editori srl
This edition published in agreement with the Proprietor
through MalaTesta Literary Agency, Milan.
All rights reserved.

Această carte a fost tradusă cu sprijinul
financiar al Centrului pentru Carte şi Lectură
al Ministerului Culturii din Italia.

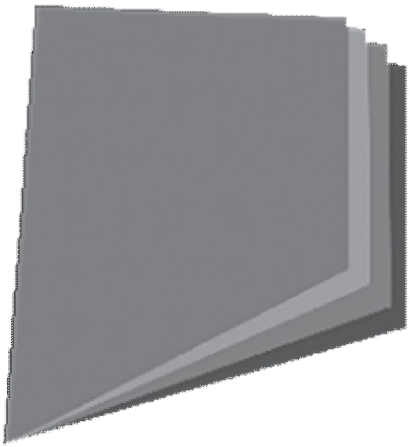

CENTRO
PER IL LIBR
E LA LETTU

© HUMANITAS FICTION, 2022, pentru prezenta versiune în limba română (ediția digitală)

ISBN: 978-606-097-134-4 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Acest e-book este protejat de legea drepturilor de autor. Reproducerea sa integrală sau parţială, multiplicarea sa prin orice mijloace şi sub orice formă, punerea sa la dispoziție publică pe internet sau în rețele de calculatoare, stocarea sa temporară sau permanentă pe diverse

dispozitive sau în sisteme care permit recuperarea informației, gratuit sau în scop comercial, precum şi alte fapte similare, fără permisiunea scrisă a editurii reprezintă o încălcare a legislației privind protecția dreptului de autor şi se pedepsesc conform legilor în vigoare.

Silviei, singura mare iubire
Florenței, oraş al minunilor
Lui Marco Santagata, stimat maestru

PRIMA PARTE
NELINIŞTEA
(Vara anului 1288)

1
Premoniția

Simțea cum îl copleşeşte o durere profundă, puternică. De parcă ascuțişul unei lame i-ar fi tăiat respirația. Privi cerul: o întindere albastră bătând în violet. Nu peste mult se va decolora în cenuşiu. Începea să bată vântul şi chiparoşii se clătinau sub suflarea lui rece, aproape nemiloasă. Lanul

de grâu părea plesnit de un bici invizibil, şi culoarea sa aurie se întuneca odată cu umbra care înainta, stingând lumina verii.

În curând avea să izbucnească furtuna. Percepea în aer mirosul de ploaie care face să dispară orice alt parfum.

Simți în schimbarea aceea bruscă o premoniție întunecată, o prevestire amară de moarte, de parcă o creatură diavolească şi-ar fi întins ghearele strălucitoare să sfâşie realitatea şi să arunce lumea într-o prăpastie de sânge şi durere.

Ştia că Donati dorea războiul. Şi cu el întreaga Florență. Arezzo, aflat în vecinătate, devenise prea arogant. Ghibelin, servindu-l pe împărat, provocase Florența în toate chipurile. Guelfii aşteptaseră doar un pretext, un capriciu neînsemnat, ca să pornească lupta şi să-i nimicească pe duşmanii dintotdeauna. Ştia că în timp ce el contempla cerul devenit deja plumburiu, sienezii erau pe punctul să se retragă după ce asediaseră Arezzo. Împreună cu florentinii organizaseră chiar şi o cursă de cai pe lângă zidurile oraşului, ca să-şi bată joc de duşmani.

Siena, înfumurata, îşi spuse. Siena, care credea că poate să-i pună în lanțuri pe lupii împăratului.

Simțea o fatalitate în aroganța aceea. Ghibelinii din Arezzo se închiseseră între zidurile propriului oraş. Iar acum, foarte probabil, puneau la cale o răzbunare atroce. Nu erau oameni dispuşi să accepte un afront ca acela. De multe ori se crezuse că au fost învinşi, ca mai apoi să se dovedească nişte adversari teribili.

În urmă cu mai puțin de treizeci de ani, Manfredi îi făcuse praf pe guelfi la Montaperti, devenind stăpânul Florenței. Leul din Suabia îi căsăpise pe duşmani ca pe nişte miei, înlăturându-şi adversarii. Angevinii reuşiseră să-l înfrângă după numai şase ani. Chiar şi atunci, prințul acela mândru

şi curajos se bătuse până la moarte, căzând la Benevento[1], cu arma în mână. Atât de vrednic fusese, încât francezii înşişi culeseseră pietrele pentru a-l îngropa şi onora pe câmpul de luptă.

Acum însă Florența şi Siena treziseră bestia ghibelină, iar bestia era în căutare de sânge. Dante nu se îndoia de asta, şi doar când se gândea simțea cum îl trec sudori reci.

Se gândi la Beatrice, la zâmbetul ei, la ochii luminoşi şi neliniştiți, la privirea cu care-i sfâşia sufletul. Oftă. Ce mult ar fi vrut să-şi strige dragostea! Dar nu putea. Niciodată n-ar fi putut. I se permitea doar să o încredințeze cuvintelor. Îşi imagină micile semne negre trasate cu cerneală, ca nişte picături de sânge întunecat, sortite să umple paginile gălbui de pergament. Formule secrete ale unei iubiri secrete.

Se simțea încătuşat. Era un bărbat în lanțuri, incapabil să-şi trăiască pe deplin sentimentul. Şi neputința aceea îl distrugea. În aşteptarea propriului sfârşit, simțea că iubirea lui pentru Beatrice devenea pe zi ce trece tot mai puternică, mai violentă, aproape insuportabilă. Chiar şi atunci când căsătoria demolase acea bazilică a pasiunii făcând-o bucăți, el îi legănase rugul fumegând între brațele sale. Nu avea nici o îndoială. Căci sentimentul acela era singura lui rațiune de a trăi.

Se ridică în picioare, apropiindu-se de splendida lui iapă. Avea coama lucioasă şi roşcată asemenea prafului de scorțişoară, şi o stea albă în frunte. Dante îi prinse botul între mâini şi i-l mângâie. Îi simți limba aspră lingându-i palma. Zâmbi. Îşi lăsă mâna dreaptă să alunece pe gâtul animalului, unde marea venă jugulară pulsa, fremătând de viață. Percepea cu degetele, sub pielea lucitoare, fluidul

[1] Bătălia care a avut loc lângă Benevento, în sudul Italiei, în 26 februarie 1266, între trupele guelfe ale lui Carol de Anjou şi cele ghibeline ale lui Manfredi de Sicilia.

acela cald. Admira noblețea animalului: docil şi totodată formidabil, aştepta răbdător ca stăpânul să se hotărască să încalece.

Dante îi ciufuli coama deasă. O iubea mult pe Nemesis.

Mai aşteptă puțin să audă primul tunet. Văzu fulgerul sfârtecând cerul devenit deja de culoarea cărbunelui.

Primele picături îi scăldară fața.

Încălecă şi o porni la drum.

2
Pieve al Toppo

Buonconte ştia că vor trece pe acolo. Amețiți de succes, lăsând la o parte orice prudență din pricina vinului şi a cursei de cai desfăşurate lângă zidurile oraşului Arezzo, sienezii se întorceau prin Val di Chiana. Mărşăluiau în ordine pe drum, pedestraşii în mijloc şi călăreții pe laturi, într-o formațiune perfectă, dar, desigur, nu de temut. Înaintau repede pentru că se ştiau urmăriți de Guglielmo de' Pazzi di Valdarno – zis Il Pazzo[2] din cauza temperamentului său agitat şi plin de cruzime – cu ostaşii lui. Îl simțeau parcă în spatele lor, încă de când plecaseră din Arezzo.

Buonconte însă o luase pe via di Battifolle până la Mugliano. Obligându-şi oamenii să mărşăluiască zi şi noapte, în etape forțate, reuşise să ajungă cu propria

[2] „Nebunul", în italiană.

armată aproape de Pieve al Toppo, în fața singurului vad al mlaştinii din Val di Chiana, care devenise şi mai înşelătoare după ploaia căzută în ultimele două zile.

Dacă Il Pazzo îşi ținea promisiunea, sosind pe neaşteptate cu ai lui, reuşeau să-i prindă pe oamenii lui Ranuccio Farnese în cursă.

Buonconte îşi înşiruise oştenii pe o parte a vadului, ascunşi printre copaci şi tufe.

Îşi pregătiseră săgețile în arbalete şi strângeau cu putere sulițele. Erau gata să le arunce înspre coloana sienezilor, muşcându-i flancul şi distrugând-o cu o ploaie de proiectile de fier.

În ziua aceea căldura era insuportabilă. Soarele ieşise de după nori şi incendia aerul. Oamenii aveau armuri uşoare ca să se poată mişca prompt şi repede, dar şi ca să nu fie doborâți de soare. După ce ar fi aruncat săgețile şi sulițele, s-ar fi retras în ordine, lăsându-i lui Buonconte şi cavalerilor săi sarcina de a distruge ceea ce mai rămânea din oastea duşmană, încrezători în faptul că Il Pazzo, ajuns în spatele sienezilor, va şti să execute cât mai bine masacrul.

Mari picături de sudoare îi broboneau fruntea, lipindu-i de piele părul lung şi castaniu. Ascuns în spatele copacilor; Buonconte, în armură uşoară şi el, aştepta. Era îmbrăcat în auriu şi albastru, culorile casei sale.

În sfârşit, văzu apărând coloana sieneză.

Ranuccio înainta în fruntea oamenilor săi. Ariergarda îi comunicase că Il Pazzo nu renunța şi că ghibelinii îi vor urmări până la Siena, dacă era necesar. Glumele războinice pe care el şi florentinii le înscenaseră sub zidurile oraşului Arezzo îi înfuriaseră teribil. Se blestema acum pentru aroganța aceea prostească. Ştia că nu putea să se odihnească, chiar dacă în ziua aceea, cu soarele care ardea

şi umezeala sufocantă care se ridica din mlaştini, primul lucru pe care ar fi trebuit să-l facă era să se oprească.

Dar nu exista nici o posibilitate.

Ajunseseră lângă Pieve al Toppo, lăsaseră în urmă satul, şi înaintau printre ochiurile de apă. Mâlul şi bălţile noroioase îi obligaseră să încetinească. Acum ajunseseră la o mică mlaştină. Ceru să se verifice dacă putea fi trecută cu uşurinţă. Apa stătătoare era adâncă de aproximativ un braţ. Cu puţin mai mult decât o baltă, dar destul de întinsă încât să taie pofta de a o ocoli. Eventual, se gândi, şi-ar fi putut răcori capul cu apă în timp ce o traversau. Dădu ordin să se treacă prin ea, iar oamenii lui îl urmară.

Rămânând pe cal, îşi scoase coiful şi tocmai se apleca să ia puţină apă, când brusc auzi un zgomot pe care îl recunoscu imediat: şuierul sulițelor care străpungeau aerul.

De abia avu timp să se îndrepte în şa, că văzu cum oamenii lui erau seceraţi ca nişte spice de grâu.

O lance trecu la o palmă de el, înfigându-se apoi în ochiul unuia dintre oşteni. Omul scoase un urlet sfâşietor şi căzu în apă. Alte ţipete se înălţau spre cer.

— Repede, strigă Ranuccio, să ajungem pe mal!

Şi dădu pinteni calului, care, ţâşnind din loc, se repezi spre mal. Dar imediat cum ieşi din apă, Ranuccio văzu că o ploaie de săgeţi desena în aerul umed o reţea de linii până când vârfurile se împlântau în carne sau, uneori, se izbeau de platoşe. Dar în cele mai multe cazuri îşi atingeau scopul, deschizând goluri înspăimântătoare în rândul călăreţilor şi pedestraşilor. Atacul era atât de sângeros şi de impresionant, pentru că mulţi oşteni îşi scoseseră coifurile, din cauza căldurii, iar lăncierii nu erau în stare să răspundă la grindina aceea de fier care îi culca la pământ, după ce-şi atârnaseră uneltele lor de moarte de şeile catârilor.

Ranuccio văzu un cavaler ducându-şi mâinile la gât, în timp ce două săgeţi îi tăiau jugulara în două puncte diferite.

Bărbatul alunecă de pe şa. Calul său, rănit în crupă, o luă la galop, târându-l întâi prin apă, apoi prin clisa de pe mal.

Un pedestraş ridică braţele spre cer şi căzu în ultima porţiune de apă a mlaştinii, cu două lănci împlântate în coaste.

Ranuccio urlă din nou spre oamenii săi, sperând cu disperare că se puteau târî până la mal, şi, într-adevăr, primii cavaleri ajunseră cu greu până lângă el. Dar deja din cealaltă parte se vedeau sosind stindardele cu flăcări galbene şi roşii ale lui Gugliemo il Pazzo. Căpitanul ghibelin se pregătea să arunce în luptă ultima parte a coloanei sale, cea care trebuia încă să treacă vadul.

Între timp se auzi o bubuitură formidabilă, şi pentru prima oară de când reuşise să se salveze, Ranuccio îşi dădu seama că traversarea micii mlaştini nu-l pusese cu adevărat la adăpost, pentru că în spatele unui şir de copaci se vedeau fluturând stindardele în dungi aurii şi albastre ale lui Buonconte da Montefeltro.

— Atenţie! strigă spre cei care reuşiseră să ajungă pe mal, ieşind din infernul de lănci şi săgeţi. Suntem aşteptaţi!

Fără să mai poată adăuga ceva, Ranuccio văzu că de după şirul de copaci îşi făcea apariţia cavaleria aretină[3], cu armuri uşoare. Cel puţin două sute de călăreţi se apropiau, iuţi ca fulgerul.

Se repeziră la ei cu toată furia răzbunării îndelung aşteptate. Nimic pe lume n-ar fi putut să-i oprească.

— Doamne Dumnezeule! ţipă Ranuccio. Fie-ţi milă de noi!

— Să-i terminăm! urlă Buonconte.

Scrâşni din dinţi, apoi îşi scoase spada şi îşi înfipse pintenii în burta calului, care o porni în galop.

În spatele lui călărea infernul.

---

[3] Aparţinând oraşului Arezzo.

A fost o manevră perfectă, un atac al cavaleriei minuțios pregătit şi pornit exact în momentul în care oamenii lui Ranuccio se aflau descoperiți. O mână de sienezi reuşiseră să ajungă pe mal. Dar erau total nepregătiți să facă față unui asemenea atac.

Impactul a fost îngrozitor. Buonconte şi ai săi intrară ca un ic de fier în şirurile de ostaşi ai lui Ranuccio, regrupați dezordonat, făcându-le praf şi pulbere.

Căpitanul ghibelin ridică spada, apoi dădu o lovitură teribilă, retezând un braț. În jurul lui se auzi un zgomot cumplit de moarte. Lamele tăiau cu furie. Se învârteau în aer, coborau apoi ca nişte seceri curmând vieți. Cavalerii sienezi se prăbuşeau în noroi, caii se prăvăleau, pedestraşii cădeau, acoperind pământul cu sânge.

Buonconte se mişca în infernul acela cu grația nemiloasă a unui înger nimicitor. Lovea într-o manieră perfectă, doborând pe oricine îi apărea în cale. Ajunse în sfârşit în fața lui Ranuccio şi, fără zăbavă, îşi încrucişă spada cu a lui. Lamele se frecară una de alta, scoțând scântei albăstrui, dar elanul lui Buonconte era atât de mare, încât căpitanul sienezilor trebui să-şi adune toate puterile pentru a para loviturile care păreau date de o mână divină.

Buonconte simți că acela era momentul adevărului. Pregătise atacul cu toată iscusința posibilă şi cu toate precauțiile necesare. În timp ce spada lui lovea scutul lui Farnese, îl văzu pe Il Pazzo doborându-şi adversarii ca pe nişte copaci obosiți.

Făcu o fandare atât de bruscă, încât Ranuccio se trezi complet dezechilibrat. Atunci îl izbi cu scutul în umăr, trasând apoi un arc în aer cu spada, ca să ajungă apoi să-l lovească în şold. Această ultimă lovitură îl răsturnă pe duşman de pe cal şi îl aruncă în noroiul de pe mal.

Ranuccio se târî disperat, ajutându-se de spadă ca să se ridice în picioare. Se mişca nesigur din cauza mâlului care-l înconjura ca o melasă. În cele din urmă, exasperat, îşi smulse coiful şi-l azvârli, făcându-l să se rostogolească departe.

Buonconte sări de pe cal scoţându-şi la rândul său coiful de metal. N-ar fi profitat de lovitura dată adversarului, dar nici nu voia să-i dea răgaz. Era hotărât să termine o dată pentru totdeauna în mlaştina aia blestemată. Îşi simţea sângele fierbându-i în vine pentru ruşinea suferită la Arezzo, şi acum dorea moartea adversarului.

Ranuccio părea speriat.

— *Messere*, spuse în cele din urmă, mă încredinţez clemenţei domniei voastre.

Dar cuvintele lui erau destinate să cadă în gol.

— Prea târziu, prietene, descoperiţi înţelesul acestui cuvânt, îi răspunse Buonconte pe un ton sarcastic, după ce, cu oamenii voştri, v-aţi bătut joc de Arezzo şi de ghibelini! În gardă, şi vom vedea care dintre noi va învinge!

Şi, fără să mai piardă timpul, îi dădu o lovitură atât de puternică, încât Ranuccio reuşi cu greu să pareze. Urmă o alta, şi încă una, până când căpitanul sienezilor căzu într-un genunchi ţinându-şi spada deasupra capului cu braţele întinse ca să facă faţă ultimului atac al lui Buonconte.

Dar duelul era deja sfârşit.

Mâinile lui Ranuccio cedară. Spada căzu la pământ.

Cu o lovitură formidabilă, Buonconte îi tăie capul, care se rostogoli în noroi. Îl apucă de păr şi le arătă macabrul trofeu ostaşilor de pe câmpul de luptă:

— Uitaţi-vă cum sfârşeşte cine sfidează imperiul! urlă cu toată puterea pe care o mai avea.

Oamenii lui îi răspunseră cu urale, ridicând în aer stindardele albastre-aurii. Apoi, cu o privire de lup, îl căută în mulţime pe Il Pazzo.

— Guglielmo! strigă năvalnic.

Şi ca şi cum ar fi fost chemat de stăpân, uriaşul se eliberă de un adversar şi-şi întoarse privirea spre Montefeltro.

— Fără milă, prietene! urlă Buonconte. Urmăriți-i, ca nişte câini înfuriați, pe duşmani! Găsiți-i oriunde se ascund, vânați-i cum fac copoii cu iepurii, atingeți-i cu răsuflarea voastră demoniacă şi omorâți-i! Unul să nu rămână în viață! Le vreau capetele înfipte în vârful lăncilor!

Drept răspuns, Il Pazzo ridică spada şi ai lui strigară exaltați.

Începu să plouă. Picături mari cădeau, spălând sângele care îmbibase pământul de lângă malul apei.

Apoi, în timp ce ultimii duşmani erau traşi în lănci, Buonconte încălecă.

Ştia că provocase un război.

Era ceea ce voia.

3
Acasă

San Pier Maggiore era o adunătură de străduțe întunecate şi înguste, cu turnuri crenelate, severe şi teribile, o erupție de case din piatră şi lemn cocoțate una peste alta, dominată de familiile Corso Donati şi Vieri de' Cerchi.

În timp ce se întorcea acasă ca să-şi lase iapa în grajd, lui Dante i se păru că întrezăreşte pe cineva în întuneric. Pentru o clipă doar. Apoi îşi dădu seama că probabil visase cu ochii deschişi. Se simțea ciudat încă de când, la primele

picături de ploaie, plecase spre Florența, lăsând în urmă câmpia. Senzația aceea de tragedie iminentă îl însoțise parcă până în pragul casei.

Intrând, văzu flăcările roşietice ale vetrei. Lumina sângerie colora aerul, iar încăperea cu plafonul coborât şi plină de mobile şi de miile de drăcii ale Gemmei părea să ofere cu greu adăpost şi spațiu suficient unei perechi. Ca să nu mai vorbim de faptul că până de curând, împreună cu ei, mai trăise sub acelaşi acoperiş şi Lapa, mama lui vitregă. Acum mai locuia cu ei numai când nu era la moşia familiei Alighieri de pe lângă Fiesole.

Pe foc era o oală. Mirosul tocanei îi aduse aminte că-i e foame. Gemma stătea la locul său. Masa era pusă. Ştia că el se va întoarce târziu, dar asta nu părea s-o liniştească. Se ridică şi se duse la vatră. Luă o cârpă şi ridică de pe oală capacul, ca şi cum ar fi vrut să controleze pentru ultima oară tocana. Apoi luă oala şi o puse pe masă.

O carafă de vin se afla lângă o ulcea pântecoasă din lemn. Gemma umplu un blid cu carne şi sos. Turnă vin. Apoi îşi privi soțul.

— Unde ați fost? întrebă pe un ton care demonstra nerăbdare şi grijă totodată.

— S-o văd pe Lapa şi să aflu cum mai merge moşia.

Gemma oftă. Dante simți toată frustrarea acumulată de soția lui în ultimii ani.

— O spuneți ca şi cum am avea cine ştie cât pământ.

— Nici vorbă! exclamă. Vocea îi era mai aspră decât ar fi vrut. Obosise să discute iarăşi şi iarăşi subiectul acela. Cel puțin îl mai avem încă. Şi văd că avem şi carne în farfurie.

— E un cadou de la sora voastră.

Dante tăcu. Nu voia să pornească o discuție. Cel puțin nu în seara asta.

— Măcar dacă v-ați hotărî să munciți..., îl atacă Gemma.

— Iar cu povestea asta? Credeam că ne-am lămurit deja.

Ea îi luă mâna într-ale ei.

— Iertați-mă, bărbate. Vă cunosc ambițiile. Pretenția, normală şi pe care o respect, de a trăi ca un nobil. Dar nu suntem nobili. Sau cel puțin nu destul. Ştiu că puțin vă pasă de viața politică, dar încercați să înțelegeți cum mă simt eu, una din familia Donati, în zilele astea atât de nesigure, în timp ce voi ieşiți cu prietenii, vă înfruntați în provocări poetice, scrieți şi studiați, lăsându-mă singură într-o lume pe care refuzați s-o frecventați, pentru că vreți să vă închideți în continuare într-un turn imaginar de hârtii şi cerneală...

— Gata, terminați! i-o tăie el scurt. M-am săturat de lamentațiile astea. Nu aveți nici un pic de încredere în talentul meu?

Gemma clătină din cap.

— Am prea multă chiar! Dar nu pot să ascund neliniştea care-mi umple sufletul. Din ce o să trăiască copiii noştri, când, într-o bună zi, o să-i avem? Din slaba recoltă de pe pământul acela? Din premiile garantate de viața literară? Vreți cu adevărat să încredințați unei bărcuțe atât de fragile viitorul nostru?

Acum tocana aceea i se părea cea mai amară din câte mâncase vreodată. Din nou îndoieli, din nou acuzații.

— E pe cale să se întâmple ceva teribil, spuse Gemma.

— Aşa e, răspunse el. Cel puțin în privința asta suntem de acord.

— Vărul meu Corso a fost azi aici.

Dante se întunecă la față.

— Ce a spus?

— Că s-a întâmplat ceva îngrozitor în mlaştinile de la Pieve al Toppo şi, înainte să mă întrebați amănunte, vă spun că nu ştiu nimic mai mult. Mi-a spus însă că mâine-dimineață trebuie să mergeți la el.

— Cum de n-a venit Vieri?

— Pentru că cei din familia Cerchi trebuie să stea la locul lor. În timp ce voi nu vă gândiți decât la versuri, cămătarii ăia lacomi au cumpărat palatul conților Guidi și complotează să acapareze întregul cartier Porta San Piero. În orice caz, nu mai e nimic de adăugat, încheie Gemma.

Dante o privi: era frumoasă și mândră. Obosită de lunga zi pe care o avusese, își desfăcuse părul lung, castaniu. Ochii ei de culoarea alunei păreau să scânteieze în penumbră. Era înaltă și subțire, dar cu șolduri puternice, perfecte pentru făcut copii. Avea o privire îndrăzneață, care nu se apleca în fața altora. Frumoasă, desigur. Dar și pregătită să pretindă respect. În Gemma exista o aroganță înnăscută, era fiica stirpei ei, care îl făcea deseori să se simtă imperfect. Iar el nu reușea să-i ierte o asemenea acuzație tacită.

— Mai rămâneți? îl întrebă.

El dădu din cap.

— N-o să vă aștept.

— Mergeți să vă odihniți, răspunse Dante, eu mai rămân puțin.

— Cum credeți.

Și fără să mai spună nimic, Gemma urcă la etaj.

Rămas singur, Dante își turnă puțin vin. Îi pierise foamea. Strânse ulcica între mâini, întrebându-se cât de grav putea fi ce se întâmplase la Pieve al Toppo.

Poate presimțirea din după-masa aceea se adeverea.

Ura se târa pe străzile Florenței.

Iar în ziua aceea părea să fi ajuns și la ușa lui.

4
Flăcări şi sânge

Nu ştia cum ajunsese acolo, dar umbla pe marginea unei fântâni. La început îl cuprinse amețeala. Apoi alunecă şi căzu într-un întuneric teribil, până când, pierzând noțiunea de timp, i se păru că se rostogoleşte pe o colină. Când se ridică în picioare, plin de vânătăi şi cu dureri peste tot, se trezi într-o pădure întunecată, de nepătruns, cu plante, tufişuri spinoase şi copaci. Din cauza acelei învălmăşeli de ramuri, ace şi uscături îi era greu nu numai să se orienteze, dar şi să meargă mai departe.

Ramurile uscate şi spinii îi lăsară urme dureroase pe față, zgâriindu-i pielea, julindu-i mâinile şi picioarele. Soarele se înecă în sângele apusului. Auzi cârâitul ascuțit al corbilor, fâlfâitul aripilor părea să umple pădurea. Prin desişul crengilor zări puțin mai departe o poiană. O văzu pentru că în mijlocul ei ardea o cruce, răspândind o lumină intensă, suficientă să-i lumineze calea.

Încercă să-şi facă drum cu mâinile printre tufişurile dese. Se simțea urmărit de zeci, de sute de ochi roşii, dar imediat cum îşi întorcea capul, încercând să prindă măcar una din privirile acelea strălucitoare, ea dispărea în întuneric.

Foşnetul paşilor lui, înăbuşit de pământ şi muşchi, era singurul zgomot pe care reuşea să-l perceapă. În timp ce se apropia încet de poiană, începea să simtă respirația fremătătoare a flăcărilor.

Când în sfârşit ajunse în poiană, rămase impresionat de cruce, dar surpriza îi fu şi mai mare când observă cum o scânteie se desprinde din ea, apoi încă una, şi încă una, devenind parcă o ploaie de licurici.

Fiecare părticică de foc o continua pe alta, şi în curând un şarpe luminos şi unduitor se formă la picioarele crucii. Începu să se întindă încet până când depăşi marginea circulară a poienii, de parcă cineva ar fi lăsat o urmă de răşină sau de smoală printre tufişuri. Aici, brusc, o altă flacără se înălță maiestuoasă. La baza ei, Dante zări ceva ce i se păru a fi o movilă. Imediat, acelaşi lucru se întâmplă într-un alt loc al poienei, până când rugurile deveniră patru, apoi cinci, apoi şase, opt şi zece.

Încercă să se retragă, fără să reuşească. Era ca şi cum crengile copacilor ar fi creat o perdea impenetrabilă, profitând de faptul că nu fusese o clipă atent. Absorbit de ceea ce vedea, nu-şi dăduse seama că pădurea înaintase. Evident, nu era posibil, şi totuşi, împotriva oricărei logici sau legi a naturii, asta se întâmplase. Şi acum pădurea aceea blestemată îl împingea încet înainte.

Îşi continuă drumul, lăsând în urmă poiana, urmărind flăcările care, în fața lui, iluminară o mlaştină şi, dincolo de ea, zidurile înalte ale unui oraş. Din cauza luminii roşietice a focului şi a întunericului nopții, bariera aceea de piatră i se păru de culoarea ruginii.

Oraşul, spre marea lui uimire, era şi el pradă flăcărilor. Turnurile păreau ruguri ridicate spre cer.

Şi atunci le văzu apărând pe meterezele zidurilor.

Înaintau printre focuri, fără să se teamă de flăcări sau de fum. În sfârşit le recunoscu: frumoase şi teribile, războinice de temut pe scena aceea de oroare şi distrugere. Cele trei Furii îl priveau cu ochi injectați de flăcări.

Erau pline de sânge, aveau drept cingătoare hidre verzi, şi pletele din şerpi le fâlfâiau în aerul colorat în roşu.

Una dintre ele cânta, şi vocea îi era spartă, răguşită, într-un sunet care rănea urechile, făcându-le aproape să sângereze. A doua plângea fără-ncetare, iar ultima înainta spre mijloc.

Apoi începu şi ea să ţipe. Toate trei îşi duseră mâinile la piept, sfâşiindu-şi veşmintele cenuşii şi scorţoase ca pânza de sac. Unghiile lungi şi ascuţite, ca nişte gheare de şoim, intrară în piele până la carne.

Îşi ridicară braţele într-o rugăciune urlată.

Morminte ardeau pe zidurile oraşului, şi un fum negru se înălţa în coloane impalpabile către cer, un miros de putreziciune şi boală se răspândi în jur, făcând aerul irespirabil. Din globurile acelea pulsante, inimi roşii şi negre înfipte în burta oraşului, se auzeau strigăte ascuţite, ca şi cum mulţimi întregi de osândiţi ar fi ieşit din morminte, urlând şi blestemând Omenirea şi Biserica, şi chiar pe Dumnezeu, judecător nemilos care îi recunoscuse vinovaţi de erezie.

Dante îşi acoperi faţa cu braţele.

Se întrebă până când ar fi putut suporta ţipetele acelea, ca şi cum sunetele ar fi devenit cioburi de sticlă şi ar fi ajuns să-l rănească fizic.

Când se uită din nou la ele, una dintre Furii îl fixă cu ochii arzători şi injectaţi de sânge. Apoi, plină de dispreţ şi compătimire, strigă ameninţătoare către el:

— Tu, om de nimic, care îndrăzneşti să te arăţi la porţile oraşului lui Dite[4], să vină acum Meduza şi să te transforme în stană de piatră!

Dante căzu în genunchi. Viziunea aproape îl orbea. Îşi simţea pur şi simplu trupul tremurând terorizat. Dar în chipurile acelea teribile, aprinse de furie, simţea o forţă atât de invincibilă, încât nu reuşea să nu le privească.

În sfârşit, adunându-şi toate forţele, îşi întoarse privirea.

Lumea de flăcări şi sânge care-l înconjura păru să se prăbuşească.

---

[4] Oraşul lui Lucifer; vezi *Divina Comedie*, *Infernul*, cântul XI, versul 65.

Se trezi brusc. Era leoarcă de sudoare. Văzu chipul frumos al Gemmei, buzele ei întredeschise, îi simți respirația uşoară, răpită de somn.

Îşi trecu degetele prin părul ud.

Coşmarul îl lăsase fără suflare. Ce însemna ceea ce văzuse? Ce premoniție ascundea? Ce apocalipsă urma să se abată asupra Florenței?

Respiră adânc.

Apoi se sculă. Trebuia să se întâlnească cu Corso. Gemma îi spusese că vărul ei, mai-marele familiei Donati, voia să-l pună la curent cu nişte întâmplări teribile petrecute lângă Pieve al Toppo. Probabil avea să le comunice celor din facțiunea sa o hotărâre importantă.

Pentru o clipă revăzu Furiile pe zidurile Infernului în flăcări.

I se făcu rău. Ce-l tulbura atât de tare, încât să aibă asemenea coşmaruri?

5
Corso Donati

După ce paznicul îl lăsă să intre, Dante trecu pe lângă severa fațadă din piatră cenuşie, semănând întru totul cu cea a unei fortărețe, şi intră în curte pe poarta mare de lemn întărită cu fier. Acolo dădu peste un du-te-vino de pivniceri, grăjdari, magazineri, vinari, lefegii, aşteptând cu toții comenzile din ziua respectivă, făcând calcule, inventariind mărfurile şi alimentele.

Intrau şi ieşeau din grajduri şi din magazii ca un roi înnebunit, unul ducea de frâu un cal, altul căra o legătură de lemne cu un căruţ, iar altul repara un scut găurit.

În mijlocul curţii, Dante observă marea fântână din care-şi lua apă întreaga comunitate a familiei lui Corso Donati. În două din cele patru colţuri se ridicau turnuri înalte de aproape cincizeci de braţe fiecare. Dominau împrejurimile, înalte şi teribile, părând că vor să arate că locul acela era cel mai bine apărat din Florenţa.

Dante urcă aproape cu greutate marea scară în piatră care ducea la etaj. Iar aici, după un alt control mai puţin rigid din partea unui scutier, fu lăsat să intre. Un servitor îl conduse în vasta sală unde avea să-l întâlnească pe stăpânul casei.

Când îl văzu, Corso îi veni în întâmpinare şi îl îmbrăţişă cu o afecţiune sinceră. Apoi, în timp ce acesta din urmă saluta alţi oaspeţi, Dante se apropie de cămin, urmărindu-l cu privirea pe conducătorul guelfilor din Florenţa.

Corso era un bărbat formidabil. Chipul său, cu trăsături marcate, te făcea să-l simţi imediat ca pe un războinic, chiar înainte de a-şi demonstra valoarea. De fapt, nici nu era nevoie. Faima lui de om nemilos şi lacom făcea restul. Totul în el vădea energie şi forţă: muşchii de granit sculptau un trup impozant sub eleganta stofă a veşmintelor, ochii migdalaţi semănau cu cei ai unui lup, erau deschişi la culoare ca gheaţa şi în stare să sperie la prima privire. Buzele livide erau subţiri şi reci.

Acestei prezenţe marţiale i se opunea într-o manieră ideală comportamentul arogant şi modul de a vorbi, insultând exact în momentul în care pronunţa cuvântul. Felul acesta de a se purta era cu totul natural, ca şi cum faptul că făcea parte din familia cea mai bine văzută din Florenţa, familia Donati, l-ar fi autorizat să fie vasiliscul care era.

Tunica roşie şi guarnacca[5] argintie reprezentau culorile casei Donati. Împotriva oricăror reguli, Corso nu purta scufie, nici caperon[6]. Avea părul şaten destul de lung, de parcă ar fi vrut să sublinieze şi mai mult o atitudine agresivă, pentru că astfel duritatea lui era şi mai evidentă.

Stătea în picioare în mijlocul sălii. Parcă îi era imposibil să se aşeze, atât era de nerăbdător să le vorbească celor care făceau parte din facţiunea sa.

După ce îşi încălzise mâinile reci la focul din cămin şi privise perdelele grele de la ferestre şi masa plină de bucate, Dante se retrăsese într-un colţ, aşteptând să audă de la Corso faptele pe care voia să le povestească.

Între timp sosiseră şi alţi conducători de facţiuni. Vieri de' Cerchi, în primul rând, care, deşi suspectat de aroganţă şi infidelitate, era totuşi numărul doi printre cei mai importanţi exponenţi ai guelfilor. Cu el venise şi Carbone de' Cerchi, vărul său, mare războinic. Apoi Bicci Novello, fratele lui Corso, care era mai slab şi mai elegant. Dar tot atât de perfid ca el. Rosso della Tosa şi alţi acoliţi ai săi, şi apoi Giacchinotto şi Pazzino de' Pazzi. Fără a-i uita pe cei din familia Adimari: mai ales pe Filippo şi pe Boccaccio. Deci, conducătorii erau toţi acolo, şi cu ei un important grup de partizani, şi totul dădea de înţeles că impulsivul Corso nu avea de gând să aştepte prea mult înainte să declare război. N-avea importanţă cui – oricui, pentru că el nu reuşea să facă altceva.

Recenta funcţie care-i fusese încredinţată la Padova, aceea de podestat[7], părea să-i fi aprins, printre altele, şi mai tare setea de sânge.

---

[5] Haină lungă fără mâneci.

[6] Manta scurtă cu glugă purtată în epoca medievală.

[7] În Evul Mediu, conducătorul unui oraş sau al unei regiuni.

Aşa că, în timp ce unii dintre invitaţi se îndopau cu pâine, carne şi vin, el se puse pe povestit ce-i stătea pe suflet.

— Mă bucur să vă văd în număr mare şi binedispuşi, începu plin de patos, gata să vă satisfaceţi pofta de mâncare, onorându-mi masa, continuă, aruncând o privire către cei care se serveau abundent cu mâncare şi băutură, dar vă cer să aveţi sete şi foame pentru cu totul altă hrană, de acum înainte.

Se opri o clipă, ca şi cum ar fi vrut să sublinieze prin tăcere gravitatea a ceea ce era pe cale să adauge.

— Da, pentru că în aceste zile, când noi toţi am crezut că, în sfârşit, i-am învins pe ghibelini, când sub turnurile din Arezzo aveau loc jocuri şi turnee, spre umilirea duşmanilor, ei bine, ei pregăteau masacrul nostru. Voi, Vieri, care vă îndopaţi la masa mea şi care cumpăraţi, în San Pier Maggiore, palatele conţilor Guidi, ca să arătaţi încă o dată cât de mulţi bani aveţi şi cât de avid sunteţi, ştiţi oare că ieri, într-a noua oră[8], lângă Pieve al Toppo, Buonconte, din blestemata stirpe Montefeltro, împreună cu Guglielmo de' Pazzi di Valdarno a întins o cursă celor trei mii de oameni ai lui Ranuccio Farnese şi i-a măcelărit? Ştiţi oare cum câinii împăratului i-au urmărit pe aliaţii noştri guelfi până în meandrele mlaştinilor şi le-au tăiat capetele? Că Ranuccio însuşi a fost masacrat şi că cel puţin trei sute de cavaleri au fost decapitaţi?

La auzul acestor cuvinte se aşternu o linişte adâncă. Vieri de' Cerchi, care se făcea în faţa câtorva din oamenii săi şi acum se albise la faţă de furie, când Corso îl apostrofase în felul acela, părea acum să nu-şi mai găsească vorbele. Dante împietri.

---

[8] Ora 3 după-amiază, după orarul medieval (*il Mattutino*); în original *ora nona*, făcând parte din aşa numitele ore canonice.

Deci asta era semnificația coşmarului său? În asta consta motivul presimțirii clare pe care o avusese cu o zi înainte, când mersese călare prin ploaie până acasă?

Trase adânc aer în piept.

Corso părea să mai aibă ceva de spus.

— Înțelegeți ce înseamnă asta? Arezzo este în mâinile episcopului Guglielmino degli Ubertini, cu care Il Pazzo, despre care am vorbit, e rudă. Familia Montefeltro are cu siguranță cea mai mare putere şi cel mai mare prestigiu din Urbino şi ne sunt adversari pe măsură. Pisa, care acum e guvernată de contele Ugolino della Gherardesca, aliatul nostru, riscă să cadă în ghearele împăratului.

— Pisa? întrebă neîncrezător Vieri. De unde până unde? N-o obligaserăm să ne fie fidelă, după ce Genova o scărmănase cum trebuie? spuse privindu-i pe Carbone de' Cerchi şi apoi pe oştenii şi susținătorii săi, care răspunseră cu mormăituri şi gesturi de aprobare.

— Cât de naiv sunteți, prietene! Ce v-am spus acum am aflat de la însuşi contele della Gherardesca. Arhiepiscopul Ruggieri degli Ubaldini complotează împotriva lui. N-are rost să vă spun de care parte este. Şi în toate astea mă întreb: unde suntem noi? Vrem să-l lăsăm pe Buonconte da Montefeltro să creadă că poate face ce vrea pe pământurile noastre? Avem de gând să-i acordăm libertate de acțiune, după ce i-a făcut praf pe oamenii lui Ranuccio Farnese? Intenționăm să-i înmânăm proprietățile noastre mai întâi, şi apoi oraşul nostru, celui care mai mult ca oricine reprezintă imperiul şi facțiunea duşmană?

Nimeni nu îndrăzni să răspundă la această avalanşă de întrebări

— Ei bine, vă spun eu: nu! Nu vom permite aşa ceva! Şi ştiți de ce? Pentru că dacă ne vom arăta slabi, neputincioşi, inerți, servitorii Imperiului o să acapareze nu numai pământurile noastre şi Florența, dar şi casele noastre,

femeile noastre, o să ne ucidă copiii, o să măcelărească animalele ce ne aparţin! Aşa că eu vreau război! Aici şi acum, fără amânare!

— Şi Priorii? întrebă cineva.

— Priorii? spuse plin de dispreţ Corso. Prea puţin îmi pasă de ei, când pericolul e cel de a nu mai avea nimic. Apoi ridică pumnul, ca şi cum ar fi vrut să ameninţe un duşman invizibil: Nu ei o să ne scape de mizeria asta! Va fi suficient să-i corupem. Sunt de vânzare, ca întotdeauna, pentru că după ce au ajuns la putere, nu mai înţeleg decât limbajul banilor. Aşa că vă spun să vă pregătiţi. Să vă ascuţiţi spadele şi să scoateţi cuţitele. Să încercaţi tăişul topoarelor şi să ţineţi caii la îndemână. Căci jur că am de gând să duc moartea în Arezzo, înainte ca ea să ajungă la Florenţa!

Şi în timp ce partizanii guelfi îşi priveau conducătorul cu ochi sticloşi, iar Vieri de' Cerchi se albea la faţă pentru că fusese umilit din cauza faptului că nu ştia ce se întâmplase cu o zi înainte, Dante înţelese, mai mult ca oricând, că există ceva în mintea lui care îl avertizase asupra a ceea ce urma să se întâmple.

Înnebunise oare?

6
Ugolino

Ugolino fierbea de furie. Înalt cât o prăjină, stătea în turnul castelului său din Settimo. Domina Valdarno şi cu o privire de şoim observa defileul de dedesubt. În depărtare se

vedeau pădurile de carpeni şi stejari, pajiştile verzi acoperite de flori albe şi roz. Casele, în ciorchini maronii, apăreau la orizont. Ridică privirea şi văzu cerul albastru şi discul galben al soarelui. Îşi trecu mâna peste fruntea brobonită de sudoare din cauza căldurii. Oftă, gândindu-se la veştile pe care oamenii lui i le aduseseră din oraş. Ştia că nu are de ales. Ceea ce i se spusese nu admitea ezitări. Nepotul său, Nino Visconti, fusese alungat din Pisa. Ruggieri degli Ubaldini profitase de absenţa lui, luând în stăpânire oraşul, smulgându-i-l lui, care-i era seniorul. Şarpele acela îşi arăta în sfârşit adevăratul chip. N-avea nici o importanţă că se fălea cu titlul de arhiepiscop, pentru că nu avea nimic milostiv şi pios în el. Era în schimb de un oportunism plin de cruzime şi avea un caracter îndoielnic, care-i permisese să devină conducătorul facţiunii ghibeline.

Auzi paşi în spatele lui.

— Bine ai venit, Lancia[9], vechiul meu prieten!

Bărbatul din spatele lui era de statură medie, dar cu o constituţie robustă, ce părea şi mai impunătoare din cauza armurii din piele. Părul castaniu şi mustăţile pe oală îi dădeau un aer războinic, pe care nu-l ascundea, dimpotrivă, îl etala aproape mândrindu-se. Era Gherardo Upezzinghi, aparţinând nobilimii din Pisa, credincios sfătuitor al contelui Ugolino della Gherardesca, care îi spunea Lancia datorită iscusinţei lui în mânuirea armelor.

— Deci e clar, domnul meu, spuse cel din urmă. Avea o voce aspră şi neplăcută, asemenea aspectului său. Ruggieri degli Ubaldini a declarat, în cele din urmă, de care parte intenţionează să fie.

— Nu de-a mea, răspunse Ugolino.

O pală de vânt îi răvăşi părul lung şi rar.

---

[9] „Lance”, în italiană.

— Trebuie să ne întoarcem la Pisa, domnul meu, spuse laconic Lancia.

Contele de Donoratico trase adânc aer în piept, pentru că ştia că o întoarcere în oraş în momentul acela nu era o treabă uşoară.

— Aveți cu siguranță dreptate. Îl pusesem deja în gardă pe Corso Donati cu privire la dezbinarea din oraşul meu. Am reuşit cu multă greutate să fac din el o zonă guelfă, dar pentru cât timp? Nino a distrus tot ce am făcut.

— Nepotul vostru e un tânăr abil şi încăpățânat, dar, dacă-mi pot permite, lacom cum nu mi-aş fi putut imagina, spuse Lancia necăjit.

— Chiar aşa. Ca să scap de el, i-am permis blestematului de arhiepiscop să pornească revolta şi să-l alunge din Palatul Comunal, în timp ce eu m-am retras aici tocmai ca să nu dau de bănuit, spuse Ugolino, nemaiputând să-şi ascundă exasperarea. Speram să am sprijinul Florenței, pentru care am plătit cât se poate de bine, trimițându-i lui Corso douăzeci şi patru de ploşti pline cu florini de aur. Dar acum situația s-a înrăutățit.

Lancia clătină din cap, confirmând cele mai rele presimțiri ale contelui.

— Acum e nevoie să răspundem afrontului primit. Ruggieri a aşteptat răbdător să vă retrageți la țară ca să-şi pună în aplicare planul de uzurpare şi să-şi calce cuvântul dat.

— Ar fi trebuit să prevăd asta, spuse Ugolino. Omul ăsta n-a acceptat niciodată execuția lui Farinata, nepotul său. Cea pe care am ordonat-o anul trecut. Şi, în ciuda cuvintelor frumoase şi a asigurărilor date, din ziua aceea arhiepiscopul doreşte să se răzbune.

— Domnul meu, ne vom întoarce la Pisa şi vom vedea care sunt intențiile arhiepiscopului. După câte îl cunosc eu, va încerca să negocieze, spuse Lancia.

— Aşa cred şi eu, confirmă Ugolino. Dar dacă nu vom ajunge la un acord satisfăcător, va trebui să pornim bătălia.

— Dacă e necesar, aşa va fi, încheie Lancia fatalist.

— De acord, spuse contele. Atunci, să mergem.

— Oamenii vă aşteaptă.

Fără să piardă timp, Ugolino se îndreptă spre scara turnului şi începu să coboare treptele.

O clipă mai târziu, Lancia îl urmă.

Capuana îi ieşi în întâmpinare pe scară. Era roşie la faţă. Părul lung de culoarea aramei îi cădea pe spate. Ochii albaştri, ca două pietre de lapislazuli, îi străluceau. Sub rochia subţire de in, sânii i se ridicau obraznici.

— Vă rog, domnul meu, spuse, nu plecaţi! Nu vă încredeţi în arhiepiscop. E unchiul meu, îl cunosc mai bine decât oricine altcineva şi aflaţi de la mine că nu şi-a ţinut niciodată cuvântul dat.

Ugolino îi făcu un semn cu capul lui Lancia.

— Aşteptaţi-mă jos, spuse.

Rămas singur cu soţia lui, îi luă mâinile într-ale sale.

— Capuana, oftă el, credeţi-mă, n-aş vrea să părăsesc niciodată o femeie atât de frumoasă. De fapt, dacă aş putea, aş petrece cu voi toate zilele vieţii mele. Dar nu e posibil. Pisa e în mâinile ghibelinilor şi, deoarece în ultima vreme am făcut tot ce mi-a stat în putinţă pentru a o face cât mai sigură, trecând chiar de partea guelfilor şi câştigând o alianţă cu Florenţa, nu pot să mă dau îndărăt de la a pune lucrurile la punct. O mângâie pe obraz şi o privi sorbind-o din ochi: Aveţi dreptate. Arhiepiscopul Ruggieri a demonstrat de mai multe ori cât de perfid este. Tocmai de aceea voi merge la Pisa cu un contingent de soldaţi.

— Dacă vă întoarceţi în oraş, nici toţi oştenii din lume n-o să vă poată apăra de uneltirile ticăloase ale unchiului meu. Vă rog, nu plecaţi!

— Nu pot, doamna mea, nici să vreau. Onoarea îmi impune să merg la Pisa.

— Onoarea! spuse Capuana cu amărăciune. Prea mult se ține cont de ea. Oamenii o folosesc pentru a-şi justifica cele mai nebuneşti şi pline de cruzime acțiuni. Fără să se gândească la răul pe care-l provoacă altora...

— Nu spuneți asta, o imploră Ugolino, apropiindu-se de ea şi sărutând-o cu pasiune. Apoi o prinse în brațe şi o ridică de parcă ar fi fost o vrăbiuță, el, care părea un ulm cu trupul acela lung şi puternic. O privi drept în ochi cu blândețe. Nu vă faceți griji, îi spuse apoi, mă voi întoarce şi vom fi mereu împreună.

Capuana vru să-l creadă.

— Nu mai putem aştepta! strigă Ugolino.

Călărea un impozant armăsar cenuşiu. Se ridică în şa.

— Trebuie să mergem la Pisa şi să negociem cu viermele acela de Ruggieri. Mi-aş tăia un braț numai să n-o fac, dar a fost mai viclean, şi acum plătesc tribut generozității mele.

Oamenii înarmați aprobară. Cămăşile din zale şi coifurile străluceau în soare. Metalul capta lumina, reflectând-o în scânteieri.

— Dacă va fi necesar, vă vreau gata să luptați. Înainte de asta vom parcurge evident calea înțelepciunii, dar îl ştiți pe individul acela. Nu trebuie să ne încredem în el şi sunt sigur că după o zi Pisa va deveni o arenă de sânge. Nepotul meu, Brigata, a primit deja instrucțiuni să ajute la nevoie intrarea în oraş a lui Lottieri da Bientina cu mulți oşteni. Deci vom fi mulți cei care le vom crea probleme adversarilor noştri!

Oamenii din fața lui chiuiră. Strigătele lor se contopiră într-un unic urlet de război. Însemnele contelui fluturau în vânt, acvilele imperiului pe un fond auriu învârstat cu roşu şi argintiu se mişcau amenințătoare.

Contele Ugolino îl căută din priviri pe credinciosul său Lancia. Acesta dădu din cap, apoi, în sfârşit, ordonă:

— Ostaşi! Porniți!

Uriaşa poartă de metal a castelului fusese deja deschisă. Contele porni la pas. În spatele lui veneau cavaleria şi pedestraşii.

În câteva clipe Ugolino ajunse pe podul rabatabil şi se îndreptă spre drumul care de la Settimo ducea la Pisa.

Ştia că a doua zi s-ar fi putut să întâlnească moartea, dar nu exista un alt mijloc pentru a lua în stăpânire iubitul său oraş.

Şi-ar fi dat tot sângele ca să fie din nou al lui.

7
Guido

Guido stătea aşezat molatic pe un fotoliu. Dante luase loc pe un minunat scaun tapițat cu catifea. Grădina castelului lui Cavalcanti era în floare şi, de pe colina pe care se aflau, cei doi prieteni dominau cu privirea oraşul.

Dante rămase fascinat de frumusețea proaspătă a trandafirilor. Regăsi în coloritul petalelor aceeaşi puritate pe care o avea Beatrice şi, pentru o clipă, gândul îi zbură la ea, la chipul ei gingaş.

Şi totuşi, în timp ce încerca să-şi înece gândurile în iubire şi se pregătea să discute cu prietenul şi maestrul său, nu reuşea să uite întru totul cumplitele presimțiri ale lui Corso,

care părea că vrea să evoce Apocalipsa. Şi în aşteptarea aceea fatală, Dante nu băgă de seamă cum îl privea Guido.

Cavalcanti era un bărbat frumos: înalt şi zvelt, îmbrăcat cu o tunică azurie de mătase. La gât purta un lanţ de aur. Ochii extrem de ageri nu cunoşteau parcă odihna şi-l observau cu atenţie pe Dante, care părea răpit de cine ştie ce epifanie.

— Deci, spuse *messer* Cavalcanti, aţi venit! A trebuit să aştept îndelung revederea.

Exista în vorbele lui o urmă de reproş, ca şi cum absenţa prietenului său i-ar fi provocat o tristeţe pe care nu fusese în stare s-o controleze pe deplin.

— Mă tem însă că depărtarea nu v-a dat prea multă linişte, sau greşesc?

Dante oftă. Ţinea la Guido, pentru că îl înţelegea mai bine decât oricine altcineva. Fusese o vreme în care nu avea secrete pentru el. Dar zilele acelea se sfârşiseră. Avea dreptate când spunea că trecuse mult, prea mult timp de când nu-l mai vizitase şi că sufletul său nu era împăcat.

— Vedeţi deci că, deşi n-aţi vrea, sunteţi obligat să-mi daţi dreptate? Ah, prietene, ce blestem e iubirea! spuse zâmbind.

— Nici vorbă! izbucni Dante. Dacă vi se pare că iubirea mă face să sufăr, obosindu-mă şi rănindu-mă, ei bine, trebuie să vă contrazic de îndată. Guido, bunul meu Guido, nu sufăr din cauza iubirii, ci pentru Florenţa, care îmi apare acum ca o pâlnie infernală, plină de oameni blestemaţi, o parodie a oraşului care era cândva, sfâşiat mai mult ca oricând de grupări politice şi aflat pe marginea unei apocalipse care înaintează şi care în curând ne va acoperi pe

toți ca valurile furtunoase ale mării dincolo de Coloanele lui Hercule[10].

Guido oftă.

— Azi pronunțați cuvinte fatale.

Dante dădu din cap.

— Aşa e. Dar ceea ce se întâmplă mă face să vorbesc aşa. Sunt faptele oamenilor, nu fanteziile mele. Ştiți ce s-a întâmplat...

— ...la Pieve al Toppo? îl întrerupse Guido.

— Da.

— Ştiu, cum să nu. Nu se vorbeşte despre altceva.

— Acum câteva nopți am visat un oraş în flăcări. Şi Furiile care priveau amenințătoare mormintele aprinse.

— Visați prea mult! spuse Guido. Poate-l citiți prea des pe Vergiliu. Coborârea lui Enea în Infern vă obsedează. Ascultați-mă. Nu vă încredeți în ceea ce vedeți în lumea lui Morfeu, căci el vă orbeşte cu coşmarurile sale şi cu imagini care nu există, căci ele sunt doar rodul fanteziei voastre.

— Dar tocmai în fantezie îmi găsesc liniştea pentru a putea înfrunta viața de zi cu zi. În fantezie şi în iubire, singura care-mi dă voința de a continua.

— De acord. Totuşi nu mi se pare că v-ar fi de mare ajutor. Aşa cum nu vă sunt îngerii voştri, îl repezi Cavalcanti.

Dante rămase interzis. Nu se aştepta ca prietenul său să-i spună aşa ceva. Se simți jignit şi nu vru să treacă peste asta. Speră să fi înțeles greşit, aşa că-i mai dădu o posibilitate.

— De ce, voi ce sugerați?

---

[10] Expresie ce indica în Antichitate promontoriul de la intrarea în Strâmtoarea Gibraltar, locul în care se termina lumea cunoscută.

Guido tăcu, de parcă i-ar fi părut rău de ceea ce spusese. Nu îşi ceru scuze, însă atunci când vorbi din nou, tonul îi era mai puțin aspru decât înainte.

— Voi vă încredințați iubirii crezând că este ceva divin şi, făcând asta, sperați să scăpați de tot răul din lume. Dar nu puteți s-o faceți. Iar dacă acum Florența se află pe marginea prăpastiei este pentru că intelectul omului e preocupat doar de lucruri materiale şi nu are nimic spiritual. În plus, nu poate controla iubirea care copleşeşte mintea şi ne lasă vlăguiți din cauza pasiunilor şi a tulburărilor omeneşti. Ascultați-mă măcar o dată şi renunțați la această dorință irațională de a vă refugia în iubire, căci ea înseamnă suferință şi blestem. Şi o să vă roadă mai mult decât violenta sete de sânge a lui Corso Donati.

Dante nu mai putu să asculte. Îşi strânse pumnii.

— De ce, întrebă, mă loviți azi cu vorbe grele ca piatra? Ce am făcut ca să merit o asemenea pedeapsă? Ştiu ce credeți despre dragoste, am vorbit de atâtea ori despre asta. Şi dacă eram cândva de acord, acum nu mai e aşa. Suntem totuşi prieteni, chiar dacă nu pierdeți nici o ocazie să-mi dați de înțeles cât de puțin mă stimați, pentru că am devenit un laş, pentru că nu mai am un suflet nobil. Sunteți atât de stăpânit de dorința de a demonstra superioritatea convingerilor voastre, că nici nu mă mai ascultați. De aceea vă vizitez tot mai rar. Mult prea des conversațiile noastre sfârşesc într-un dialog de acuzații reciproce, iar eu nu vreau să se întâmple asta.

După ce termină ce avea de spus, Dante trase adânc aer în piept. Apoi îşi întoarse privirea spre chiparoşi şi spre gardul viu al grădinii, şi îşi înecă în verdele acela supărarea care părea să-i fi stricat dintr-odată buna dispoziție.

Guido se ridică în picioare. Făcu câțiva paşi spre un chiparos. Se opri, întorcându-i spatele prietenului său. Lui

Dante i se păru că se întreabă ce e mai bine să spună. Sau să facă. Prietenia lor nu era uşoară. Cerea mult devotament.

Ca şi cum i-ar fi citit în suflet, Guido reveni la locul lui şi spuse:

— Prieteniile trebuie cultivate. Iar a noastră în mod special, căci de la înţelegerea sufletească şi intelectuală pe care am avut-o în trecut am migrat amândoi spre convingeri diferite. Voi aveţi multă credinţă şi vedeţi în iubire salvarea voastră, pentru că în femeia pe care o veneraţi găsiţi îngerul dispus să vă salveze şi care poate să vă apropie de Dumnezeu. Eu însă văd doar durere şi chin, iar ea îmi pare îndepărtată, de neajuns. În timpurile acestea întunecate şi teribile, în care Florenţa nu e decât târfa moartă cu care se hrănesc câinii, să crezi că poţi înfrunta furia oamenilor cu pustiirea sufletului nu e un lucru înţelept pentru mine. Dar cunosc cauzele care vă fac să credeţi contrariul şi le respect, şi, în fond, nu pot fi un motiv suficient pentru a ne slăbi prietenia. Altfel, ce fel de oameni am fi?

În timp ce Guido vorbea, Dante îşi dădu seama că el face apel la tot bunul-simţ şi la toată stăpânirea de sine de care era în stare, căci, printre multele sale virtuţi, erau dintre cele care nu-i prisoseau. Îi aprecie străduinţa, mai ales cunoscând firea retrasă a prietenului său, înclinat spre critică şi singurătate.

Şi el era aşa, şi multă vreme unul găsise sprijin în celălalt. Se ridică deci în picioare şi se apropie de el privindu-l drept în ochi.

— Guido, spuse, vă mulţumesc pentru cuvintele voastre. Poate nu mai gândim cum gândeam cândva, dar recunosc în voi un suflet puternic şi leal. În ciuda unor divergenţe, să nu uităm niciodată unul de celălalt, căci, credeţi-mă, în curând nimic nu va mai fi ca înainte.

— Sunteţi tulburat, Dante, am înţeles de când v-am văzut. Ce anume vă macină?

— Vremurile care vor veni. Coşmarurile care-mi sfâşie sufletul şi nu mă lasă să mă odihnesc. Nu le desluşesc înţelesul, dar mă terorizează. Nu pot să vorbesc despre ele cu Gemma, căci m-ar considera nebun. Există ceva ciudat în mine, ca şi cum aş presimţi ce se va întâmpla fără să înţeleg asta pe deplin. Iar această aparenţă de adevăr, această intuiţie fragilă mă fac să mă gândesc la ce-i mai rău şi să fiu pe deplin conştient de el, fără să ştiu ce să fac. Azi am văzut abisul în ochii lui Corso Donati. Mă tem că în curând vom fi cu toţii pierduţi.

— Dacă aceasta ne e soarta, aşa va fi, dar cel puţin n-o să ne pierdem prietenia.

Şi, fără să mai spună ceva, Guido îl îmbrăţişă.

8
Suferința Gemmei

Privi hârtia. Foi de culoarea fildeşului cu un scris înghesuit şi elegant. Liniile întunecate ale cernelii. Codicele. Tomurile consultate stăteau îngrămădite în două vrafuri direct pe podea. Era o cameră micuţă, îngustă, obţinută cu greu din locuinţa lor nu prea mare, pe care Dante o transformase în mausoleul său personal de cuvinte.

Când era acasă, se închidea acolo şi pretindea să nu fie deranjat. Iar Gemma îi făcea pe plac, pentru că ştia că, atunci când iese din camera aceea e mai senin, mai tandru, atent, dispus să asculte. Pe de altă parte, rareori îi dădea atenţie, ca şi cum n-ar fi văzut că în filozofie, în litere şi în

construcțiile acelea abstracte se pierdea pe sine însuşi, se rătăcea şi uita de viața de zi cu zi. Se convinsese că poate să trăiască din ceea ce câştiga cu versurile sale, şi încet-încet reuşise să-şi facă o faimă.

Devenise prietenul lui Guido Cavalcanti, deşi acesta aparținea uneia dintre cele mai nobile dinastii din Florența. Pământurile sale, feudele, situația economică erau cele ale unui om care nu-şi poate dori mai mult decât are. De la înălțimea castelului său, aşezat pe o colină, Guido domina Florența. Ca să nu mai vorbim de palatele şi de proprietățile sale de la țară.

Pentru Dante nu era aşa. Familia Alighieri făcea parte din mica nobilime şi nu putea, desigur, să-şi permită nivelul de trai al celor mari. Gemma ştia că soțul ei era orgolios şi demn, şi că dorea să se afirme prin propriile-i mijloace şi prin talentul său. Cum putea să nu aprecieze asemenea calități? Dar una era să încerci să te realizezi prin tenacitate şi încrederea în tine însuți, alta să refuzi să munceşti, bizuindu-te pe laurii faimei şi pe gloria scrisului.

— Copila mea, ştiu la ce vă gândiți, auzi o voce în spatele său.

Gemma se întoarse şi o văzu pe Lapa, care o privea cu ochi plini de compasiune.

— M-am întors acum de la țară. Când am văzut că nu erați jos, m-am întrebat unde puteați fi, iertați-mă că am dat buzna peste voi.

— Madona, nu trebuie să vă cereți iertare, asta e casa voastră, spuse Gemma.

— De câte ori mi-am spus că ar trebui să-l împiedic să aibă anumite idei ciudate, spuse Lapa abătută, dar n-am reuşit. Exista în el o convingere atât de puternică şi o ambiție atât de mare, încât nu putea să dea ascultare nimănui. Am renunțat de mult, iar el, evident, n-a ținut niciodată cont de sfaturile mele.

Gemma simți că-i fuge pământul de sub picioare. Vorbele acelea îi aminteau de toate temerile ei şi de senzația de neputință pe care o avea. Şi apoi, aproape fără să-şi dea seama, se trezi povestind ceea ce suna până şi în urechile ei ca o confesiune.

— Pleacă dimineața şi se întoarce seara târziu, chiar noaptea uneori. Aproape întotdeauna cu mâinile goale. Dacă îndrăznesc să-l întreb cum şi-a petrecut ziua, dacă a găsit ceva de lucru, mă priveşte disprețuitor şi refuză să-mi răspundă. Iar între timp anii trec şi trăim aproape în sărăcie, hrănindu-ne doar cu roadele de pe pământul familiei.

— Cunosc bine pământul acela, spuse oftând Lapa. Şi vă asigur că dacă produce ceva, asta mi se datorează mie, nu lui Dante, cu siguranță. Îl văd rar. Vine doar pentru cai! adăugă plină de amărăciune. Iar când încerc să-i spun ceva, ar trebui să auziți cât de tare mă mustră!

Gemma oftă şi ea.

— Vă înțeleg perfect. Nici pe mine nu mă scuteşte de reproşuri. În casa asta n-au lipsit niciodată certurile. După părerea lui, vărul meu Corso ar fi trebuit să-mi facă şi alte daruri, sau cel puțin să îmbogățească puțina mea zestre. Desigur, Dante are dreptate. Dar ce a făcut el pentru familia noastră? În afară de garanția că situația se va îmbunătăți, datorită faimei pe care e pe cale să o câştige? Care faimă? Când el e primul care observă că opera sa nu e cu siguranță dedicată oamenilor simpli, ci e scrisă pentru câteva suflete speciale, în stare să-i aprecieze valoarea! De câte ori n-am încercat să-l fac să vadă lucrurile mai bine! Dar e imposibil. Şi cum o să facem când se va naşte primul copil? Şi-apoi al doilea?

— Sunteți însărcinată? întrebă Lupa.

Gemma clătină din cap.

— Asta-i o altă problemă, spuse, pentru că Dante abia dacă se uită la mine. Aşa că m-am întrebat, cu o oarecare teamă, dacă nu cumva sunt urâtă sau am o prezenţă neplăcută.

— Nu spuneţi prostii! izbucni Lapa. Să ieşim din odaia asta a tăcerilor şi singurătăţilor. Priviţi-vă! Şi spunând asta, scoase la iveală o mică tăbliţă de metal perfect lustruită, în care Gemma îşi văzu propria imagine reflectată. Vedeţi cum suprafaţa asta vă arată imaginea unei femei tinere, cu pielea proaspătă, părul lung şi castaniu şi formele pline? Chipul vostru are trăsături regulate; buze roşii, bine desenate şi uşor arcuite, deci atrăgătoare. Acelaşi lucru s-ar putea spune despre obrajii plini, dar frumoşi, şi de nasul bine proporţionat. Cât despre ochi, sunt căprui şi strălucitori. Nu, Gemma, trebuie să mă credeţi, nu voi sunteţi problema!

În străfundul sufletului, tânăra îi fu recunoscătoare Lapei pentru vorbele sale. Ştia că bărbaţii o plac, de multe ori văzuse cum rudele şi prietenii o privesc într-un fel nu prea educat. Dar confirmarea rostită cu voce tare îi dădea o senzaţie plăcută.

— Şi totuşi Dante vede în mine altceva, observă Gemma, sau mai bine zis nu vede chiar nimic. La început mi-am spus că, puţin câte puţin, lucrurile se vor îmbunătăţi, dar când, după doi ani, mi-am dat seama că aproape nimic nu s-a schimbat şi că soţul meu îşi aminteşte de mine cu mare greutate... şi vocea i se frânse.

Lapa o îmbrăţişă.

— Curaj, Gemma. Nu ştiţi cât de mult aş vrea să vă ajut. Din păcate, vina mea e că nu-i sunt mamă, spuse. Dante nu m-a iertat niciodată pentru asta, ca şi cum Bella ar fi murit din cauza mea.

Trase cu putere aer în piept, de parcă ar fi împrumutat cuvintele unei vechi dureri.

Gemma îi puse mâna pe umăr.

— E greu, exclamă. Nici nu ştiţi cât.

Se gândi din nou la ostilitatea soţului ei, la cât încercase să se folosească de toate mijloacele de atracţie pe care le cunoştea, fără ca Dante să fi fost câtuşi de puţin impresionat. Gemma se simţise mai singură ca oricând, şi aşa, încetul cu încetul, încercase să se consoleze, acceptându-i comportamentul şi încercând să-i facă pe plac în alte lucruri.

Renunţase oare? Nu întru totul. Dar în ciuda faptului că-şi promisese să aibă grijă de el cât mai bine cu putinţă, simţea, pe de o parte, că nu face destul, şi pe de alta că nu are nici cea mai mică idee cum să-l cucerească.

— Este o enigmă, spuse Lapa, dând voce cu vorbele ei celei mai mari spaime a Gemmei. Acum trebuie să vă reveniţi, adăugă, ca nu cumva să vă găsească în halul ăsta când se va întoarce.

Gemma se desprinse din îmbrăţişare. Îşi şterse lacrimile cu dosul palmei. Se mişcă din nou printre tomurile şi hârtiile din încăpere. Începu să le răsfoiască pe cele care păreau nişte compoziţii poetice.

La un moment dat auzi uşa trântindu-se.

Ridică privirea. O văzu pe Lapa albindu-se la faţă. Auzi în spatele ei o voce care-i îngheţă sângele în vine.

— De câte ori v-am spus că nu puteţi intra aici?

9
Cuvinte

Dante era furibund. Ochii-i păreau două fisuri şi chipul era aprins de o ură visceralã, de parcă de abia ar fi comis un gest de neiertat. La urma urmelor, ce făcuse ea? Îşi permisese să privească foile de pe masă. Dar nu era în stare să citească. Ce ameninţare ar fi putut reprezenta pentru el?

— V-am interzis să intraţi în camera mea. Uit o dată s-o închid cu cheia, şi voi ce faceţi? Voi nu puteţi să nu mă dezamăgiţi intrând aici ca să... ca să faceţi ce?

Dante îşi îndreptă arătătorul spre Gemma, care păru să se facă mică la auzul acelor cuvinte, de parcă ar fi primit o palmă. Se retrase până în pragul uşii.

Lapa, care nu suporta atitudinea aceea arogantă a fiului ei vitreg şi nici să fie ignorată, consideră oportun să intervină:

— Cum puteţi să-i vorbiţi în felul acesta soţiei voastre?

Vocea lui Dante păru să vină de departe:

— Vă rog, nu-i treaba voastră.

Răceala cu care pronunţă cuvintele o uimi pe Lapa. O clipă doar, căci mama vitregă îşi reveni imediat.

— Cum îndrăzniţi să-mi vorbiţi aşa? Sunt cea care i-a adus pe lume pe fraţii voştri şi l-a iubit pe Alighieri, atunci când voi eraţi prea ocupat să mă acuzaţi că am furat locul Bellei, mama voastră, fără să am nici o vină. Vă cunosc duşmănia şi n-o să vă permit s-o revărsaţi asupra unei fiinţe nevinovate. Şi pentru ce? Pentru că a intrat în preţioasa voastră încăpere?

— Voi nu puteţi înţelege... răspunse Dante.

— Serios? Şi de ce, mă rog?

— Chiar credeţi că o să vă spun?

Dante păru cuprins brusc de o gelozie aproape suspectă pentru compunerile sale.

— Aveţi intenţia să tăceţi? Credeţi că-mi pasă? îl atacă Lapa. Probabil că versurile astea sunt esenţiale pentru voi,

dacă ați ajuns s-o amenințați pe Gemma. Aproape că-mi vine să cred că ați ascuns în ele cine ştie ce secrete.

— Tăceți din gură!

Gemma tăcea. Părea să se întrebe cât adevăr conținea acuzația Lapei.

— De ce ar trebui? insistă aceasta din urmă.

— Voi nu puteți înțelege... Dacă astăzi sunt viu, o datorez filelor de pe masă.

— De acord, şi asta ar trebui să vă justifice comportamentul? Ar trebui să vă asigure că puteți s-o atacați pe soția voastră cum vreți voi?

— De ce? izbucni Gemma în lacrimi. De ce îmi faceți asta? De ce nu aveți încredere în mine? strigă şi începu să-l lovească pe Dante în piept cu pumnii ei mici. Ce v-am făcut? Nu vedeți că nu cer altceva decât să pot vorbi cu voi, să vă împărtăşesc spaimele, îngrijorările, nelinişti le?

Lapa clătină din cap.

Dante o prinse pe Gemma de umeri. Ea încercă să-l îmbrățişeze, dar el o respinse. Se întoarse şi închise uşa ca s-o împiedice să intre din nou.

Apoi, fără să mai spună nimic, coborî treptele.

— Plecați aşa? Fără să vă asumați responsabilitățile? strigă Lapa.

Dar el era deja la parter.

Când se auzi uşa de la intrare trântindu-se, cele două femei se priviră. Amândouă aveau doar întrebări. Pentru amândouă, Dante era o enigmă.

10
Tratative

Sutele de lumânări răspândeau o lumină intensă şi, chiar dacă era seară, aveai senzaţia că te afli în plină zi. Ruggieri degli Ubaldini părea să-l aştepte de multă vreme. Era aşezat în marele salon al Palatului Comunal, de parcă ar fi fost seniorul Pisei. Ugolino trebui să se înfrâneze să scoată spada şi să-i taie capul. Sau poate, se gândi, era exact ceea ce ar fi trebuit să facă.

Glacial şi arogant în sutana sacră a veşmântului arhiepiscopal, Ruggieri îi veni în întâmpinare cu o amabilitate rece, ca şi cum ar fi primit un supus al său.

— Nu vă aşteptam atât de repede, spuse laconic.

Colţurile buzelor subţiri i se lăsară într-o grimasă.

— Îmi imaginez, îi răspunse prompt Ugolino, care părea să n-aibă timp de pierdut. Vă mulţumesc pentru că mi-aţi păstrat locul care mi se datorează, acum daţi-vă la o parte.

Arhiepiscopul zâmbi. Dar nu exista nimic amuzat în expresia aceea. Dădea, de fapt, fiori. Spuse doar:

— S-a schimbat câte ceva.

— Adevărat? întrebă Ugolino disprețuitor.

Ruggieri dădu din cap. Apoi continuă:

— Vedeţi, prietene...

— Nu sunt prietenul vostru! îl întrerupse imediat contele de Donoratico.

— Chiar aşa? Şi totuşi e în interesul vostru faptul că partizanii mei v-au alungat nepotul din oraş ca să vă dea înapoi Pisa. Aţi uitat oare?

— Nici vorbă! Am încă o memorie bună. Mi se pare totuşi că mă minţiţi.

Arhiepiscopul îşi puse mâinile în şolduri.

— E clar că sunteţi un ingrat, şi vocea lui subţire făcu să sune ultimul cuvânt precum şuieratul unui şarpe. Chiar voi mi-aţi cerut ajutor, şi acum asta-i recunoştinţa cu care îmi răspundeţi?

— Aveți o manieră ciudată de a povesti faptele. Voi ați fost cel care mi-a propus să-l alunge pe nepotul meu. Iar eu am acceptat propunerea, şi acum mă căiesc că am făcut-o! Căci, departe de a-mi oferi un avantaj, ați uneltit cu un singur scop: să puneți mâna pe Pisa.

— Exagerați, răspunse arhiepiscopul. Ceva s-a schimbat, cu siguranță, dar dincolo de voința mea. Vedeți, partea căreia îi aparțin a avansat câteva propuneri, iar eu, în calitate de călăuză a lor, nu puteam desigur să le ignor, nu credeți? *Messer* Sismondi! strigă Ruggieri pe un ton autoritar.

Atunci îşi făcu apariția un tânăr cu un aspect plăcut, dar cu o privire arogantă, însoțit de patru persoane înarmate.

— Lancia, zise Ugolino.

Pronunță numele calm, dar şi conştient de faptul că, dacă ar fi fost vorba de luptă, nu s-ar fi lăsat rugat.

În timp ce secundul său îşi punea mâna pe mânerul spadei, Ruggieri ridică brațele:

— Pentru numele lui Dumnezeu! Nu suntem aici să ne luăm la bătaie, nu credeți? Dacă m-ați asculta, spuse dezolat, n-ar mai fi nevoie de spade sau pumnale.

— Cu siguranță va fi aşa atunci când veți înceta să vă comportați într-o manieră care infirmă ceea ce spuneți.

— Nu e nevoie de spade, spuse Uguccione Sismondi. Ceea ce vrea să vă spună arhiepiscopul azi e că partea ghibelină a oraşului Pisa sprijină conducerea voastră şi, făcând asta, vrea ca eu să vă fiu alături.

Iată deci care era misterul! Înşelătoria pregătită cu isteține. Voiau să-i alăture un tânăr nobil al părții adverse ca să-i condiționeze hotărârile. Iar ticălosul ăsta de Ruggieri nici măcar n-are curajul să-l înfrunte direct. Se ascunde în spatele chipului imberb al tinerelului ăstuia, prefăcându-se că nu e interesat de oraş, când de fapt ocupă cel mai important palat al său. Asta-i întorcea stomacul pe dos. Nu

încercă să-şi ascundă dezgustul. Nu-i păsa că, făcând asta, ar fi pierdut orice posibilitate de a negocia. Venise să-şi ia înapoi oraşul, nu să facă acorduri care îl plasau într-o poziție şi mai rea.

— Cum se poate? întrebă neîncrezător. M-ați eliberat de Nino Visconti ca să-mi atârnați de gât un membru şi mai tânăr al unei nobile case ghibeline? Cu ce scop? Şi de ce, grația voastră, ar trebui să accept?

— Asta-i bună, spuse arhiepiscopul, încercând să minimalizeze. Ca să fie recunoscută numirea voastră ca senior al Pisei. Dacă o să-l aveți de partea voastră pe *messer* Sismondi, o să-i câştigați ca aliați pe Gualandi şi pe Lanfranchi. Ştiți doar cât de necesar e sprijinul lor pentru a putea guverna oraşul!

Dar contele Ugolino nu intenționa să se lase momit. Nimerise direct într-o cursă, şi acum dorea să iasă cât mai repede cu putință. Îi făcu un semn lui Lancia şi, fără să mai piardă timp, îşi scoase spada.

— Acum, spuse adresându-se oamenilor înarmați care-l însoțeau pe Uguccione Sismondi, dacă vreunul dintre voi are de gând să mă amenințe, va trebui să-şi încrucişeze spada cu mine. Şi nu-i va fi prea bine.

Arhiepiscopul ridică mâna oprind orice acțiune de răspuns.

— Deci aceasta e ultima voastră dorință? Să înlocuiți vorba cu spada?

— N-am avut de ales chiar din momentul în care m-am întors.

Ruggieri clătină din cap.

— Nu e adevărat. Ați avut, şi încă cum! Vi s-a propus să împărțiți guvernarea oraşului cu moştenitorul de drept al casei Sismondi, tânărul conducător ghibelin, şi ați refuzat.

— Ştiți foarte bine că ceea ce tot spuneți nu e altceva decât o grămadă de minciuni. Adevărul e că, folosindu-vă de

numele lui, vreți să domniți asupra oraşului Pisa. Dar pot să vă garantez că nu va fi chiar aşa de uşor!

Fără să mai aştepte, contele Ugolino şi Lancia se retraseră cu spadele scoase. Ultimul înşfăcă o torță şi lumină drumul. Coborâră împreună scara Palatului Comunal. Nu-i urmărea nimeni, dar ştiau că e doar o chestiune de timp şi că Pisa s-ar fi închis peste ei ca o gură plină de dinți.

În câteva clipe ajunseră la uşă. Gărzile îi lăsară să treacă.

Ieşiră afară şi întunericul îi învălui. Dar auzeau deja comenzi strigate şi scrâşnetul săbiilor. Alergară pe străduțe strâmte până în piața Sette Vie şi la Palatul Poporului, unde Ugolino îşi stabilise cartierul general. Chiar şi în lințoliul întunecat al nopții, contele şi Lancia simțiră apropierea amenințătoare a Turnului della Muda, care se înălța ca o avertizare în spatele palatului familiei Gualandi.

Exact în clipa în care se pregăteau să intre, avertizând gărzile de la poartă că în curând oraşul va deveni un infern, clopotele începură să sune.

Lupta pentru luarea puterii începuse.

Şi nu avea să se sfârşească până când sângele nu avea să inunde Pisa.

11
Fantoma

Arezzo îi strigase numele. Când intrase în oraş, după evenimentele de la Pieve al Toppo, fusese aclamat cu tărie.

Acum, în calitate de Căpitan al Poporului, trebuia să prezideze, fără voia lui, consiliul care se opunea celui condus de podestat. Guglielmo degli Ubertini rămânea, desigur, seniorul din Arezzo, în timp ce Buonconte, dat fiind succesul său militar, trebuia să se dedice cu toate puterile tocmai acelei arte, iar într-un oraş dornic să demonstreze caracterul său războinic, ocaziile erau la ordinea zilei.

Fără să mai pună la socoteală faptul că, la drept vorbind, ceea ce îi lipsea era libertatea de a-şi trăi viaţa cum voia. Astfel, într-o rară pauză de la multele sale obligaţii, stătea într-una din locantele de la marginea oraşului. Avea în faţă o sticlă de vin roşu de Montepulciano şi nişte carne, rece deja, pe care nu reuşise să o termine, deşi fusese pregătită într-un sos foarte gustos.

Îşi turnă vin şi-i simţi aroma puternică. Îşi întinse picioarele şi dădu pe gât paharul până la fund.

Hangiul aranja vasele într-un colţ, în spatele tejghelei, şi undeva cineva se abandona plăcerilor trupeşti. Cel puţin judecând după gemetele care se auzeau la intervale regulate.

Avea senzaţia că trecuse un secol de ultima dată când se culcase cu soţia lui. Sarcina de Căpitan al Poporului îi luase totul. Vederea sângelui şi a ororii, cotidiană pentru el, îl lăsa fără speranţa de a putea dărui iubire. Oboseala şi compromisurile pe care era obligat să le accepte, din cauza complicatei maşinării administrative şi juridice a Primăriei, îl făcea să se aprindă uşor şi se simţea dezgustat de sine însuşi pentru că nu mai era bărbatul de odinioară. Prefera deci să-şi lase soţia, pe Giovanna, acasă, fără s-o oblige să-i suporte prezenţa. Se întorcea, desigur, din când în când, dar de cele mai multe ori îşi petrecea noaptea în vreo locantă. Asta îl făcea să fie o fantomă? Probabil, dar mai bine să fie propria-i umbră decât să ridice mâna la soţia lui, din cauză că se simţea chinuit de război şi de sânge.

Îşi mai turnă vin, când auzi un strigăt. Dar de data asta nu era de plăcere, ci de teroare.

În clipa următoare sări în picioare, răsturnând masa de lemn de pe care căzură sticla şi paharul de vin. Hangiul înjură.

Fără să-i pese de înjurături şi de reproşuri, Buonconte îi făcu semn să tacă. O clipă mai târziu se auzi un alt strigăt, şi apoi un nume. Era o voce de femeie.

— Târfa aia de Maddalena, bombăni hangiul.

— Unde-i camera? întrebă Buonconte.

Drept răspuns primi un gest cu capul spre etaj.

Fără să mai piardă vremea, se repezi spre scara de lemn. Urcă treptele în goană, străbătu coridorul şi, când descoperi camera din care se auzeau strigătele, se izbi în uşă deschizând-o.

Se trezi într-o cămăruță mizerabilă şi întunecată. În lumina slabă dată de câteva lumânări, văzu chipul unei femei în lacrimi şi un bărbat care o amenința cu un cuțit.

— Hei! urlă Buonconte. Opriți-vă imediat!

Bărbatul ridică privirea. Ochii lui negri erau cei ai unei bestii.

— Da' voi cine sunteți? Ce vreți?

— Sunt Căpitanul Poporului şi o să vă fac să vă pară rău că v-ați născut, tună Buonconte. Apoi făcu un pas spre bărbat, îl apucă de gât şi-l strânse cât putu, izbindu-l de zid.

În timp ce individul încerca să înțeleagă ce se întâmplă, Buonconte privi spre femeie. O văzu că încearcă să se ridice. Avea fața plină de sânge din cauza unei tăieturi profunde.

Dar nu avu timp să-i dedice prea multă atenție pentru că adversarul său era din nou în picioare. Fusese mai iute decât se aştepta.

Nu reuşi nici măcar să-şi scoată spada, când lama unui pumnal străluci în lumina slabă din încăpere. Cu un salt în

lateral reuşi să evite lovitura cu care individul încerca să-l spintece. Apoi, când celălalt se repezi din nou spre el, reuşi să-i blocheze mâna înarmată prinzându-l de încheietură şi izbindu-i braţul de perete. O dată, de două, de trei ori. În timp ce se lupta cu toată forţa pe care o avea, privirile îi căzură pe gâtul bărbatului şi văzu că are un semn întunecat amintind cumva de un cârlig.

În cele din urmă, duşmanul lăsă să-i cadă pumnalul. Buonconte îi dădu o lovitură care-l aruncă afară pe uşă.

Ţinând cont de cum reacţionase înainte, Căpitanul Poporului nu pierdu timpul şi se azvârli peste el. Făcu cel mai simplu şi mai eficace lucru. Îşi prinse adversarul de cămaşă şi-l aruncă pe scări în jos. Acesta se lovi de trepte cu şoldul, umărul şi apoi capul, iar când ajunse la parter părea mai mult mort decât viu. Reuşi totuşi să se ridice în picioare. La drept vorbind, era destul de şifonat.

Dar mai avea încă puterea de a rosti ameninţări:

— O s-o plătiţi scump, fiţi sigur de asta.

— Mor de frică, îi răspunse prompt Buonconte.

Celălalt îl privi cu ochii injectaţi de sânge. Apoi şchiopătă până la uşa locantei şi ieşi sub privirile uimite ale hangiului.

Buonconte strigă către el:

— Aduceţi-mi rachiu. Am nevoie şi de ac şi aţă. Imediat!

Fără să piardă o clipă se întoarse în camera tinerei prostituate. O găsi plângând.

— Maddalena... acesta vă e numele, nu-i aşa? întrebă cu cea mai mare blândeţe posibilă.

Fata dădu din cap.

— Bine, acum trebuie să fiţi tare, spuse Buonconte. Am nevoie de mai multă lumină. Trebuie să mergem jos. Sunteţi în stare?

Maddalena dădu din cap. Buonconte o luă în braţe. Era fragilă şi nevinovată. Se întrebă cum de nimerise în locul acela oribil. Dar apoi îşi spuse că mizeria se afla peste tot şi

că, în lumea aceea, femeile nu puteau alege. Iar dacă nu aveau din ce să trăiască, nu le rămânea decât să fie sclave.

Tânăra se agăță de el ca și cum ar fi fost ultima ei speranță, fără să scoată o vorbă. Nu mai plângea.

Hangiul închisese ușa locantei și pregătise un vas cu apă rece și o cârpă. Căpitanul Poporului o udă și curăță rana. Tăietura era destul de adâncă, dar nu într-atât încât să nu poată fi cusută.

După ce spălase sângele, Buonconte luă sticla de rachiu, scoase dopul cu dinții scuipându-l departe, și spălă din nou tăietura ca să o dezinfecteze cât mai bine cu putință.

— Acum beți cât de mult puteți. Trebuie să vă cos rana și o să vă doară, spuse întinzându-i fetei sticla.

Maddalena bău câteva înghițituri. Încetul cu încetul privirea i se încețoșă. În cele din urmă își pierdu cunoștința.

Atunci Buonconte începu să coasă.

12
Giotto

Clopotul bisericii San Tommaso și cel de la mănăstire băturseră de mult ora trei după-amiază.

Nu avea nimic cu nevastă-sa, dar spera ca măcar un lucru să fie clar: dacă ea fusese obligată să se mărite cu el, ei bine, și pentru el fusese o căsătorie obligată. Și trebuia să-i fie de ajuns faptul că îi era credincios întru totul. Dar asta nu-i dădea câtuși de puțin dreptul să pretindă mai mult. Gemma știa cât ținea el la versurile sale, la

fragmentele acelea de libertate care îi permiteau să se exprime, să evite mediocritatea vieții, cel puțin într-una dintre artele Florenței. Nu era ceea ce voia şi încercase s-o facă să înțeleagă asta în toate felurile.

Gemma nu era proastă.

Câtuşi de puțin. Când o cunoscuse, îşi dăduse imediat seama că are de-a face cu o femeie deosebit de inteligentă şi mai ales sensibilă, perspicace, şi deci în stare să înțeleagă perfect cu cine stă de vorbă. Şi totuşi se încăpățâna să se opună aspirațiilor lui, nevoii sale disperate de a se afirma în lumea literelor. Văzuse desigur încercările ei neîndemânatice de a-l cuceri. Dar oricât ar fi fost de binevoitoare şi de frumoasă, nu era suficient. Între ei lipsea împărtăşirea sinceră a venerației pentru lumea literelor. Şi a Iubirii. Înțeleasă ca idolatrie a sentimentului care eliberează sufletul şi îți permite să sfidezi cerul, să-ți trimiți inima să zboare în tării, chiar şi atunci când amărăciunea vrea să se hrănească din mizeria umană.

Desigur, ea nu putea să-şi imagineze cât îl chinuia demonul acela în fiecare zi, cât de mult simțea nevoia de a scrie, de a pune pe hârtie imaginile care-i apăreau în minte. Veneau de cine ştie unde, iar el nu era în stare să le alunge. Încercase în trecut, dar apoi, puțin câte puțin, capitulase: doar îmbrățişând forța misterioasă care sălăşluia în el şi îl stăpânea până într-atât încât îl obliga să scrie zile întregi la rând ar fi reuşit să se regăsească pe sine însuşi.

La început fusese o energie naturală şi sălbatică, ceva ce nu reuşea să controleze şi de care era devorat. Apoi însă îl cunoscuse pe Guido şi, vorbind cu el, vârtejul acela de febră şi cuvinte, insomniile care-l torturau, coşmarurile şi stările de rău se liniştiseră.

Descoperise un mod de a-şi învinge slăbiciunile care-l măcinau, neliniştea care-l arunca prea des în vis, crizele

ciudate care-l făceau să tremure până când cădea într-un soi de delir şi-şi pierdea cunoştinţa.

Să-i iei poeziile, literele, imaginile era ca şi cum i-ai fi luat viaţa însăşi. Dar poate Gemma nu reuşea să înţeleagă, nu avea cum s-o facă. Sau poate el ar fi trebuit să încerce să-i citească câteva fragmente din Guinizelli sau din Guittone d'Arezzo. Poate că în felul acesta ar fi reuşit s-o facă să le aprecieze. În fond, frumuseţea scrierilor lor era universală. Şi, dacă ar fi făcut asta, înţelegerea dintre ei ar fi fost mai bună, poate ea ar fi priceput cu adevărat ce încerca el să facă. Ar fi putut, eventual, să o înveţe să citească.

Dar cu cât se gândea mai mult la asta, cu atât i se părea că hrăneşte o iluzie şi că-i dezvăluie o parte din el, pe care probabil nu era încă pregătit s-o împărtăşească.

Ceea ce compunea era singurul său refugiu. Ce ar fi crezut Gemma când ar fi aflat ce scria despre femei, gândul său despre iubire încredinţat unor tinere care nu erau ea? Şi cât l-ar fi urât dacă ar fi descoperit-o pe Beatrice? Pentru că ea întruchipa iubirea perfectă, salvarea, promisiunea unei vieţi, chiar şi pentru ceea ce nu era viaţă. Oare aceasta era obligaţia de a se fi căsătorit: să trebuiască să aibă o meserie, să-şi câştige existenţa cu o muncă fizică? El nu era făcut pentru asta, nu putea suporta regulile, voia să-şi găsească echilibrul în cerurile minunii şi ale pasiunilor, voia să cunoască frumuseţea absolută, să zboare deasupra unor locuri necunoscute şi să fure sufletul unor femei minunate şi de neajuns!

El voia să se simtă viu! De neînvins!

Dante oftă. Problema aceea părea să nu aibă o soluţie.

Ce să facă? Cine putea înţelege ce anume încerca să cucerească? Cine nu l-ar fi crezut nebun, exaltat, un tânăr arogant care crede că poate plămădi cuvintele, astfel încât să obţină mirabile arhitecturi, în stare să schimbe lumea?

Îi veni în minte un singur nume posibil.

Străzile înguste erau pline de tarabele zarafilor, cu monedele stivuite pe tăblia de lucru. Apărați de nişte copertine, câțiva notari întocmeau acte în prezența unor martori, papucarii şi pantofarii tălpuiau şi pingeleau cizme şi saboți, telalii îşi arătau mărfurile curățate şi lustruite de parcă ar fi fost nişte comori bizantine.

Când în sfârşit ajunse la atelierul lui Cimabue, în cartierul San Pancrazio, nu departe de biserica Santa Maria Novella, Dante speră să găsească persoana pe care o căuta fără prea multă bătaie de cap.

Avu noroc.

Giotto stătea într-un colț, amestecând culorile într-un mojar. Era atât de absorbit de ceea ce făcea, încât, în primul moment, nici nu-şi dădu seama că intrase cineva. Era un tânăr impunător, cu umerii lați şi nişte ochi deschişi la culoare pe o față ca luna plină.

Nu vorbea mult. Când îşi dădu seama că prietenul său venise în vizită, îl salută făcând un gest cu capul. Apoi zâmbi. Dădu la o parte ce făcea şi-i strânse mâna. Dante avu senzația că-şi vârâse degetele într-o menghină.

— Deci? Ați scris oda care vă va aduce o faimă nepieritoare? întrebă Giotto.

Dante se apără.

— Mai încerc încă.

Prietenul său dădu din cap.

— Veniți, îi spuse, vreau să vă arăt ceva. Şi îl conduse într-o altă încăpere, cu mai multe mese pe care se aflau desene în cărbune, panele din lemn, vase conținând lacuri, cretă şi lianți pentru tempera, recipiente pentru grund colorat, ca să nu mai vorbim de pensule, perii, piepteni, pile şi pulbere de minerale pentru culori: hematit, cinabru şi ocru, azurit şi praf de lapislazuli pentru albastrul tare.

Giotto privea cu încântare nuanțele. Apoi se întoarse spre Dante aproape speriindu-l, pentru că privirea sa absentă părea aceea a unui nebun.

— Azi-noapte am perfecționat un procedeu prin care se poate obține o nouă nuanță de albastru.

— Serios? spuse Dante surprins.

— Da, răspunse Giotto. Acum două zile am măcinat marmură albă şi am obținut o pulbere foarte fină, pe care am pus-o să se odihnească o zi şi o noapte în bălegar cald. Am aşteptat. Apoi, într-o căldare, am amestecat mâlul obținut cu spuma de la apa în care spălasem haine albastre. Am obținut un albastru delicat şi foarte strălucitor. N-am mai văzut niciodată aşa ceva, spuse cu o privire visătoare.

Dante îi înțelegea privirea. O avea şi el atunci când găsea cuvintele potrivite pentru a defini melancolia şi nemulțumirea, fericirea şi prietenia, trădarea şi îndoiala, aspirațiile şi spaimele, când încerca să prindă în cuvinte apusul speranței sau zorii unei noi pasiuni. Faptul de a reuşi să redea clarobscurul vieții de zi cu zi într-o singură frază era cea mai frumoasă recompensă, capturarea acelei alternanțe de tonuri care se aprindeau ca fulgere neaşteptate în clipele care meritau să fie trăite şi se transformau din nou în întunericul cel mai adânc din cauza mediocrității şi a lăcomiei oamenilor.

Aceea era magia artei, fie ea pictură sau literatură, imagine sau cuvânt.

— Aş vrea să vă invit să bem ceva, prietene, spuse Dante.

— Bine, oricum pe ziua de azi mi-am terminat sarcinile încredințate. Vă deranjează dacă iau cu mine câteva dintre desenele la care lucrez?

— Câtuşi de puțin, răspunse Dante şi o senzație de împăcare păru să plutească în ultimele sale cuvinte.

13
Semne

După ce au trecut pe celălalt mal al râului Arno şi au băut un vin roşu bun, poetul şi pictorul s-au plimbat până când au ajuns la o mică pajişte. Acolo s-au aşezat pe iarbă, şi Giotto şi-a scos desenele.

Dante a fost încântat.

Prietenul său realizase imagini în cărbune absolut incredibile. Reuşise folosind zeci de bucăţi de pergament.

— Le-am recuperat din ceea ce se aruncă în *scriptorium*[11], îi spuse lui Dante. Am un prieten călugăr, care le strânge şi mi le dă pentru câţiva bănuţi.

— Şi voi desenaţi pe ele minunăţiile astea?

Tânărul pictor dădu din cap. Era mulţumit că imaginile vorbeau pentru el. Ba era chiar dispus să-şi dezlege limba în faţa lui Dante, în primul rând pentru că era prietenul lui, şi apoi pentru că, atunci când putea vorbi despre desen şi pictură, proverbialul său laconism era învins de o pasiune arzătoare care-l făcea să dezvăluie numeroase detalii.

— Îmi place să mă plimb. Pământul dă întotdeauna roade bune. Mai ales celor cărora le place să deseneze şi să picteze. Îmi place deci să-mi procur rămurele de salcie subţiri, dar robuste. Le pun la uscat, şi apoi le ascut vârfurile cu briceagul.

Giotto făcu o pauză, de parcă ar fi vorbit prea repede. Privi cerul albastru şi descoperi o potârniche în zbor. Apoi reluă:

---

[11] Încăperea dintr-o mănăstire medievală în care se copiau manuscrisele.

— După aceea le pun într-o oală şi sigilez capacul cu lut ca să nu se poată deschide. Înainte de a mă culca pun oala pe foc până a doua zi dimineaţa. După ce le scot din oală, le las să se răcească, şi după aceea le pot folosi pe pergament.

Dante văzu chipuri de femei minunate cu trăsături delicate, îngereşti, pline de graţie. Dar fu impresionat şi de o amplă scenă de masă pe care Giotto reuşise să o deseneze din tuşe simple şi sigure pe o mică bucată de hârtie de pergament. Părea că acea schiţă dilatase spaţiul.

Nu reuşea să înţeleagă cum putea Giotto să realizeze o operă atât de fluidă şi de delicată, cu bastonaşe obţinute din nişte rămurele subţiri de salcie. Se aştepta ca tuşa să fie mult mai dură şi mai fragmentată, dar era exact contrariul.

— Dar cum reuşiţi să obţineţi un desen atât de delicat? întrebă, dând voce îndoielilor sale.

Giotto zâmbi.

— Sunteţi un observator atent.

Dante clătină din cap.

— Nici vorbă, prietene, ceea ce văd e atât de frumos, încât mă lasă fără cuvinte. Ar fi extraordinar ca eu să pot plăsmui cuvintele în felul în care voi reuşiţi să modelaţi spaţiul.

— Ei bine, încerc să realizez o versiune grasă şi moale a micilor bastonaşe despre care v-am vorbit.

— O versiune... grasă? întrebă Dante uimit.

Giotto dădu din cap.

— Chiar aşa. Vedeţi, după ce bastonaşele sunt gata, le las să se moaie câtăva vreme în ulei de in. Trebuie să fiu atent, pentru că, dacă rămân prea multă vreme în baia de ulei, bastonaşele devin atât de friabile, încât se vor sfărâma atunci când sunt folosite. Iar desenul pe hârtie se va şterge foarte uşor.

— Deci uleiul de in e cel care le conferă duritatea.

— Exact. Cu puţină răbdare bastonaşul carbonizat va putea garanta o urmă moale şi păstoasă.

— Iată dezvăluit misterul, constată Dante, admirând din nou liniile delicate şi elegante ale desenelor. Privi chipurile călugărilor, pe cel candid al Fecioarei, coloanele zvelte ale unui templu amintind de cele ale lui Arnolfo di Cambio[12], Isus suferind pe Cruce, trupul său slab şi chinuit, şirurile de îngeri războinici pe punctul de a se revolta, un oraş cu turnuri crenelate, o procesiune de oameni îndureraţi, femei urlând de durere cu obrajii brăzdaţi de lacrimi şi multe alte imagini de un farmec magnetic.

Prietenul său îi puse o mână pe umăr. Soarele de iunie strălucea în înălţimea cerului. Razele lui rupseseră vata unui nor ştrengar.

Lumina inundă brusc pajiştea, iarba verde şi chiparoşii din depărtare.

Dante trase adânc aer în piept. Avu senzaţia că liniştea aceea, pacea pe care o simţea după cearta cu Gemma, anunţa o nouă furtună.

Dar când ridică privirea şi o întâlni pe aceea sinceră a lui Giotto, îşi spuse că trebuie să se bucure de astfel de momente.

Era inutil să se lase chinuit de viitor. Oricum, mai devreme sau mai târziu, durerea avea să se facă simţită.

14
Carbone

[12] Arhitect şi sculptor italian, cel care a proiectat catedrala din Florenţa.

Se înserа. Cerul, din albastru, deveni arămiu. Aerul era fierbinte încă, iar Florența părea să se scufunde în gura infernului. Dante se întorcea de la Arno mergând spre casă.

În drumul său, trecu prin Baldracca, cel mai rău famat şi mai murdar cartier al oraşului. Printre torțele şi focurile bivuacurilor, o omenire mizerabilă încerca să supraviețuiască în latrina aceea aflată sub cerul liber.

Străzile erau îngropate în gunoaie. Nu departe, Dante văzu doi bărbați adunând bălegarul de pe jos cu lopata şi aruncându-l într-o căruță. Îşi acoperi nasul cu mâna, dar şi aşa duhoarea era insuportabilă. Se clătină din cauza mirosului pestilențial şi aproape îşi pierdu echilibrul.

Un cerşetor se apropie de el şi-i ceru bani. Avea dinții stricați şi ochii-i lăcrimau. Dar Dante nu avea nici măcar o monedă la el, pe ultima o folosise ca să-i ofere vin lui Giotto, aşa că-l alungă cum putu. Pe cele două margini ale străzii, lupanarele şi cârciumile îşi țineau uşile deschise. Voci răguşite din cauza vinului se întretăiau în aerul care se întuneca. Doi bărbați încercau să se înjunghie unul pe altul.

Dante merse înainte, fără să-i pese câtuşi de puțin de ei. O prostituată cu părul negru îl strigă, în disperata încercare de a-i oferi serviciile, dar de-abia se ținea pe picioare. Ciufulită şi murdară de funingine şi sânge, continuă să strige după el până când Dante dispăru după colț.

Mahalaua aceea n-avea nici o speranță, era o adunătură de suflete pierdute care se luptau pur şi simplu să treacă cu bine peste noapte.

Hoți, vagabonzi şi asasini îndeplineau cele mai monstruoase fărădelegi, iar Căpitanii Poporului nu făceau nimic să țină situația sub control. Era un teritoriu fără reguli, un porto-franco unde se putea întâmpla orice. Nici măcar corpul de gardă al oraşului nu îndrăznea să intre acolo. Bande de ucigaşi îşi împărțeau străzile care traversau locul acela al nimănui.

Dante ar fi putut să ocolească şi să lungească drumul, evitând Baldracca, dar era obosit şi voia să ajungă acasă cât mai repede. Era un bărbat singur, fără bani la el. Era îmbrăcat modest şi umbla drept, fără să se uite la nimeni. Nu avea de ce să se teamă.

Merse până când trecu de o prăvălie de mărunţişuri şi ajunse în faţa unei crâşme mizerabile cu firma ciobită, reprezentând o fântână cu o semilună pe ea. Aici dădu peste un bărbat de o statură impunătoare. Un nor de lumină provenind de la torţa care ilumina firma, se împrăştia în jur, lăsând în umbră uriaşul. Dante nu-l recunoscu imediat.

Dar imediat ce omul îl apostrofă cu o voce neplăcută şi arogantă, înţelese cine era.

— Iată-vă, *messer*! În toată splendoarea voastră!

Şi Carbone de' Cerchi izbucni într-un râs zgomotos. Dar era ceva nelinişţitor în râsul său, ceva care oricui i-ar fi îngheţat sângele în vine.

Dante nu se lăsă însă impresionat. Nu era cine ştie cât de viteaz, dar nici un laş. Ştia că nu avea cum să se împotrivească acelui bărbat, dar mai ştia şi că n-avea nimic cu el.

— Spuneţi-mi, Carbone, ce vreţi de la mine? îl întrebă plin de o curiozitate sinceră.

Uriaşul se apropie, şi, la lumina torţei, Dante îl văzu rânjind. Ochii săi negri în care se reflecta flacăra străluceau. Carbone îi puse un deget pe piept, împingându-l uşor.

— Voi n-aţi venit la Vieri atunci când am aflat ce s-a întâmplat la Pieve al Toppo.

Deci asta era problema. Vieri se temea că se va trece peste el. Nu el, Dante n-ar fi făcut asta niciodată, dar Corso ar fi putut încerca să-i pună în discuţie autoritatea în facţiunea guelfă din Porta San Pietro.

— Înţeleg, spuse.

— Chiar?

— Credeți că mergând direct la Corso Donati, am vrut să trec peste Vieri şi peste familia Cerchi, dar n-a fost aşa absolut deloc.

— Nu? Da' cum a fost? întrebă aplecându-se şi coborându-şi capul la înălțimea celui al lui Dante.

Se uită țintă în ochii lui cu o furie rece, ca şi cum s-ar fi gândit dacă să-l mănânce de viu sau nu.

— Alaltăieri m-am întors la Florența târziu, la apusul soarelui. Când am ajuns acasă, nevastă-mea, Gemma, m-a informat că *messer* Corso Donati, vărul ei, venise să mă caute. Lăsase vorbă să merg a doua zi dimineața la palatul său, pentru că trebuia să împărtăşească tuturor un lucru important. Nimic altceva.

La auzul acelor cuvinte, Carbone de' Cerchi tăcu. Părea că vrea să se gândească mai mult la sensul cuvintelor pe care tocmai le auzise.

— Ce puteam să fac? întrebă Dante.

Carbone îşi reveni.

— Să mergeți la Vieri!

— Noaptea?

— Nu vi s-a părut neobişnuit că *messer* Donati a venit direct la voi? Fiți atent ce răspundeți!

— Mi s-a părut, cum să nu, dovadă că am întrebat imediat de vărul vostru, soția mea vă poate confirma.

Carbone dădu din cap.

— De acord. De data asta vă cred, *messer* Alighieri, dar nu fără să vă dau un avertisment. Să nu mai faceți niciodată aşa ceva. Chiar şi la miezul nopții trebuie să veniți mai întâi la familia Cerchi, altfel, Dumnezeu mi-e martor, o să vă căiți amarnic.

— Mă amenințați?

— Şi chiar dacă ar fi aşa? Sigur că vă amenințț! Vă îndoiți cumva de autoritatea mea?

— Nici vorbă.

— Atunci aveți grijă să vă comportați cum trebuie. N-aş vrea ca anumite rubedenii să vă vâre în cap cine ştie ce idei ciudate.

Dante oftă.

— Am multe idei care sunt considerate ciudate, dar printre ele nici una despre cum să câştig putere cu ajutorul rudelor mele.

Carbone de' Cerchi rânji din nou, dar de data asta parcă era mai mult un zâmbet.

— Da, sunteți poet, nu-i aşa?

— Scriu împreună cu alți prieteni.

Zâmbetul se lărgi.

— Cu nebunul ăla de Cavalcanti, încă unu' care nu-i bun de nimic.

— Nu sunt de acord.

— Bine, bine, spuse Carbone, terminând discuția aceea care nu ducea la nimic. Apoi cu mâna lui uriaşă îl prinse pe Dante de umăr: În orice caz, sper că ați înțeles. Nu există o a doua posibilitate. Mă aştept la credință oarbă din partea voastră. Altfel n-o să ajungeți să trăiți suficient ca să povestiți!

— O s-o aveți.

— Plecați!

Şi spunând asta, Carbone îi dădu drumul, împingându-l înainte.

Dante se trezi sprijinindu-se cu mâinile de peretele cârciumii ca să nu-şi piardă echilibrul. Apoi o porni din nou la drum, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Din spatele lui, Carbone îi mai strigă un ultim avertisment.

— Nu uitați! Ştiu unde locuiți!

În întuneric, cuvintele lui răsunară cât se poate de sinistru.

15
Eroi personali

Aşează opaiţul pe o bârnă. O lumină palidă şi tremurândă se răspândi în grajd. Exact cât trebuia ca să se aşeze într-un colţ şi să scoată hârtiile pe care le ascunsese şi pe care voia să le cerceteze căutând puţină alinare.

Cuvintele lui Carbone de' Cerchi îl chinuiau, pentru că, încă o dată, fusese martor la felul în care era masacrată Florenţa. Nimănui nu-i păsa cu adevărat de oraşul acesta. Familiile Cerchi şi Donati erau identice în sărmana lor ambiţie de a deţine hegemonia absolută. Nu erau interesate de nimic altceva, iar dorinţa aceea le consuma ca un vultur care se repezea în fiecare zi să le devoreze sufletul. Erau cu siguranţă lipsite de suflet, pentru că se bucurau de frica pe care reuşeau s-o provoace, de nesiguranţa pe care o creau în oamenii paşnici.

Se hotărâse deci să nu intre în casă. Urma s-o facă mai târziu, ca să n-o îngrijoreze pe Gemma mai mult decât trebuia. Dar în clipa aceea n-ar fi reuşit. Prefera să stea pe paie, lângă Nemesis, să-i asculte răsuflarea liniştită, să se bucure de căldura pe care o răspândea corpul ei mare şi puternic.

O iubea pe mânza asta. Exista în ea o mândrie care îl surprindea de fiecare dată.

Se apropie de o lădiţă de lemn aşezată într-un colţ, o deschise şi scoase de acolo un codice cu o legătură elegantă în piele.

Era fericit să poată strânge în mâini micul obiect, pentru că învăţase să răspundă insultelor cotidiene în singurul fel pe care-l cunoştea: citindu-i pe autorii săi preferaţi. Pentru

religia aceea a lui laică trebuia să mulțumească lecțiilor lui Brunetto Latini, care lui şi multor altora le fusese, la Florența, maestru de retorică şi de filozofie şi salvase mulți fii ai acestui oraş sfâşiat de furia celor violenți. Îşi aducea aminte cu multă afecțiune de maestrul acela bun şi gentil, a cărui casă era plină de codice şi de manuscrise. El fusese cel care-l învățase să iubească cititul şi pe marii poeți, care-l eliberase de plictiseala abacului, de care tatăl său ar fi vrut atât de mult să-l lege.

Poeții aceia purtau numele de Vergiliu, Homer, Tacitus, Statius, Lucanus. Ei erau cei care-l susțineau, dăruindu-i visuri şi speranțe şi chemându-l de departe, din cețurile unei lumi care nu mai exista şi care totuşi era vie şi strălucitoare în inima lui. Avea nevoie de ei. De Vergiliu mai mult decât de oricare altul. El era lumina care sfâşia întunericul în lumea aceea cotropită de ură şi egoism.

Cel mai important poem al său, *Eneida*, era expresia cea mai pură a unei nevoi spirituale: aceea de a avea liniştea mult dorită, o lume guvernată de bunătatea lui Dumnezeu, în sfârşit pacificată. Enea, protagonistul acelei poveşti extraordinare, era în primul rând un om devotat, pios, răbdător, care-şi trăgea forța din celebrarea idealurilor şi consacrându-se complet milostivirii. În momentul acela, Dante simțea mai mult ca oricând că Florența, chinuită de luptele între familii şi de războaiele partizane, ar fi meritat un asemenea erou.

Ar fi vrut mult să fie el. Dar ştia că nu poate aspira la asemenea gesturi şi-şi încredința deci speranțele şi iluziile paginilor scrise.

Deschise codicele pe care-l ținea în mână şi se cufundă într-o lectură tulburătoare şi irezistibilă. Ştia aproape pe de rost textul, dar nu-i era greu să-l recitească, dimpotrivă. Îi dădea o seninătate nesperată, nemaiținând cont de faptul că era o scriere atât de minunată, încât de fiecare dată

descoperea un nou detaliu, o nuanță specială, o imagine pe care intenționa s-o reînnoiască în memorie. Reluă din punctul în care, cu câteva zile înainte, fusese obligat să abandoneze lectura.

Citi deci despre cum Enea o urmărise pe Sibila, despre cum coborâse cu ea în Hades în căutarea tatălui său, Anchise, apoi despre cum ajunsese în vestibulul infernal unde dăduse peste remuşcările, plânsetele şi durerile oamenilor. Apoi i-au apărut Centaurii, Himera, Gorgonele şi Harpiile, Până când, ajunşi la Aheron, îl întâlnise pe Caron, demonul luntraş care transporta sufletele morților. Acesta, considerând de neconceput prezența unui om viu în locul acela, refuză să-l primească pe Enea în propria-i luntre ca să-l treacă pe malul opus al râului.

Dar Sibila, care-l însoțise pe tânărul troian până acolo, se împotrivise şi, în cele din urmă, îl convinsese pe luntraşul infernal, arătându-i o creangă de aur şi explicându-i că eroul care era cu ea trebuia să ajungă pe Câmpiile Elizee pentru a-şi vedea tatăl.

Emoționat, Dante îşi ridică privirea. Mereu i se întâmpla aşa. Poate tocmai în căutarea acelei emoții se oprise aici, în grajd. Nu voia doar să se refugieze în cuvintele lui Vergiliu, voia să-şi găsească adăpost în iubire. În fond, ea era forța care-l făcea să meargă înainte.

Exista în hexametrii lui Vergiliu o putere misterioasă, o magie, exista sublima, magnifica grație care-l cucerise şi, făcându-l să întoarcă paginile, îl obişnuia cu o lume nouă, mai dreaptă, mai frumoasă, mai plină de o linişte gingaşă. Aceeaşi pe care o vedea pe chipul Beatricei. Şi gândul îi zbură la ea. Încă o dată.

Suspină.

O văzuse pe când avea nouă ani, şi deja atunci i se păruse de o frumusețe suavă, simplă şi delicată. Ochii ei verzi pe chipul de opal erau cei ai unui înger. Când, nouă

ani mai târziu, o revăzuse, nu numai că inima îi sângerase pentru cât de atrăgătoare se făcuse, dar privirea lui se înceţoşase din cauza emoţiei. Beatrice îi zâmbise, salutându-l cu un gest imperceptibil al capului. Fusese ca şi cum Dumnezeu îi inspirase, în momentul acela, gestul, şi ea recunoscuse omul potrivit căruia să-i arate calea salvării.

Dante se gândi la cât de mult iubirea şi graţia ei erau motiv de inspiraţie. Apoi se întoarse cu gândul la luptele dintre guelfi şi ghibelini. Nu era laş, dar îi era complet străină ideea unui război care are drept unic scop acela de a supune duşmanul, zdrobindu-l. Cine era el ca să poată lua viaţa altui om? Ce drept divin îi garanta scutirea de pedeapsă pentru asta? Cum îndrăzneau familiile Cerchi şi Donati să se considere mai presus de dreptatea lui Dumnezeu, administrând-o în numele puterii şi al corupţiei? Dacă ar fi putut măcar să nu ia parte la bătălia care se apropia! O simţea în fiecare clipă. Mai întâi coşmarul, apoi cuvintele lui Corso, apoi ameninţările lui Carbone. Un oraş întreg se pregătea de luptă.

Iar el nu ştia cum să facă să o evite.

El, cel care-şi căuta refugiul în desenele şi culorile lui Giotto, în cuvintele lui Vergiliu.

El, cel care spera doar să reuşească să lase o urmă în povestea aceea omenească atât de întunecată şi de plină de cruzime, încât părea că-i dispreţuieşte pe cei care nu se dedică trup şi suflet meseriei armelor.

Nu exista deci altceva?

Fără să-şi dea seama, adună paiele cu mâna. Strânse pumnii. Îşi încleştă degetele atât de tare, încât simţi o durere ciudată, aspră.

Nemesis necheză uşor. O trezise probabil.

Puse codicele în cutia de lemn şi o închise. Dădu drumul paielor. Se apropie de mânză şi o mângâie pe bot. Apoi îşi

sprijini fruntea de steaua albă pe care Nemesis o avea pe frunte.

În cele din urmă îi ură noapte bună şi, luând opaiţul, ieşi din grajd ca să intre în sfârşit în casă.

16
Să rezişti...

— Oraşul pare să se înece într-o tăcere de moarte.

Vocea lui Lancia sparse aerul. În ciuda căldurii din ziua aceea blestemată, sala Palatului Poporului părea să fie cuprinsă de îngheţ.

Ugolino, slab şi palid, izbi cu pumnul în masă.

— Dacă va fi necesar, vom rezista, răspunse.

Se uită la fiii lui, care îl aşteptaseră în noaptea precedentă, când el alesese locul acela drept cartierul său general, aşa cum fusese hotărât încă de la început. Se uită rând pe rând la toţi. Gaddo, care era Căpitan al Poporului, zâmbi cu cinism, ca şi cum nu s-ar fi aşteptat la altceva decât să audă vorbele acelea. Apoi spuse:

— Până la capăt.

Uguccione, cu chipul său mare şi inexpresiv, nu scoase nici un cuvânt.

Lancia luă cuvântul.

— Nepoţii voştri, Anselmuccio şi Brigata, au pătruns probabil de câtăva vreme în oraş şi cu siguranţă s-au luptat.

— Trebuiau să aibă cu ei contingentul condus de Lottieri da Bientina.

— Ştiu.

— Am auzit strigăte, spus contele, asta e sigur. Dar cum de n-au ajuns încă aici? Pentru că acesta era planul, nu-i aşa?

Şi cerând confirmarea, se uită la Gaddo.

Fiul său îi susținu privirea.

— Tată, spuse, împreună cu oamenii mei am ocupat palatul. Nu am considerat nimerit să pornesc o bătălie împotriva verilor mei. Am cu mine mult prea puțini oşteni.

— Bine ați făcut, fu de acord tatăl său.

— Aş vrea să iau o duzină de oameni şi să mă alătur lor, reluă Lancia. Prefer să am doar atât, ca să mă pot mişca mai uşor pe străzi. Noaptea va fi posibil.

Contele păru să mediteze.

— De acord, spuse în cele din urmă.

— După aceea, ne întâlnim aici.

— Între timp eu voi apăra palatul, spuse Ugolino.

— Atunci, să pornim! Nu-i vreme de pierdut.

— Desigur, cel puțin ne vom folosi de ajutorul întunericului, conchise contele.

Puțin mai târziu, Lancia se afla în Piața Sette Vie. Oamenii lui înaintau pe întuneric, doar torțele pictau, pe măsură ce se deplasau, nori tremurânzi de lumină sângerie. Trecură de biserica San Sebastiano alle Fabbriche Maggiori şi o luară pe străduța care ducea la Frediano.

Lancia nu prea voia să înainteze. Se temea că oamenii arhiepiscopului Ruggieri ar fi putut să dea peste ei. În timp ce se gândea la asta clopotele Palatului Comunal începură să bată din nou în dungă, chemând adunarea partizanilor.

Cu toate astea, mai înaintă vreo câțiva paşi şi i se păru că distinge în fața lui, pe marginea străzii, nişte forme ciudate care n-ar fi trebuit să se afle acolo. Dar la lumina torțelor nu era sigur de ceea ce văzuse.

Doar dacă... Trecu şi pe lângă spitalul călugărilor camaldolezi. Oamenii lui îl urmară.

La început fu mirosul care-i tăie respirația. Dulceag şi fetid totodată, era insuportabil şi se apropia ca şi cum cineva ar fi lăsat stârvuri de animale să se descompună.

Atunci văzu oroarea.

Strada era plină de morți. Bărbați cu beregata tăiată, alții decapitați, alții lipiți de uşile caselor cu ajutorul unor săgeți înfipte în mâini şi în picioare ca nişte cuie infernale.

Recunoscu culorile contelui Ugolino după livrele, dar şi câteva chipuri aparținând partizanilor familiei Gherardeschi. Deci aceia erau oştenii conduşi de Brigata?

Dar nu vedea culorile familiei Upezzinghi. Unde era Lottieri da Bientina? Şi chiar dacă morții păreau să fie răspândiți pe stradă cât vedeai cu ochii, nu puteau fi toți acolo.

— Ticăloşii! zise.

Apoi descoperi ceva cunoscut, dar nu îndrăzni să creadă că ceea ce văzuse era adevărat.

— Faceți-mi lumină! îi spuse unui om de-al său.

Imediat ce locul din fața lui fu luminat, se cutremură.

— Banduccio... murmură cu vocea stinsă.

Fiul vitreg al contelui zăcea legat de un butoi. Trupul ghemuit, acoperit de zdrențe, cu capul aplecat într-o parte şi limba scoasă. Mâinile şi picioarele tăiate erau aruncate alături, într-o baltă de sânge. Murise acolo.

Linişstea era insuportabilă. Oamenii lui Lancia nu scoaseră un sunet.

— Hienele! spuse cel din urmă, înăbuşindu-şi o înjurătură. Au făcut un măcel. N-au cruțat pe nimeni.

Apoi ceva îi picură pe fruntea udă de sudoare. La început nu înțelese, dar când se şterse cum putu cu mâna dreaptă, văzu că e plină de sânge. O teribilă presimțire îl făcu să se cutremure. Privi în sus.

— Ridicați torțele, ordonă.

La lumina slabă a flăcărilor, văzu zeci de trupuri spânzurate la ferestre. Atârnau ca nişte stranii fructe sângerânde.

Bătrâni, femei şi copii.

Furia arhiepiscopului fusese teribilă. Nu numai că îi masacrase pe partizanii contelui, dar avusese grijă ca oamenilor cărora le-ar fi trecut prin minte să-i ajute sau să-i găzduiască pe duşmanii săi să le fie oferit un motiv bun pentru a refuza.

Pisanii, omorâți şi lăsați să putrezească, reprezentau cea mai oribilă avertizare.

Lancia trase adânc aer în piept: ajutoarele pe care contele le aştepta nu vor mai sosi niciodată.

Şi cel mai rău lucru era că bătăile de clopot pe care le auzise nu puteau anunța decât că în curând ghibelinii vor asedia Palatul Poporului.

Iar el trebuia să se întoarcă. Cel puțin să organizeze apărarea.

— Ne întoarcem, spuse, oricum nu-i mai putem ajuta pe nefericiții ăştia.

Oamenii săi aprobară.

Se puseră în mişcare încercând pe cât era posibil să nu facă zgomot. Dacă s-ar fi întâlnit cu duşmanii, ar fi trebuit să se bată, şi erau prea puțini.

La asta se gândea Lancia în timp ce se îndrepta din nou spre biserica San Frediano.

Şi atunci se întâmplă.

Uşa mare din lemn a bisericii se deschise şi o umbră se furişă afară.

Altele îl urmară.

— Cine-i acolo? întrebă Lancia, scoțându-şi sabia.

17
...până la sfârşit

— *Messer* Upezzinghi, voi sunteţi? întrebă bărbatul care ieşise pe uşa bisericii.

Lancia îl recunoscu după voce. Era Brigata.

— Nino, spuse, ce vi s-a întâmplat?

— Ne-au zdrobit. Într-o ambuscadă. Oamenii arhiepiscopului...

— Veniţi, spuse Lancia, o să-mi povestiţi totul când o să fim în siguranţă. Să intrăm mai întâi în Palatul Poporului. N-aş vrea să am vreo întâlnire periculoasă. Câţi oameni aveţi cu voi? întrebă, văzând că alţi oameni ieşiseră din biserică.

— Suntem vreo cincisprezece. Şi Anselmuccio e cu noi.

— Mai bine aşa, urmaţi-ne! spuse Lancia. Şi fără să mai adauge ceva, o porni la drum urmat de nepotul contelui şi de oşteni.

Lăsară în urmă biserica şi, înaintând rapid, ajunseră din nou în Piaţa Sette Vie. Incredibil de goală încă.

Alergară cu sufletul la gură până la Palatul Poporului. Luminile tremurânde ale lumânărilor străluceau în spatele ferestrelor. Gărzile îi lăsară să intre.

— Rogu-vă, unchiule, vă cer să aveţi milă de soţul meu!

Arhiepiscopul Ruggieri o privi pe femeia din faţa lui. Chipul ei frumos şi mândru exprima totuşi umilinţă şi respect. Capuana căzu în genunchi. Unchiul ei nu luase în consideraţie atât de multă pasiune şi demnitate sobră.

— Fie-vă milă! spuse din nou ea cu o voce melodioasă şi senzuală totodată.

Dintotdeauna arhiepiscopului îi fusese greu s-o refuze pe frumoasa sa nepoată, indiferent ce-i cerea. Dar de data asta

ştia că e obligat s-o dezamăgească. Şi totuşi, în ciuda a ceea ce-i spunea mintea, i se păru că trebuie să-şi scoată o lamă din piept ca să pronunțe cuvintele necesare.

Ezită, deşi ştia că va sosi momentul acela. Îl repetase de atâtea ori în zilele dinainte! Trebuia să rămână lucid. Nu putea să cedeze doar pentru că era sedus de chipul nepoatei.

Exista oare posibilitatea de a-l cruța pe Ugolino? Categoric nu. Dacă el ar fi îndrăznit să cedeze, familiile Gualandi şi Sismondi i-ar fi cerut capul. Şi oricât de mult ar fi ținut la Capuana, oricât de mult s-ar fi gândit la posibilitatea îndepărtată de a o cuceri, căci în ciuda mult vânturatei sale moralități, poseda un suflet impur, şi oricât ar fi înăbuşit pofta aceea interzisă vrând să-i îndeplinească orice dorință, ei bine, îşi repetă, nu putea s-o facă în noaptea aceea.

Ştia bine că în oraş răsunau armele ostaşilor săi. Şi, făcând asta, dăduse Pisa pe mâinile ghibelinilor. Iar acum trebuia să meargă până la capăt.

Se ridică în picioare şi luând mâinile Capuanei într-ale sale o ajută să se ridice.

— Vă rog, nu trebuie să stați în genunchi în fața mea, spuse încetişor.

— Răspundeți-mi, unchiule, îl încolți nerăbdătoare femeia.

Ruggieri oftă. Trebuia să-i spună cum stăteau cu adevărat lucrurile.

— Capuana, începu cu vocea spartă de emoție, mi-ar plăcea mult să vă fac pe plac, nici măcar nu vă puteți imagina cât de mult. Dar, din păcate, contele Ugolino m-a amenințat cu moartea. Şi, credeți-mă, acesta-i cel mai neînsemnat lucru. L-aş ierta bucuros, dacă ar depinde doar de mine. Dar, cum poate ştiți, el şi-a trădat şi oraşul, supunându-se lui Corso Donati şi Florenței, iar asta nu se

poate tolera. Ar trebui oare să lăsăm ca blestemații de guelfi, care ne-au dorit atât de mult sfârşitul, să ne distrugă cu adevărat?

Capuana îi strânse mâinile ducându-şi-le la piept.

— Unchiule, vă rog, cu toată forța care-mi mai rămâne în suflet. Nu-mi produceți asemenea suferință. Sau voi muri din cauza ei.

— Nu spuneți asta, comoara mea, n-aş putea suporta.

— Dar cum credeți că aş putea accepta o tragedie ca aceea pe care mi-o prezentați...

Şi izbucni în lacrimi.

Ruggieri nu mai ştia ce să facă. Nu putea s-o vadă pe Capuana în starea aceea. Şi totuşi trebuia să rămână neclintit în intenția lui.

— Eu o să vă fiu alături, spuse în şoaptă. Şi asta trebuie să vă fie de ajuns.

Nepoata continua să dea cu încăpățânare din cap. Nu mai era în stare să scoată o vorbă.

— Dar nu înțelegeți că situația mi-a scăpat de sub control? izbucni în cele din urmă, exasperat. În timp ce noi vorbim, Pisa e inundată de sângele morților! Va fi un miracol dacă reuşesc să vă salvez pe voi!

— Unchiule, vă rog, continuă să insiste Capuana printre hohote, făcând apel la toată forța pe care o mai avea.

Ruggieri o îmbrățişă şi încercă să o legene.

— Va fi totul bine, îi spuse în cele din urmă, va fi totul bine.

Nuanțele de grafit ale zorilor descoperiră încetul cu încetul aspectul real al pieței. De pe înălțimea zidurilor, Ugolino văzu cum se umple de oşteni. Erau cel puțin o mie şi se pregăteau să atace. Îmbrăcau armuri din piele, iar în mâini aveau lănci, spade şi scuturi. Nu s-ar fi oprit până

când nu-şi atingeau obiectivul: să cucerească Palatul Poporului.

Ajunseseră deci la capitulare. Întăririle nu mai veniseră. Brigata şi Anselmuccio reuşiseră ca prin minune să pătrundă în oraş cu un grup de oameni de-ai lor şi, în ciuda faptului că se luptaseră cu toate forţele, se salvaseră doar închizându-se în biserică. Dar marea majoritate a oamenilor fuseseră masacraţi lângă San Frediano. Chiar şi Banduccio, sărmanul său fiu vitreg. Şi, odată cu el, şi cei care încercaseră să-i ofere adăpost: bărbaţii fuseseră spânzuraţi la ferestre, femeile violate şi ucise, copiii masacraţi fără milă.

Cât despre Lottieri da Bientina, fusese respins înainte de a reuşi să intre. Fusese învins în afara zidurilor Pisei.

Iar acum, ceea ce vedea Ugolino era mareea umană a ghibelinilor care urca în piaţă şi se pregătea să dărâme tot şi pe toţi cei care i se împotriveau.

Oştenii începură să alerge.

Nu-şi pierdu calmul. Dacă trebuia să moară, atunci, cel puţin, s-o facă luptând.

— Ochiţi! urlă fără să mai aştepte.

În spatele lui, două şiruri de arbaletrieri răspunseră la ordin.

— Acum! comandă contele Ugolino.

O clipă mai târziu un nor de săgeţi sfâşie aerul. Deşi soarele abia răsărise, căldura era insuportabilă.

Era prima zi de iulie.

Falanga ghibelină fu biciuită de săgeţi. Oamenii căzură în genunchi, ducându-şi mâinile la piept. Alţii se ghemuiră cu gâtul străpuns. Se auziră urlete, dar alţi oşteni îi înlocuiră pe cei dintâi. Şi formaţiunea deveni din nou compactă.

— A doua linie! urlă din nou contele Ugolino.

Arbaletrierii ochiră încă o dată. Şi încă o dată săgeţile îi cosiră pe duşmanii care înaintau dedesubt.

Dar ghibelinii nu se opriră.

18
Vis şi suferinţă

Când o văzuse ieşind din casă, se hotărî s-o urmărească. Nu putea risca să se trădeze şi să fie descoperit, aşa că se ţinea la distanţă, dar ştia că nu are de ales. Nu putea să n-o facă. Prea multă vreme renunţase. Acum voia cel puţin să o vadă, chiar dacă doar pentru câteva clipe.

Beatrice era îmbrăcată cu o rochie verde ca ochii ei. Dante o privea din spatele unei coloane, apoi o urmări în timp ce se îndrepta spre Piaţa del Mercato. I se părea că vede în ea personificarea verii graţie luminii pe care, aproape în mod natural, o răspândea. Zâmbetul ei gentil şi sobru îi făcea pe toţi cei care o întâlneau să o salute, de parcă ar fi recunoscut în ea o regină, şi nu avea importanţă dacă îi dădea atenţie un tânăr de familie nobilă sau un ţăran care-şi vindea zarzavaturile în piaţă, un negustor avar şi vigilent sau şarlatanul care se juca cu nişte bile din lemn colorat în timp ce clienţii se învârteau printre tarabe.

Dante o văzu apropiindu-se de căruţul unui vânzător de flori şi mirosind un buchet de albăstrele. Negustorul vru să i le dăruiască, ea se apără cu modestia şi graţia pe care i le cunoştea atât de bine. O văzu ducându-şi mâna la piept, ca şi cum nu s-ar fi aşteptat la o asemenea gentileţe.

Dante simţi că roşeşte şi că i se strânge stomacul. Ar fi vrut să-şi părăsească ascunzătoarea, să iasă şi s-o protejeze

pe Beatrice de complimentele inoportune ale acelui tânăr impertinent.

Dar nu putea. Ce să spună? Ce ar fi gândit femeia aceea atât de frumoasă despre el? Toți știau cine e și cu cine se căsătorise. Lui *messer* Portinari, tatăl ei, nu i-ar fi plăcut asta. Strânse pumnii și rămase în umbră.

În cele din urmă Beatrice refuză, acceptând doar o floricică pe care o puse în părul ei lung și castaniu.

Îi stătea minunat, se gândi Dante. Când înțelese că risca să o piardă din vedere, pentru că se îndepărtase printre tarabele din piață, își părăsi ascunzătoarea și se amestecă în mulțimea de cumpărători.

Se prefăcu interesat de niște ornamente pentru șei, dar în scurtă vreme fu înghițit de vârtejul vieții din piață. Cineva îl izbi fără să vrea, și, o clipă mai târziu, Beatrice dispăruse. Nu avusese niciodată o privire prea ageră și încercările sale de a o descoperi se dovediră complet inutile din cauza aglomerației dintre tarabele pline de toate mărfurile posibile: fructe de tot felul, zarzavaturi, șunci și mezeluri, brânzeturi, apoi mesele cu pește și cele cu țesături, precum și cărucioarele cu stive de unelte și lucruri ieftine. Dante rămase prins între clienți și vânzătorii de dulciuri, în timp ce haosul creștea și din cauza negustorilor care-și lăudau mărfurile cât îi țineau bojocii.

Simți că i se întâmplă ceva ciudat. Beatrice dispăruse, și totul în jurul lui începu să se învârtă. Trebuia să plece de acolo, trebuia să găsească un loc în care să se refugieze.

Era pe cale să i se întâmple ceea ce spera mult că nu se va întâmpla. Dar ca o confirmare a lucrului de care se temea, piața părea deja să se învârtă nebunește în jurul lui. Soarele îi ardea fața, strigătele vânzătorilor deveniseră insuportabile și îi spărgeau timpanele. Se clătină. Începu să tremure.

Se târî ca un oştean rănit, încercând pe cât posibil să rămână în picioare. Împinse la o parte un bărbat, încercă să fugă ca să scape de mulțimea care părea că vrea să-l sufoce de la o clipă la alta.

Ajunse asemenea unui naufragiat să atingă pietrele bisericii San Tommaso. Acolo se sprijini de zid făcând câțiva paşi cu mare greutate. Simțea că i se înmoaie picioarele. Îşi muşcă buzele. „Să nu cazi acum”, îşi spuse încleştându-şi maxilarele. Găsi o scară de piatră care ducea undeva, probabil într-o veche magazie.

Coborî treptele până la capăt, i se păru că se află în fața uşii unei pivnițe sau a unei cămări. Tremura. Se lăsă să cadă, sprijinindu-se cu spatele de piatră. Nu reuşi să împiedice atacul. Îl cuprinse o căldură neaşteptată. Apoi simți că leşină, în timp ce privirea i se întuneca.

Nu se mai împotrivi.

Ştia că nu putea s-o facă.

19
Tunetul

Zgomotul înăbuşit al unui tunet umplu cerul.

Dante se trezi brusc şi i se păru că înoată într-o mare de sânge negru. După puțin timp senzația aceea îl părăsi şi înțelese că se afla într-un loc întunecat şi liniştit. Totuşi, nu prea departe de acolo, un arc de lumină roşiatică, aproape sângerie, ilumina slab bolta cerească şi imediat cum se ridică din pat şi făcu câțiva paşi, descoperi că se găseşte pe

marginea unei prăpăstii uriaşe, un hău atât de adânc, că nu putea să-i vadă capătul.

Îşi luă inima în dinţi şi începu să coboare. Ceva nedefinit îl atrăgea spre râpa aceea abruptă care părea alcătuită dintr-o serie de cercuri concentrice. Descreşteau unul după altul în mod progresiv şi, după câtva timp, mergând, îşi dădu seama că ajunsese la primul.

Aici, unul după altul, începu să întâlnească bărbaţi, femei, copii. Nici unul dintre ei nu scotea un cuvânt. Tăceau şi aveau ochii holbaţi, ca şi cum ar fi fost rămaşi prizonieri între trezie şi somnul veşnic.

Oftau, şi o făceau cu atâta putere, că aerul şi pământul pe care păşea tremurau. Merse înainte fără să pună întrebări.

Încetul cu încetul lăsă în spatele lui pădurea aceea de fiinţe şi se trezi pe o cărare. Ajunse la un soi de poiană, unde descoperi o lumină. Câţiva bărbaţi erau adunaţi în jurul unui foc mare, un rug ale cărui flăcări se ridicau cu o explozie de scântei roşii către cerul întunecat. Acelea erau luminile sângerii pe care le zărise de sus.

Se îndreptă spre foc fără să se întrebe de ce. Îl atrăgea, şi asta era suficient.

Înainte să ajungă lângă grupul de bărbaţi strânşi în jurul focului, văzu că unul dintre ei se desprinde de ceilalţi şi se îndreaptă spre el. I se păru un bătrân rege, pregătit să-l întâmpine. Îşi sprijinea mâna pe mânerul spadei pe care o ţinea la brâu.

Când, în sfârşit, ajunse în faţa lui, văzu un bărbat cu o barbă deasă şi albă şi cu părul lung până la umeri. Era îmbrăcat cu o simplă tunică. În ciuda vârstei, avea un corp puternic de luptător. După el veniră alţi trei.

— Numele meu este Homer, spuse, iar cei care mă însoţesc sunt Horaţiu, Ovidiu şi Lucanus. În vremea ta suntem onoraţi ca principi ai poeziei, iar acum ne adresăm

ție în calitatea ta de viitor bard care va şti să cucerească gloria şi laurii artei. Dar vei fi totuşi un poet războinic. Obligat de ura şi de conflictele din oraşul tău să strângi în pumn şi pana, şi spada, să scrii cu cerneală şi cu sânge istoria oamenilor.

La auzul numelui Homer, Dante îngenunche. Ceea ce i se prevestea era atât de onorant, încât se emoționă.

Şi exact în momentul în care Homer se apropia de el pentru a-l invita să se ridice, figura lui dispăru.

Dante era din nou conştient. La început nu înțelese ce i se întâmplase.

Îşi dădu seama că leşinase şi că avusese unul din atacurile sale. Suferea încă din copilărie, chiar dacă, odată cu trecerea timpului, crizele acelea ciudate care îl făceau să tremure cu spume la gură, să-şi piardă puterile şi cunoştința deveniseră mai puțin frecvente. Totuşi, atunci când le simțea, nu era în stare să le stăpânească şi învățase că, de fapt, cel mai bun lucru era să se lase în voia lor, găsind un loc ferit unde putea trece peste ele de unul singur. Răul, aşa cum venise, aşa pleca. Trebuia doar să aştepte. În timpul acelor crize i se întâmpla deseori să aibă vise sau coşmaruri.

Se ridică în picioare sprijinindu-se de o piatră. Înțelese că putea să umble. Îşi scutură hainele şi începu să urce încet scara. Ajunse lângă Sant' Andrea şi se hotărî să se întoarcă acasă.

Umbla încet, de parcă ar fi trebuit să învețe din nou să pună picioarele unul în fața celuilalt. Întotdeauna se întâmpla aşa după crizele acelea. Nu se sperie.

Faptul că o urmărise pe Beatrice în ziua aceea însorită îi inspirase un sonet care ar fi putut începe cu cuvintele: „Aşa curată pare şi domnească, pe altul când iubita mea

salută”[13], căci aceea era senzația cu care rămăsese, cel puțin până în momentul în care o pierduse din priviri, şi asta îl făcuse să-şi piardă rațiunea. Nu ştia cum va continua poezia. Deseori mugurii aceia de versuri prindeau formă încetul cu încetul. Trebuiau doar apărați şi încurajați, evitând să-i forțeze. Avea încredere că, odată ajuns acasă, închis în mica sa încăpere de lucru, va şti să adauge alte rânduri. Poate două, poate trei. Poate întregul sonet. Trebuia doar să nu se aştepte la prea mult şi să aibă răbdare. Era sigur că vor vorbi.

Era pe punctul să depăşească Turnul Benincasa degli Albizi când se auzi strigat:

— Dante, opriți-vă!

Se întoarse şi îl văzu pe bunul său prieten Lapo Gianni, care venea agitat spre el. Pe chip i se citeau îngrijorarea şi teama.

20
Ghibelinii

Ugolino urca scara din turn, şi fiecare treaptă era pentru el un pumnal înfipt în inimă. Ar fi preferat să sfârşească spânzurat decât cu lanțuri la picioare şi zvârlit într-un loc ca acela. Dar nu-l nelinişstea atât soarta lui, cât faptul că

[13] Traducere de C.D. Zeletin, în *Sonetul italian în Evul Mediu şi Renaştere*, Editura Minerva, 1970, p. 54.

împreună cu el fuseseră făcuți prizonieri şi condamnați cu aceeaşi pedeapsă fiii şi nepoții lui. Îl urmau, legați unul de altul, ca nişte câini în lanț.

Ştia că soția lui, Capuana, ceruse mila arhiepiscopului. Dar toate rugăminţile fuseseră respinse. Probabil unchiul ei găsise o cale de a o salva de la violența care se dezlănțuise în oraş şi care avea să-i nimicească pe toți cei care ar fi fost descoperiți ca partizani ai lui.

Sunetul lanțurilor ritma paşii. Ajunseră în sfârşit la uşa de lemn şi fier din vârful turnului. Unul dintre oştenii arhiepiscopului scoase de la brâu un mănunchi de chei şi deschise.

Cineva îl prinse pe Ugolino de umeri şi-l azvârli înăuntru. În scurtă vreme Gaddo, Uguccione, Nino şi Anselmo, cu lanțurile scoase, îl urmară.

Mândru, cu ridicola lui armură din piele, el, care nu dăduse niciodată o lovitură cu spada şi care fusese cât se poate de atent să nu-şi murdărească mâinile de sânge, Ruggieri degli Ubaldini îi privi cu tot disprețul de care era în stare.

— Uite ce s-a ales din aroganța voastră războinică, spuse, bine ați mai ajuns! Vă oferisem o posibilitate, dar n-ați vrut să profitați de ea, nu-i aşa, Ugolino? Sau ar trebui să vă numesc conte de Donoratico? Ei bine, dați-mi voie să spun că va trebui să faceți apel exact la titlul vostru. Căci datorită lui ați strâns atâta bogăție. Şi, credeți-mă, dacă vreți să supraviețuiți în acest loc uitat de Dumnezeu, va trebui să faceți un singur lucru: să plătiți.

— Blestematule! urlă Gaddo, încercând să se ridice în picioare şi să se repeadă la Ruggieri. Dar un gardian se vârî între el şi arhiepiscop şi-i dădu un pumn în față spărgându-i nasul. Tânărul strigă, dar nu se dădu bătut, azvârlindu-se cu toată puterea asupra oşteanului

— Gaddo, strigă contele Ugolino, încetați! O să fiți omorât. Ticăloşii ăştia nu aşteaptă altceva!

Aproape ca o confirmare a vorbelor sale, veniră alți doi oşteni care-l prinseră pe Gaddo şi-l azvârliră la pământ. Apoi începură să-l lovească în spate cu picioarele.

— Opriți-vă! strigă contele. Dacă-i faceți ceva, jur că vă omor.

— Ticăloşilor! urlă Uguccione şi vru să se repeadă la ei, în încercarea de a-şi ajuta fratele. Anselmuccio se refugie într-un colț al celulei. Nino se ridică în picioare.

— Ajunge, strigă arhiepiscopul, lăsați-l în pace!

Oştenii se supuseră.

Ugolino se apropie de Gaddo şi împreună cu Uguccione îl duseră spre un pat de lemn pe care îl aşezară.

— Nu prea aveți ce amenința, reluă arhiepiscopul, va trebui să plătiți ca să rămâneți în viață. Altfel, nimeni n-o să vă aducă de mâncare în locul acesta infernal.

— O să aveți banii, îi răspunse contele. O să-i spun unui om de-al meu să vă aducă cât cereți. Dar trebuie să-i pot vorbi.

— Ce naiv sunteți! Credeți că va rămâne ceva din averea voastră? O să mă servesc singur, spuse arhiepiscopul. Până când voi fi mulțumit de ceea ce voi găsi pe proprietățile voastre, o să aveți cu ce vă hrăni. Vom porni cu o recompensă pe capul vostru. Trei mii de florini pentru început. O să mi-o plătiți pe asta. Apoi altele. Şi altele. Şi când nu va mai fi aşa...

— O să ne lăsați să crăpăm, spuse cu furie şi amărăciune contele, doborât de cruzimea arhiepiscopului.

— Exact.

— Soția mea... spuse contele Ugolino.

— Capuana?

— Aş vrea s-o văd.

— Îmi pare rău, dar nu se mai poate.

— Dacă v-aţi atins de un singur fir de păr de-al ei...

— Nu mă mai plictisiţi cu tâmpeniile astea, i-o tăie scurt Ruggieri degli Ubaldini. E nepoata mea! Am avut deja grijă să fie pusă la adăpost. Lucru care, cu siguranţă, nu s-ar fi întâmplat, dacă v-aş fi aşteptat pe voi! În fond, nu puteam permite ca ea să plătească pentru greşelile voastre.

— Bestie... murmură Gaddo cu gura plină de sânge.

— Ar trebui să vă ocupaţi de aroganţa fiului vostru, *messer* della Gherardesca, îi spuse arhiepiscopul lui Ugolino, limbajul său e intolerabil. Comportamentul său ostil ar putea să mă facă să vreau din nou să-l văd târându-se la picioarele mele, plin de sânge. Exact ca acum câteva minute.

Ugolino tăcu. Era palid, îşi strângea pumnii şi avea o privire teribilă. Dar furia sa era aceea a unui animal înfrânt, şi oricât se forţa să aibă un aspect războinic şi ferm, ştia cât se poate de bine că sufletul i se frânge deja, pentru că din turnul acela nu s-ar mai fi întors niciodată în libertate. Tocmai conştiinţa acestui fapt îi ataca orgoliul şi i-l slăbea mult mai mult decât ar fi vrut. Mai ales pentru că nu voia ca băieţii lui să-şi piardă speranţa. Încerca să nu le dea iluzii, dar nu putea nici să suporte ideea că şi-ar pierde orice încredere posibilă.

Nu în momentul acela.

— Tăceţi, deci! spuse cu un zâmbet parşiv arhiepiscopul. Bine faceţi. E cea mai bună atitudine, credeţi-mă. Dacă voi fi mulţumit de voi, aş putea chiar să-mi schimb părerea.

Apoi le făcu semn alor săi.

— Să mergem. Lăsaţi doi gardieni la uşă, chiar dacă, ţinând cont de locul în care ne aflăm, e imposibil să fugă. Dar în orice caz, e bine să luăm toate precauţiile necesare.

Şi, spunând asta, Ruggieri degli Ubaldini plecă însoţit de oamenii lui.

Ugolino şi băieţii rămaseră singuri.

— Ce o să facem? întrebă Nino, în timp ce uşa celulei se închidea în faţa ochilor săi.

— Vom aştepta, răspunse Ugolino.

— Ce anume?

— Să vină cineva în ajutorul nostru.

— Mai speraţi că există vreo posibilitate? întrebă disperat Uguccione.

Uriaşul îşi ţinea braţul pe umărul fratelui său Gaddo, care nu scotea o vorbă. Îşi muiase batista în apa rece dintr-o găleată şi acum încerca să-şi tamponeze nasul însângerat.

— Cred că se va şti în curând că suntem prizonieri, Şi, dacă, aşa cum sper, Corso Donati ţine cu adevărat la Pisa, nu va ezita să pornească la luptă. Nu e un mister că Arezzo este ghibelin, şi dacă şi Pisa va deveni la fel, Florenţa va fi prinsă între doi duşmani de moarte. Aşa că sunt încrezător.

În timp ce spunea asta, Ugolino ştia că nu e adevărat, dar trebuia totuşi să se agaţe de ceva.

— Şi până atunci? întrebă îngrijorat Anselmuccio.

— Vom aştepta. Şi ne vom comporta aşa cum trebuie să se comporte bărbaţii familiei della Gherardesca.

21
Spre Lucca

În timp ce careta se hurduca şi scârţâia din cauza drumului prost, Capuana se gândea la cele întâmplate. În ciuda faptului că încercase în toate felurile să-şi găsească scuze, ştia că e vinovată. Acceptase ca soţul ei să fie închis

în Turnul dei Gualandi împreună cu fiii şi nepoţii lui, şi în loc să rămână alături de el, se afla acum pe drumul care ducea la Lucca.

Ca o trădătoare.

Vina aceea o chinuia. Nu servea la nimic să-şi repete că, şi dacă s-ar fi revoltat, unchiul ei nu ar fi acceptat să fie închisă. Remuşcările nu păreau să se atenueze, iar minciunile pe care încerca să şi le spună, printre lacrimi, intensificau sentimentul de vinovăţie.

Ar fi vrut să doarmă doar pentru a nu se gândi la răul pe care-l făcuse. Cât de laşă fusese! Era dezgustată de ceea ce acceptase. Ea, o femeie inutilă, proastă, slabă, incapabilă să mânuiască o spadă sau chiar să dea o lovitură de pumnal. Iar acum o aştepta mănăstirea. Zile de rugăciune şi singurătate. Cel puţin aşa îşi va ispăşi pedeapsa pentru vinile ei. Care erau multe.

Măcar s-o fi ascultat Ugolino atunci când se aflau în turnul castelului din Settimo: îl implorase să nu se întoarcă la Pisa! Capuana îşi cunoştea unchiul. Era un om ambiţios şi crud, care nu i-ar fi permis niciodată contelui de Donoratico să devină din nou seniorul absolut al oraşului.

Se gândi la Beatrice, fiica ei cu ochi mari şi trişti. Şi la Matteo, pe care-l lăsase dormind în braţele doicii. Lacrimile sale erau şi pentru ei, îşi spuse. Cei doi copii pe care-i avea cu Ugolino. Ce se va întâmpla cu ei? Îi fuseseră smulşi cu o violenţă tăcută şi rece. Din iubirea lui Ugolino nu mai rămânea nimic. Nici măcar prezenţa copiilor lor.

Unchiul ei pretinsese ca ei să rămână cu el, n-ar fi putut sta acolo unde o trimisese pe Capuana.

Nu ştia cum ar fi putut trăi cu o greutate atât de mare pe suflet. I se părea inuman.

În cele din urmă, printre hohote de plâns, aţipi.

Lancia stătea pe capră. Se pricepea foarte bine la carete şi ideea de a-l înlocui pe vizitiul care urma să o ducă pe Capuana la Lucca fusese o lovitură de geniu. Norocul îi ajutase intuiția, căci, intrând în grajdurile de la palatul arhiepiscopului, îl găsise pe vizitiu singur cuc. Acesta aştepta ca mica escortă armată, chemată pentru a o însoți pe Capuana, să-i dea ordin să scoată careta în curte. Înhămase deja caii, iar atunci când Lancia, prefăcându-se a fi un grăjdar, îl întrebase unde se duce, îi dezvăluise ținta călătoriei. Lancia nu ezitase să-l lovească în cap cu o lopată, îi vârâse un căluş în gură şi-l ascunsese sub un balot de paie.

Fără să mai piardă timp, supusul contelui Ugolino se urcase pe capră şi, imediat ce comandantul escortei apăruse, ordonându-i să scoată careta din grajd, se supusese fără ezitare.

Iar acum o ducea pe Capuana la mănăstirea San Romano din Lucca.

Îşi spusese că în felul acesta aducea un omagiu memoriei stăpânului său, pentru care avea o credință fără margini.

Poate că, dacă ar fi ştiut ce face, Ugolino i-ar fi fost recunoscător.

Nu-i fusese uşor să se salveze de la măcel. Atunci când oştenii spărseseră uşile palatului, urcând scările şi omorându-i pe oamenii contelui, acesta din urmă privindu-l în ochi, îl rugase să se salveze şi s-o găsească pe soția lui ca s-o apere.

De aceea, făcându-şi drum cu lovituri de spadă, Lancia reuşise printr-o fugă incredibilă să-şi piardă urmele în fața ghibelinilor însetați de sânge şi să ajungă în ultimul loc în care duşmanii săi s-ar fi gândit vreodată să-l găsească: palatul arhiepiscopului. Exact de acolo, cu complicitatea sorții favorabile, urma să plece careta pe care o căuta.

Apusul colora cerul într-un roşu sângeriu. Erau deja aproape de sosire. Un gest al comandantului escortei, care călărea un armăsar roşcat, o confirmă.

Mai merseră o bucată de drum, dar în scurt timp ajunseră la poarta San Gervasio. Lancia rămase impresionat de înălțimea zidurilor groase, care aveau cu siguranță mai mult de douăzeci şi cinci de coți.

Era deja întuneric şi torțele ardeau pe ciclopicele turnuri gemene care găzduiau călătorii. Soldații din garda orăşenească întinseră balestrele, dar comandantul escortei le arătă documentele, explicând motivele pentru care se aflau acolo. Tânăra care era condusă în oraş era Capuana da Panico, nobila soție a contelui Ugolino della Gherardesca, conducătorul facțiunii guelfe din Pisa. Cerea să poată merge la mănăstirea dominicană San Romano pentru a se dedica unei vieți de credință şi rugăciune printre femeile cucernice care duceau o viață în comun sub oblăduirea călugărilor dominicani.

Paznicii se uitară unul la altul şi vorbiră între ei. Cerură să o poată vedea pe contesă. Li se dădu voie. Când Capuana, cu toate că era la capătul puterilor, li se arătă demnă şi mândră, ei îi prezentară omagiile.

În sfârşit, fu deschisă poarta, iar careta şi escorta intrară.

După ce trecu de poarta dublă, lăsând în spatele lor marele arc în piatră, micul convoi se îndreptă spre San Giusto. Odată ajuns în dreptul frumoasei biserici cu austera fațadă bicoloră, o luă la stânga şi ajunse cu bine la mănăstirea San Romano.

Aici călugărul de pază, cât se poate de atent, se grăbi să deschidă, lăsând să intre careta, iar comandantul escortei, odată terminată misiunea, plecă.

Lancia coborî de pe capră şi o luă în brațe pe Capuana, ajutând-o să coboare.

Când îl recunoscu, contesa amuți. În timp ce două femei cucernice se apropiau să-i ureze bun venit, Lancia putu să-i vorbească:

— Nu vă temeți, îi spuse, eu voi veghea asupra voastră şi vă voi povesti cum Ugolino a luptat şi cum s-a acoperit de onoare în ziua înfrângerii sale.

— Lancia, murmură Capuana, sunteți un înger!

22
Vieri de' Cerchi

Vieri era nervos. Ştia perfect că ceea ce se întâmplase împingea Florența pe marginea prăpastiei. Spre deosebire de Corso, nu dorea cu orice preț războiul. Pe el îl interesa cu totul altceva. Dar evenimentele de la Pisa nu lăsau nici un dubiu în legătură cu paşii ce trebuiau făcuți. Florența era strânsă într-o menghină: într-o parte Arezzo, şi în cealaltă Pisa.

După cum se spunea, contele Ugolino della Gherardesca nu numai că fusese înfrânt, ci şi închis în Turnul dei Gualandi cu doi dintre fiii săi şi cu tot atâția nepoți. Era un afront teribil, arhiepiscopul Ruggieri depăşise orice limită.

— Prieteni, spuse privindu-şi ostaşii şi pe cei care făceau parte din grupul său, nu numai că monseniorul degli Ubaldini a învins guelfii prin înşelăciune, dar a şi demonstrat un asemenea dispreț față de onoare şi decență, că în loc să-i alunge din Pisa, i-a căsăpit în casele lor şi l-a

aruncat pe bunul nostru aliat, contele Ugolino, în Turnul dei Gualandi. Înțelegeți cât de mare este jignirea lui?

Dante era şi el printre cei prezenți. Lapo Gianni îl informase pe scurt despre ceea ce se întâmplase şi merseseră împreună la palatul lui Vieri. Amintindu-şi avertismentul din zilele trecute, considerase vizita aceea necesară, ca să nu-l înfurie pe conducătorul facțiunii.

— Deci, la urma urmei, avea dreptate Corso Donati, izbucni Carbone de' Cerchi, care rodea o pulpă de pui, prefăcându-se distrat, dar în realitate asculta foarte atent ce spunea vărul său.

— Ce vreți să spuneți? întrebă contrariat Vieri, care nu se aşteptase la o asemenea reacție.

— Că trebuie să le plătim ghibelinilor nelegiuirile lor din ultima vreme. Sau, e limpede ca lumina zilei, o să ajungem să fim căsăpiți şi noi!

— Ştiți bine că nimic nu m-ar face mai fericit decât să-i înfrunt pe duşmanii noştri, dar până când priorii nu vor delibera, va trebui să aşteptăm.

— La dracu' cu priorii, spuse Carbone, stăm aici aşteptând să murim cu toții?

Şi, fără să mai spună ceva, ieşi.

Vieri nu zise nimic. Cunoştea bine temperamentul vărului său şi ştia că, atunci când se enerva, nimeni şi nimic nu-l putea convinge să-şi schimbe atitudinea. Ridică din umeri.

— Vom aştepta să aflăm ce avem de făcut, spuse, în sfârşit, dându-le de înțeles tuturor că nu-i mai reține.

Profitând de acest lucru, Dante dădu să plece, dar Vieri îi făcu semn cu capul că trebuie să-i vorbească. Poetul se apropie.

— *Messer* Alighieri, spuse bogatul negustător, ce părere aveți despre ceea ce s-a întâmplat?

— Cu-adevărat vreți să ştiți părerea mea? întrebă Dante destul de mirat.

— Dragă prietene, zise Vieri pe un ton paternalist, caut vocea unui poet în nebunia acestor zile.

— Îmi cunoaşteți scrierile?

— Ei, mărturisesc că mi s-a întâmplat să aud câte ceva. Meritul, drept să spun, e al scandalagiului ăluia de Cavalcanti.

— Serios? întrebă Dante tot mai neîncrezător.

— Da. Ştiu că sunteți buni prieteni.

— Aşa e.

— Voi însă, spre deosebire de el, ştiți când să vorbiți şi cum s-o faceți.

— Credeți?

Dante nu era sigur că înțelege unde voia să ajungă Vieri.

— Desigur. Vedeți, *messer* Alighieri, ceea ce am auzit din versurile voastre mi-a plăcut. Fără să ținem cont de faptul că v-am observat în ultima vreme...

— Observat?

— Da, spuse Vieri cu un zâmbet, nu prea îndeaproape, să fie clar. În afară de ultima voastră întâlnire cu Carbone, despre care ştiu tot. Puteți înțelege că un om ca mine nu ajunge să fie cine e fără să ştie tot ce se întâmplă în cartierul lui.

Dante aprobă. Deci Vieri de' Cerchi se arăta a fi un strateg atent. Aparența lui de bancher arogant şi prost era doar o fațadă, un chip public oferit neruşinatei bravade a lui Corso Donati.

— În orice caz, continuă Vieri, am senzația că ar trebui să vă gândiți la cum să vă folosiți elocvența într-o artă mai bine plătită şi mai avantajoasă decât poezia.

— Fiți mai explicit.

— Bine, o să fiu. M-am săturat să fiu înconjurat de oameni care de-abia aşteaptă să pornească la luptă. Ca şi

cum ar fi singura soluție posibilă. Va veni ziua în care rațiunea va trebui totuşi să învingă şi voi, *messer* Alighieri, ați putea fi unul dintre oamenii mei.

Dante vru să spună ceva, dar Vieri i-o luă înainte.

— Nu trebuie să-mi răspundeți acum, dar promiteți-mi că o să vă gândiți la asta. Este evident că acum războiul e inevitabil. Şi tocmai de asta, ca să vă demonstrez bunele mele intenții, aş vrea să vă numesc feditor[14].

Cuvintele acestea îl năuciră de-a dreptul pe Dante. Şi îl umplură de mândrie mai mult decât s-ar fi aşteptat. El, care era atât de potrivnic războiului, se simți măgulit de oferta aceea. Pentru prima oară avea o senzație pe care nu reuşea să o definească. Pe de o parte era coerența şi conştiința că războiul nu putea fi calea pentru a găsi o adevărată soluție, pe de alta, surprinzătoare şi aproape irepresibilă, plăcerea pe care i-o dădea faptul de a fi numit feditor. Nu era simplu pentru el să ia parte la o bătălie într-un rol de prim rang. Nu dorea lupta. Chiar deloc. Şi totuşi cum ar fi putut refuza? Nu voia să fie acuzat de laşitate. Fără a mai ține cont de faptul că ceea ce îi oferea Vieri, adică sprijinul lui şi un loc printre cavaleri, era o mare onoare şi totodată cea mai bună propunere care-i fusese făcută în toată viața lui. Însemna să se afle în luptă în prima linie, călărind alături de mai-marii Florenței.

De unul singur n-ar fi putut niciodată aspira la rolul acela. Dar dacă Vieri propunea numele său, atunci n-ar fi fost nici un obstacol.

Cu toate acestea, dilema rămânea. El, care se împotrivise întotdeauna războiului, dorea acum să accepte propunerea lui Vieri? Putea oare crede în iubire şi în scris, dar în acelaşi

---

[14] Cavaler care făcea parte din armata oraşelor medievale italiene ales, în general, dintre cetățenii de origine nobilă şi având obligația de a lupta în prima linie.

timp să se lupte în prima linie pentru oraşul său, dacă ar fi fost absolut necesar? Cu bravură şi onoare?

„Poetul războinic” spusese Homer în visul său. Şi cuvintele prințului aezilor erau pe punctul să devină realitate.

PARTEA A DOUA
FRICA
(Iarna 1288–1289)

23
Montefeltro

Buonconte aflase. Pisa căzuse în mâinile arhiepiscopului Ruggieri degli Ubaldini. Într-o luptă până la ultima picătură de sânge, facțiunea ghibelină îi zdrobise pe oamenii contelui Ugolino. Acesta din urmă fusese aruncat în Turnul dei Gualandi, împreună cu fiii şi nepoții săi.

În orice caz, odată cu trecerea lunilor, arhiepiscopul nu fusese în stare să guverneze oraşul, iar Buonconte era cât se

poate de convins că tatăl său, Guido da Montefeltro, putea fi panaceul pentru orice rău, căci avea o experiență militară de prim ordin şi ştia să folosească un pumn de fier. Şi, fără îndoială, de asta avea nevoie Pisa, judecând după cum evoluau lucrurile. Fără să mai ținem cont de faptul că el avea să întărească tot mai mult în oraş facțiunea ghibelină, care va fi atunci în stare să încercuiască Florența. Chiar şi episcopul de Arezzo, monseniorul Guglielmino degli Ubertini, era convins de asta.

După câte se spuneau, de când fusese înfrânt, contele Ugolino lâncezea în închisoare într-o agonie fără sfârşit. Într-un prim moment palatele, moşiile şi castelele sale fuseseră prădate de arhiepiscop, care doar din acest motiv îl mai ținuse în viață. Dar nimeni nu ştia cât timp avea să o mai facă.

Totuşi, ghibelinii nu reuşiseră să profite de o asemenea ocazie. Ocupați cum erau să-şi împartă, ca nişte câini, oasele prăzii, nu mai aveau o viziune a întregului. La asta era bun tatăl său. La a concepe şi a garanta un plan mai amplu.

De aceea, în timp ce lapovița cădea pe turnurile întunecate din Arezzo şi vântul bătea în ferestre, fu fericit să-l vadă urcând scara centrală a Palatului Căpitanului Poporului. În ciuda faptului că avea aproape şaizeci de ani, era încă un bărbat zdravăn, înalt şi puternic, cu o frunte înaltă, părul scurt şi nişte ochi de şoim cărora părea să nu le scape nimic. Marea manta din blană de lup, care îl apărase de frig în timpul drumului călare, îl făcea să apară şi mai formidabil. Îl urmau locotenenții săi.

Buonconte îl primi într-un salon spațios, mobilat spartan doar cu o masă, opt scaune, un lampadar mare din fier forjat, cu lumânări, şi un şemineu vast în care ardea un foc vesel. Spațiul era unicul lux pe care îl putea oferi, împreună cu o carafă de vin aromat.

Merse în întâmpinarea tatălui său, contele de Ghiaggiolo, care, imediat cum îl văzu, îl îmbrăţişă.

— O, dragul meu fiu, ce plăcere să vă văd, spuse. Dar nu mă strângeţi prea tare, frigul ăsta blestemat mi-a intrat aşa de tare în oase, că n-aş vrea să mă fac ţăndări, adăugă.

— Tată, în sfârşit aţi ajuns! spuse Buonconte. Cât despre frig, aşezaţi-vă aici lângă foc şi scoateţi-vă mantaua udă.

— Bun sfat! spuse bătrânul leu, dându-şi jos marea capă, pe care o puse pe spătarul unui scaun, şi aşezându-se lângă şemineu, fără să-i pese de scânteile roşietice care-i săreau pe tunica de catifea albastră cu dungi de aur în culorile casei sale.

Fiul nu mai aşteptă şi îi întinse o cană de vin tare şi fierbinte. Guido o ţinu în mâini spunând:

— Voi mă răsfăţaţi, copilul meu.

Şi o goli din două sorbituri, întinzând-o apoi ca să i se umple din nou.

— E cel mai mic lucru pe care-l pot face pentru un erou, răspunse Buonconte, umplându-i din nou cana şi luând una şi pentru el.

Doi dintre locotenenţi se aşezară la masă.

— Serviţi-vă, le spuse tânărul Montefeltro.

— Erou? Poate vorbiţi despre voi! Ecourile de la Giostre del Topo nu s-au stins încă, fără să mai ţin cont de faptul că îl am în faţă pe Căpitanul Poporului din Arezzo.

— Sunteţi prea amabil. Eu însă vorbesc cu învingătorul de la Bologna şi din bătălia de la San Procolo...

Guido izbucni într-un râs amuzat.

— De acord, de acord, o tăie scurt, în timp ce obrajii săi livizi se înroşeau din cauza căldurii emanate de şemineu şi a vinului fierbinte, hai să terminăm, pentru că părem doi prostuţi, doi soldaţi de paradă care-şi pierd vremea cu complimente inutile. Să ne ocupăm mai bine de motivul

pentru care mi-ați cerut să vin la Arezzo, chiar dacă am impresia că l-am intuit.

— De acord. Vă spun despre ce este vorba. Ştiți foarte bine care este situația la Pisa în acest moment.

— Faceți aluzie la faptul că se află în mâinile ghibelinilor, care nu sunt totuşi în stare să exploateze situația în propriul lor avantaj?

— Exact, confirmă Buonconte. Dar mai spun şi că fac şi mai rău de atât, pentru că nu înțeleg un aspect fundamental.

— Că dacă Pisa şi Arezzo sunt amândouă ghibeline, atunci...

— ...guelfa Florența ar putea să devină şi ea foarte curând.

— Bineînțeles, spuse tatăl, punând cana de vin fiert pe polița şemineului şi lovindu-şi apoi cu pumnul palma celeilalte mâini.

— Problema e că arhiepiscopul Ruggieri a reuşit perfect să se descotorosească de contele Ugolino, dar n-a putut, nici măcar după şase luni, să pună sub o conducere sigură oraşul, care e în mâinile bandelor din facțiunea sa. De săptămâni întregi nemernicii ăia însetați de sânge sunt mai ocupați cu exterminarea adversarilor politici şi cu prădarea averilor acestora decât să consolideze un guvern şi o strategie. Ca să nu mai vorbim de faptul că forțele guelfe s-au reorganizat şi acum sunt pe punctul să atace oraşul.

— Deci voi sugerați să le surprindem cu oamenii mei, să le împrăştiem, bazându-ne pe efectul surpriză şi să intrăm în oraş!

— Şi făcând astfel, continuă Buonconte, veți obține numirea de Podestat şi de Căpitan al Poporului. Sunteți conducătorul înnăscut al ghibelinilor şi Ruggieri degli Ubaldini de-abia aşteaptă să poată încredința conducerea oraşului unui luptător capabil şi carismatic.

— Acum înțeleg cum ați reuşit să faceți carieră! Desigur, nu se poate spune că nu sunteți suficient de lipsit de scrupule, nu-i aşa, prieteni? spuse Guido adresându-li-se celor doi pretorieni, care nu scoseseră o vorbă până atunci. Se limitară şi acum să dea din cap, mormăind ceva în semn de aprobare.

— Îmi place, spuse contele de Ghiaggiolo.

— Şi o să vă placă şi mai mult când veți afla că voi putea să vă dau o sută de oşteni în ajutor, continuă Buonconte.

— Şi încă cum, dragul meu. În fond, nu ne putem permite să dăm greş, nu uitați că am părăsit domiciliul forțat care mi-a fost impus pentru a ajunge aici.

— Da, ştiu, şi tocmai de aceea manevra noastră trebuie să reuşească cu orice preț.

— Tocmai.

— De câți oameni dispuneți?

— Am cel puțin două sute de cavaleri şi trei sute de infanterişti rămaşi în afara zidurilor oraşului Arezzo.

— Dacă mai adăugați cincizeci la primii şi o sută la ceilalți, numărul lor ar trebui să fie cu siguranță în favoarea voastră. În calitate de Căpitan al Poporului, e tot ce vă pot da. Fără să mai punem la socoteală că nimeni, în afară de cei doi arhiepiscopi, nu se aşteaptă la intervenția voastră.

— Deci şi Guglielmo degli Ubertini e cu noi?

— El m-a autorizat.

— Şi a făcut-o pentru că voi i-ați sugerat planul.

— Evident. Ba chiar se scuză că nu e prezent azi aici, dar, din moment ce v-am făcut să violați interdicția privind domiciliul impus de papă, a preferat să salveze aparențele.

— Nu mă pot supăra pe el. Ca întotdeauna, oştenii sunt cei care fac treburile murdare, admise Guido cu un soi de fatalitate. Dar Arezzo? Vreau să spun... locuitorii acceptă faptul că voi mă sprijiniți să intru în Pisa cu ajutorul lor?

— După cum vă spuneam, totul a fost pregătit înainte de sosirea voastră. Monseniorul degli Ubertini poate orice în oraşul ăsta, dar mărturisesc că până şi familiile cele mai nobile au sprijinit iniţiativa. Nemaiţinând cont de faptul că, dacă-i cunosc bine pe adversarii noştri guelfi, aţi putea chiar să intraţi fără să trebuiască să folosiţi deloc spada. Când vă vor vedea, se vor topi ca zăpada la soare.

— Asta înseamnă să ştii să vorbeşti, spuse Guido da Montefeltro, şi, fără să mai adauge nimic, luă din nou cana de vin cald şi o ridică în cinstea fiului său, pentru buna reuşită a acelui plan atât de bine ticluit.

24
Singurătate

Capuana se plimba în claustru. Ieşise din biserică, unde tocmai fusese celebrată Sfânta Liturghie a laudelor. Aerul rece îi pişca faţa. Îi era totuşi recunoscătoare cerului pentru viaţa aceea dură, care îi permitea să-şi ispăşească păcatele. Nu era în ea nimic confortabil, dar nu în comoditate îşi căuta salvarea. În timpul slujbei, Piera, conducătoarea femeilor cucernice din mănăstire, îi spusese că avea ceva pentru ea, şi acum Capuana se îndrepta spre cămăruţa în care călugării îi îngăduiseră Pierei să-şi facă un birou.

Când intră, o văzu în spatele unui minuscul pupitru acoperit de documente şi codice. Mai erau acolo o călimară şi cerneală neagră. Piera era o femeie foarte cultă, şi atunci când nu se ruga, îşi petrecea mare parte din timp citind.

Ştiința ei era nemăsurată. Vorbea cinci limbi şi avea cunoştințe vaste de retorică şi poezie, de teologie, filozofie, geografie, istorie şi botanică. Avea un caracter puternic şi autoritar. Era singurul mod de avea garanția respectării regulilor şi a unei vieți de evlavie şi milostenie. Femeile cucernice nu făceau parte dintr-un ordin religios, şi ca atare nu se bucurau de nici o protecție. Tocmai de aceea era cu adevărat extraordinar că dominicanii le primiseră sub aripa lor în mănăstire, dar o asemenea încredere trebuia răsplătită cu o disciplină de fier şi o respectare absolută a vieții în comunitate.

— Am o scrisoare pentru voi, soră, spuse Piera, întinzându-i Capuanei un plic. Era dintr-o hârtie de culoarea fildeşului sigilată cu o ceară închisă la culoare, care semăna cu sângele.

Capuana o primi ca şi cum ar fi fost o relicvă. Chiar şi o simplă scrisoare era un lux pentru ea. Piera veghea supra vanității sale şi a altor surori, în aşa fel încât să nu aibă nimic de-a face cu viața lor precedentă. Înclină capul şi mulțumi. Aşteptă ca Piera să-i facă semn şi ieşi. Când ajunse în claustru, nu se simți în stare s-o citească, pentru că exista riscul s-o întâlnească pe vreuna dintre celelalte femei. Sau şi mai rău: vreun călugăr. Parcurse una dintre laturile colonadei. Apoi deschise o uşă de lemn. Urcă nişte trepte şi ajunse pe un coridor acoperit. De aici se îndreptă spre chilia ei. Îşi luă cheia de la gât, o vârî în broască şi deschise.

Se aşeză pe pat şi cu mâini nerăbdătoare rupse ceara şi desfăcu foaia.

Citi.

Excelenței sale Contesei Capuana da Panico

Doamna mea, aşa cum v-am promis, vă scriu pentru a vă informa în legătură cu ce s-a întâmplat cu soțul domniei

voastre în ultimele luni. Vă cer scuze pentru această condamnabilă întârziere, dar n-am reuşit s-o fac mai repede. Veți înțelege că, fiind eu credincios soțului vostru, poziția mea n-a fost dintre cele mai uşoare în ultima vreme.

Totuşi, acestea fiind spuse, iată faptele aşa cum le cunosc eu.

După ce a fost închis în Turnul dei Gualandi, contele de Donoratico a reuşit într-o primă perioadă să facă față hărțuielilor şi abuzurilor la care a fost supus de către arhiepiscopul Ruggieri. A demonstrat întotdeauna demnitate şi mândrie, la fel şi fiii şi nepoții săi. Nu vă voi ascunde că gardienii nu l-au scutit de pedepse şi suferințe, dar el nu s-a lăsat niciodată înfrânt şi nici n-a cerut favoruri.

Arhiepiscopul nu numai că a prădat averea soțului vostru, dar a făcut-o în maniera cea mai ticăloasă şi meschină.

Există în Pisa un obicei barbar conform căruia rebelului învins i se cere de către partea victorioasă plata unei recompense care se pune pe capul lui. Dacă nu se întâmplă asta, temnicerii refuză să-i dea condamnatului apă şi mâncare. Cum vă spuneam, contele nu a cedat la început, dar apoi, când şi-a văzut fiii şi nepoții tăvălindu-se în celulă de durerea provocată de foame, s-a supus. A făcut-o doar pentru ei.

Prima oară a acceptat să plătească o recompensă în valoare de trei mii de florini. În felul acesta a câştigat timp, permițându-le lui Gaddo, Uguccione, Nino şi Anselmuccio să se hrănească şi să nu moară de foame.

Să fie foarte clar că, în timp ce se întâmplau toate astea, Florența s-a ferit să intervină. Corso Donati, care a fost plătit cât se poate de bine de soțul vostru şi care a făcut cu el o alianță garantând sprijin în caz de necesitate, nu s-a obosit nici măcar să-i scrie lui Ruggieri degli Ubaldini.

Ajunsă aici, Capuana fu nevoită să se întrerupă. Lacrimi amare îi alunecau pe obraji şi căzeau pe foaia pe care o ţinea în mână. Povestea aceea, oricât de dureroasă, îi făcea bine, şi chiar dacă hohotele de plâns îi tăiau respiraţia, datorită acelor cuvinte reuşea cel puţin să afle despre martiriul soţului ei. Duse scrisoarea la piept, de parcă ar fi fost vorba de o mică şi fragilă comoară. Apoi scoase din buzunarul tunicii o batistă fină, singurul capriciu pe care îşi permisese să-l ţină cu ea, singurul obiect care-i amintea de originea ei nobilă. Îşi şterse lacrimile.

Oftă şi continuă lectura.

După circa o lună, gardienii au încetat să aducă hrană şi apă prizonierilor. Arhiepiscopul l-a informat pe conte că banii se terminaseră, şi atunci a pus pentru a doua oară o recompensă pe capul lui Ugolino. Din nou, în primul moment, contele a rezistat. N-a cedat până când, sfârşit de foame, n-a mai avut ce face. A dat deci ordin să-i fie plătită arhiepiscopului o a două sumă uriaşă de patru mii de florini.

Au trecut alte două luni. Între timp, am încercat în toate felurile să adun o mână de luptători demni de acest nume care, împreună cu mine, să se hotărască să pătrundă în Pisa şi să-l elibereze pe conte, dar mi-am dat seama că acum, doar la auzul numelui său, cu toţii sunt cuprinşi de teamă.

Nu vă puteţi imagina cât mă doare să scriu aceste cuvinte, căci azi, fără seniorul meu, mă simt orfan şi inutil, şi doar când mă gândesc că nu pot să-l ajut să evadeze, aş vrea să mor.

Vă cer deci iertare pentru lipsa mea de acţiune şi pentru laşitate, sper doar că vă face plăcere că v-am scris, comunicându-vă ce ştiu despre soţul vostru, care, prin

curajul său, înnobilează o parte din guelfi şi reprezintă un exemplu de neînvinsă temeritate.

Cu speranța de a vă putea întâlni într-o zi, fie şi numai ca să ne împărtăşim gândurile despre un om atât de nobil şi de mândru, mă declar încă de pe acum servitorul vostru şi îmi permit să vă aduc în omagiu umilul rod al credinței mele.

Al vostru
Gherardo Upezzinghi

Când termină de citit, Capuana era emoționată cum nu mai fusese niciodată în viața ei. Ceea ce aflase nu-i dădea prea multe speranțe, căci de fapt le pierduse când fusese îndepărtată din Pisa. De aceea hotărâse să se închidă într-o mănăstire. Nu voia să cultive nici un fel de aşteptări sau iluzii. Se ruga lui Dumnezeu şi ducea o viață aproape de pustnică, păstrând în adâncul sufletului amintirea iubirii ei. Cuvintele acelui om, devotamentul, lealitatea lui îi făceau bine, deşi erau însoțite de durere.

Îndoi foaia de hârtie şi o ascunse într-o casetă de lemn în care păstra tot ce avea mai drag.

Apoi se gândi că îi va răspunde lui Lancia. Şi îi va cere să vină să-i facă o vizită.

25
Pregătiri

Venise deci vremea. Era deja iarnă şi căzuse prima zăpadă. Corso hotărâse să nu aştepte primăvara. Nu putea

să-şi permită asta. Aşteptase prea mult. Se umpluse paharul. Pisa găsise un conducător sigur în contele de Ghiaggiolo, şi astfel familia Montefeltro şi facțiunea ghibelină reuşiseră să înconjoare Florența. Ca să demonstreze că ai lui nu se temeau, conducătorul familiei Donati îşi trimisese mai întâi intriganții să insufle cetățenilor paşnici idei războinice, apoi, prin influența sa şi cea a lui Vieri, făcuse în aşa fel încât priorii să se arate favorabili unui conflict armat cu Arezzo.

Bineînțeles că ghibelinii nu s-au dat înapoi. Şi aşa se hotărâse: în ziua următoare, oamenii se vor îndrepta spre Laterina cu scopul de a da o bătălie.

În orele agitate care au urmat, Dante îşi pregătise echipamentul de feditor pe care reuşise să-l cumpere, în ultima vreme, datorită sprijinului lui Vieri de' Cerchi şi al familiei surorii sale, Tana.

Ştia că trebuia să aibă grijă de el şi era mândru şi speriat totodată când vedea lucind pe masa din bucătărie cămaşa de zale, mănuşile şi apărătoarele pentru picioare, cele pentru gât şi umeri şi coiful. Flăcările din şemineu se reflectau pe metalul lucitor al armurii uşoare, desenând arabescuri roşietice. Conştient că intrarea în rândul feditorilor era o mare onoare, ştia şi că avea calități de luptător normale, dacă nu chiar modeste. Se pricepea să mânuiască o spadă şi să arunce lancea. Folosea bine scutul, dar, dincolo de mândria care în momentul acela îi umfla pieptul, simțea şi frică.

Va mai trăi peste două zile? În zori de zi va porni spre Laterina, şi acolo, după o noapte petrecută în cort, îi va înfrunta împreună cu frații săi guelfi pe ghibelinii din Arezzo. Şi atunci nu va mai putea să se refugieze în cuvinte şi cerneală. Va trebui să lupte ca să trăiască sau să moară.

Exercițiile cu Carbone de' Cerchi îi serviseră la ceva. Dacă ceea ce învățase i-ar fi permis să-şi salveze viața, i-ar fi fost

recunoscător nătărăului ăluia pentru totdeauna. Cu siguranță își îmbunătățise gesturile de bază: acum știa să facă o fentă eficace, să pareze impecabil o fandare și, cu puțin noroc, putea chiar și să folosească scutul ca să-și dezechilibreze adversarul.

Știa foarte bine cât de terorizată este Gemma. Faptul că fusese numit feditor, în urma intervenției lui Vieri, o lăsase fără cuvinte. Asta și pentru că el i-o comunicase în ultimul moment.

Iar acum ea nu-i mai vorbea, nu se uita la el, ca și cum s-ar fi pregătit să-l piardă.

Dante privi încă o dată cămașa de zale strălucind în lumina aruncată de flăcările căminului. Oftă. Gemma stătea într-un colț, mijindu-și ochii, întunecată la față. Înțelese că nu putea să plece fără să facă pace cu ea. Avea nevoie s-o știe de partea lui, cel puțin într-un moment ca acela.

— Gemma, începu, nu pot să vă mai văd așa. Peste două zile aș putea să mor și trebuie să fiu sigur că sunteți de partea mea. Știu că v-am provocat din nou multă durere, dar încercați să mă înțelegeți: dacă v-aș fi spus imediat că am fost numit feditor, ar fi trebuit să conviețuim prea mult timp știind asta. Am tăcut ca să vă protejez.

Speră ca Gemma să-i răspundă, dar ea părea închisă într-o tăcere impenetrabilă. Totuși, Dante nu se dădu învins. Dincolo de certurile, uneori furibunde, legate de vocația sa literară, știa că o vrea de partea lui. S-ar fi putut să nu se mai întoarcă. Merita să lupte ca să o facă să-l ierte. Dacă nu reușea să câștige provocarea asta, cum ar fi putut să spere că va supraviețui în zilele care urmau?

— Știu că merit dezaprobarea voastră, continuă, dar dacă m-am comportat așa, am făcut-o numai pentru că nu suportam ideea că vă lungesc suferința mai mult decât e necesar. Dar nici măcar nu reușesc să accept gândul că plec

fără să vă aud vocea. Vă rog, vorbiți cu mine, insistă strângând pumnii.

— Dar eu nu vă dezaprob, Dante, spuse ea în sfârşit. Sunt doar terorizată. Şi nu e vina voastră. Cum ați fi putut să vă sustrageți obligației de a participa la bătălie? Sunteți tânăr şi puternic şi e de datoria voastră să mergeți la Laterina. Şi totuşi eu nu reuşesc să accept asta, înțelegeți? Mă tem că vi se poate întâmpla ceva, gândul că n-o să vă mai întoarceți mă îngrozeşte. Căci, chiar dacă nu mă credeți, eu vă iubesc. De mult, de prea mult timp, încerc să vă spun asta. Dar voi păreți nici să nu mă băgați în seamă, murmură melancolică.

— Gemma... spuse el.

Însă ea îl întrerupse:

— N-am terminat încă. Cum puteți să credeți că eu nu sunt cu voi, când ceea ce cer nu e altceva decât să fiu primită în sufletul vostru? Dar orice fac, voi mă țineți deoparte. Ştiu cât se poate de bine că nu m-ați ales, dar la fel s-a întâmplat şi cu mine. Iar dacă vom dori cu adevărat să avem o viață împreună, va trebui să descoperim cel puțin cum să ne înțelegem. Ştiu că voi vă refugiați în lectură şi în scrierile voastre, pentru că detestați viața asta, pe care o socotiți mediocră. Nu ştiu să citesc, dar asta nu înseamnă că sunt proastă. Şi am înțeles perfect că poeziile voastre şi celelalte scrieri sunt dedicate altor femei.

Dante încercă din nou să spună ceva, dar Gemma nu terminase. Era ca şi cum în momentul acela ar fi mărturisit o durere profundă, pe care o ținuse prea multă vreme ascunsă.

— Nu spuneți nimic! Nu vă consider vinovat pentru asta. V-am spus deja, nu vă judec. Încerc în fiecare zi să vă fac pe plac, sau cel puțin să vă înțeleg. Şi sper că încetul cu încetul să puteți face acelaşi lucru cu mine. De aceea cuvintele

voastre sunt cele mai frumoase pe care le-aş putea auzi. Vă rog, Dante, întoarceţi-vă viu. Fără voi, aş fi pierdută.

Nu se aştepta să audă o asemenea declaraţie. Înţelese că fusese nedrept şi că, dacă Beatrice rămânea izvorul său de inspiraţie, îngerul, femeia căreia să-i dedice promisiunile de iubire, Gemma merita cel puţin o şansă. Pentru prima oară simţi dorinţa de a-şi îmbrăţişa soţia.

Se apropie de ea şi o strânse în braţe.

— Întoarceţi-vă la mine, Dante.

— O să fac tot ce pot, răspunse el.

26
Înainte de bătălie

Se aflau deja aproape de Laterina. Câmpurile erau acoperite de zăpadă, iar copacii negri, golaşi şi incrustaţi de ger creau o senzaţie de angoasă. Se simţea obosit. După aproape două zile petrecute călare, înarmat până în dinţi, pe Dante îl durea fiecare părticică din corp.

Pe măsură ce ţinta devenea tot mai apropiată, frica îi punea stăpânire pe minte şi-i alunga orice alt gând. Nemesis îl ducea către Arno, care tăia în două câmpia din faţa lui. Râul era o panglică întunecată în mijlocul unei întinderi albe. Mergeau pe lângă burg – nimic altceva decât un pumn de case înconjurate de ziduri solide –, pe partea stângă.

Fu dat ordinul să-şi aşeze tabăra în locul acela.

Dante stătea lângă foc, frământat de gânduri. Nu avea prea mult chef de vorbă. Unii încercau să-şi alunge frica spunând poveşti cu voce tare, dar lui nu-i ardea de aşa ceva. Nu înfruntase niciodată o luptă şi nu ştia la ce să se aştepte. Tovarăşii lui îi umpluseră capul cu poveşti teribile.

Încercă să nu se gândească la ele, dar, dintr-un motiv sau altul, imaginile oribile care fuseseră evocate nu-i dădeau pace. Semănau cu cele din coşmarurile pe care le avea deseori. Nu cunoştea motivul viselor sale, pe cât de teribile pe atât de dese, dar de multă vreme le interpreta ca pe o nevoie inconştientă de dreptate, ca pe teribila răsplată a unui rău făcut. Şi ştia cât se poate de bine că plata aceea îngrozitoare îl aştepta şi pe el, căci, fără îndoială, nu era lipsit de păcate.

Şi atunci, îşi spusese, chinul acela, forţa necunoscută care îl făcea să vadă încontinuu în propria minte o lume monstruoasă şi disperantă − ca atunci când visase Furiile – sugera nevoia de a simţi răul plătit cu un alt rău.

La asta se gândea Dante, în timp ce flăcările focului de tabără se ridicau înalte spre cerul întunecat.

Clătină din cap. Nu-i era deloc somn, dar ştia că trebuie să se odihnească. Pe de altă parte, sufletul său zbuciumat îl ţinea treaz. Îşi lăsase coiful şi apărătoarele de mâini şi de picioare în cort. Peste tunica de lână avea doar cămaşa de zale şi grumăzarul. În timp ce tovarăşii lui fredonau un cântec vulgar în disperata încercare de a scăpa de spaimă, cineva se aşeză alături de el.

— Vreau să vă spun ceva, prietene. Mă tem la fel de mult ca voi.

Dante îşi întoarse privirea şi îl văzu pe Giotto. Zâmbi, pentru că, în ciuda tensiunii, acea neaşteptată prezenţă prietenească îi era mai dragă decât oricare alta.

— Ei da, continuă pictorul, nimeni, nici măcar eu, nu se poate sustrage anumitor obligaţii. Dar uitaţi ce mă gândesc:

poate să-mi fie frică, dar n-o să mă comport ca un laş, fiți sigur de asta.

— Nu mă îndoiesc, spuse Dante. Sper să pot face la fel.

— Aşa şi trebuie. Sunteți un feditor, deci printre primii la atac.

— Exact. Şi voi?

— Mie mi-a mers mai bine. Nu sunt altceva decât un sărman pedestraş. Nici măcar n-am spadă. O să folosesc o secure, zâmbi el. E atât de mare, că o să-mi rup brațul doar ridicând-o.

Dante îl privi neîncrezător.

— Nu cred. Sunteți cât un munte, ştiți asta, nu-i aşa?

Giotto dădu din cap.

— E plăcut să văd că frica nu v-a făcut să vă pierdeți buna dispoziție.

— Dimpotrivă, voi o faceți să-mi revină.

— Aha, replică pictorul, nu credeam să reuşesc.

— Deci? Cum vom petrece noaptea asta? Să fim binedispuşi e una, să dormim e alta.

— Mă aşteptam la o asemenea întrebare. Pot să vă spun asta: eu nu sunt beţiv, dar există în viața unui om momente în care a bea e singura cale ca să prinzi ziua de mâine, spuse Giotto, scoțând nu se ştie de unde o ploscă cu vin.

— Asta de unde vine? întrebă Dante.

— Direct de la proviziile trupei, i se răspunse.

— Dacă-i aşa, s-o destupăm şi să bem până când o să cădem laţi lângă foc.

— Aşa să fie.

27
Bătălia

Ghibelinii îi aşteptau pe partea cealaltă a râului Arno.

Corso Donati dădu ordin să se oprească. Şi când o făcură, feditorii guelfi văzură în faţa lor desfăşurarea de forţe a duşmanilor.

Dante întrezări culorile familiei Montefeltro, steagurile cu dungi albastre şi galbene fluturau în vântul rece de iarnă. Văzu un bărbat călare pe un armăsar negru ca smoala. Trecea printre ai lui, impresionându-i pe toţi.

— Este Buonconte, spuse cineva. A venit deci! Nu mai avem nici o speranţă.

Cuvintele acelea făcură frica palpabilă. Dacă până în acel moment şirurile guelfe fuseseră pătrunse de o ciudată frenezie, ca şi cum oamenii n-ar fi ştiut ce să simtă, imediat ce apăru eroul invincibil de la Giostre del Toppo, tuturor le fu clar că ziua aceea n-o să le zâmbească.

— Nu vă mişcaţi, urlă Corso Donati, azi vom învinge! O să-i facem praf pe blestemaţii ăia o dată pentru totdeauna. Vă amintiţi că doar în urmă cu câteva luni i-am smuls burgul Laterina lui *messer* Lupo degli Uberti? Iar dacă adversarii noştri sunt atât de curajoşi şi de invincibili, cum de se feresc să atace?

Era adevărat. În ciuda faptului că aveau pe ei cămăşi de zale noi-nouţe şi arătau teribil, ghibelinii nu păreau să aibă intenţia să treacă râul care despărţea câmpia şi cele două armate aflate faţă în faţă. Sigur, Buonconte şi ai lui puteau să se bazeze pe faptul că, în anul acela, învinseseră o dată, la Giostre del Toppo, şi o făcuseră într-o manieră evidentă.

Totuşi, le fu clar tuturor că în momentul acesta nu doreau să atace.

Pedestraşii loveau cu spadele în scuturi. Feditorii îşi ţineau cu greu în frâu caii de luptă care păreau gata să se arunce asupra duşmanului, iar în rândurile arbaletrierilor era freamăt mare. Dar în ciuda acelei vădite nerăbdări, nimic nu lăsa de înţeles că ghibelinii vor traversa râul.

Nelinişţea creştea. Încetul cu încetul, veniseră toţi. Stindardele pe care Carol de Anjou le cedase florentinilor, prin ambasadorii săi, fluturau albastre cu crini de aur pe ele. Fiindu-le recunoscut de către regele Franţei dreptul de a le purta, guelfii erau foarte mândri de asta, şi Corso Donati împreună cu Vieri şi Carbone de' Cerchi îşi umflau piepturile de orgoliu. Dar nu cu steaguri se va învinge în ziua asta, se gândea Dante. Iar cei aflaţi în prima linie cu el erau probabil de aceeaşi părere, căci, privindu-i în ochi, nu vedea hotărârea necesară pentru a merge pe malul celălalt.

Fu un război de priviri, o lungă aşteptare, destinată să stabilească cine va ceda primul. Nu după multă vreme, Corso Donati, care obosise să tot aştepte şi care era un vestit scandalagiu, îşi făcu auzită vocea:

— Voi, urlă, ăia care staţi de cealaltă parte a râului, vedeţi foarte bine că nu prea are apă şi că poate fi traversat foarte uşor. Aşa că ori veniţi pe partea asta şi noi vă lăsăm spaţiu să vă desfăşuraţi pe câmpie, ori venim noi pe malul celălalt şi voi vă retrageţi, ca să ne lăsaţi să ocupăm teren acolo.

Şi spunând asta, îşi înfipse pintenii în burta calului, făcându-l să se ridice în două picioare. Apoi, ca şi cum nu i-ar fi fost de ajuns, îşi învârti spada în aer. Când armăsarul său ajunse din nou cu picioarele pe pământ, explodă un urlet bubuitor şi toţi oştenii guelfi începură să bată cu pumnii de fier în pieptul armat.

Dante îl admiră sincer pe Corso Donati pentru disprețul cu care pronunțase propunerea de dinainte.

Acum ghibelinii trebuiau să răspundă. Şi, în ciuda faptului că perspectiva nu era dintre cele mai bune, oricare ar fi fost replica, entuziasmul stârnit de Corso era atât de irezistibil, încât frica păru să se risipească şi energia să verse foc în vine.

Pentru o ulterioară intimidare, guelfii ridicară brațele înarmate spre cer şi strigară cu toată puterea pe care o aveau.

Acum ei erau cei care speriau. Şi, judecând după reacția ghibelină, se părea că ieşirea lui Corso avea urmări.

Pentru că nu numai că Buonconte nu răspundea, dar nici măcar cei care erau cu el. Ghibelinii stăteau în linişte, ca o turmă de fantome pe malul râului.

— Răspundeți! îi îndemnă Corso. Ce vreți să faceți? Apoi, ca să fie mai impunător, se ridică în scări: Ce să cred? Că vă e frică de noi?

Câțiva guelfi râseră. Nimeni nu ştia dacă de teamă că ghibelinii se vor răzgândi şi vor traversa râul sau doar pentru a-şi bate joc de ei. Dar înainte de o bătălie orice manifestare de curaj avea un efect de zece ori mai mare decât de obicei, şi foarte curând înjurăturile şi jignirile la adresa duşmanilor porniră dinspre partea guelfă.

Totuşi, cei din urmă nu-şi schimbară atitudinea.

Stătură să-i privească o vreme, până când cavalerii din prima linie îşi întoarseră caii şi o porniră pe drumul către Arezzo, cu intenția să se întoarcă de unde veniseră.

Lui Dante nu-i venea să-şi creadă ochilor. Deci n-o să fie nici o bătălie? Se duseseră până la Laterina ca să stea degeaba? Aproape că-i părea rău, după ce tensiunea îl făcuse să ajungă într-o stare deplorabilă: leoarcă de sudoare, cu nervii întinşi la maximum, simțind dureros apăsarea armurii, cu picioarele nenorocite de două zile

petrecute călare. Şi totuşi aşa era: cavalerii plecau, şi după ce dispărură din prima linie, arbaletrierii făcură la fel, iar după ei urmă infanteria.

Acelei ruşinoase retrageri îi răspundea, de cealaltă parte a râului, un răcnet de orgoliu, căci ghibelinii, care inspiraseră atâta teamă, se dovedeau o mână de laşi. Şi erau deja câțiva care voiau să traverseze Arno ca să-i urmărească.

— Staţi pe loc! ordonă Corso, în timp ce pe cealaltă parte retragerea continua într-o tăcere absolută. O să rămânem aici, pe malul râului, până la căderea serii! Dacă duşmanii noştri nu se vor întoarce, vom rupe rândurile. Până atunci însă vom rămâne în formațiune!

Ordinul acela le îngheță sângele în vine. Dante îi înțelese sensul: să rămână să apere malul era un mod de a sublinia victoria care părea să se profileze. Asemenea lui o înțelegeau cu toții. Chiar dacă, de fapt, nu le era clar de ce Buonconte hotărâse să se retragă.

Poate, se gândi, căpitanul duşman nu avusese încredere în cuvintele lui Corso, temându-se că acesta vrea să-l inducă în eroare, ca să-l trădeze apoi, prin cine ştie ce înşelătorie. Ceea ce nu era chiar exclus.

Însă oricare ar fi fost motivul, era clar că ghibelinii continuau să se retragă în ordine din fața lor, aşa că guelfii rămâneau uniți şi îndârjiți, conştienți de faptul că în ziua aceea se arătaseră curajoşi şi, făcând asta, trimiseseră un mesaj clar duşmanului lor dintotdeauna: deşi Pisa şi Arezzo o amenințau, Florența nu se temea şi, dacă ar fi fost necesar, le-ar fi înfruntat pe amândouă.

28
Temnița

Celula era rece ca gheața, iar zidurile ei reci ca moartea. Ugolino privea chipurile livide ale lui Gaddo şi Uguccione. Anselmuccio stătea ghemuit pe jos, învelit într-o pătură. Nino clănțănea din dinți. Nimeni nu ştia dacă de foame sau de frig.

Iarna îi punea la pământ unul câte unul. Şi, dacă până cu câteva zile în urmă Ugolino reuşise să se ridice şi să-i scuture, acum nu mai era în stare nici măcar să se mişte. Contele stătea cu spatele lipit de peretele înghețat. Avea buzele vinete, fața suptă de foame, ochii înlăcrimați ai unui om aflat în pragul disperării.

Privindu-şi fiii şi nepoții, victime inocente ale duşmăniei dintre el şi Ruggieri degli Ubaldini, îi fu ruşine de el, dar nu găsi nici măcar forța de a pronunța scuzele care-i veneau pe buze.

Nemişcat, răvăşit, încerca să-şi amintească vremurile trecute, de pe când fusese Podestat şi Căpitan al Poporului în Pisa, oraşul care-l trădase, luându-i tot ce avea. Şi pe care acum îl ura.

Soarele invernal pătrunse ca argintul viu prin barbacane. Raze subțiri şi palide iluminară în sfârşit celula din turn. Şi atunci contele văzu pe fețele lui Gaddo, Uguccione, Anselmuccio şi Nino semnele morții şi ştiu că nimeni şi nimic nu-i va salva.

Simți cum propria-i față devine de piatră, căci imaginea aceea era cea mai nemiloasă şi mai nedreaptă pe care o văzuse vreodată. În sfârşit, auzi o cheie răsucindu-se în

broască şi aşteptă, sperând că va veni cineva să le aducă ceva de mâncare.

Dar nu se întâmplă asta. Şi odată cu trecerea timpului Ugolino înțelese că nu va mai veni nimeni şi că arhiepiscopul îi va lăsa acolo până când vor muri. Şi acea certitudine îi făcu atât de rău, că de disperare îşi muşcă mâinile până la sânge. Ce putea face? Nu numai crampele îi provocau durere, ci şi neputința, anihilarea sa şi a copiilor săi, transformați zi după zi în nişte larve.

Un geamăt tăie aerul înghețat, precum lama unui cuțit. Anselmuccio îşi ridică puțin capul. Fața îi aducea tot mai mult cu o tigvă, avea trupul devastat de foame, buzele crăpate păreau să cadă bucăți.

— Unchiule, murmură în sfârşit, ridicându-se puțin, cu un efort ce părea să-l frângă, nu vă temeți. Voi m-ați îmbrăcat. Acum voi să fiți cel care mă dezbracă. Luați-mi carnea. O să mor fericit ştiind că voi, fratele meu şi verii mei v-ați potolit foamea, şi spunând asta căzu din nou la pământ.

Nino păru să-i țină isonul cu un fir de voce şi dădu din cap la auzul acelor cuvinte. Şi la fel făcu Uguccione. Dar erau doar lamentațiile slabe ale cuiva aflat în pragul morții.

Ugolino nu avu nici măcar timp să vorbească, pentru că Gaddo se îndreptă, de fapt se târî spre el. Scotea un sunet nearticulat, produs de foame. Înainta cu o încetineală de reptilă, ochii enormi păreau să-i iasă din orbite, din cauză că era îngrozitor de slab.

— Tată, spuse în cele din urmă, cu un efort suprem, vă rog, ajutați-mă.

O ultimă suflare îi ieşi pe gură.

— Gaddo, spuse Ugolino, dar vocea nu i se auzi. Gaddo, încercă să repete, dar nu scoase decât un horcăit, lamentația răguşită a unui animal în agonie.

Fiul său întinse brațul, zgâriind aerul cu degetele scheletice, gata să atingă mâna tatălui său. Apoi, pe neașteptate, după un oftat adânc, se ghemui pe pământul rece al celulei și nu se mai mișcă.

Contele văzu, înțelese și începu să plângă. În timp ce-l privea, avu senzația că expresia chipului îngheța într-o grimasă sculptată în marmură, ca și cum sufletul ar fi abandonat trupul, iar el ar fi fost martor la un lucru excepțional.

Nimeni nu mai mișca. Nu putea înțelege dacă măcar Nino și Uguccione mai erau în viață. Părea că-și căutaseră un mic spațiu unde să se ghemuiască, de parcă s-ar fi pregătit în tăcere de moarte.

Ugolino închise ochii. O, cât de mult îl ura pe Ruggieri degli Ubaldini. Cât de mult ar fi vrut să i-o plătească, cât de fericit ar fi fost dacă ar fi putut să-i taie capul ca să-l devoreze, să-i înfigă dinții în ceafă și să roadă la ea până când i-ar fi smuls și ultima bucățică de carne.

În sfârșit, cu un efort suprem reuși să se ridice în picioare. Se sprijini cu brațul de peretele de piatră și făcu un pas. Apoi încă unul. Se duse la fiecare din fiii și nepoții săi și, făcând apel la ultimele energii rămase, îi strigă:

— Gaddo! Uguccione!, dar nu primi nici un răspuns. Nino! Anselmuccio!

Și de fiecare dată tăcerea era singurul răspuns la strigătul său.

Când, în cele din urmă, văzu că toți erau morți, nu mai rezistă și căzu în genunchi. I se păru că inima i se sparge, ca și cum ar fi fost de sticlă și o spadă ar fi făcut-o bucăți.

Apoi, epuizat și măcinat de foame, se lăsă legănat de îmbrățișarea morții.

29
Compiobbi

Satul părea anticamera Infernului. Zidurile care-l înconjurau deveniseră un morman de pietre afumate, în mare parte căzute la pământ. În timp ce intrau călare, Dante avu oribila presimțire că i se va înfățișa un spectacol îngrozitor.

Ar fi renunțat cu plăcere să-l urmeze pe Carbone de' Cerchi în Val di Sieve in Casentino, dar iscoadele trimise în cercetare de către Corso Donati – care nu voia să cadă în vreo ambuscadă în timpul întoarcerii de la Laterina – se întorseseră aducând veşti teribile: în timp ce Buonconte îşi ținea oştirea pe malul râului Arno, cineva profitase probabil de asta şi cu o ceată de oşteni pătrunsese până aproape de porțile Florenței, incendiind şi devastând sate ca Pontassieve, şi ajunsese până la Compiobbi.

Aflând vestea, conducătorul guelfilor hotărâse să împartă oştirea. O parte urma să se întoarcă imediat la Florența, iar cealaltă ar fi încercat să se îndrepte spre Casentino sub comanda lui Carbone de' Cerchi, ca să înfrunte şi să alunge bandele ghibeline, dacă s-ar mai fi aflat cumva acolo.

Iată de ce nu era cu ei şi Il Pazzo, se gândise Dante. Nu-l văzuse nimeni pe câmpul de bătaie. Asta ar fi trebuit să-i alarmeze, dar florentinii erau atât de îmbătați de victoria lor morală, că nu se întrebaseră care fusese motivul retragerii lui Buonconte, şi nu înțeleseseră deci obiectivul real al conducătorului ghibelinilor. Atrăsese mare parte dintre oştenii duşmani departe de Florența, astfel încât Il Pazzo să poată acționa nestingherit, trecând prin foc şi pară burgurile din Casentino.

Şi, pe cât se pare, reuşise perfect ce-şi propusese.

Deci, în timp ce Corso şi ai lui se întorceau la Florenţa, alergând caii până la istovire şi punând infanteria să mărşăluiască forţat, Carbone de' Cerchi şi bună parte din feditori se îndreptaseră spre Val di Sieve.

Călăriseră până la Compiobbi, şi acum se aşteptau la ce e mai rău. Imediat ce ajunseseră sub zidurile burgului, înţeleseseră că nu vor găsi pe nimeni să-i aştepte.

Înaintară cu mare atenţie. Copitele cailor călcau pe noroiul îngheţat. Dante văzu strada principală a burgului acoperită de cruste de gheaţă, negre de funingine şi de sânge închegat. Apoi apărură trupurile: torturate, ghemuite pe zăpadă, înghesuite lângă zidurile caselor, măcelărite.

Ar fi vrut să fie orb ca să nu vadă ceea ce, încetul cu încetul, îi apărea în faţa ochilor: războiul în toată cruzimea sa, în oroarea primordială a violenţei. Nimeni nu vorbea, se auzeau doar paşii oştenilor care băteau ritmul unei cantilene de moarte.

Dante nu putea face nimic. Fără să scoată o vorbă, constată ce se întâmplase. Simţi mirosul aspru al sângelui uscat, văzu culoarea violacee a viscerelor aburinde smulse din burta unui om, paloarea chipurilor, pătate de vânătăi, se înecă în întunericul acelui infern pe pământ şi fu răvăşit. Văzu câţiva bărbaţi răstigniţi pe uşile caselor şi o femeie atârnând spânzurată în golul negru al unei fântâni. Imaginile îi explodară în faţă într-o avalanşă care tăia respiraţia. Respira cu greu, de parcă o lance i-ar fi sfâşiat pieptul. Simţi o durere vie, o rană care-i inunda inima cu sânge.

Dacă, într-un prim moment, ar fi vrut să fugă, acum îşi umplea privirile cu oroarea aceea.

Ca să nu uite.

Înţelese că nu avea nici cea mai mică idee despre ce însemna războiul. Nu exista în el nimic nobil sau onorabil,

cel puțin nu pe pământul acela blestemat, sfâşiat de conflicte. Dar dacă odată încercase să se sustragă acestor lucruri, în numele poeziei şi al iubirii, acum înțelegea că nu există poezie fără sânge şi fără a fi conştient de existența morții. Parcă ar fi primit în stomac copita unui catâr, dar a înțeles că exista un singur mod de a cunoaşte cu adevărat: să fii luat pe sus de Rău. Numai oroarea putea să-i deschidă cu-adevărat ochii. Nu ar fi reuşit să o descrie, nu înainte de a o fi privit cu-adevărat în față.

Şi era ceea ce se întâmpla în momentul acela.

Nu îşi va renega niciodată îngerul, dimpotrivă. Acum, mai mult ca oricând, credea că doar în iubire poate exista salvare, dar dacă până atunci gândul său fusese o simplă idee, o aspirație hrănită de lecturi, acum duhoarea morții care umplea aerul burgului îl obliga şi mai mult să se agațe de frumusețea şi bunătatea demnă a iubirii pentru o femeie cu chip de înger, iar pentru ideea aceea, îşi spuse, merita să se bată cu spada şi cerneala poeziei.

Îi fu deci limpede ce îi spusese Homer în vis: trebuia să lupte, pentru că doar riscând să-şi piardă viața ar fi ştiut să găsească vorbele potrivite, în stare să exprime şi să evoce o forță virgină şi sublimă.

Îşi va murdări mâinile. De aceea acceptase să fie numit feditor, şi tot din acelaşi motiv avea să accepte propunerea lui Vieri de a intra în politică. Îşi va demonstra propria valoare.

Omul era cea mai plină de cruzime dintre creaturi, o ființă laşă şi josnică, care-şi supunea semenii trecându-i prin foc şi pară. Trebuia să-l cunoască, îşi spuse. Să înțeleagă cu cine are de-a face. Şi să se roage pentru ca, într-o bună zi, o femeie să-şi deschidă aripile şi să vină să-l salveze din acea vale a plângerii.

30
Ninsoarea

Giotto privea cerul. Fulgi mari ca nişte pene cădeau din bolta de culoarea plumbului. Se refugiase pentru câteva zile pe o colină, aproape de Assisi. O făcea deseori, pentru că-i plăcea să contemple natura în simplitatea ei minunată. În plus, Cimabue îi ceruse ajutorul în atelierul său ca să picteze, nu peste multă vreme, întâmplări din viaţa Sfântului Francisc, în catedrala din micul burg în care se născuse sfântul. Să încerce să respire atmosfera din acele locuri, puţin spus unice, era pentru el o manieră de a se apropia de tema următoarei fresce.

O făcea ca să rămână singur. O lăsase pe Ciuta, soţia lui, la Florenţa. Urma să lipsească doar câteva zile, dar faptul că se ocupa cu lucruri normale, fără să trebuiască să conceapă nimic artistic, îi permitea să se întoarcă la nivelul cel mai umil al vieţii, chiar rustic, şi astfel reuşea să intre din nou în contact cu propriul suflet.

Avea nevoie de asta. Tot ceea ce-şi dorea, după tensiunea din zilele de război, era să se întoarcă la esenţa pură a vieţii. N-avea importanţă că nu se întâmplase nimic şi că Buonconte se întorsese la Arezzo fără să atace. Nu era obişnuit cu asemenea emoţii.

Trase adânc în piept aerul rece al dimineţii. Un norişor de aburi albi umplu aerul.

Iubea locul acela. Cu primii bani primiţi pentru munca lui îşi cumpărase o căsuţă, unde se retrăgea din când în când.

Luă toporul şi se îndreptă spre magazia de lemne.

Aşează un butuc pe tăietor. Ridică toporul deasupra capului, apoi îl lăsă să cadă într-o mişcare arcuită. Lama

sparse butucul în două şi bucăţile săriră în zăpadă. Giotto le culese şi le puse în coş. Luă un alt butuc şi repetă gestul. Încă o dată tăie cu o lovitură sigură. Zâmbi. Nu-şi pierduse obişnuinţa, se gândi.

Continuă o vreme să spargă lemne până când umplu coşul, apoi pregăti altele, pe care să le folosească în zilele următoare.

Când se consideră mulţumit, aranjă lemnele de-abia crăpate. Apoi luă coşul şi se îndreptă spre casă.

Intră. În cămin ardea deja un foc vesel. Aşeză jos coşul şi puse pe foc câteva bucăţi din lemnele proaspăt tăiate. Apoi, după ce luă în spate o coşarcă de nuiele, ieşi din nou.

O luă pe cărarea care ducea la pădurea de stejari. Rare frunze aurii se vedeau ici-colo pe ramurile golaşe, stropite de zăpadă. Giotto umbla sprijinindu-se de un baston gros din lemn de corn, ca să nu rişte să pună piciorul greşit.

Cel puţin încetase să mai ningă. Mergea pe cărare uitându-se pe sub copaci. Îşi dădu imediat seama că n-o să se ducă la porcar cu mâinile goale. Printre frunzele uscate puţin umezite de prima zăpadă, descoperi nişte ghinde.

Se aplecă să le culeagă, începând să umple coşul pe care îl ducea în spate. Se străduí cât putu ascuţindu-şi privirea şi mai găsi câteva.

Era bucuros. Şi fericit. Gesturile acelea simple pe care le făcea în timpul zilei erau un motiv de deplină satisfacţie pentru el. Dacă ar fi putut, o parte din el ar fi vrut să trăiască mereu în felul acesta.

Sigur, mai era şi pasiunea arzătoare pentru pictură şi culori, însăşi sensul vieţii sale. Dar în momentul acesta nu-i lipsea câtuşi de puţin. Înţelegea perfect de ce Francisc dorea să cultive iubirea universală şi armonia dintre om şi natură.

Să-ţi eliberezi mintea, să-ţi foloseşti corpul, să înfrunţi micile provocări cotidiene, să savurezi trecerea orelor, să te scoli odată cu răsăritul soarelui şi să te culci la apusul lui.

Colinele de deasupra oraşului Assisi erau locul perfect pentru a pune în practică acea dorinţă.

Înaintă pe cărare până unde pădurea se termina şi începea o pantă uşoară. Jos, în vale, zări acoperişul unei ferme. Fumul care ieşea pe horn se înălța spre cerul plumburiu.

Recunoscu mica gospodărie a lui Vanni, porcarul. Ştia că e aşteptat şi nu voia să întârzie.

Cu puțin noroc, ar fi putut ajunge înainte de a şasea oră canonică[15]. Ar fi avut tot timpul să dăruiască ghindele şi să primească în schimb cele mai bune fire de păr de porc cu care să-şi facă pensulele necesare pentru următoarea lucrare.

Se gândi că abia aşteaptă să se mute la Assisi. O să-şi cumpere o căruță, îşi spuse. Se va urca în ea împreună cu Ciuta şi vor străbate împreună Toscana şi Umbria, plecând din oraşul acela care părea să fi fost blestemat de Dumnezeu. I-ar fi luat şi pe Dante cu Gemma, dacă ei ar fi vrut-o. Cu cât erau mai mulți, cu atât ar fi fost mai bine, cel puțin pentru el.

Imediat ce se va întoarce la Florența, o să i-o propună. Doar să termine ultima lucrare care-i fusese comandată de Cimabue, şi după aceea va fi liber.

Se gândi cu plăcere la momentul acela şi, zâmbind, începu să coboare spre vale.

---

[15] Ora 12.

31
Monseniorul

Monseniorul degli Uberti era îmbrăcat cu o planetă de mătase purpurie, tivită cu fir de aur. Pe faţa lui slabă, pe care barba îngrijită şi ascuţită o făcea să pară şi mai lungă, se citea o expresie de satisfacţie. Îşi privi nepotul, pe Guglielmo de' Pazzi di Valdarno, şi pe Căpitanul Poporului Buonconte da Montefeltro, apoi, cu un gest al mâinii, sublinie ceea ce avea de spus:

— V-aţi descurcat bine, zise. Blestemaţii ăia de florentini erau convinşi că pot să ne învingă, că ne-au bătut, în schimb, datorită abilei manevre a Căpitanului Poporului, şi i se adresă lui Buonconte, aţi reuşit să devastaţi Val di Sieve, încheie, privindu-şi din nou nepotul.

— Nimic nu m-ar fi putut face mai fericit, răspunse Il Pazzo, mărturisesc că am făcut tot ce am putut ca să provoc spaimă.

— Care descurajează cel mai tare, sublinie episcopul şi seniorul oraşului Arezzo. Singura problemă cu adevărat serioasă e legată de eliberarea lui Carol II de Anjou.

— În ce sens reprezintă o problemă? întrebă Il Pazzo.

— Are intenţia să-i ceară Papei să-l încoroneze rege al Siciliei, spuse rece Buonconte de Montefeltro, a fost deja stabilit locul: la Rieti.

— Asta înseamnă că foarte probabil se va opri la Florenţa, beneficiind de ospitalitatea guelfă. S-ar putea şi să lase câteva contigente de întărire, adăugă monseniorul degli Ubertini.

Clătină din cap pentru că ideea aceea evident îl deranja. Se apropie de marele cămin şi îşi întinse mâinile către flăcări, întorcându-se cu spatele la interlocutorii săi.

— E lucrul de care mă tem şi eu, am văzut steagurile franceze la Laterina, confirmă Buonconte.

— Asta înseamnă că situaţia nu trebuie subestimată. Ambasadorii regelui au ajuns probabil la Florenţa şi foarte probabil au dat autorizaţia să fie folosite însemnele franceze, constată amar monseniorul degli Ubertini.

— Aveţi dreptate, graţia voastră, spuse Căpitanul Poporului.

— Şi atunci ce putem face? întrebă cu candoare Il Pazzo.

Episcopul nu răspunse.

— Incursiuni rapide. Ambuscade. Distrugeri. Să ne prefacem că vrem să dăm o bătălie şi să-i lovim unde se aşteaptă mai puţin. Laterina este exemplul perfect pentru cum vom proceda în lunile următoare. Să-i facem să creadă că-i aşteptăm în spatele zidurilor, şi apoi să-i surprindem între mlaştini, cum am făcut la Pieve al Toppo, spuse Buonconte.

— Dar nu pricep de ce trebuie să ne ascundem tot timpul, să ne tăinuim intenţiile reale, când, de fapt, am putea să-i învingem pe câmpul de luptă, izbucni Guglielmo de' Pazzi, care evident era sătul de acele planuri făcute în grabă şi superficial. Suntem mai puternici decât ei, să-i alungăm o dată pentru totdeauna!

— Nu sunt chiar aşa de convins, spuse Buonconte. Bătăliile în câmp deschis sunt înşelătoare, implică mari pierderi, chiar atunci când ai norocul să fii învingător. Şi nu-i sigur că se întâmplă cu-adevărat. Dar o ambuscadă sau o incursiune-surpriză, continuă Căpitanul Poporului, generează spaimă, neîncredere şi, poate, duşmanul devine mai puţin sigur, acceptă să negocieze. Aş putea spune acelaşi lucru despre un asediu făcut ca la carte. Nimeni nu-

şi riscă viaţa, dar se câştigă ostatici şi se reduc proviziile duşmanilor.

Monseniorul degli Ubertini îşi întoarse capul. Acum aproba plin de convingere.

— Chiar aşa, adăugă. A fost o idee excelentă aceea de a vă convinge tatăl să ia în stăpânire Pisa.

— A fost uşor. Puţin consum de forţe şi un rezultat important.

— Am înţeles, fir-ar să fie. Se pare că voi doi v-aţi pus de acord, spuse Il Pazzo nerăbdător. Scuzaţi-mă dacă îmi permit să vă amintesc că oştenii câştigă pe câmpul de luptă.

— Dar cu ce preţ, nepoate? replică episcopul. Nu, îmi pare rău. Trebuie să fiu de acord cu Căpitanul Poporului. Mai ales într-o situaţie ca aceasta, cu riscul ca regele Franţei să-şi manifeste în vreun fel sprijinul pentru Florenţa, o să ne învingem adversarii numai cu negocieri şi hărţuieli.

— Dar împăratul? Cel în numele căruia ne batem? Ce o să facă? Ne va lăsa singuri împotriva lui Carol II de Anjou?

— După cum bine ştiţi, nepoate, împăratul nu mai e acelaşi după excomunicarea lui Federico II.

Il Pazzo pufni din nou.

— De acord, de acord. Mă refer la regele romanilor, mai exact la Rudolf din casa de Habsburg.

— Aşa, iată răspunsul! După alegerea din partea prinţilor, fără să fi primit consacrarea papală, regele romanilor are alte lucruri la care să se gândească. E deja mult dacă reuşeşte să adune din nou împreună teritoriile care s-au fragmentat în perioada de tranziţie. Nu putem nicicum să ne bazăm pe el. De aceea cred că va trebui să mergem înainte cu strategia sugerată de Buonconte da Montefeltro. Şi trebuie s-o facem cât se poate de repede.

Căpitanul Poporului îşi înclină capul în semn de respect.

— Nu vom pierde timp, spuse. Florentinii se aşteaptă să nu ne mişcăm pe timpul iernii. Noi însă vom începe din nou să le pustiim satele, distrugându-i puțin câte puțin.

— Chiar aşa, confirmă episcopul.

— Atunci, fie! spuse Guglielmo de' Pazzi, deschizându-şi larg brațele. Dacă asta vreți, puteți conta pe mine.

— Foarte bine. Înseamnă că în curând vă veți întoarce în şa, încheie monseniorul degli Ubertini.

32
Priorii

Florența se temea de Arezzo. Ghibelinii păreau să nu respecte nimic şi pe nimeni în zilele acelea friguroase de iarnă şi nici vorbă să rămână închişi în casele lor, dimpotrivă, distrugeau satele cu atacuri continue şi jafuri. După ce prădase Montevarchi, în apropiere de Siena, armata imperială devastase San Donato in Collina, masacrând populația şi arzând atât de multe case, încât fumul se vedea de pe zidurile Florenței.

Țăranii erau sfârşiți. Cei care supraviețuiau acelor incursiuni încărcau în căruțe puținul care le rămânea şi se îndreptau spre oraş ca să-şi găsească adăpost în spatele formidabilelor sale ziduri.

Ca urmare, Florența era plină de nenorociți şi de disperați plecați de la țară şi lipsiți de mijloace de trai. Şi odată cu sărăcia şi lipsurile creşteau furia şi frustrarea. Delictele se

înmulțeau, furturile şi jafurile erau la ordinea zilei, iar străzile nu mai erau sigure ca altădată.

Poporul protesta şi situația se înrăutățea din ce în ce mai mult.

În Palatul Priorilor, cei şase numiți discutau deja de la primele ore ale dimineții. În fiecare zi aflau despre un nou atac. Faima lui Buonconte da Montefeltro şi a lui Guglielmo de' Pazzi di Valdarno din sinistră devenise fatală, şi priorii erau încontinuu interpelați de Corso Donati şi de alți oameni importanți ca să se decidă în sfârşit pentru o campanie militară. Dar priorii încercau să câştige timp. Zăpada continua să cadă, vântul rece biciuia oraşul, şi ei nu ştiau cum să facă pentru a opri valul acela de teroare pe care ghibelinii îl răspândeau cu mârşăviile lor.

— Situația a devenit de nesuportat! spuse Pela Gualducci. Trebuie să răspundem la lovituri cu lovituri.

— Asta facem deja, îi răspunse Nicola degli Acciaiuoli. Oştenii noştri fac tot ce pot, dar e clară strategia aretinilor. Intenția lor e să slăbească rezistența Florenței şi încearcă să scurteze timpul.

La auzul acestor cuvinte ceilalți tăcură o clipă, pentru că recunoşteau că în ele exista mult adevăr: Arezzo ataca, iar Florența rezista cu mare greutate. Şi nici unul dintre ei nu ştia, în momentul acela, cum să înfrunte problema.

După pauza aceea, Andrea del Cerreto se ridică de pe jilțul său şi se duse în mijlocul sălii.

— E adevărat totul, spuse cu amărăciune. Iar Pisa îi ajută, adăugă. Cu siguranță, n-ați uitat că, din pricina intrigilor lui Buonconte da Montefeltro şi ale arhiepiscopului Ruggieri degli Ubaldini, acum oraşul este în mâinile ghibelinilor şi însuşi tatăl Căpitanului Poporului din Arezzo îl ține în pumn. Şi ce soartă a avut contele Ugolino?

— A murit de foame în Turnul dei Gualandi, spuse laconic Pela Gualducci, clătinând din capul acoperit cu un păr creț şi alb.

— Da, chiar aşa! spuse Andrea del Cerreto. Iar noi ce am făcut ca să împiedicăm asta? Vocea lui păru dintr-odată plină de furie.

De data asta îi răspunse o tăcere absolută. Nimeni nu scoase nici un cuvânt. Nu era nimic de spus.

— Nimic, vă spun eu! şi pronunță cuvintele acelea cu o furie neobişnuită. Am subestimat hidra, şi iată că monstrul începe să ne atace cu toate capetele, fără să mai ținem cont de faptul că aliații noştri nu uită, iar Nino Visconti precis n-o să vină să ne ajute.

— Dar îl ura pe unchiul vostru! tună pe neaşteptate Gherardino Deodati. El a fost la originea acelei poveşti blestemate.

— Sigur! Dar nu-l ura într-atât încât să accepte să fie lăsat de moară de foame de către cel care i-a adus din nou pe ghibelini în oraş! observă cu asprime *messer* del Cerreto.

— Arhiepiscopul degli Ubaldini, conchise dezamăgit Pela Gualducci.

Făcu ochii mari, spunând clar ceea ce celălalt doar sugerase. Numele răsună sinistru în marele salon. Pentru o clipă, păru că toți aşteptau ca efectul său nefast să dispară. Era ca şi cum omul acela ducea cu el un blestem. În ultimă instanță, el era cel care adusese nenorocirea la Florența, pentru că rupsese echilibrul, punând din nou Pisa sub conducere ghibelină, datorită intervenției familiei Montefeltro.

— Exact! spuse în sfârşit Andrea del Cerreto. Acelaşi om care fusese alungat când Nino era seniorul Pisei împreună cu Ugolino della Gherardesca.

— Deci, ce sugeraţi? întrebă Nicola degli Acciaiuoli, sperând că *messer* del Cerreto va oferi în sfârşit o soluţie după atâtea întrebări.

Andrea del Cerreto îşi drese vocea. Păru să se gândească la asta. Apoi spuse:

— Mandatul nostru e aproape de sfârşit, o ştim perfect. Peste câteva zile o să ne aflăm în biserica di San Pier Scheraggio pentru a numi noii priori.

Era adevărat. La alegere aveau să ia parte şi Căpităniile breslei Artelor, Consiliul Special al Căpitanului Poporului şi un mare număr de *arroti*, adică înţelepţii celor şase cartiere ale oraşului.

— Ştiu că votul e secret, dar va trebui să ajungem la o înţelegere şi să facem în aşa fel încât următorii priori să purceadă la tratative.

Afirmaţia aceea îi lăsă pur şi simplu pe ceilalţi năuciţi. Apoi *messer* Gualducci spuse ceea ce gândeau toţi:

— Ceea ce spuneţi este de o gravitate enormă. De ce oare va trebui să ajungem la asta?

— Pentru că negocierile sunt singura speranţă pe care o avem ca să câştigăm împotriva oraşului Arezzo în acest moment, fu răspunsul.

Era rândul lui Pela Gualducci să se ridice din jilţ şi să pună întrebări.

— Admiţând că aveţi dreptate, spuse, şi că facem ce propuneţi, vă întreb: despre ce negocieri vorbiţi? Şi cu cine?

— Negocieri de pace cu cine guvernează Arezzo, răspunse fără zăbavă Andrea del Cerreto.

— Şarpele acela viclean de Buonconte da Montefeltro? întrebă *messer* Gualducci.

— Nici vorbă, răspunse nerăbdător Nicola degli Acciaiuoli. *Messer* Andrea del Cerreto face aluzie la episcopul Guglielmo degli Ubertini.

— Cu-adevărat? întrebară într-un glas Gherardino Deodati şi Borghese Migliorati.

Nu scoseseră aproape nici un cuvânt până atunci şi dezvăluirea aceea îi surprinse mai mult decât tot restul. Monseniorul degli Ubertini era cu adevărat dispus să ajungă la o înțelegere cu Florența, pe care o ura atât de tare?

Messer del Cerreto îşi deschise larg brațele.

— Chiar aşa! Ba o să vă spun mai mult: cred că am deja omul de care avem nevoie. Ştiu că vă întrebați deja la cine fac aluzie, dar o să fac mai mult de atât, prieteni. Apoi, adresându-se gărzilor, spuse: Lăsați-l să intre pe *messer* Vieri de' Cerchi.

La auzul acestor cuvinte, priorii se grăbiră să ia loc pe jilțuri. O clipă mai târziu, cel mai bogat cetățean din Florența se prezentă în fața lor, făcând o plecăciune.

Vieri era îmbrăcat elegant. Îşi pusese în gând să facă o bună impresie şi reuşi perfect. Cum să nu observi mantela căptuşită cu blană, masivul lanț de aur şi cămaşa de mătase brodată cu argint? Îi cunoştea bine pe toți cei şase bărbați din acea adunare şi avea intenția să le amintească tuturor că dincolo de funcția lor temporară nu erau demni nici măcar să-i deschidă uşa.

Avea un plan precis în minte şi voia să-l ducă la bun sfârşit cu orice preț. Dacă nu cu ei, cu cei care aveau să vină după ei. Dar vorbise cu Andrea del Cerreto şi ştia că, cel puțin lui, îi era clar că soluția propusă era singura posibilă. Şi de aceea se străduise să-i garanteze întâlnirea aceea, dar şi pentru a face în aşa fel încât iminenta alegere a noilor priori să meargă în direcția pe care o avea el în minte. Acum trebuia să vorbească limpede. În aşa fel încât să ilustreze toate avantajele planului său.

— *Messeri*, spuse imediat ce-şi termină plecăciunea, vă mulțumesc că m-ați primit.

— *Messer* de' Cerchi, răspunse Andrea del Cerreto vorbind în numele tuturor, ştim că de multă vreme nu vedeţi cu ochi buni războiul cu Arezzo şi că intenţia voastră este aceea de a propune o cale mai puţin sângeroasă decât cea pe care o bună parte din concetăţenii noştri ar avea-o în minte. Aţi putea să ne-o expuneţi?

Vieri dădu din cap cu un aer de superioritate. Lucrurile mergeau cum trebuie. *Messer* del Cerreto părea să fi convins deja adunarea sau, cel puţin, să fi reuşit s-o pregătească pentru ceea ce voia să propună.

— Desigur, spuse, în timp ce priorii, luând loc pe jilţurile lor, aşteptau nerăbdători. Ei bine, e ştiut că în ultimele zile acţiunea războinică a ghibelinilor din Arezzo a devenit mai agresivă ca oricând. Motivul e simplu: intenţia lor e să ne obosească înainte de a ne înfrunta într-o mare bătălie finală. Se tem, de altfel, de venirea lui Carol II de Valois, care, o credem cu toţii, nu se va da înapoi de la a susţine cauza noastră. Nu e o întâmplare că, prin intermediul ambasadorilor săi, a dat deja de ştire că are intenţia să se oprească în oraş, ba mai mult, ne-a autorizat să folosim însemnele sale în bătălie. Deci ghibelinii ştiu că, dacă vor să ne înfrângă, trebuie s-o facă repede.

— *Messer* de' Cerchi, unde vreţi să ajungeţi? întrebă Andrea del Cerreto, dând de înţeles, cu o expresie destul de elocventă, că exprima curiozitatea tuturor.

— O să vă spun. Eu nu cred absolut deloc că Guglielmo degli Ubertini, episcop şi podestat de Arezzo, are intenţia să ducă împotriva Florenţei o mare bătălie în câmp deschis. Motivul e foarte simplu: se teme că va pierde. Din cauza asta mi-a dat de ştire, în urmă cu o săptămână, că îi va face plăcere să ajungă la un acord cu priorii din oraşul nostru.

La auzul acestor cuvinte, priorii se întinseră spre Vieri de' Cerchi, de parcă acesta ar fi păstrat secretul unui asemenea anunţ sub faldurile mantelei. Doar Andrea del Cerreto părea

rece şi impasibil. I se adresă cu asprime bogatului neguțător, spunând:

— Fiți mai clar, *messer* de' Cerchi. În ce fel Guglielmo degli Ubertini ar vrea să propună acest acord? Ce ar oferi?

Vieri oftă, apoi zâmbi. Voia să facă în aşa fel încât să nu scape nimănui importanța rolului pe care-l avea el. În sfârşit, când consideră că tăcuse destul, spuse:

— Tot ce are. Asta înseamnă că în schimbul salvării întregii sale familii, el ar ceda drept garanție toate castelele ce aparțin propriului episcopat şi, în plus, le-ar înmâna florentinilor toate câştigurile şi impozitele credincioşilor săi, cu condiția să-i fie recunoscuți trei mii de florini pe an drept recompensă.

— Dar cine ar garanta o sumă enormă ca asta? întrebă uimit Andrea del Cerreto.

— Banca mea, răspunse Vieri.

33
Neînțelegeri şi intrigi

Dante nu se aşteptase să-l întâlnească pe Guido. Dar când îl văzu în palatul lui Vieri de' Cerchi nu putu desigur să-l ignore. Era ceva ciudat în privirea lui, ceva uşor amenințător. În timp ce se apropia de el, înțelese că prietenul său avea ceva să-i spună. Se gândi la ce poate fi mai rău.

Şi răul nu se lăsă aşteptat.

— O! Iată-vă aici, deci. Bărbatul războinic. Dar ce spun? Cavalerul din prima linie, omul lui Vieri de' Cerchi! Acum veți putea, în sfârşit, să vă murdăriți mâinile, nu credeți? Cu atât mai mult, cu cât Corso Donati a fost chemat să îndeplinească funcția de podestat la Pistoia. Veți avea deci drum liber.

Dante fu uimit. Nu înțelegea ce i se reproşa. În plus, era obosit. Nu-şi revenise încă după ceea ce văzuse la Compiobbi. Să se certe cu prietenul său era cu adevărat ultimul lucru pe care-l dorea.

— De ce îmi vorbiți pe tonul ăsta? întrebă, sincer întristat.

Cavalcanti îşi dădu seama că fusese poate prea aspru şi-şi schimbă în parte atitudinea.

— Ei, vă cunosc de multă vreme. Nu aveați cu siguranță banii ca să vă cumpărați echipamentul de feditor. Şi, observ cu plăcere că, după ce ați vorbit cu mine despre îngeri, iubire şi frumusețe, v-ați gândit să dați o probă şi cu spada şi scutul! Desigur, nu vă port pică pentru asta, dar păziți-vă de Vieri, e un om puternic şi fără milă.

— Înțeleg, dar eu m-am dus la luptă ca să apăr Florența.

— Sigur, şi ați făcut o treabă bună. La Laterina n-ați făcut altceva decât să vă priviți unii pe alții de pe un mal pe celălalt al râului Arno, îi răspunse Guido, din nou ironic.

— Aşa e, răspunse Dante, iritat deja de toate reproşurile acelea, pe care ştia că nu le merită. Dar la Compiobbi am văzut urmările războiului: oameni cu gâtul tăiat, femei violate, zăpada înroşită de sângele copiilor ucişi! Credeți că mi-a făcut plăcere? Aveți idee ce este cu adevărat un câmp de luptă?

Pentru prima dată de când se cunoşteau, Cavalcanti se înroşi.

— Dante, spuse, iertați-mă, am exagerat, ceea ce voiam să spun e să fiți atent cu Vieri. E un om stăpânit de o

ambiție nemăsurată şi ar putea să vă promită lucruri pe care mai târziu va avea grijă să nu le recunoască...

— ...Şi deci ar trebui să-i refuz ajutorul? îl întrerupse Dante. Apoi schimbă tonul, devenind la rândul lui sarcastic: Desigur, vă deranjează teribil să mă vedeți printre feditori, nu-i aşa? Tocmai acum, când stau călare printre cei din prima linie. Nu vă vine să credeți, nu-i aşa?

— De acord, v-am auzit! V-am cerut scuze pentru prostescul meu sarcasm şi bine faceți să-mi răspundeți cu aceeaşi monedă. Am greşit comportându-mă astfel, dar acum cel puțin ştiți ce mi se părea necesar să vă spun.

Şi fără să mai adauge ceva, îi întoarse spatele.

Dante amuți. Pentru a doua oară, în câteva clipe. Ar fi vrut să-i răspundă, dar aşa era Guido: trebuia să aibă întotdeauna ultimul cuvânt. Când, în sfârşit, răspunse, prietenul său era deja departe şi, cu siguranță, nu-l mai auzea. Dar strigă totuşi. Simțea nevoia să se descarce.

— Deci nu staţi nici măcar să mă ascultaţi! De două nopți am coşmaruri, visez o femeie spânzurată în deschizătura neagră a unei fântâni!E inutilă indignarea voastră! Pentru ce? Pentru că nu suportați că ați fost... întrecut?

Dante pronunță ultimele cuvinte cu furie, dar şi cu o senzație de eliberare. Îl stima enorm pe Guido, dar ultimul său atac nejustificat... Se scuzase, e adevărat, şi, fără îndoială, îi vorbise cu sinceritate. Dar simțea cât se poate de clar că divergența lor de opinii începea încetul cu încetul să ridice un zid, care mai devreme sau mai târziu va ajunge să-i despartă. Lucrurile nu mai erau ca în urmă cu câțiva ani. Nu era nimeni vinovat de cele întâmplate, iar dacă acum el îi era pe plac lui Vieri de' Cerchi, câştigând puțină considerație şi prestigiu, Guido nu avea nici un drept să-l ironizeze. De parcă i-ar fi furat ceva! De altfel, ce ar fi putut face? Să întoarcă spatele puținului noroc de care avea parte? El nu era fiul uneia din cele mai nobile şi puternice

familii din Florența. E uşor să fii moral şi coerent când poți conta pe o bogăție aproape infinită. El dorea ca operele sale poetice să se măsoare cu realitatea şi chiar să o întreacă. Femeia pe care o imagina, iubirea pe care o voia erau cheia pentru a înfrunta şi a învinge oroarea şi mizeria lucrurilor pământeşti. Dar pentru a face asta, pentru a crea ceva cu adevărat sublim, trebuia să ajungă să cunoască ce e mai rău, pentru a se regăsi în frumusețe trebuia să se piardă în orgia violenței. Nu exista un alt mod. O înțelesese deja.

— Vedeți, *messer* Alighieri, zilele acestea Corso Donati nu este în Florența. Recenta numire ca podestat la Pistoia îl va ține departe câtăva vreme. Asta înseamnă că acesta e momentul în care trebuie să găsim o rezolvare paşnică a conflictului cu Arezzo, îi spuse Vieri de' Cerchi lui Dante.

Era evident că marele bancher plănuise asta de mult. Totul deveni şi mai clar când continuă să explice ce avea în minte:

— Am vorbit cu priorii, şi toți şase sunt de acord cu mine că trebuie să facem o încercare.

— Dacă pot să întreb, cum aveți de gând s-o faceți? întrebă Dante.

— Pe scurt, doar în punctele esențiale: Monseniorul Guglielmo degli Ubertini se teme pentru el şi neamul lui. Deşi Arezzo pare a fi sigură, seniorul său e conştient de faptul că, dacă acest continuu conflict cu Florența va mai dura mult, va fi fatal pentru oraşul său şi, dacă e adevărat că Buonconte da Montefeltro şi Il Pazzo sunt cei mai buni căpitani din câți există, e tot atât de adevărat că aliațele cu Pistoia, Siena şi Lucca, precum şi sprijinul francezilor ar putea în curând să răstoarne soarta acestei confruntări. Tocmai de asta el e dispus să trateze, pentru a-şi salva viața.

— Înțeleg.

— Foarte bine. Veți înțelege atunci şi că, dacă vom şti să purtăm cu grijă nişte tratative, vom fi în stare să salvăm o mulțime de vieți. Cred că faptul că ați văzut ce s-a întâmplat la Compiobbi v-a ajuns. Sau greşesc, poate?

— Absolut deloc.

— Ei bine, atunci veți înțelege şi cât de prețioasă îmi este o pană ca a voastră pentru a exprima în maniera cea mai lucidă şi subtilă ceea ce gândesc. Aş vrea să scriu o scrisoare acum.

— Desigur.

— Acolo, spuse Vieri arătând o elegantă masă de scris, aveți tot ce vă trebuie. Luați loc.

Dante se supuse.

— O să fiți plătit pentru asta. E clar că nu trebuie să spuneți nimic despre discuția noastră. Nu e nevoie nici să vă amintesc că, în caz contrar, aş fi teribil de afectat.

34
O idee importantă

Vântul vâjâia pe străzi şi se izbea de uşi.

Dante stătea închis în mica sa cameră de lucru. Adusese acolo o tavă cu jăratic şi îşi pusese pe umeri o pătură de lână. Îşi privi mâinile: erau murdare de cerneală. Gândurile îi pluteau într-o dimensiune suspendată între fantezie şi realitate, complet răpite de o idee care nu-l lăsa să doarmă deja de câteva luni şi pe care el o prinsese în plin în zilele de la Laterina.

Voia să scrie o culegere de versuri sau, mai bine, o operă mai ambițioasă, în stare să celebreze iubirea şi femeia pe care o venera încă de când o cunoscuse. Avea intenția să alterneze proză cu versuri. Astfel încât să rezulte, pe lângă stil, o compoziție unică şi coerentă ca temă şi conținut.

Îşi dădu seama cât îi era de necesară, căci reprezenta colacul de salvare pentru cineva care, asemenea lui, credea în forța sentimentelor. Aceea era calea pentru a lupta împotriva ororii unei lumi care se scufunda tot mai mult în abis, şi pe care el, fără să vrea, începea să o cunoască tot mai bine.

Intenționa să înceapă opera aceea de la o imagine care-l urmărea de mult timp. Beatrice, aproape goală, ațipise abandonată în brațele lui Eros. O țesătură superbă, un văl uşor, de culoarea sângelui o acoperea. Când în sfârşit Eros o trezeşte, ea descoperă că ține în mână o inimă care arde, iar Dante ştia că e a lui, ca şi cum i-ar fi fost smulsă din piept. În momentul acela Eros îi ordonă lui Beatrice să mănânce ce avea în mână, iar ea, deşi fără voie, îi dă ascultare.

Era o scenă puternică care-i venea fără încetare în minte, de parcă ar fi fost un blestem. În plus, merita să fie pusă în versuri, chiar dacă până atunci nu reuşise să o combine cu altele pe care le scrisese înainte. Totuşi, imaginând-o ca pe începutul unui drum de recunoaştere a propriilor sentimente, în care inima sa era devorată de cea căreia îi jurase iubire eternă, ar fi putut să-şi găsească locul perfect.

Dădu din cap.

Ştia că nu are încă întregul, dar în acelaşi timp exista deja o anumită cantitate de material care şi-ar fi putut găsi locul. Apoi, puțin câte puțin, compunând alte versuri, ar fi completat opera.

Dorința de a realiza o compoziție stratificată şi complexă îi era deja clară în minte şi, în bună parte, şi maniera în care ar fi scris-o. Cel puțin pentru prima jumătate. Apoi ar fi

trebuit să se gândească la compoziția centrală. Dacă voia să aibă o operă unică şi coerentă, era necesar ca în mijlocul ei să existe un sonet de o mare forță evocativă, nişte versuri pe care nu le scrisese încă. Ceea ce scrisese până acum nu era suficient de puternic şi de eficient.

Dante simțea că nu elaborase ideea aceea în detaliu, dar ea devenea tot mai limpede în mintea lui. Şi că acum găsise modul de a scrie ceva care i-ar fi adus, în sfârşit, faima.

Florentinii îl vor privi cu alți ochi. Şi cu sprijinul lui Vieri, căruia nu-i refuza nimic, dimpotrivă, va putea cuceri un loc şi un rol pe care până cu puțin timp în urmă nu şi-ar fi imaginat că va reuşi să le obțină.

Era conştient şi de faptul că, foarte probabil, opera pe care visa să o scrie ar fi însemnat ruptura definitivă cu Guido. Pentru că, într-un anumit sens, era concepută în opoziție totală cu teoriile sale.

Asta însă nu avea să-l oprească. Îşi respecta maestrul, dar considera şi că e necesar să se desprindă de el. Calea pe care o pornise deja îl ducea departe de Guido. Dante simțea asta ca pe un sfârşit inevitabil, pentru că era singura manieră de a câştiga o autonomie poetică personală.

Nu voia să se întoarcă.

Şi pentru că era deja prea târziu.

35
Religia amintirilor

Capuana nu ştia dacă ar putea exista o religie a amintirilor, dar nu avea nici o îndoială că tot ceea ce îi rămăsese era deja amintirea a ceea ce fusese cândva. Şi nimeni nu putea să i-o ia. Nimeni n-ar fi putut murdări ceea ce păstra în sufletul ei despre Ugolino: blândeţea lui, afecţiunea, adâncul respect pe care-l avusese întotdeauna pentru ea. Se agăţa de asta. Şi niciodată, absolut niciodată n-ar fi renunţat, niciodată n-ar fi trădat imaginea pe care şi-o făcuse despre el.

O înţelese şi mai bine când îl văzu pe Lancia. Nu trecuseră decât şase luni, dar parcă îmbătrânise cu zece ani. Iar ea ştia foarte bine de ce se întâmplase asta: apărase memoria stăpânului său cu toată forţa care-i mai rămăsese. O înţelesese citindu-i scrisoarea îndurerată, din care reieşea tot devotamentul şi credinţa de care un oştean putea fi în stare.

În mod normal, ar fi fost mai bine să nu primească vizite, acestea erau obiceiurile femeilor din mănăstire. Dar, date fiind excepţionalitatea şi gravitatea celor întâmplate soţului ei, Piera îi permisese să-l întâlnească pe Lancia în livada mănăstirii.

Era frig şi ea avea mâinile roşii şi crăpate, dar nu simţea nimic, pentru că toate simţurile îi erau încordate şi atente să absoarbă fiecare cuvânt pronunţat de omul acela bun, care-i povestea despre soţul ei, despre cât fusese de drept şi de curajos.

Când, în cele din urmă, el o anunţă că Ugolino fusese găsit mort împreună cu fiii şi nepoţii săi în Turnul dei Gualandi, Capuana rămase surprinzător de senină. Se obişnuise deja cu gândul acela. Din momentul în care o smulseseră de lângă el, ştiuse că n-o să-l mai vadă niciodată pe Ugolino.

Urmaseră nopţi de plâns şi de rugăciune. Şi regretul că nu reuşise să-l oprească sau să-l elibereze. Apoi, după doliul

acela hrănit de absență, după infinita amărăciune, după lacrimi şi strigăte, o cuprinsese o linişte plină de resemnare. Şi acum vocea aceea joasă şi răguşită care îi vorbea cu o delicatețe pe care n-o credea posibilă la un bărbat îi dădea putere ca un toiag pe care te poți sprijini.

Lancia îi povesti cum moartea lui Ugolino devenise memento şi legendă în acelaşi timp, astfel încât Turnul dei Gualandi fusese rebotezat Turnul Foamei, în amintirea a ceea ce se petrecuse acolo.

— Țineți, spuse, în sfârşit, Lancia, cu ochii umezi, şi îi întinse un inel de aur cu un safir de un albastru extrem de pur. Contele m-a rugat să vi-l dau, înainte de a-mi cere să vă apăr. Nu vi l-am dat în ziua în care v-am însoțit aici, pentru că m-am gândit că poate era mai bine să-l păstrez pentru un moment mai greu. Iar momentul e acum.

Şi în timp ce spunea asta, bătrânul oştean îngenunche în fața ei, întinzându-i inelul.

— Lancia, spuse Capuana, dragul meu Lancia, ce lucruri bune am făcut oare ca să merit un prieten ca voi?

Apoi luă din mâinile lui mari şi noduroase inelul şi şi-l puse pe deget. Strălucea atât de tare, încât era aproape imposibil de privit, şi o lacrimă i se prelinse pe obraz. Capuana nu reuşi să o oprească. Dar nu era tristă. Îşi aducea aminte de inelul acela, Ugolino îl purta mereu pe degetul mic. Îi spunea că semăna cu puritatea ei şi că nu se va despărți niciodată de el.

Şi acum Capuana se simțea, în sfârşit, împreună cu el. Privi piatra strălucitoare în lumina soarelui de iarnă. Trase adânc aer în piept şi simți că se pierde în momentul suprem al acelei recunoaşteri. Îi înțelegea sacralitatea, de parcă sufletul lui Ugolino ar fi fost închis în piatra aceea datorită căreia el putea rămâne întotdeauna cu ea.

— Ridicați-vă, spuse. Lancia, de acum înainte veți fi confidentul meu. Acum o să vă cer ceva.

— La ordinele voastre, doamna mea.

— Ei bine, soțul meu credea în guelfi. A fost distrus de ghibelini, aceiaşi care cândva fuseseră tovarăşii săi. Nu voi avea pace până când nu vor fi distruşi. Ceea ce aş vrea de la voi e să intrați în serviciul guelfilor din Florența. Veți duce o scrisoare pe care am s-o scriu pentru voi şi pe care i-o voi adresa lui Vieri de' Cerchi, care acum e omul cel mai puternic din oraş. Să nu mergeți la Corso Donati, care a ştiut doar să-şi vâre în buzunar florinii cu care soțul meu umpluse damigenele pentru el, în încercarea disperată de a-i câştiga prietenia. Puteți face asta pentru mine, Lancia? Nu trebuie să vă pese de bani. După cum ştiți, aici, la Lucca, mai am încă multe proprietăți.

— De la primul vostru soț?

— Exact. Lazzaro ar fi fost mulțumit să ştie că voi destina o bună parte din averea noastră cauzei guelfe. El aparținea familiei Gherardini, una dintre cele mai nobile familii guelfe din Lucca. O să pregătesc pentru voi o scrisoare de credit. Veți reuşi astfel să scoateți o sumă considerabilă de bani. O să vă cumpărați un cal, o să puteți să vă înarmați şi să strângeți un grup de oameni cu care, în numele meu, să vă oferiți serviciile lui Vieri de' Cerchi. La cuvintele astea Capuana se opri. Apoi reluă: Ce-mi răspundeți?

— Să vă dau ascultare vouă e ca şi cum i-aş da ascultare contelui!

— Sunteți o persoană rară. O să vă cer să aşteptați în claustru. Am nevoie de timp pentru a mă retrage în chilia mea ca să compun scrisoarea de prezentare şi să o pregătesc pe cea de credit, care să vă permită să duceți la îndeplinire ce v-am cerut.

— Nici măcar nu trebuie să-mi cereți, doamna mea. Vă voi aştepta oricât va fi necesar.

36
Frică ancestrală

Cadavrele umpleau câmpul. Un strat de zăpadă cenuşie le acoperea ca o funingine înghețată. Păreau să doarmă, dar Dante ştia că nu e aşa. Aveau pe chip şi pe mâini semnele unor răni mortale. Erau victime: bărbați, femei şi copii ucişi de furia războiului.

Sângele era uscat, coagulat, ca şi cum pământul l-ar fi înghițit cu aviditate. Un teritoriu vitreg care-şi seca propriii fii storcându-le şi ultima picătură de viață.

Aerul era greu şi cenuşiu, semăna cu plumbul topit, de parcă soarele ar fi renunțat să sfâşie faldurile acelei mantale grele care devenise cerul. Vârtejuri de cenuşă rece erau ridicate de vântul şfichiuitor, care flagela suprafața pământului, crusta incoloră a acelui ținut blestemat. Şi totuşi, în ciuda frigului, un iz teribil de moarte, o duhoare insuportabilă biciuia mirosul.

Vagi focuri roşii răspândeau scântei în jur, picături de lumină rozalie colorau priveliştea aceea apocaliptică.

Corbi negri îşi ridicară strigătul spre cer. Îl acoperiră brusc împrăştiindu-se precum stropii de cerneală. Stolul se întinse pe bolta cerească, rănind auzul celui care se încăpățâna să umble în acea vale uitată de Dumnezeu.

Păsările planară teribile. Unele se aşezară pe cadavre şi începură să le ciugulească ochii. Altele se cuibăriră pe zidurile în ruină.

Dante înainta în mijlocul acelei întinderi nesfârşite de trupuri, Mergea încet, cu pas măsurat, i se părea că pluteşte, ca şi cum ar fi fost o fantomă. Le privea şi ştia că nu le poate trezi. Să fii martorul neputincios al acelui măcel

era cea mai grea pedeapsă pe care şi-o putea imagina. Lacrimile îi înghețau pe obraz ca nişte geme de cristal.

Dezolarea acelui loc îi strângea inima. Pas după pas i se părea că se sufocă, de parcă un linţoliu de moarte i s-ar fi strâns în jurul gâtului, strangulându-l.

Respira greu. Inima îi bătea nebuneşte. Se opri. Nu ştia unde se duce. Privi cerul şi înțelese că pe bolta aceea cenuşie nu mai avea nimic după care să se orienteze.

Se trezi ud leoarcă de sudoare. Respira gâfâind.

— Dante, spuse Gemma. Luase un opaiț şi o lumină palidă se răspândea în încăpere. Ce se întâmplă?

— Morți... erau cu toții morți, spuse el.

— Cine?

— Toți. Bărbați, femei, copii. Umpleau valea. Soarele dispăruse, iar eu rătăceam printre vârtejuri de cenuşă înghețată. Plângeam pentru o omenire pierdută.

— Nu spuneți asta. Mă speriați. Vedeți? Sunteți aici, cu mine, nu aveți de ce să vă temeți.

Gemma îl îmbrățişă.

Iar el se lăsă strâns în brațe, apoi o îmbrățişă la rândul lui.

— Moartea veghează asupra noastră, Florența îşi va devora fiii, iar eu nu voi putea face nimic, în afară de a lupta pentru a apăra ce am mai drag. Gemma, mi-e frică. Din cauza a ceea ce am văzut şi voi mai vedea. Nu reuşesc să-mi scot din cap imaginile din Compiobbi. Nu puteți înțelege chinul, durerea infinită pe care am simțit-o. Chipurile acelea mi-au rămas întipărite în minte şi nu reuşesc să scap de amintirea lor.

— Va fi aşa mult timp, Dante. Şi va trebui să învățați să trăiți cu această amintire, căci, aşa cum spuneți, mă tem că în curând veți trăi din nou momente ca acelea de la Compiobbi. Ba chiar, cred că vor fi unele şi mai rele, spuse

Gemma. Singurul lucru pe care-l putem face ca să combatem violența şi mizeria umană e să rămânem uniți şi să nu încetăm niciodată să ducem greul împreună. Îmi pare rău că nu am cuvinte mai meşteşugite decât acestea, dar iubirea pe care o simt pentru voi e tot ceea ce vă pot oferi. Să vă aştept, să am grijă de voi, să vă ascult e tot ce pot face.

— E mult mai mult decât merit, Gemma, credeți-mă.

— Să nu mai spuneți asta niciodată, răspunse ea. Aveți încredere în mine şi dați-i iubirii noastre o şansă. Zi după zi va deveni tot mai puternică şi ne va fi indispensabilă.

Dante o ascultă şi nu spuse nimic. Descoperi însă că îşi doreşte soția. De câtăva vreme ea părea să-l înțeleagă mai bine decât oricine altcineva. Sau poate că fusese întotdeauna aşa, numai că el nu-i dăduse voie să se apropie. Dar acum, când se hotărâse să accepte şi partea cea mai adevărată a vieții, acum, când dorea să alăture idealului şi iubirii pentru poezie implicarea în provocări mai pământeşti, totul era diferit. Şi descoperea în Gemma, zi după zi, o femeie puternică şi o tovarăşă de viață atentă, credincioasă, care nu dădea niciodată înapoi, dimpotrivă, era cât se poate de dornică să-i împărtăşească şi să-i asculte îndoielile şi incertitudinile.

Ştia că are un suflet mândru şi că nu s-ar fi lăsat învinsă de greutăți, iar asta îi dădea mult curaj şi lui. Era ca şi cum, puțin câte puțin, Gemma cucerea o mică parte din el, într-un asediu de dragoste pe care-l purta cu o hotărâre şi o răbdare exemplare.

Zâmbi. Şi o sărută.

Şi apoi încă o dată, şi încă o dată.

37
Prietenii

În ziua aceea se întâlniseră acasă la Giotto, pe lângă Porta Panzani, la Santa Maria Novella. Când sosise Dante, pictorul, fără să mai aştepte o clipă, îl condusese în grajd.

Aici îi arătase ceea ce nu ezitase să numească visul său. Dante rămase cât se poate de surprins văzând că era vorba de o căruță. Nu era absolut deloc un vehicul comun. Dante fu de acord că într-adevăr era un vis cu ochii deschişi.

Giotto se bucură. Nu încăpea îndoială. Nu ascunse deloc cât era de mulțumit, el, care, din fire, se judeca aspru. Dar era de netăgăduit: făcuse o treabă minunată.

În interior pusese tot ce îi era necesar pentru a picta, reuşind să creeze şi nişte mici nişe, mecanisme cu declanşare sau acționate de pârghii, asigurând suficient pentru cel puțin trei persoane. Dar cel mai mult uimea, şi asta era partea formidabilă a operei, faptul că o decorase ca pe un mare car alegoric. *Uluitor* era cuvântul care-i venea lui Dante în minte.

Loitrele erau pictate ca şi cum ar fi fost vorba de un triptic dintr-o biserică, cel puțin la prima vedere. Dar apoi Dante înțelese că narațiunea vizuală era una singură şi se desfăşura fluid dintr-o parte într-alta. Ceea ce văzu fu deci o singură mare scenă, împărțită în trei părți – corespunzând celor trei margini ale căruței –, alcătuită din zeci de figuri şi de fundaluri surprinzătoare, o succesiune de turnuri, îngeri războinici, căruțe, pelerini, negustori, diavoli, saltimbanci, oşteni călare, astrologi, sibile, magi, apusuri de soare, într-un soi de procesiune bizară, care se desfăşura într-un *continuum* care-ți tăia respirația. O fantasmagorie, o magie

care fura privirea şi sugera că proprietarul acelui vehicul este probabil un mare iluzionist al picturii.

Rămase cu gura căscată. Şi se întrebă ce vrajă anima talentul prietenului său, căci atunci când privea reprezentările sale, nu reuşea să-şi mai ia ochii de la ele.

Fără să mai țină cont de faptul că vehiculul acela pictat era o foarte bună manieră de a-şi demonstra talentul: cine îl va vedea, nu va avea nici un dubiu asupra geniului artistic al celui care-l pictase.

Şi din nou culorile erau surprinzătoare. Dante se pierdea în albastrul intens al cerului, în verdele strălucitor al ierbii, în roşul aprins al focului şi în galbenul viu al soarelui. Şi apoi expresiile de pe chipurile care păreau vii, detaliile veşmintelor şi forța primordială a compoziției, totul îți tăia pur şi simplu respirația.

— Ce spuneți, vă place? întrebă Giotto cu o oarecare nelinişte, de parcă prietenul său ar fi putut fi dezamăgit de ceea ce vedea.

— E cel mai incredibil lucru pe care l-am văzut vreodată, spuse Dante. Când l-ați realizat?

— Lucrez la el de mai multă vreme, admise cu modestie pictorul.

— Până şi roțile şi butucul sunt decorate.

— Sigur! spuse Giotto. N-am lăsat nimic neatins.

— Puteți s-o spuneți cu tărie, prietene, fu de acord Dante. Şi ce vreți să faceți cu o asemenea căruță? Parcă ați vrea să o folosiți pentru un spectacol. Cu siguranță e un vehicul care nu trece neobservat.

Giotto zâmbi.

— Uite, spuse, exact asta e problema. Şi recunosc că speram chiar să vă aud spunând asta.

— Adevărat?

— Prietene, iată adevărul simplu: nu e intenția mea să rămân la Florența pentru totdeauna.

— De ce? întrebă Dante, ca şi cum doar ideea plecării ar fi fost pentru el de neconceput.

— Sunt pictor. Şi trebuie să-mi caut comenzi. Nu sunt lânar sau tocilar. Până şi Cimabue, cum bine ştiţi, acceptă comenzi foarte bune în afara Florenţei, şi e sigur că el are o faimă deosebită şi, pe bună dreptate, meritată. Dacă vreau să mă afirm, trebuie să fiu pregătit să mă deplasez, ba mai mult, poate chiar mergând în căutarea lucrului, o să-l pot găsi.

— Deci aveţi intenţia să plecaţi?

Dante nu reuşi să-şi ascundă o uşoară dezamăgire. Prietenia cu Giotto era importantă. Cu el reuşea să vorbească despre lucruri pe care nu putea să le dezvăluie nimănui altcuiva. Nici măcar lui Guido, se pare, mai ales de când acesta părea să-i critice orice hotărâre. Giotto însă era altfel. El nu judeca niciodată. Asculta, propunea, povestea, împărtăşea pasiunea lui. Poate, se gândi Dante, faptul că amândoi sunt artişti, chiar dacă în ramuri diferite, era cea mai bună manieră de a nu intra în competiţie.

— Păreţi surprins.

— Chiar sunt. Şi, recunosc, îmi pare rău, mărturisi Dante.

— Dar de ce?

— Ei, prietene, ştiţi că una din cele mai mari plăceri ale mele e să vorbesc cu voi.

— Aha!

— N-o să-mi spuneţi că sunteţi surprins.

— Nici vorbă. Iată de ce am ales o căruţă atât de mare, zise Giotto pe un ton cu subînţeles.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Ei bine, m-am gândit că voi şi Gemma aţi putea veni cu noi, cu mine şi cu Ciuta, dacă vreţi.

Propunerea aceea îl uimi peste măsură. Adevărul e că Dante nu-şi pusese niciodată problema de a pleca. De fapt,

n-o considera nici măcar o posibilitate. Pentru o clipă ideea de a căuta norocul într-un alt oraş i se păru posibilă. Dar apoi clătină din cap.

— Nu pot, prietene, spuse oftând, nici măcar să vreau.

— De ce? Ce anume vă împiedică? Am putea spune poveşti mergând prin sate. Voi aţi putea să le inventaţi, să le scrieţi şi să le citiţi în public, iar eu le-aş transforma în imagini. Lumea ar fi fascinată. Nimeni n-a mai făcut ceva asemănător. Şi am putea chiar să devenim bogaţi.

— Ca povestitorii rătăcitori? întrebă Dante.

— Chiar aşa, răspunse prietenul său.

Sigur că, dacă te gândeai bine, era într-adevăr o idee grozavă. Lui Dante nu-i trecuse prin cap niciodată o idee ca aceea, dar era atât de nebunească, încât ar fi putut chiar funcţiona. Ce avea însă să se întâmple cu planurile sale? Poate dacă propunerea aceasta ar fi fost făcută cu ceva timp înainte, s-ar fi putut gândi s-o accepte. Dar acum?

— Nu trebuie să-mi răspundeţi pe loc, spuse Giotto, şi o umbră îi trecu pe chip, de parcă ar fi fost dezamăgit sau, şi mai rău, s-ar fi temut de un refuz.

— Prietene, spuse Dante, o s-o fac. Dar dacă ar trebui să refuz minunata voastră ofertă, aş vrea să înţelegeţi că nu e pentru că nu cred în prietenia noastră. Dimpotrivă. Ţin la ea mai mult ca la oricare alta. Dar ceea ce încerc să fac în acest moment este să-mi construiesc o reputaţie în Florenţa. Eu nu am norocul vostru. Nu ştiu să ţin în mână o pensulă şi să realizez cu ea lucruri atât de minunate, încât să fie evident pentru toţi cât sunt de puternice. Nu. Cuvântul are nevoie de mai multă vreme ca să atingă coardele secrete ale inimii şi, în acelaşi fel, munca mea are nevoie de un public cultivat în timp. Ar fi minunat să călătoresc cu voi, dar simt că oraşul meu mă vrea cu el. Nu reuşesc să trăiesc cu minunatul vostru sentiment de libertate. Simt, chiar, că o

tragedie îl amenință şi aş vrea, pe cât se poate, să-i fiu de folos.

— Dacă este vorba despre a lupta pentru Florența, nu vă temeți, nici eu n-o să mă dau în lături, spuse Giotto serios.

— Nu e numai asta. Sigur, e problema iminentului conflict, pe care nimeni n-ar vrea mai mult ca mine să-l evite, spuse Dante, dar mai e şi soția mea, care nu s-ar îndepărta niciodată de propria familie, nu acum, cel puțin...

— E adevărat, observă Giotto, uitasem că e din familia Donati.

— Da. În plus, încerc să scriu ceva care e puternic legat de Florența şi de o nouă manieră de a concepe scrisul, o manieră care s-a născut datorită lui, oraşului nostru.

— Înțeleg. Dar promiteți-mi că o să vă gândiți serios la propunerea mea.

— Vă rog să nu vă îndoiți de asta. Pentru mine, faptul că vă sunt prieten e o onoare şi un privilegiu.

— La fel şi pentru mine, conchise Giotto. Nu i-am cerut nimănui altcuiva ceea ce tocmai v-am cerut vouă, spuse serios. Apoi păru să se înfioare. Haideți, spuse, începe să fie frig. Să intrăm în casă. Ciuta a pregătit ceva bun de mâncare.

Şi astfel, fără să mai atingă subiectul, cei doi prieteni ieşiră din grajd.

38
Arpione[16]

Până şi în plină zi Baldracca rămânea un cartier extrem de periculos, în care un om ar fi putut fi ucis chiar şi numai pentru culoarea hainelor pe care le îmbrăca. Pe străduţele pline de noroi şi de gunoaie umbla fără nici o problemă Carbone de' Cerchi; iubea locul acela, căci, ca un adevărat asasin ce era, acolo toţi se temeau de el şi nimeni nu-l sfida. Ţinea la vedere nişte cuţite şi o sabie scurtă şi avea întipărită pe chip acea expresie arogantă cu care părea că vrea să îmboldească pe cineva să intre în vorbă, ca să aibă astfel scuza perfectă pentru a-l omorî.

Trecu pe lângă câteva taverne rău famate şi de cocioabe împuţite, până ajunse la cea care avea firma strâmbă pe care era desenată o lună.

Intră aici plin de sine, de parcă locanta ar fi fost a lui. Se uită la hangiu, făcându-i un semn cu capul.

Acesta îi răspunse, indicând spre o perdea de catifea violacee, aflată în fundul sălii, unde la câteva mese înghesuite şi şubrede, cu scaune desperecheate stătea o clientelă aleasă, compusă din pierde-vară, hoţi, pungaşi, cerşetori şi beţivi.

Carbone de' Cerchi trecu pe lângă mese şi dădu la o parte perdeaua, lăsând-o apoi să cadă în spatele lui.

Intră într-o săliţă ţinută întotdeauna la dispoziţia lui. Era oarecum locul unde îşi făcea afacerile şi îi primea pe cei cu care trebuia să se întâlnească. Iar în ziua aceea un bărbat îl aştepta deja aşezat la o masă.

---

[16] Harpon.

Avea o figură de puşcăriaş şi era îmbrăcat cu o tunică simplă de lână şi o mantie lungă. La brâu ţinea o spadă. Ceea ce atrăgea însă atenţia era un semn mare în formă de cârlig, pe care-l avea pe gât. Sosise, evident, de mai multă vreme, pentru că, atunci când se aşează, Carbone văzu în cana lui urme de vin.

Messer de' Cerchi luă carafa şi îşi turnă şi el. Îi plăcea mult vinul roşu şi greu pe care hangiul i-l ţinea deoparte, aşa că, înainte de a saluta, bău câteva înghiţituri lungi şi apoi îşi şterse buzele violacee cu dosul mâinii.

— *Messer* Bonci...

— Arpione! spuse celălalt, întrerupându-l.

— Ce? întrebă Carbone strâmbându-se. Detesta să fie întrerupt.

— Da, continuă celălalt, e numele meu... din cauza semnului pe care-l am pe gât.

— Foarte bine. Să ştiţi însă că dacă mă mai întrerupeţi, o să vă desenez altul pe faţă. Cu spada.

Banditul tăcu. Înţelesese, evident, sensul.

— Deci, reluă Carbone, mi s-a spus că l-aţi întâlnit pe Buonconte de Montefeltro.

— Da. N-a fost prea plăcut.

— Un detaliu care nu mă interesează câtuşi de puţin, spuse Carbone. Problema e alta. Sunt dispus să plătesc pe cineva care să-i facă de petrecanie, cineva care l-a întâlnit, care-i cunoaşte obiceiurile şi ştie unde să-l găsească.

— Nu există nimeni care să vrea mai mult decât mine să-i facă felul.

— Iată o muzică pentru urechile mele.

— Da' cât o să câştig din asta?

Carbone îl privi pe furiş.

— Nu s-ar putea zice că sunteţi unu' care pierde timpul, Arpione!

— Bine spus.

— De acord. Dar ascultați ce am să vă spun eu acum.

— Sunt numai urechi.

— Perfect. Atunci iată: vreau să-l omorâți pe Buonconte da Montefeltro. Dar s-o faceți curat, fără să lăsați vreo urmă, în aşa fel încât nimeni să nu vă descopere, deci să nu ajungă la mine.

— Niciodată n-aş spune numele celui care mi-a pus arma în mână, spuse Arpione, jignit de tonul acela.

— Permiteți-mi să mă îndoiesc de asta.

— Vă dau voie.

— Atunci ascultați-mă.

PARTEA A TREIA
FURIA
(Primăvara anului 1289)

39
Carol II de Anjou

Florența era în sărbătoare. După ce fusese aşteptat luni întregi, regele Franței intra în oraş.

Învins cu aproape cinci ani înainte, lângă golful Napoli, de amiralul Ruggero di Lauria şi ținut în închisorile spaniole până în luna octombrie a anului precedent, Carol II de Anjou îşi lăsase fiii ostatici lui Alfonso de Aragona, în castelul acestuia din Campofranco.

Numai aşa reuşise să fie din nou liber.

Acum cobora de la Paris în Italia, ca să fie încoronat, la Rieti, de papa Nicolae IV şi să se ducă în Sicilia să-şi recapete tronul de care fusese deposedat.

În dimineața aceea de primăvară, străzile erau pline de oameni şi împodobite cu panglici şi ghirlande de flori.

Nu făcuseră economie pentru un asemenea oaspete care îi îngăduise Florenței guelfe să folosească însemnele sale reale. Peste tot fluturau steaguri şi stindarde cu crini aurii pe un fundal albastru.

Asemenea tuturor, şi Dante aştepta să vadă grandioasa intrare a lui Carol în oraş. Din câte ştia, i se zicea Şchiopul, căci avea o infirmitate care-l făcea să şchioapete încă de mic. Asta nu-l împiedica totuşi să lupte şi să fie pregătit să o ia de la capăt imediat ce ar fi primit de la Papă coroana de rege al Siciliei şi al Ierusalimului.

— Uite-i, îi spuse Vieri, care, cum se întâmpla deseori în ultima vreme, îl voise şi de data asta alături de el.

Era adevărat. Carol venea pe stradă, călare pe un impunător cal alb, cu harnaşament de aur. Purta o mantie pe care erau brodați magnificii crini, simbolul casei de Anjou. Sub ea regele era îmbrăcat cu o cămaşă de zale strălucitoare, cu incrustații din aur şi argint. Ridica mâna să salute mulțimea care-l aclama. Din uşi şi balcoane, de pe turnuri şi din tribunele de lemn înălțate pe marginea străzilor se auzeau strigăte de bucurie. Bărbații îşi ridicau pumnii spre cer, femeile salutau ducându-şi mâna la piept,

cu privirile răpite de splendoarea cavalerilor călare, copiii alergau cu dulciurile cumpărate de la vânzătorii ambulanți.

Alături de rege călărea Aimeric, vicontele de Navarra şi comandantul trupelor, cu o mantie albă decorată cu scuturi roşii. Un grumăzar din plăci nituite îi apăra gâtul şi strălucea de la rubinele cu care era împodobit. Era tânăr şi frumos, iar mulțimea îl primi cu entuziasm.

Imediat în spatele lui se afla un cavaler mai în vârstă şi mai priceput. Aspectul său era mai puțin strălucitor şi mai spartan în comparație cu cel al regelui şi al vicontelui. Ba chiar părea destul de modest.

— Cine e bărbatul acela? întrebă Dante, uimit de atâta austeritate.

Vieri îl privi pe bărbatul indicat de *messer* Alighieri.

— A, spuse mulțumit, văd că l-ați remarcat pe bărbatul cel mai valoros din întregul convoi.

— Într-adevăr? Drept să spun, m-a uluit prin aspectul său...

— ...auster, îl întrerupse Vieri.

— Exact.

— Ei bine, acela e Guillaume de Durfort, tutorele vicontelui Aimeric care călăreşte înaintea lui. E un războinic excepțional, guvernator în Carcassonne, şi are multe proprietăți în regiunea Foix. În acelaşi timp, e un om foarte credincios, strâns legat de călugării din Ordinul slujitorilor Mariei, cărora le face multe daruri şi donații.

— Cum de ştiți toate astea?

Vieri zâmbi.

— V-am spus cândva. Nu se poate ajunge unde sunt eu acum, fără a avea informațiile potrivite. Dar cred că, după cum merg lucrurile, speranțele de a-mi vedea realizat planul vor fi deşarte.

— Faceți aluzie la negocierile cu monseniorul degli Ubertini?

— Exact! Fără să mai ținem cont de faptul că priorii nu reuşesc să se pună de acord.

— Într-adevăr, nu prea e de crezut că Florența va accepta negocieri, ținând cont de sprijinul pe care poate conta în momentul acesta.

De parcă ar fi vrut să confirme spusele lui Dante, o escortă de o sută de cavaleri aleşi din floarea nobilimii franceze îl urma pe rege. Panaşele colorate, panglicile, coifurile, apărătoarele din metal şi os, detaliile armurilor care furau razele soarelui de mai, toată splendoarea aceasta măgulea orgoliul guelf, şi, în momentul acela, Corso Donati, întors în mare grabă de la Pistoia, ar fi putut, cu un singur cuvânt să ordone cotropirea oraşului Arezzo, şi zece mii de oameni s-ar fi aruncat chiar şi în foc ca să-l asculte.

După cei o sută de cavaleri, veneau arbaletrierii şi pedestraşii cu lănci şi scuturi lustruite ca oglinzile. Era o procesiune magnifică şi formidabilă, iar Dante rămase fascinat. Puteai să fii cu adevărat orbit de atâta strălucire şi noblețe războinică ce înainta cu pieptul în afară.

În timp ce-i privea pe cavaleri şi pe oşteni defilând pe străzile Florenței, îşi spuse că războiul era de-acum inevitabil.

Prea mulți oameni erau împotriva păcii.

40
Onoare

Lancia discuta cu *messer* Durazzo de' Vecchietti pe strada ce ducea de la Chitignano la Poppi. Era o după-amiază răcoroasă de primăvară, binecuvântată de razele unui soare călduț şi strălucitor.

Messer Dino Compagni, unul dintre priori, fusese cel care-l alesese, împreună cu *messer* de' Cerchi. Acesta din urmă îl primise cât se poate de bine, imediat ce se prezentase cu scrisoarea de la madona Capuana şi o companie de cincizeci de oşteni. Nu numai că îl socotise candidatul perfect pentru a-l însoți pe *messer* Vecchietti la castelul monseniorului degli Ubertini, aflat la Chitignano, dar evident că îl considera sacrificabil, în cazul în care episcopul ar fi reacționat negativ la propunerile făcute. Dar Lancia nu se supărase. Era obişnuit cu totul altfel de misiuni. Totuşi, luase cu el o mică escortă formată din şase cavaleri, ca să nu atragă prea tare atenția, dar la nevoie să poată rezista într-o ambuscadă. Erau aceiaşi care acum îl însoțeau pe el şi pe *messer* Vecchietti pe drum.

— Nu cred că vom ajunge la un rezultat, îşi exprimă Lancia îndoielile.

— Nici eu. Cu atât mai mult, cu cât priorii înşişi nu s-au pus de acord ce să ceară. În cele din urmă bunul-simț al lui *messer* Compagni a câştigat, dar până ieri s-au certat în legătură cu ce să pretindă. Unii voiau război. Alții aveau intenția să rechiziționeze proprietățile şi castelele episcopului ca să le radă de pe suprafața pământului, şi, în sfârşit, alții voiau să le țină pentru ei.

— Fără să mai ținem cont de faptul că, propunându-se garant cu propria bancă, de fapt i-ar reveni totul lui *messer* de' Cerchi.

— Exact.

— Dar mi s-a părut că monseniorul degli Ubertini s-a răzgândit.

— Am avut aceeaşi senzație, fu de acord Lancia.

— Ca şi cum şi-ar fi dat seama că nu mai poate accepta oferta.

— Chiar dacă, la drept vorbind, i-ar fi convenit. În timp ce noi duceam propunerile de negociere, Carol II de Anjou a sosit la Florența.

— O să vedem ce se întâmplă, mai mult nu putem face, zise Lancia.

— Aşa este. Acum însă am putea să dăm bice cailor. Nu mi-ar displăcea să ajung la Florența în seara asta.

Lancia le făcu un semn alor săi.

— Trebuie doar să spuneți, încheie, şi înfigându-şi pintenii în burta calului, o porni în galop.

Între zidurile castelului său, monseniorul Guglielmo degli Ubertini medita. Încercase să ducă negocieri cu priorii din Florența fără s-o ştie căpitanii săi. O făcuse cu bune intenții, dar acum avea senzația că nu se comportase corect. Nepotul său Guglielmo şi Buonconte da Montefeltro îşi petreceau zilele şi nopțile în ambuscade şi atacându-i pe florentini, iar acum el dorea să i se garanteze o cale de scăpare pentru el însuşi şi pentru toată familia lui, în schimbul propriilor pământuri şi castele.

Se simțea obosit. De altfel, şaptezeci de ani erau mulți. Avea un spirit încă tânăr, dar trupul nu mai era cel de odinioară. Şi asta avea de-a face cu motivul răzgândirii sale. Sigur, doar cu câteva luni înainte îi îndemnase pe Guglielmo şi pe Buonconte să devasteze şi să jefuiască, să organizeze ambuscade şi asedii, iar ei îl ascultaseră. Dar odată cu trecerea zilelor se simțea tot mai puțin sigur că acesta era soluția. Cum vor reuşi să-i înfrunte pe florentini în câmp deschis? Pentru că, în ciuda tacticii de hărțuire adoptate, Arezzo nu reuşea să învingă Florența, şi spectrul unei mari bătălii era tot mai aproape.

La asta se gândea atunci când nepotul său intră în sala marilor lampadare din fier forjat. În cămin, câteva scântei

înroşeau ici-colo cenuşa şi pe masă se aflau carne de vânat, brânzeturi şi legume.

Intrând, Il Pazzo îşi salută unchiul. Când acesta îl invită să se servească, fără să mai aştepte îşi turnă o cupă cu vin şi tăie cu cuțitul o bucată de carne pe care începu s-o mănânce cu mare poftă. După primele înghițituri, îşi ridică privirea şi întrebă.

— Cum de m-ați chemat, unchiule?

Monseniorul degli Ubertini ezita. Nu răspunse imediat, dar în cele din urmă fu nevoit să mărturisească ce nu-i dădea pace.

— Am încercat să ajung la un acord cu Florența, spuse laconic.

La auzul acestor vorbe, Il Pazzo aproape că se sufocă. Tuşi, pufni, scuipă un cocoloş de carne în farfurie, bău şi, în sfârşit, întrebă:

— Ce spuneți?!? Ați înnebunit, cumva? întrebă, de parcă n-ar fi crezut ceea ce auzise.

— Deloc.

— Dar vă dați seama că ați putea fi omorât pentru asta? Dacă Buonconte ar afla-o, v-ar lua capul. Şi chiar şi eu, acum, ar trebui să vi-l tai, fără să mă gândesc măcar.

— Atunci faceți-o, îl invită monseniorul, nu-mi pasă!

Il Pazzo nu înțelegea. I se părea că unchiul său e tot mai des pradă unor deliruri ciudate. Îi aruncă o privire furioasă.

— Ce dracu' spuneți?

— Aveți grijă cum vorbiți! Nu uitați că sunt un om al Bisericii, îl luă la rost monseniorul.

Era prea mult! Il Pazzo nu reuşea să priceapă toată nebunia aia. Lovi cu pumnul în masă, răsturnând vinul şi făcând țăndări farfuria.

— Acum, ascultați-mă! N-o faceți niciodată, dar de data asta nu puteți alege, mi se pare.

Se opri o clipă de parcă ar fi avut senzația că joacă un rol care nu-i aparține. De obicei dădea ascultare, nu el era cel care impunea timpul şi ritmul conversației. Dar de data asta era altfel, simțea că ceea ce avea de spus era crucial.

— Nu veți scăpa o vorbă despre ceea ce mi-ați povestit, ați înțeles? O să mă gândesc eu. Cine ştie despre sforăriile voastre?

— Numai eu, răspunse Guglielmo.

— Nici un servitor? Sau consilier?

— Nu.

— Foarte bine. Cel puțin asta e o veste bună. Încă ceva.

— Ce? întrebă episcopul.

Chipul îi era acum extrem de palid, ca şi cum s-ar fi ruşinat de sine însuşi, aflat la dispoziția nepotului, şi ar fi vrut să se elibereze cât mai repede de consecințele acelei tragice erori.

— De acum înainte veți face cum spun eu.

— De acord, spuse episcopul.

— Trebuie să numim un nou podestat. Nu puteți continua să țineți pe umeri o asemenea sarcină. Nu după ceea ce ați făcut.

— O cereți pentru voi?

— Nici vorbă! replică Il Pazzo. Eu sunt soldat. Şi n-am nici timp, nici chef să fiu un om de putere. Îl vom învesti cu acest titlu pe Guido Novello Guidi, care şi-l doreşte de mult şi care ne este un aliat credincios. În plus, şi, în timp ce vorbea, întinse cuțitul către unchiul său, trebuie să-mi promiteți că dacă va trebui să luptăm, eu o voi face cu însemnele voastre.

Episcopul rămase fără cuvinte.

— De ce? întrebă.

— Pentru că e clar că după ceea ce ați făcut, florentinii o să vă vrea mort şi o să vă caute în timpul bătăliei. Dacă se vor afla în fața mea, vor avea o mare surpriză. O să îmbrac

deci stema de aur cu leul roşu, şi voi o să purtaţi însemnele mele roşii şi galbene.

— Păi...

— Şi spre deosebire de voi, eu sunt foarte temut de adversari, aşa că s-ar putea să vă lase în pace.

— Dar în felul acesta...

— O să fie toţi împotriva mea, i-o tăie scurt Il Pazzo, şi vor avea o surpriză urâtă. Vă avertizez, şi muşcă dintr-o bucată de brânză, nu va fi uşor să mă faceţi să mă răzgândesc. Aşa că mai bine renunţaţi imediat.

Monseniorul Ubertini oftă. Păru să mediteze o clipă, apoi spuse clar ceea ce considera corect.

— Nu pot accepta. Şi o să vă spun de ce. Am greşit. Grav, îmi dau seama de asta. Slăbiciunea m-a făcut să cedez, şi chiar dacă nu am scuze, pot cel puţin să spun că vârsta şi oboseala pe care o aduce cu ea au avut un rol în toate astea. Ştiu că vă datorez mult, poate totul, în schimbul tăcerii voastre. Şi totuşi, dacă n-am nici un motiv să nu accept propunerea voastră legată de Guido Novelli Guidi, vă cer totuşi să-mi daţi posibilitatea de a-mi repara onoarea ştirbită. Nu vreau să mă ascund după alte stratageme. Apreciez şi admir curajul vostru şi vă mulţumesc pentru oferta pe care ştiu că nu o merit, dar lăsaţi-mă cel puţin să-mi repar greşelile, înfruntând duşmanii în culorile mele.

— Aşa cum v-am spus, nu va fi nici o problemă pentru mine să îmbrac culorile voastre. Pentru că sunt un soldat şi un cavaler. Şi chiar dacă voi şi Buonconte de Montefeltro mă credeţi un prost, valorez tot atât cât voi. Dacă nu mai mult.

La auzul acelor cuvinte, episcopul tăcu într-un prim moment. Apoi îşi reveni:

— Nu mă îndoiesc de asta. V-am recunoscut-o. Nu am intenţia să refuz un gest de curaj din partea voastră, vă cer mai degrabă să acceptaţi o cerere de la soldat la soldat.

— Adică?

— Aceea de a-mi recupera onoarea pe câmpul de bătălie.

Auzind un asemenea răspuns, Il Pazzo tăcu.

Unchiul său insistă.

— Vă rog să acceptați, de la bărbat la bărbat, spuse întinzându-i mâna.

În sfârşit, Guglielmo o strânse.

— Atunci, de acord, spuse, eu o să îmbrac însemnele mele şi voi pe ale voastre, şi fiecare îşi va dovedi valoarea pe câmpul de luptă.

41
Călirea

De-abia se crăpase de ziuă. Giotto luă un vreasc aprins din cămin şi îl conduse pe Dante prin curte.

Aerul din atelier era impregnat de un amestec de mirosuri aspre şi înțepătoare: sare, lemn ars, urină de cal, zgură.

Cu torța pe care o ținea în mână, Giotto dădu foc lemnelor pe care le aranjase în vatră cu o seară înainte. De la rămurelele uscate şi de la gătejele, flacăra izbucni imediat. Giotto se grăbi să aţâţe focul cu burduful, adăugând apoi cărbune, întărind limbile arzânde până când, încetul cu încetul, pe măsură ce combustibilul ardea, se formă un start compact de cenuşă şi jăratic.

Dante îşi privea prietenul cu admirație. Nu-şi imagina că Giotto era atât de priceput în arta forjării, dar dacă se gândea bine, era perfect logic, din moment ce tatăl său era fierar de meserie.

De sub cenuşa deschisă la culoare, Giotto scoase o lamă de oțel pe care o pusese acolo cu o seară înainte. De cinci palme lungime şi una pentru mâner, în total şase părți pentru a forma o spadă perfectă. Zilele trecute o forjase, bătând-o îndelung pe nicovală. Apoi continuase cu şlefuirea, ascuțind lama pe o piatră un timp care i se păruse infinit.

Acum, la lumina jăraticului şi a lemnului aprins, plus opaițele puse în jur, Giotto făcu să strălucească oțelul. Apoi, cu o grijă drăgăstoasă, luă o cârpă udă şi începu să curețe lama şi să o lustruiască cu o piatră ponce, cu o atenție aproape maniacală. În cele din urmă, o dădu cu praf abraziv până când prinse o culoare albăstruie.

După care întinse cu o paletă un strat de cenuşă peste cărbunele fierbinte şi aşează deasupra lama. Căldura păru să se difuzeze progresiv pe toată lungimea ei, iar culoarea oțelului deveni roşie ca a aurorei. Giotto întorcea spada fierbinte cu cleştele, astfel încât ambele ei fețe să fie supuse uniform acțiunii modelatoare a focului.

Dante rămase fără cuvinte. Îşi ținu răsuflarea, ca şi cum viața lui ar fi depins de perfecta reuşită a forjării acelei lame.

Giotto nu pierdu timpul. Apucă oțelul cu cleştele, îl îngropă într-un pat de pământ umed pe care îl pregătise dinainte. Nori de vapori alburii se ridicară în aerul de culoarea untului, luminat de flăcările roşii ale opaițelor.

Când consideră că stătuse suficient de mult în pământ, scoase spada şi cu cleştele o puse din nou deasupra vetrei din cenuşă şi cărbuni, lăsând oțelul să se încălzească din nou.

— Trebuie să găsesc punctul de echilibru, spuse, în timp ce întorcea lama pe vatra arzândă.

— Despre ce echilibru vorbiți? întrebă Dante, care privea vrăjit oțelul între flăcări, în timp ce scânteile se reflectau în pupilele lui, făcându-le să strălucească.

— Dacă oțelul va fi prea dur, lama va fi rigidă şi fragilă în acelaşi timp, prietene. Spada perfectă e cea care îmbină soliditate, rezistență şi elasticitate. E vorba de o cumpănire foarte greu de atins. Dar când reuşeşti, se petrece ceva magic.

Dante nu avea desigur nevoie să fie convins.

— Există o legendă, spuse, care priveşte oțelul.

— Care? întrebă Giotto, care aştepta ca lama să se acopere din nou de o lumină roşie ca sângele.

— Venus, zeița frumuseții, începu Dante, îl rugă într-o zi pe Vulcan, soțul ei, zeul focului, şchiop şi diform, să forjeze pentru fiul său Enea nişte arme invincibile care să-i permită să-i învingă pe rutuli. Ca să-şi convingă soțul, îi dărui cea mai incredibilă noapte de dragoste. În dimineața următoare, Vulcan intră în atelierul său, aflat într-o peşteră de lângă Insula Lipari, şi le dădu ordin ciclopilor să forjeze un scut atât de robust, încât să nu poată fi vreodată nici măcar atins de loviturile de spadă ale lui Turno, regele rutulilor. Pentru asta Bronte, Sterope şi Piracmone au topit şapte mari plăci din ucigătorul *chalybs*.

— Adică?

— Oțel.

— Aha, spuse Giotto, cu fruntea acoperită de picături de sudoare din cauza căldurii care se răspândea în atelier, înțeleg. E o poveste frumoasă. Apoi adăugă: Nu ştiu dacă voi fi la înălțimea zeului focului, dar sigur e că acum va trebui să ne apucăm de a doua baie de călire.

Prinse din nou lama cu cleştele şi, după ce o scoase din patul de cenuşă şi cărbune, se îndreptă spre curte. Într-un colț se afla un butoi, în care scufundă oțelul. De asta lama, în contact cu lichidul, sfârâi. Ieşiră din nou aburi care se ridicară în spirale în aerul cenuşiu al dimineții.

— Apă din Arno, în care am adăugat ulei de la măslinii de pe coline şi urină de la iapa voastră.

Dante rămase cu gura căscată.

— Dar la ce foloseşte? Şi când aţi luat-o? întrebă zâmbind uşor, simţindu-se de-a dreptul un idiot.

— Zilele trecute. Gemma, răspunse laconic Giotto. Ea m-a lăsat să intru în grajd.

— Aha!

— I-am spus că trebuie să o văd pe Nemesis, iar ea nu s-a opus. Ştie că vă sunt prieten şi că poate avea încredere în mine.

— Înţeleg, spuse Dante şi mai surprins.

— Vedeţi, prietene, o spadă e profund legată de cel care o foloseşte. Din chiar momentul în care e făcută. De aceea trebuie să fie forjată cu străduinţă şi dragoste. Urina, oricât vi s-ar părea de ciudat, este de o vitală importanţă, căci conţine sare de amoniu, o substanţă foarte utilă şi stabilizantă pentru perfecta robusteţe a unei spade.

— Aha! fu tot ce reuşi să rostească Dante.

— Acum voi şi Nemesis sunteţi contopiţi în aceeaşi lamă. Lama va avea viteza ei, iar asprimea sării de amoniu îi va garanta ascuţimea, care va fi reînnoită de fiecare dată cu discul abraziv şi piatra de ascuţit. Acum va trebui să trec la a treia călire.

Fără să mai adauge ceva, Giotto scoase din butoi spada şi se întoarse în atelier, repetând procedeul. Aşteptă.

— Trebuie multă răbdare, observă uriaşul, aşa spune tatăl meu.

Dante îl urmă, observându-l.

— Sunteţi incredibil, spuse în cele din urmă.

— De ce? întrebă prietenul său.

— Pentru că sunteţi un desenator extraordinar, cunoaşteţi secretele culorilor şi ale picturii şi ştiţi până şi să forjaţi o spadă.

— În privinţa asta, n-am făcut decât să-l observ pe tata, încercă să minimalizeze Giotto.

— Iată, modestia voastră e o altă calitate. Orice alt bărbat s-ar împăuna cu calităţile lui, dar nu voi.

— Ce rost ar avea? întrebă Giotto. Şi-apoi, spuse, apucând din noi lama cu cleştele şi îndepărtându-se de foc, n-am terminat încă. Opera nu e încă reuşită. Se opri în faţa unui jgheab cu apă. Apă de ploaie, zise în cele din urmă, cea mai pură, pentru că vine din cer. Cea mai rece şi mai limpede. Rece pentru că am adăugat gheaţă topită. Voi face prizonier focul în lamă pentru totdeauna.

Şi, spunând asta, scufundă spada în apă. Se auzi un şuierat, în timp ce suprafaţa apei fierbea.

Ţinând lama în apă, Giotto se întoarse spre prietenul său.

— De vreme ce nu vreţi să părăsiţi Florenţa, daţi-mi măcar voie să vă dăruiesc o spadă cu care să vă apăraţi, spuse zâmbind.

Dante se gândi că, dintre toate, prietenia lui Giotto era pentru el cea mai preţioasă şi de neînlocuit.

Acum se simţea pregătit. Nu va fi cel mai bun feditor pe câmpul de bătălie, dar cu siguranţă, cu o spadă ca aceea, nu s-ar fi lăsat învins prea uşor.

Era fericit, şi-o spuse lui însuşi. Nu era singur, existau persoane care ţineau la el, şi trebuia să înveţe să le dăruiască afecţiunea pe care o meritau. Se gândi că ar fi trebuit să răspundă acelui dar, era cel mai mic lucru pe care-l putea face. Aşa cum îi va fi recunoscător Gemmei, care întotdeauna, în tăcere şi fără să-şi aroge cine ştie ce merite, părea să lucreze în umbră pentru ca viaţa lui să fie cât mai bună posibil.

Zâmbi. Gândul că soţia lui şi Giotto conspiraseră împreună pentru a-i face această surpriză minunată îl amuza.

42
Strategii

Turnul della Castagna se înălța amenințător protejând abația. Acolo priorii oraşului trăiau vreme de două luni, atât cât rămâneau în funcție. Acum *messer* Dino Compagni şi ceilalți cinci membri ai colegiului intraseră prin mănăstirea învecinată în interiorul abației şi se pregăteau să-l salute pe suveran, luându-şi rămas-bun de la el şi de la înalții săi demnitari, care stătuseră trei zile în oraş, distrându-se la turnirul organizat în onoarea regelui. Nu lipseau mai-marii Florenței, începând cu *messer* Corso Donati, întors cu câteva zile înainte de la Pistoia. Mai erau Vieri de' Cerchi şi fratele său, Carbone. Apoi Rosso della Tosa, Boccaccio Adimari, Giacchinotto de' Pazzi şi alți câțiva.

Regele înaintă printre cavalerii francezi, iar cei şase priori îl aşteptau în mijlocul naosului. Se dădură la o parte la trecerea lui, ca petalele unei corole, şi suveranul îşi continuă drumul până la altar, unde fu întâmpinat de episcopul Andrea dei Mozzi. Lumina soarelui de primăvară pătrundea cu raze subțiri prin marile vitralii orientate spre răsărit. Căpriorii decorați amplificau minunăția acelui moment solemn.

Ajuns la altar, regele primi binecuvântarea episcopului. Apoi, după formulele rituale, fu celebrată liturghia.

Dante îl privea cu admirație pe regele acela şchiop, care, deşi avea o infirmitate, se prezenta ca un campion al Bisericii. Carol nu i se păruse în zilele acelea orgolios sau arogant, deşi ar fi putut fi. Cine ştie dacă nu cumva, greu încercat de închisoarea aragoneză, nu devenise mai înțelept şi ardoarea tinereții nu i se mai temperase într-un

comportament mai meditativ şi mai atent. Aceasta fusese probabil senzaţia pe care o avuseseră şi priorii, care salutară cu aplauze hotărârea regelui de a-l lăsa la Florenţa pe Aimeric, vicontele de Narbonne, ca reprezentant al său la comanda armatei guelfe. Multora nu le scăpă că acea alegere se baza pe faptul că tânărul era însoţit de Guillaume de Durfort, un tutor extrem de înţelept şi de perspicace, iar ca soldat, cu o experienţă infinită.

Satisfacţia din ziua aceea fu molipsitoare dintr-un motiv foarte simplu: ca urmare a morţii lui Ranuccio Farnese în mlaştinile de la Pieve al Toppo, oştirea guelfă era lipsită de un conducător. Lucca, Pistoia şi Siena refuzau să fie numit un florentin. Îl considerau pe Maghinardo da Susinana omul potrivit pentru acel rol, dar mai-marii oraşelor nu erau de aceeaşi părere, căci ştiau cât se poate de bine că acesta era gata să se alăture ghibelinilor ca să-şi apere proprietăţile din Romagna şi să stea de partea guelfilor în teritoriul toscan.

Lui Dante nu-i plăcea deloc Maghinardo, i se părea un fanfaron arogant, care ar fi putut începe ca aliat al uneia din părţi în timpul verii, ca să devină iarna aliatul celeilalte. Aşa că alegerea lui de Narbonne se dovedea providenţială şi din acest motiv.

Abaţia începea să se golească de credincioşi. Priorii, urmaţi de rege, de Aimeric de Narbonne, Guillaume de Durfort, Corso Donati şi Vieri de' Cerchi, ca şi de alţi câţiva nobili, se îndreptau spre Turnul della Castagna.

În timp ce se pregătea să plece, Vieri îi făcu semn lui Dante să-l urmeze. Iar el nu aşteptă să i se repete.

Atent să stea în spatele regelui, Corso nu păru să bage de seamă gestul acela. Dante se simţi uşurat.

Când ajunseră în turn, bărbaţii se aşezară în jurul unei mese mari. Regele şedea între Guillaume şi Aimeric. Urmau priorii şi câţiva dintre nobilii cei mai influenţi. Ceilalţi rămaseseră în picioare. Guillaume de Durfort îndeplini rolul

de interpret pentru că vorbea o florentină discretă, datorită frecventării călugărilor din Ordinul Slujitorilor Mariei, care-l duseseră de mai multe ori în Toscana, la mănăstiri din Siena, Città di Castello şi Florenţa.

Interpretând voinţa regelui francezilor, el ilustră planul pe care suveranul îl sugera gazdei sale guelfe. Trebuia mai întâi să-şi consolideze alianţele cu oraşele prietene. În acest scop, pentru a exista o federaţie de forţe, suveranul credea că prezenţa unui comandant şef francez ar fi garantat o imparţialitate virtuoasă, împiedicând certurile între oraşe.

Priorii fură de acord. Corso şi Vieri erau şi ei de aceeaşi părere. Regele dădea dovadă de multă inteligenţă şi o bună cunoaştere a patriotismului toscan.

— Aceasta e într-adevăr o soluţie foarte bună, sublinie Dino Compagni, care, în zilele precedente, fusese cel care vorbise cel mai mult dintre toţi cu Guillaume de Durfort. Între ei doi se născuse chiar un soi de înţelegere naturală şi, foarte probabil, şi datorită acestui lucru suveranul se arătase disponibil să lase un contingent de oşteni la Florenţa.

Guillaume continuă:

— Regele este de părere că ceea ce îi poate pune în dificultate pe aretini este cucerirea controlului asupra drumurilor de munte. Fără să ţinem cont de faptul că sprijinul Franţei pentru oştirea guelfă va reprezenta un avantaj.

— E adevărat, replică *messer* Compagni. Pe de o parte, oştirea noastră se va consolida şi întări datorită valorii şi faimei soldaţilor francezi; pe de alta, întreruperea aprovizionării pentru Arezzo îi va pune în dificultate pe ghibelini.

Regele vorbi din nou. Avea o voce frumoasă şi un mod lent şi legănat de a conversa, poate nu chiar marțial, dar întru totul în armonie cu ştiința sa de a interpreta situațiile.

Când termină, Guillaume de Durfort sintetiză astfel:

— Maiestatea Sa vă sfătuieşte să preluați controlul asupra drumurilor pentru a împiedica orice posibilitate de reunire a oştenilor pisani cu cei aretini. Maiestatea Sa este la curent cu faptul că Guido da Montefeltro este noul podestat din Pisa şi se teme că o eventuală unire a celor două armate ar putea reprezenta o problemă.

Corso Donati făcu un semn cu capul către *messer* Compagni. Cerea, de fapt, cuvântul. Dar fără să mai aştepte, spuse ceea ce voia:

— *Messer* Guillaume, începu, ceea ce spune Maiestatea Sa e atât de adevărat, că ne vom strădui să ajungem cât mai repede în Val di Casentino, la ordinele vicontelui de Narbonne. Pentru asta propun să atacăm bastioanele din teritoriul acela, astfel încât să avem controlul asupra drumurilor de munte şi să împiedicăm ca forțele ghibeline din Pisa şi Arezzo să facă joncțiunea.

Ideea era corectă şi realistă. *Messer* Dino Compagni specifică:

— *Messer* Donati este actualul podestat din Pistoia şi capul uneia dintre cele mai vechi şi nobile familii din Florența.

— Înțeleg, spuse Guillaume de Durfort, care îi traduse apoi regelui.

Acesta răspunse ceva, dar toți înțeleseră înainte de a auzi cuvintele tutorului, cum că discuția se încheiase.

— Suveranul meu spune că sugestiile bărbaților de valoare şi descendența nobilă sunt, evident, bine-venite. Acum domnia sa intenționează să-şi continue drumul spre Rieti fără să se mai oprească în altă parte. Vă mulțumeşte pentru ospitalitate, le spuse Guillaume de Durfort.

După aceea regele se ridică în picioare, urmat de toți ceilalți, şi ceru să fie însoțit până la porțile oraşului.

43
Badia a Ripoli

Ordinele fuseseră clare. Bărbații înrolați – toți cetățenii florentini între cincisprezece şi şaizeci de ani, cu excepția invalizilor, a oamenilor bisericii şi a celor săraci – fuseseră împărțiți în grupuri de câte cincizeci. Fiecare din aceste grupuri era împărțit în două jumătăți. Fiecare jumătate formată din douăzeci şi cinci de oameni urma să reprezinte unitatea militară a armatei, atât pentru cavalerie, cât şi pentru infanterie, fiind comandată de un ofițer ales. În cazul lui Dante, era Vieri de' Cerchi.

Fiecare grup se afla sub unul dintre cele douăzeci de Stindarde ale Poporului, trei pentru fiecare cartier, excepție făcând San Pier Scheraggio şi Oltrarno, care aveau patru.

Dante îşi privi tunica de in, cu stema lui în auriu şi negru traversată de o fâşie de argint.

Era dimineața în zori. O pregătise pe Nemesis, iar el simțea că e vremea să plece. Deşi era devreme, transpira din cauza blestematei ăleia de primăveri care părea să fi devenit deja vară, şi din cauza cămăşii de zale, care, oricât de uşoară ar fi fost, îl făcea totuşi să fiarbă sub metalul ei.

Îmbrăcă tunica peste cămaşa de zale. O privi pe Gemma. Ar fi vrut să zâmbească, dar nu reuşi. În momentul acela i se păru că o parte din el rămânea acolo, cu ea. În dimineața

aceea i se părea atât de frumoasă! Cu o noapte înainte făcuseră dragoste şi înțelesese că Gemma o să-i lipsească mult în zilele ce aveau să vină. Când, cu câteva ore înainte ea îl sărutase pe buze şi apoi încă şi încă o dată, se lăsase în voia mângâierilor ei şi în rătăcirea aceea dulce şi blândă reuşise să găsească refugiu pentru spaimele şi îndoielile care-l chinuiau. Nu fusese o pasiune impetuoasă, ci un abandon şi o descoperire în acelaşi timp: se pierduseră unul în brațele celuilalt în disperata încercare de a învinge frica. Şi găsiseră iertare şi iubire, iar acela era un dar pe care Dante nu credea că-l va putea primi vreodată. Şi nici că va şti să-l dea. Şi totuşi se întâmplase, iar acum ar fi vrut să se întoarcă înapoi cu câteva ore. Să rămână acolo cu Gemma, în patul său.

Dar nu era posibil. Florența îl chema, iar el trebuia să răspundă chemării.

Gemma îi întinse spada.

— Am ținut-o pentru voi, spuse. Giotto mi-a încredințat-o ieri. A lucrat zi şi noapte pentru a-i perfecționa garda. Speră că vă poate fi utilă. Mi-a spus că trebuie să-i dați un nume. Alegeți-l cu grijă.

Dante luă spada din mâinile soției sale. Era vârâtă într-o splendidă husă din piele. O scoase. Lama de oțel scânteie în aerul plumburiu, la lumina slabă a opaițului.

Era o armă magnifică.

O vârî la loc în teacă şi o prinse la brâu.

Apoi o îmbrățişă pe Gemma. Ea îi căută buzele şi îl sărută cu o pasiune care aproape îl copleşi. O strânse mai tare în brațe.

O lacrimă alunecă pe obrazul Gemmei. Dante înțelese că nu voia să se arate tristă înainte de plecarea lui. Îi fu recunoscător. Arăta atât de mult curaj! Şi cât de diferită era plecarea aceea față de cea care precedase bătălia ce nu avusese loc la Laterina.

— Trebuie să plec, spuse în cele din urmă. Cu părere de rău se desprinse din îmbrățișare. Apoi își puse grumăzarul. Controlă dacă echipamentul e în ordine și urcă în șa.

O mângâie pe Nemesis și ieși din grajd, salutând-o pe Gemma cu o ultimă privire încărcată de promisiuni.

Când se apropie de Badia a Ripoli, Dante descoperi că se adunase deja un mare număr de luptători. Mai mult, toată întinderea de pământ era acoperită de albul corturilor de campanie. Văzu în primul rând însemnele partidei guelfe cu vulturul roșu care ținea în gheare balaurul verde, pe un fundal argintiu.

Merse la ceata sa de douăzeci și cinci de oameni. Carbone de' Cerchi era deja la locul lui, în timp ce Vieri trebuia să ajungă împreună cu alți nobili care primiseră însemnele pentru război. Fuseseră binecuvântate de episcop în catedrală, în prezența priorilor breslei Artelor, a clerului, cavalerilor și a podestatului. Câmpia din jurul abației se întindea placidă, sub adierea primăvăratică, spre spinările colinelor și până la orizont. Corturile albe păreau să plutească pe marea lucitoare de cămăși de zale și de coifuri ale cavalerilor, ale unităților de infanteriști, arbaletrieri, lăncieri, arcași și scutieri. Aceștia din urmă își etalau cu un vizibil orgoliu scuturile uriașe care urmau să fie folosite pentru a-i apăra pe pedestrași în timpul bătăliei.

Furnicarul acela de viață, care strălucea în soare datorită fierului și oțelului, era întrerupt de culorile țipătoare ale tunicilor cavalerilor și feditorilor, purtând pe ele stemele cartierelor și familiilor de apartenență. Dante văzu scuturi de aur cu vulturul negru pe ele, aparținând cartierelor aflate la nord de San Martino a Vescovo, steme în dungi roșii și argintii, cu o fâșie aurie în mijloc, ale familiei Nerli d'Oltrarno și steagurile în dungi aurii și albastre aparținând familiei Adimari.

Dar în câmpie nu răsunau numai tropăitul cailor şi râsetele stridente ale oştenilor, căci în afara luptătorilor mai erau acolo şi oameni care îndeplineau cele mai diferite sarcini. În uriaşa tabără, Dante văzu fierari care băteau potcoave cailor şi ascuţeau spade, tâmplari care reparau loitre de căruţă şi butuci de roată, bucătari şi brutari ocupaţi să distribuie raţii de mâncare. Şi apoi căruţaşi care urlau la catâri şi la alte animale, ca să nu mai vorbim de spălătorese ducând coşuri cu haine curate. Vinarii ofereau căni şi carafe în zadarnica încercare de a-i mulţumi pe oşteni, dintre care unii erai deja beţi criţă. Şi mai erau acolo şi cele mai dorite şi importante dintre toate femeile prezente: prostituatele. Care, încă din zori, după cum se spunea, îi provocau şi-şi băteau joc de oşteni, ca să se culce după aceea cu ei, mai ales cu cavalerii florentini, faimoşi pentru indisciplina şi înclinaţia lor focoasă.

Toată marea aceea de oameni atât de diferiţi între ei, oraşul acela care, mutat din locul său, se pregătea să se îndrepte spre Casentino, îl impresionă teribil pe Dante, de parcă ar fi fost absolut clar că se arăta la orizont mama tuturor bătăliilor.

Totuşi, în momentul acela, în timp ce cobora de pe cal şi îşi saluta cu un gest al capului tovarăşii, avu senzaţia că, deşi erau conştienţi că se pregăteau pentru război, exista în bărbaţii şi în femeile acelea o disperată nevoie de a se distra, de a îmbrăţişa pentru ultima oară viaţa, cu o dârzenie şi o energie nesfârşite.

Când ajunse la cortul lui, Dante o legă pe Nemesis de un stâlp de lemn, mângâind-o pe bot, şi îşi scoase spada. Se aşeză pe un scăunel şi cu o cute se apucă să o ascută cu grijă. Lama era de o frumuseţe scânteietoare, iar Giotto făcuse un lucru extraordinar cu mânerul, modelându-l magnific în lemn, învelindu-l cu piele de bovină şi sfoară, un mâner robust, dar comod şi uşor de manevrat. Dante spera

să fie eficient şi în pararea loviturilor, dar, dată fiind calitatea lucrăturii, nu avea nici un dubiu. În cele din urmă hotărâse să-şi numească spada Manto, asemenea fiicei prezicătorului teban Tiresias.

În timp ce el se pregătea să-şi ascută spada, trompetele sunară în vale anunțând sosirea nobililor şi a lui Aimeric de Narbonne, comandantul suprem al armatei florentine.

Dante se ridică în picioare. De pe dealul pe care se afla nu-i fu greu să zărească impresionanta coloană militară care înainta în vale. În fruntea ei se afla Aimeric de Narbonne, tânăr şi viguros, înveşmântat în crinii Franței. Alături de el călărea Guillaume de Durfort, şi în spatele lui stegarii cu însemnele angevine în auriu şi albastru, şi cele complet roşii ale Narbonnei. După ei veneau cei o sută de cavaleri francezi. Mai în spate, printre stindardele cu leul florentin şi culorile grupului guelf, Dante îi văzu pe Corso Donati şi pe Vieri de' Cerchi, şi apoi alți nobili şi cavaleri.

Steagurile cu crinii aurii ai Franței pe fundal albastru fluturau în vânt. Dar ceea ce impresiona cel mai mult era înaintarea solemnă şi mândră a cavalerilor angevini.

În scurt timp Aimeric de Narbonne ajunse în fața abației. Îşi înfipse hotărât pintenii în burta superbului său armăsar. Acesta, nelinişti t, se ridică pe picioarele din spate, cu un nechezat impresionant. Apoi, imediat ce coborî cu picioarele pe pământ, Aimeric smulse din mâinile unui cavaler-stegar stindardul cu crinii de aur şi îl înfipse în fața abației.

Pentru o clipă toată câmpia amuți. Apoi însă şi alți conducători de grup făcură la fel şi, încetul cu încetul, semnificația începea să-şi piardă forța, căci repetiția nu făcea altceva decât să alunge unicitatea gestului.

Când totul se termină însă, steagurile binecuvântate de episcopul florentin erau toate înfipte în pământul din fața abației, care, cu arhitectura ei simplă, lipsită de decorații şi artificii, părea să aducă aminte colosalei armate semnificația

profundă a credinței și a operei omului în numele lui Dumnezeu. În viziunea aceea Dante găsi liniște și alinare.

Când, în sfârșit, își întoarse privirile spre câmpie, realitatea reveni în forță și îi reaminti sensul apropiatei plecări.

Peste câteva zile aveau să părăsească locurile acelea, mărșăluind spre Arezzo ca să înceapă bătălia.

44
Arezzo

Buonconte da Montefeltro aflase de încercarea de trădare a episcopului. Spre deosebire de majoritatea conducătorilor ghibelini care se înfuriaseră și amenințaseră cu pedeapsa capitală, el se limitase să înlesnească numirea lui Guido Novello Guidi ca podestat în Arezzo, fără să arate nici cea mai mică emoție. Atitudinea aceasta îl speriase pe Il Pazzo, care voise să se asigure de sinceritatea sa, temându-se că el nutrea dorințe de răzbunare, dar Buonconte îl asigurase că nu e așa. Acum, când lucrurile se aranjaseră tocmai datorită lui Guglielmo, el n-avea nici un interes să iște zâzanie mai mult decât se făcuse deja.

Însă era nevoie să-și strângă rândurile cât mai curând, din moment ce toate iscoadele spuneau că lângă Badia a Ripoli se aduna o armată colosală, care, pe lângă că adusese laolaltă Florența, Pistoia, Lucca, Siena și Volterra, mai obținuse și sprijinul regelui Franței și un contingent de

cavaleri angevini, care ar fi putut desigur avea un rol important într-o bătălie în câmp deschis.

Guglielmo de' Pazzi di Valdarno părea deosebit de impresionat. Situația nu era deloc bună.

— Deci s-au adunat pe câmpia din Ripoli? întrebă Buonconte.

— Chiar aşa. N-au plecat încă, dar sigur e că dealurile strălucesc de arme. Numărul oştenilor pe care florentinii au reuşit să-i adune e impresionant, răspunse Il Pazzo.

Buonconte părea neîncrezător.

— Două sute de cavaleri din Lucca, sub însemnele alb-roşii. Alți o sută cincizeci din Pistoia, sub comanda lui Corso Donati, plus cincizeci sub cea a lui Maghinardo dei Pagani da Susinana, care a adus alți trei sute de pedestraşi.

— Ticălosul ăla! izbucni Buonconte, exasperat de repetatele schimbări ale ghibelinului, care, în cele din urmă, se hotărâse să fie de partea Florenței, de când oraşul guelf i-o dăduse de soție pe Mengarda della Tosa, frumoasa fiică a uneia dintre cele mai nobile şi puternice familii.

— Li se adaugă patru sute de mercenari angajați de Florența, continuă Il Pazzo. Şi apoi cetele de câte douăzeci şi cinci de oameni sub comanda lui Adimari, Gherardini, Della Bella, Della Tosa, Nerli, Frescobaldi, Scali... şi, în sfârşit, cavalerii francezi.

— Câți?

— Cel puțin o sută.

— Speram să fie mai puțini.

— Şi eu.

— În sfârşit, pe scurt, despre câți oameni e vorba în total? întrebă Buonconte.

— Circa o mie cinci sute călare şi aproape zece mii pe jos, în care intră şi țărănimea cu auxiliarii.

— Mulți, spuse Buonconte, prea mulți. N-o să ajungem niciodată la un asemenea număr, dar am încredere în

capacitatea unchiului vostru de a recruta oameni, mai ales acum, când trebuie să i se ierte ce a încercat să facă.

Il Pazzo aprobă.

— Sigur, înțeleg perfect şi vă garantez că aşa va fi.

— Trebuie să ne grăbim, zise Buonconte. Cu siguranță florentinii vor porni cât se poate de repede la drum şi e clar că vor încerca să pătrundă prin Valdarno, unde e mai uşor, aşa că va trebui să trimitem străjeri şi arbaletrieri pentru a bloca orice intrare posibilă. Când ați văzut tabăra lor la Ripoli?

— Ieri.

— Atunci ar fi bine să ne mişcăm, zise Buonconte. Pe de o parte, va fi necesar să-i prindem în cursă în Valdarno, pe de alta, să pregătim cât mai repede oştirea, ca să le-o luăm înainte şi să alegem noi câmpul de bătălie. O să-i aşteptăm din nou lângă Laterina. Doar că de data asta nu ne vom retrage, ci vom sta pe celălalt mal al râului Arno, dându-le suficient spațiu ca să-l traverseze şi să ocupe câmpia.

Il Pazzo fu de acord. Să poți alege modalitățile de luptă era un avantaj fundamental. Avea încredere în Buonconte, care, în ultimul an, demonstrase o mare perspicacitate tactică şi o valoare indiscutabilă. Se gândi că era fără îndoială cel mai bun comandant posibil, şi nu numai pentru Arezzo. La urma urmei, francezii, oricât de buni combatanți erau, nu cunoşteau deloc teritoriul, şi cel puțin în asta ghibelinii ar fi avut un avantaj, cu atât mai mult cu cât – chiar dacă existau angevini în stare să vorbească un pic de florentină – faptul că aveau probleme de comunicare ar fi fost fără îndoială în defavoarea lor.

La urma urmei, dacă exista vreo posibilitate în plus să învingă, trebuia prinsă din zbor.

— O să vă ocupați de trimiterea unor cete de străjeri la trecători, spuse Buonconte. Eu, între timp, îl voi avertiza pe

podestat şi îi voi convoca pe nobili ca să fie adunată oştirea, astfel încât să fim pregătiți de luptă cât mai repede.

— Aşa voi face, zise Il Pazzo, şi o clipă după aceea dispăru.

45
Către Arezzo

De luni întregi, Capuana nu mai primea veşti de la Lancia. Îl autorizase să încaseze o sumă importantă de bani ca să li se alăture guelfilor în ceea ce se anunța a fi bătălia tuturor bătăliilor. Şi acum momentul culminant părea să fi sosit. Până şi călugărițelor din mănăstire le ajunsese la urechi zvonul că Florența alături de Lucca, Siena şi Pistoia se pregăteau pentru bătălia cu Arezzo, ca să distrugă orgoliului ghibelin. Şi dacă oraşul acela rebel ar fi fost învins, acelaşi lucru s-ar fi întâmplat cu Pisa, care, fără îndoială, fiind izolată şi singură, n-ar fi putut rezista valului guelf.

În ziua aceea sosise o scrisoare de la Lancia. O adusese un om de-al lui. Şi ea citea foile acoperite cu un scris subțire şi elegant, descoperind ceea ce se întâmpla dincolo de zidurile mănăstirii.

Soarele strălucea pe cer. Claustrul dădea spre o curte înflorită şi verde, în mijlocul căreia se afla o fântână. Capuana tocmai băuse cu polonicul o înghițitură de apă rece ca gheața, care, împreună cu scrisoarea pe care o ținea în mână, o trezise definitiv din toropeala de care se lăsase

cuprinsă în ultimele zile, sperând să alunge gândurile rele. Viaţa în mănăstire se împărţea între rugăciune şi micile sarcini care-i erau încredinţate şi care, repetându-se în fiecare zi, alcătuiau o reţea de obişnuinţe în care o femeie ca ea ar fi putut să se piardă.

Dar acum numai gândul la cuvintele lui Lancia o făceau să se întoarcă în lumea de afară pe care alesese s-o refuze, dar pe care, într-un colţişor al minţii ei, nu reuşise s-o şteargă cu totul.

Se aşează pe marginea fântânii şi, răsucind pe deget safirul care-i aparţinuse soţului ei, începu să citească.

Madona,

Vă scriu în timp ce ne aflăm în Casentino, pregătiţi să atacăm Arezzo. Ghibelinii cred că vom veni dinspre Valdarno, dar se înşală. Am ales drumul prin munţi ca să ajungem până la porţile blestematului lor de oraş şi să-i facem să le pară rău că s-au născut. Deocamdată nu par să fi înţeles intenţia noastră şi drumul e liber.

După ce m-aţi autorizat să investesc banii, am adunat cincizeci de bărbaţi aleşi dintre guelfii plecaţi din Pisa, oameni fideli soţului vostru şi dornici să-i răzbune amintirea. Cu acest grup de vechi oşteni şi tineri rebeli am ajuns la porţile Florenţei, şi aici mi-am oferit serviciile lui Vieri de' Cerchi, care nu numai că m-a primit cu braţele deschise, dar m-a însărcinat chiar să ajung la o înţelegere cu episcopul Guglielmo degli Ubertini, senior de Arezzo, cu speranţa de a-l vedea că părăseşte castelele al căror proprietar este şi că lasă Arezzo la dispoziţia guelfilor, garantându-i în schimb siguranţa, lui şi întregii sale familii. Evident că fiind ultimul sosit eram şi cel mai uşor de sacrificat, şi de aceea, pentru a intra în graţiile celui mai important om din Florenţa, am acceptat.

Înțelegerea s-a terminat aproape imediat şi azi pot spune că o mare armată, condusă de vicontele Aimeric de Narbonne, plenipotențiar al lui Carol II de Anjou, e pe punctul să ajungă la Arezzo. Moralul e foarte bun, căldura face ca drumul să fie mai complicat decât credeam, dar, până la urmă, nu avem de ce să ne plângem. Mergem la război şi sunt mai mult decât convins că memoria contelui va fi onorată cu o victorie, pentru că alianța e prea amplă şi solidă pentru a putea fi învinsă.

Suntem la Badia a Ripoli, pregătiți să pornim peste două zile către Nipozzano. De-a lungul drumului, vom întâlni mai întâi o serie de oraşe fortificate care ne sunt prietene, şi ne-au primit deja ca pe nişte salvatori, trimițându-ne tineri hotărâți să intre în rândurile noastre. Apoi vom ajunge lângă Diacceto, şi acolo o să ne oprim. În ziua următoare vom fi la Borselli, de unde începe un drum mai puțin prietenos şi mai puțin pregătit să ne susțină. Fără să mai ținem cont de faptul că, în continuare, drumul devine o potecă pentru catâri, şi de acolo vom ajunge la pasul care duce la Pratomagno. Încă nu ştim cum vom face să trecem cu căruțele şi cu toată încărcătura trupelor, dar nu mă îndoiesc că vom găsi un mod. Am ales calea cea mai dificilă, tocmai pentru a-i surprinde pe ghibelini, aşa că nu trebuie să ne plângem. Va trebui să fim atenți în pădurile de fagi şi de brazi populate de bandiți. Nu putem exclude că unii dintre ei sunt în serviciul conților Guidi din facțiunea ghibelină, care exercită o hegemonie crescândă în această zonă, până la porțile oraşului Arezzo. De aceea suntem precedați de iscoade care se întorc să ne spună ce au văzut. Ne punem speranța în noroc şi în viclenia planurilor noastre.

Când o să vă scriu data viitoare, doamna mea, bătălia va fi deja terminată. Deci, dacă nu veți mai primi nimic scris de mine într-o lună de zile, va fi mai mult decât probabil că nu mai sunt în viață. Dar chiar de-ar fi aşa, mi-am îndeplinit

obligația de a fi cinstit amintirea contelui Ugolino della Gherardesca şi de a vă fi ascultat ordinele, fapt pe care-l consider o onoare şi un privilegiu.

În orice caz, am încredere în sacra dreptate a cauzei noastre şi sper să vă pot anunța cât de curând o victorie.

Vă rog deci să acceptați puținele mele rânduri drept semn al devotamentului meu nepieritor.

Al vostru
Gherardo Upezzinghi

Capuana termină de citit cu inima bătându-i nebuneşte. Deci era adevărat! Oştirea guelfă se îndrepta spre Arezzo cu scopul de a juca totul într-o ultimă bătălie. Iar Lancia era cu oamenii aceia purtând în suflet dorința de răzbunare pe care o avea şi ea încă din ziua în care arhiepiscopul Ruggieri degli Ubaldini îi masacrase pe oamenii soțului ei în Palatul Poporului.

Oftă. Cât de mult ar fi vrut să fie acolo cu Lancia, să poată vedea cu ochii ei drumul, pădurile, armurile oştenilor, să audă zgomotul surd al copitelor cailor pe pământ, să respire împreună cu oştirea, să caute printre ramurile copacilor duşmanii pregătiți de ambuscadă.

Se rugă să nu se întâmple nimic rău şi guelfii să poată ajunge neatinşi pe câmpul de bătălie, câştigând chiar o poziție favorabilă.

Clătină din cap. Nu-şi imaginase că, odată cu trecerea timpului, va simți o profundă şi de neînlăturat dorință de răzbunare. Şi totuşi asta voia: să-şi răzbune soțul. Lancia era brațul său înarmat, viața pe care era dispusă să o frângă doar ca să-şi vadă împlinită dorința, împreună cu cele ale oamenilor săi, desigur.

Nu se gândise niciodată la asta, dar acum îi era cât se poate de clar că în spatele acestei chestiuni se afla ea. Scrisoarea aceea făcea să devină tangibil ceea ce plănuise:

un lucru era să dai bani pentru ca cineva să acționeze într-un anumit mod, altul era să primești dovada că voința ta a devenit carne, fier și sânge.

Nu știa dacă să fie mândră de ceea ce făcuse. Dar iubirea pentru Ugolino era atât de mare, că și dacă ar fi ajuns în iad pentru gestul ei, ar fi acceptat asta fără să crâcnească.

46
Drumul spre Consuma

Coloana înainta cu greu.

Dante coborâse din șa și acum o ducea pe Nemesis de căpăstru pe drumul pentru catâri. Se temea că altfel iapa și-ar fi putut rupe un picior, și atunci s-ar fi terminat totul. O iubea, iar acum, când, într-un fel sau altul, se aflau împreună înfruntând situația aceea, nu avea intenția s-o piardă pentru nimic în lume. Dimpotrivă, știa că era singurul prieten pe care-l avea. Și pe Giotto, evident, care acum se afla la sfârșitul coloanei și cine știe când avea să-l poată întâlni. În timp ce înainta cu greu, ținând-o pe Nemesis, Dante îi mângâia din când în când steaua albă de pe frunte.

Nemesis nu părea speriată sau deranjată de ceva. Atât cât putea, Dante încerca să alunge cu o mână muștele și tăunii care-i bâzâiau în jur. Se afla în capul coloanei, printre primii din avangardă. În spatele lui se aflau o mulțime de cavaleri pe jos, arbaletrieri, lăncieri, auxiliari, și apoi căruțele și

bagajele trupei. Drumul era mărginit de păduri dese de castani şi fagi.

Oastea înainta, încercând s-o facă în linişte, dar în zadar. Pentru că nu lipseau înjurăturile căruţaşilor, răgetele catârilor încăpăţânaţi, pocniturile bicelor, blestemele şi insultele celor care se certau între ei, într-un constant zgomot de fond, care însoţea dificila înaintare pe drumul acela bolovănos şi abrupt, care-i punea la grea încercare, cu complicitatea căldurii, pe oştenii îmbrăcaţi cu cămăşi de zale şi platoşe.

Mai mult decât ei se chinuiau auxiliarii care împingeau căruţele în sus pe cărarea pentru catâri. Între timp, Corso Donati şi Boccaccio Adimari erau ocupaţi să oprească raitele soldaţilor mai indisciplinaţi prin sate. Dincolo de faptul că ţăranii ar fi suportat cu greu abuzurile acelea – şi era exact ultimul lucru de care Florenţa avea nevoie – mai exista şi pericolul ca apropiaţii nobililor ghibelini să se urce pe cal şi să meargă să povestească ceea ce se întâmpla. Iscoadele povestiseră că Il Pazzo încă nu înţelesese că oastea guelfă înainta pe drumul din Casentino. Avusese deci grijă să concentreze primele avangarde lângă Laterina, unde cele două armate se înfruntaseră cu câteva luni înainte.

Acum, privind în urmă, Dante vedea meşteşugarii şi fierarii împingând catârii de tracţiune tot mai recalcitranţi din cauza pietrişului, care nu numai că îi dezechilibra, dar, dacă puneau greşit copitele, riscau să-şi rupă picioarele. Scutierii şi auxiliarii fură chemaţi să dea o mână de ajutor celor care nu reuşeau să urce drumul ce, pe măsură ce se apropiau de vârful muntelui, devenea o stâncă ascuţită. Unii dintre ei luau în spate coşurile cu hrană şi echipamentele ca să uşureze povara animalelor aflate în dificultate.

O căruţă se oprise şi acum ocupa mijlocul drumului, fiindcă una dintre roţi se înţepenise într-o groapă. Un cavaler francez coborî de pe cal şi, împreună cu un feditor

florentin, se porni să ridice căruța, mutând mare parte din greutate pe cealaltă roată. Doi fierari traseră de catâri până când vehiculul fu din nou cu toate roțile pe drum. Succesul manevrei fu răsplătit cu fluierături şi strigăte de bucurie. Cavalerul francez şi feditorul florentin îşi strânseră mâna, apoi fiecare se întoarse la grupul său.

Soldații aveau şi ei multe probleme în încercarea de a ajunge în vârful muntelui. Bună parte din ei pufneau şi înjurau sub soarele arzător. Îşi scoseseră cămăşile de zale şi platoşele, apărătoarele de fier şi grumăzarele, adică orice protecție posibilă, punând totul pe calul propriului scutier. Mulți, leoarcă de sudoare, rămăseseră doar în tunica sau în vesta din piele, în timp ce clopotele de la o abație băteau miezul zilei, aducându-le aminte că mai aveau încă mult drum de făcut.

Dante fu printre primii care ajunseră în vârf. Sus se afla un platou de pe care se putea cuprinde cu vederea întregul Casentino. Zări masivul Pratomagno, care se înălța ca o barieră naturală, despărțind Valdarno de Casentino, apoi pădurile de brazi şi apoi, mai jos, pe cele de fagi şi castani. Ştia că în regiunea aceea erau multe castele, şi susținătorii conților Guidi le-ar fi semnalat imediat acestora locul în care se aflau, aşa că ar fi fost puțin probabil să reuşească să ascundă prezența lungii, nesfârşitei coloane care se pregătea să coboare spre Consuma şi Poppi.

Desigur, locul lui era în avangardă, în fruntea oştirii, şi înainte ca întreaga armată să ajungă în partea cealaltă a pasului era nevoie de o zi întreagă. Era deja un miracol că reuşiseră să ajungă până acolo fără să atragă atenția duşmanilor, dar acum, când se pregăteau să coboare, ar fi fost mult mai uşor să fie zăriți.

Nu se putea face prea mult. Când în sfârşit îl văzu pe Carbone de' Cerchi, Dante înțelese ce anume comanda căpitanul care se agita în şaua armăsarului său negru.

— Ordonați-le scutierilor voştri să-i ajute pe ceilalți, spunea, faceți în aşa fel încât întreaga coloană să poată trece prin defileu în cel mai scurt timp posibil. Cu siguranță oamenii lui Guidi ne vor vedea, dar dacă vom fi iuți, vom putea ajunge la Arezzo înainte ca ghibelinii să se organizeze.

— La ordin! i se răspunse din mai multe părți.

Dante nu avea scutier.

— Alighieri! strigă Carbone, ca şi cum l-ar fi văzut pentru prima oară. Acum suntem pe teritoriul duşmanilor. Să încercăm, pe cât se poate, să fim iuți şi prudenți. Adunați nişte oameni şi începeți să pregătiți necesarul pentru instalarea taberei la Monte al Pruno. Armata se va opri acolo înainte să coboare la Poppi.

— Am înțeles, răspunse Dante.

— Grăbiți-vă, îi apuse căpitanul.

47
Legea surprizei

Îl privi pe soldat cu ochii injectați de sânge, apoi izbucni:

— Sunteți sigur de ceea ce spuneți?

În timp ce punea întrebarea, Buonconte simți că-i îngheață sângele în vine. Era posibil ca guelfii să fi făcut o asemenea alegere? Fără ca oamenii lui să-şi dea seama?

— Mergeți să-l chemați pe Guglielmo! strigă. Mă găseşte în cortul meu.

Fierbea de furie. Cum fusese posibil? Să-şi subestimeze până într-atât duşmanul? Se feriseră de o bătălie în câmp

deschis, şi acum ar fi trebuit să-l înfrunte în cel mai rău mod posibil. Se mărginise să pună la cale ambuscade şi hărţuieli, să folosească o tactică rapidă cu ticălosul ăla bătrân de Guglielmo degli Ubertini, şi acum să ajungă să fie înşelat de guelfi şi să lase Arezzo în mâinile lor?

Devenise un soldat de paradă? Un bandit atât de speriat de confruntarea pe câmpul de bătaie, încât prefera să se retragă şi să-i lase pe alţii să facă treburile murdare? Pentru că asta se întâmplase când fusese ultima dată pe malul râului Arno, care curgea acum leneş în faţa lui. Buonconte oftă.

După ce adunase forţele, se convinsese că guelfii se vor întoarce acolo unde fuseseră umiliţi. Pentru o clipă zâmbi: rămăseseră în faţa lui urlând şi batjocorindu-l, în timp ce se retrăgea cu oamenii săi. Iar între timp Il Pazzo devasta satele din jur cu tâlharii lui. Fusese una din stratagemele cu care reuşise să-şi bată joc de duşmani. Dar învăţaseră probabil mult prea bine cine era el, pentru că de data asta ei fuseseră cei care-l trăseseră pe sfoară.

Se îndreptă spre cort.

Când intră, Il Pazzo era deja acolo, aşteptându-l.

— Vin dinspre Casentino.

— Ce zici?

Buonconte nu credea una ca asta.

— Au plecat de la Badia a Ripoli, cum vă spusesem, dar în loc să treacă prin Valdarno, au ales drumul cel mai greu! Iar acum îşi râd de noi.

— Cum putem fi siguri că e aşa?

— Oamenii contelui Guidi au văzut lângă Monte al Pruno o mare oaste coborând din defileu şi instalându-şi tabăra, spuse Il Pazzo. Ba mai mult, au văzut simbolul heraldic florentin din bronz strălucind în soare pe cortul vicontelui de Narbonne.

Buonconte fremătă. Se cățăraseră sus pe munte. Aveau desigur căruțe, hrană, animale.

— Cum naiba au reuşit? se întrebă, dând voce propriilor gânduri. Şi-au instalat deja tabăra, nu-i aşa?

— Da. Cred că se vor opri vreo două zile ca să-şi tragă sufletul şi să aştepte ca toți să treacă prin defileu. Dar deja ne-au jucat o festă. În scurt timp vor coborî la castelul din Poppi, şi de acolo vor ajunge la Arezzo.

— Perfect!

— Cum? întrebă uimit Il Pazzo, care nu era sigur că înțelesese.

— Şi-au instalat tabăra, ați spus.

— Da.

— Atunci nu mai e nici o clipă de pierdut.

— În ce sens?

— Trebuie să părăsim câmpia şi să ne îndreptăm imediat către castelul din Poppi. Ca să ajungă acolo de la Monte al Pruno au nevoie de cel puțin o zi. Dacă o adăugăm la cele două de care vorbeați, avem timp să ajungem înaintea lor pe platoul de la Campaldino.

Il Pazzo clătină din cap.

— Dar nu se poate! N-o să reuşim niciodată!

— Chiar? Cine spune asta? Voi? spuse Buonconte cu o urmă de dispreț.

— Exact, tună Il Pazzo căscând ochii. Eu. Cel care de curând v-a avertizat de înşelătoria pusă la cale de guelfi.

— Desigur, aprobă Buonconte, regăsindu-şi calmul. Vreți să vă mulțumesc?

— Nu mi-ar displăcea, mărturisi Il Pazzo.

— De acord. Vă sunt recunoscător pentru veştile pe care mi le-ați adus. Acestea fiind spuse, trebuie să ajungem la Poppi până poimâine-dimineață. Puteți să mă ajutați s-o fac sau să rămâneți în cortul acesta aşteptând să vă mulțumesc

din nou, dar, după cum bine vă puteți da seama, am alte lucruri la care trebuie să mă gândesc în momentul ăsta.

Il Pazzo clătină din cap.

— Chiar credeți că puteți ajunge la Poppi în două zile?

— Evident că nu, dacă vom continua să rămânem aici să vorbim. Dar dacă ne mişcăm imediat, nu mă îndoiesc, vom reuşi.

Guglielmo păru să se răzgândească. De parcă, puțin câte puțin, începea să se convingă. Buonconte ştia că exact aşa este. Învățase deja că atunci când îi vorbea, prima reacție pe care o avea Il Pazzo era întotdeauna între ostilitate şi surpriză. Apoi însă, dacă i se repeta, părea să se convingă că ceea ce până cu câteva clipe înainte i se părea imposibil devenea realizabil.

Ştia că trebuie să insiste. Nu putea să-i fie ostil. Avea nevoie de susținerea lui ca să reuşească.

— Suntem ghibelini. Oamenii împăratului. Unchiul vostru spune că azi Rudolf de Habsburg e doar regele romanilor şi, teoretic, are dreptate. Dar noi ştim că e mult mai mult: întruchipează o idee, un model spre care tindem şi pentru care merită să înfruntăm un marş forțat, indiferent cât ne costă asta. Greşesc, oare? Trebuie să ne lăsăm învinşi? Să cedăm în fața Florenței şi a aliaților ei tocmai acum, când Pisa a devenit ghibelină şi când tatăl meu este podestatul ei?

Şi în timp ce spunea asta, îi întinse mâna lui Guglielmo, care i-o strânse.

— Nu, sigur că nu! exclamă el cu cea mai mare convingere.

— Atunci să mergem împreună să le ordonăm oamenilor să se pregătească de drum cât mai repede posibil.

— De acord.

— Cu un pic de noroc ajungem pe platoul de la Poppi înaintea lor. Ne-au surprins, e adevărat, dar n-a fost spus ultimul cuvânt!

— E clar, fir-ar să fie!

Fără să mai aştepte, ieşiră amândoi din cort. În faţa lor auxiliarii, dulgherii şi soldaţii se ocupau cu instalarea taberei. Nişte cavaleri făceau exerciţii cu spada, alţii se întorseseră din pădure cu o pradă. Platoul fremăta de activităţi.

Buonconte îi privi. În cele din urmă, îi chemă la el.

— Oameni buni! Ascultaţi-mă, trebuie s-o pornim la drum! Nu e timp de pierdut.

La auzul acelor cuvinte, cu toţii se opriră din ceea ce făceau. Unii holbară ochii nevenindu-le să creadă, alţii rămaseră cu gura căscată. Guglielmo degli Ubertini se apropie. Buonconte continuă. Trebuia să-i ia repede, ca să nu aibă timp să se împotrivească.

— Duşmanii noştri au fost zăriţi în apropiere de Monte al Pruno. Este limpede că în loc să o pornească pe via della Valdarno, au hotărât să ne ia prin surprindere, înfruntând drumul de munte ce duce la Casentino.

Un murmur se răspândi în toată tabăra. Oamenilor nu le venea să creadă ceea ce abia auziseră.

— Ştiu că vă cer mult, continuă Buonconte, dar trebuie să vă ordon să încetaţi să instalaţi tabăra şi să vă pregătiţi de plecare. Avem două zile pentru a ajunge la castelul din Poppi. Pentru nici un motiv din lumea asta nu ne putem permite mai mult timp. Dacă nu vom sosi înaintea guelfilor, vom începe lupta în dezavantaj, pentru că le vom permite să aleagă câmpul de bătălie. Iar intenţia mea de neclintit este să-i înfruntăm pe platoul din Campaldino. Aşa că n-avem timp de discuţii. Pregătiţi-vă şi porniţi la drum!

— *Messer* Montefeltro, se auzi o voce, nu putem să ne supunem ordinului vostru, n-o să ajungem niciodată la timp.

Cel care vorbise se postă în faţa lui cu o atitudine arogantă. Era un bărbat între două vârste, încă puternic, înalt, cu umerii laţi. Stătea cu armura din piele pe el privindu-şi sfidător comandantul. Il Pazzo făcu o grimasă. Ştia că lui Buonconte nu-i plăcea un asemenea comportament. În special dacă venea din partea unui balon umflat ca Lapo degli Uberti, care, fiind fiul marelui Farinata, cel mai grozav luptător ghibelin din toate timpurile, era convins că putea să-şi permită orice.

— Tocmai voi spuneţi asta, *messer*! Sunt surprins. Vă credeam cel mai înverşunat duşman al guelfilor! spuse Buonconte.

— Chiar sunt. Dar există o limită în ceea ce se poate face.

— O, chiar! Evident, avem opinii diferite cu privire la conceptul de posibil. Vreau să vă spun ceva, *messer*, continuă Buonconte, îndreptându-se spre el. Eu respect foarte mult numele pe care-l purtaţi. Ştiu perfect cine era tatăl vostru, dar dacă vă imaginaţi că-mi fac probleme să pretind să mi se dea ascultare, vă înşelaţi amarnic.

Şi, spunând asta, îşi împlântă arătătorul în pieptul lui Lapo, care dădu să-i prindă mâna, dar Buonconte fu cât se poate de iute şi-i răsuci braţul la spate. În acelaşi timp scoase cuţitul. Lama străluci în lumina soarelui.

Lapo degli Uberti gemu, dar nu făcu nici un gest, atât de mare era forţa căpitanului ghibelin.

— Celui care refuză să mi se supună îi voi tăia capul cu mâinile mele şi-l voi arunca la câini. N-are importanţă al cui fiu este! încheie Buonconte.

Apoi îl împinse cu toată forţa pe Lapo, aruncându-l la pământ. Cavalerii şi ostaşii amuţiră.

O clipă mai târziu, fără să scoată o vorbă, începură să demonteze corturile sub privirea atentă a comandantului lor, în timp ce Lapo degli Uberti, înjurând, se ridică în picioare.

Buonconte şi Il Pazzo schimbară o privire.

Vor ajunge lângă Poppi în două zile. Cu orice preț.

48
Aşteptarea

Noaptea o speria. Calmul, liniştea vorbeau despre un gol care părea să o devoreze. În timpul zilei soarele îi lumina paşii, îi umplea spațiile, iar gândurile, în loc să-i rămână închise în minte, se eliberau şi păreau să plutească spre cer, să se topească pe fațadele bisericilor şi să se piardă printre acoperişuri. Şi, odată cu gândurile, se ducea şi spaima. Aceea de a rămâne singură. Dante era tot ce avea, şi atunci când el lipsea, simțea asta cât se poate de profund. Reuşise să găsească un mod pentru a-şi croi drum în sufletul lui, şi pentru asta îi era profund recunoscătoare lui Dumnezeu sau oricui fusese atât de generos încât să pună o vorbă bună pentru ea.

Dacă n-ar fi fost un paradox, ar fi zis că fusese tocmai bătălia nedată de la Laterina cea care i-a apropiat şi apoi, desigur, măcelul bărbaților, femeilor şi copiilor, care îi umpluse ochii de durere la Compiobbi.

Ea ştia foarte bine că de când se întorsese nu mai era acelaşi. Înţelesese că devenise alt om, ca şi cum viaţa l-ar fi obligat să privească până în străfundul hăului.

Gemma se temuse că experienţa aceea îl va frânge, dar el reuşise să treacă peste ea încetul cu încetul, şi astfel, după câtva timp, fusese din nou pregătit. De fapt, se pregătise. Iar Giotto avea un merit în recuperarea soţului ei. Simţea oarecum că avea ceva în comun cu pictorul acela puţin ciudat şi genial. Răbdarea, îşi spuse, era ceea ce aveau în comun. Răbdarea era arma ei şi răbdarea avea să o salveze în timpul aşteptării. Trebuia doar să-şi elibereze mintea şi să strângă din dinţi. Ar fi vrut mult să-l protejeze în zilele acelea de violenţă şi furie, dar nu se putea. Ştia însă că nu e singură. Multe alte femei, soţii, mame şi fiice aşteptau împreună cu ea.

Noaptea era caldă. Se ridică din pat şi coborî în bucătărie. Bău apă cu polonicul dintr-o găleată de lemn.

Aprinse un opaiţ şi îl puse în mijlocul mesei. Lumânarea ardea proiectând o lumină subţire. Asemenea speranţei ei. Se duse la uşă, o deschise larg şi rămase în prag. Florenţa se odihnea sub o cuvertură de stele. Aerul proaspăt al nopţii îi mângâie faţa. Stătu acolo, în liniştea nopţii, încercând să prindă zgomotele oraşului: lătratul îndepărtat al unui câine, scârţâitul roţilor unei căruţe ce mergea undeva, zgomotul brusc al unei uşi care se trântea, fâşâitul argintiu al apei într-o fântână arteziană.

În rest, Florenţa tăcea, lipsită de fiii ei plecaţi la război, mamă vitregă pretinzând să-şi mărească teritoriile, dorind cu ardoare tot mai multă putere, un primat pe care alte oraşe nu voiau să i-l dea şi pe care totuşi ea tindea să şi-l ia, pretinzând toate vieţile necesare pentru asta.

Cândva iubise oraşul acesta, dar acum îl ura cu toată fiinţa ei. Pentru că aici se născuse, pentru că el îi dăruise o viaţă sigură şi confortabilă la început, apoi, când crescuse, o

alungase într-o casă micuță, fără un ban. Iar acum, când înțelesese cum să înfrunte viața aceea, găsind calea spre inima soțului ei, Florența asculta doar zgomotul interior al spaimelor ei în întunericul nopții şi nu făcea nimic să le potolească, să le liniştească, bucurându-se să-şi vadă locuitorii despărțiți de lupte sângeroase şi permițând ca bărbați şi femei să fie vânați pentru că se numeau guelfi sau ghibelini.

Blestemată Florență! Naiba să te ia! Dacă nu îi va da înapoi soțul, va pleca. N-are importanță unde. Departe de aici, departe de zidurile acelea acoperite de creneluri şi soldați, de casele-turnuri care păreau concepute doar pentru a închide familiile în vizuini întunecate şi în globuri pulsând de ură. Departe de palatele puterii unde oamenii cu titluri ticluiau artificii politice folosite pentru a exclude, diviza, înfometa. Departe de străzile, de piețele în care se ridicau spânzurători din lemn, populate de corbi negri croncănind cântece de moarte.

Oftă. Privi cerul de deasupra ei.

Ar fi vrut să fie o stea ca să poată lua, cu lumina ei, privirea oraşului acela plin de cruzime şi să-l facă să devină orb la propriile-i pofte şi dorințe, ca să-l umilească şi să-l facă sclav, punându-l în lanțuri şi obligându-l să asculte urletul mut de durere al unei femei singure, al unei soții părăsite, obligate să-şi aştepte bărbatul fără de care nu putea trăi.

Bărbatul acela care o cucerise şi care, doar cu câteva nopți înainte, respirase împreună cu ea, ud de sudoare, stăpânit de o pasiune arzătoare, iubind-o ca şi cum ar fi fost ultima noapte a lumii.

49
Lângă castelul din Poppi

Guelfilor nu le venea să-şi creadă ochilor. Şi totuşi, oricât era de absurd, descopereau un adevăr amar.

Oştirea ghibelină îi aştepta. Şi ocupase partea cea mai bună a platoului. Cavalerii şi pedestraşii erau aşezaţi cu spatele la castelul contelui Guidi, cu posibilitatea de a se refugia în interiorul lui, în cazul în care riscau să fie învinşi pe câmpul de bătaie. Tot în spatele lor se afla şi drumul care ducea la mănăstirea din Camaldoli, şi de acolo la trecătoarea către Romagna, de unde ar fi putut primi cu uşurinţă întăriri. Se gândiseră bine, nimic de zis! Onoare lor, se gândi Dante.

Dar mai era ceva. Ghibelinii umpluseră cu pământ canalele care traversau platoul şi nivelaseră terenul în aşa fel încât să uşureze manevrele propriei armate. Era evident că de data asta nu aveau să evite înfruntarea. Cu atât mai mult cu cât îi obligaseră pe guelfi să rămână în punctul cel mai puţin favorabil al câmpului de bătaie, având astfel un avantaj din pornire.

Pe de altă parte, era cât se poate de clar, chiar şi la o primă privire, că forţele lor de luptă erau cu mult mai mici decât cele guelfe, în special în ceea ce priveşte numărul de cavaleri. Dante n-ar fi putut jura, dar avu impresia limpede că, datorită feditorilor veniţi de la Pistoia şi Volterra şi angevinilor, cavaleria guelfă putea conta pe un număr aproape dublu de oameni.

Totuşi, văzu în faţa lui chipuri hotărâte şi înţelese că aretinii le vor crea probleme. Însuşi faptul că reuşiseră să ajungă pe câmpul de bătălie înaintea lor, deşi iscoadele le

spuseseră că în urmă cu două zile îşi aveau încă tabăra lângă Laterina, demonstra cât de mult doreau această înfruntare.

Din turnul castelului Poppi, Buonconte văzu oştirea guelfă venind dinspre Casentino. Era cu adevărat impresionantă. Coloana părea fără sfârşit şi, pe măsură ce se ducea să-şi ocupe locul pe platoul din Campaldino şi să pregătească tabăra – aşteptând să le fie adusă mănuşa provocării din partea ghibelinilor –, pământul se acoperea de albul corturilor cât vedeai cu ochii. Şi totuşi Buonconte continua să vadă căruţele coborând pe drumul care de la Monte al Pruno ducea la castelul din Poppi.

Clătină din cap. Va fi foarte greu să învingă. Poziţia câştigată de ghibelini, ajunşi primii, era absolut favorabilă, dar ar fi fost suficientă ca să-şi învingă duşmanul? Nu-i prea venea să creadă. Se întrebă dacă nu era cazul să se retragă imediat în interiorul zidurilor castelului, obligându-i pe guelfi la un asediu, care s-ar fi dovedit cu siguranţă extenuant, şi organizând între timp ieşiri care ar fi putut să-i ia prin surprindere pe duşmani.

Dar se temea că, ajunşi în punctul acela, n-ar mai fi fost posibil. Numele său îl împiedica să facă asta. Dacă tatăl său i-ar fi aflat gândurile, l-ar fi spânzurat imediat. Numai că cifrele erau împotriva lui şi avu senzaţia că trebuie să-i înfrunte pe guelfi ştiind că nu are nici o speranţă şi că merge spre o moarte sigură.

Se hotărî să coboare din turn ca să pregătească o strategie cu ceilalţi conducători ai armatei sale.

Departe de gloria stindardelor de război şi a cavaleriei, Giotto se ocupa de cu totul alte probleme. Ascuţea lama unei securi, căci era clar că va fi o bătălie. Şi de data asta nimeni şi nimic n-avea să o împiedice. Aşa că, fiind un

simplu soldat, fără însemne nobiliare sau onoarea de a se afla în prima linie, Giotto se dedica plin de zel pregătirilor.

În orice caz, lama securii sale cu mâner lung, pe care o făcuse personal, era perfect ascuțită şi era sigur că îşi va face cum trebuie datoria. La brâu avea şi o spadă care tăia şi ea bine. Dar de vreme ce bătălia s-ar fi dar până la ultima picătură de sânge, prefera să-şi încredințeze soarta securii, arma pe care se bizuia cel mai mult. Mulți cavaleri aveau pentru spadă un soi de venerație şi o încredere absolută, dar era clar că, dacă el s-ar fi aflat într-o situație periculoasă, s-ar fi apărat mult mai bine cu securea, sau cel mult cu o măciucă, decât cu spada, care, deşi letală în punctele în care trupul era gol sau puțin protejat, nu ar fi trecut prin ochiurile unei cămăşi de zale, nici n-ar fi sfâşiat-o, şi nici n-ar fi spart o platoşă sau un coif. O armă ca aceea pe care o ținea în mână însă ar fi făcut-o fără probleme, şi de aşa ceva e nevoie. Mai ales atunci când nu eşti călare. Iar el era un pedestraş florentin.

Şi, mai precis, era un artist, un om din popor, crescut pe lângă atelierul unui fierar, nu un soldat de profesie. Era convins că, dacă trebuia cu orice preț să meargă la moarte, ar fi preferat s-o facă ținând în mână o armă pe care să ştie s-o folosească mult mai bine decât o spadă. Sigur, era cât se poate de priceput să forjeze o spadă, dar nu cunoştea deloc toate felurile mortale în care putea fi folosită.

Cine ştie unde era bunul lui prieten, Dante Alighieri? Cine ştie dacă-i dăduse un nume spadei pe care i-o dăruise?

Ar fi vrut cel puțin să-l îmbrățişeze, dar cetele de câte douăzeci şi cinci de feditori se aflau dispuse mai jos, aproape de câmpul de bătaie, iar Giotto nu avea nici cea mai mică intenție să fie descoperit de căpitanul său într-un alt loc decât cel în care trebuia să fie. Nu într-un moment ca acela.

Eventual, mai târziu, în cursul nopții, ar fi putut încerca să meargă până la Dante. Cum făcuse la Laterina. Poate împreună ar fi reuşit să-şi înfrângă frica.

Oftă, pentru că-i era inima grea. Oamenii din grupul lui erau cel puțin tot atât de îngrijorați ca el. Rătăceau printre corturi, cu privirea pierdută în gol. Aşteptau ordine, dar ştiau că nu le vor primi, cel puțin nu până când comandanții nu vor ieşi din cortul vicontelui de Narbonne. Şi, judecând după ce se spunea, asta nu s-ar fi întâmplat prea devreme. Giotto ar fi dat orice să afle ce vorbeau conducătorii oştirii guelfe.

Dar apoi ceva îi ajunse la urechi, un cuvânt care mergea din gură în gură printre soldații din tabără şi care echivala cu o singură hotărâre: lupta.

Comandanții se strânseseră în marele cort al lui Aimeric de Narbonne, primul care fusese ridicat. Corso Donati era supărat pentru ceea ce se întâmplase.

— Ar fi trebuit să fim mai iuți, izbucni, spuneam eu că pierdem timpul la Monte al Pruno! Vrând să-i aşteptăm pe toți, le-am permis ghibelinilor să ajungă primii, ba mai rău, să se aşeze pe platou în cea mai bună poziție. Au alergat, probabil, cu sufletul la gură ca să ajungă atât de repede, ținând cont de locul în care se aflau înainte.

Vicontele clătina din cap. Era clar că nu aprecia prea mult izbucnirea aceea, din care tutorul său traducea doar o parte. Şi totuşi Aimeric făcu un gest mult mai elocvent şi, fără să-i pese câtuşi de puțin, dădu drumul printre dinți unui şir de înjurături în franceză, cerându-i lui Guillaume de Durfort să le traducă imediat.

Tutorul nu aşteptă să i se spună de două ori şi, ridicând mâna ca şi cum ar fi vrut să calmeze şi să lămurească mustrările lui Corso Donati, spuse:

— N-are nici un rost să ne enervăm acum. Trebuie doar să sperăm că ghibelinii vor respecta formele şi ritualul

bătăliei, altfel ne vom trezi într-un dezavantaj teribil. Este însă cu totul inutil să aşteptăm. Vicontele a dat deja ordin ca oamenii să niveleze câmpul de partea noastră. Cel puțin, aşa n-o să ne trezim luați pe nepregătite.

— Alteță, spuse Vieri, adresându-i-se vicontelui, ați făcut bine şi mă voi strădui să conving cât mai mulți auxiliari să umple canalele cu pământ, în aşa fel încât să obțină cea mai bună suprafață pe partea noastră de câmp.

Corso Donati îl privi cu ură, iar în ochii lui se putea citi că-l socotea o slugă şi un lingău.

— În ceea ce priveşte formulele codului, aveți cu siguranță dreptate, deşi cred că...

Dar Vieri nu avu timp să termine.

— Mănuşa de provocare! spuse cineva.

— Unde? întrebă Corso Donati.

Carbone de' Cerchi fusese cel care vorbise.

— Doi oameni trimişi de episcopul Guglielmo degli Ubertini au ajuns în tabără şi cer să fie primiți de viconte.

Durfort traduse cuvintele pronunțate de Carbone. Aimeric nu mai pierdu timpul şi, cu un gest al capului, îi spuse lui Guillaume să-i lase să intre pe ambasadorii episcopului.

50
Necumpătări

Zarurile erau deci aruncate. Mănuşa primită, provocarea lansată şi acceptată. Iar acum cortul lui Aimeric de

Narbonne era un adevărat viespar, căci, se gândi Vieri, Corso Donati se pregătea să provoace un infern.

Cu toate acestea. el era gata să asculte cuvintele înțelepte ale lui Barone de' Mangiadori, podestatul de Siena, expert în arta militară. Lui Vieri îi inspirase încredere încă din primul moment.

După ce ceruse cuvântul, Barone îşi expuse punctul de vedere.

— În primul rând, fără să minimalizez valoarea noastră, trebuie să observ că ghibelinii se pot lăuda cu oameni cu mai multă experiență printre cavalerii lor. În special, au un comandant ca Buonconte de Montefeltro, cavaler dotat cu mult curaj şi viclenie. În două ocazii deja, ne-a păcălit urât de tot, demonstrând o capacitate de a construi o victorie pe care n-am văzut-o în viața mea.

Corso Donati vru să intervină, dar Barone îl opri:

— N-am terminat încă. Spuneam că nu este exclus ca Montefeltro să aibă şi de data asta în minte vreunul din planurile sale murdare, capacitatea sa de a ne atrage în cursă e deja legendară! Aşa că sfatul meu e să rămânem pe loc, aşteptând ca duşmanii noştri să se mişte, arătându-şi intențiile. Prima linie va putea răspunde la atac, dar niciodată nu va trebui să fim impulsivi sau imprudenți, altfel experiența mai mare a cavaleriei ghibeline ne va învinge.

Dar Corso Donati părea să nu audă.

— N-are sens! Să aşteptăm ce? Şi de ce? Putem învinge cu uşurință! Suntem mult mai mulți, cavaleria noastră e aproape de două ori mai numeroasă decât a lor. Eu spun să atacăm şi să-i strivim ca pe nişte viermi ce sunt!

Aimeric de Narbonne pufni. Se vedea că suporta cu greu ieşirile lui Corso şi acea impulsivitate a lui care părea primul pas spre distrugerea guelfilor. Guillaume de Durfort

îşi privi seniorul şi, primind de la el un semn de încurajare, vorbi:

— *Messer* Donati, vă cunoaştem valoarea şi nu vreau să vă supăr amintindu-vă în detaliu rezultatele dezastruoase de la Pieve al Toppo, nici despre cum abandonarea câmpului de la Laterina ascundea de fapt altceva. Pe de altă parte, aici nu e vorba despre a pune în mişcare câțiva soldați într-o mică încăierare, ci de a coordona multe companii pe câmpul de bătaie.

— Credeți că nu ştiu? spuse Corso indignat. Credeți că mă aflu aici din întâmplare.

Guillaume zâmbi.

— Nici vorbă, răspunse cu ciudatul lui accent franțuzesc, vă cunosc calitățile de războinic, cu toții le ştim, dar tocmai de asta vă cerem să respectați rolul pe care vi l-am încredințat.

— Ştiu care e rolul meu!

— Nu mă îndoiesc, aşa că vă rog să nu insistați. V-au fost încredințate rezervele pentru un motiv cât se poate de precis. Dacă fiecare dintre noi îşi va face datoria, vom câştiga bătălia asta, pentru că, aşa cum bine ați spus voi, cifrele ne favorizează, însă dacă vom fi imprudenți, atunci cavaleria ghibelină ne va crea probleme.

De data asta fu Corso cel care pufni. Spre marea satisfacție a lui Aimeric de Narbonne, căruia tutorul său îi explica în franceză ceea ce el şi căpitanul toscan îşi spuseseră cu puțin înainte.

— Adevărata problemă, dacă-mi pot permite, spuse Vieri de' Cerchi, e alta.

— A, chiar aşa? Şi care e? întrebă plin de aroganță Corso, care, dacă ar fi putut, i-ar fi tăiat capul în clipa aceea lui Vieri, atât de mare-i era furia înăbuşită.

— Vă spun imediat, răspunse Vieri. Cum vom face să comunicăm între noi pe câmpul de bătaie?

— Bună întrebare! fu de acord Guillaume.

— Întreb, pentru că ştiu că voi şi vicontele veți participa la bătălie, sau greşesc?

— Absolut deloc. Vom lupta. La fel ca voi.

— Şi nu cred că ar fi prea simplu să i se încredințeze unui mesager, poate acolo unde e mai aglomerat câmpul, ordinul de atac de dus lui *messer* Donati.

— Aşa e, spuse guvernatorul.

— Am putea folosi steagurile? întrebă Barone de' Mangiadori, care tăcuse o vreme.

— M-am gândit şi eu, comandante, spuse Vieri, dar dacă ziua de mâine va fi ca aceea de azi, şi nimic nu dă de înțeles că nu va fi, vom avea probleme serioase, pentru că din cauza prafului şi a pâclei va fi destul de greu să distingem steagurile de semnalizare.

— Şi atunci? Ce sugerați? se repezi să întrebe Guillaume de Durfort.

— Exact? Ce intenționați să faceți? îi ținu isonul Corso Donati, care spera să-l pună în dificultate pe Vieri.

Dar avea să fie dezamăgit.

Messer de' Cerchi se prefăcu că se gândeşte, dar pentru cine îl cunoştea bine era clar că se preface. În orice caz, Vieri îşi luă tot timpul necesar, pentru a scoate şi mai tare în evidență inatacabila corectitudine a soluției sale.

— Ei bine, eu cred că pentru a-i putea da lui *messer* Donati ordinul de a porni la atac cu rezervele, soluția e aceea de a suna trompetele, tobele şi cimpoaiele împreună. În felul acesta, sunetele vor depăşi zgomotul luptei.

Guillaume de Durfort făcu un gest de satisfacție.

— Excelent, într-adevăr excelent. În felul acesta nu vor mai fi îndoieli în ceea ce priveşte „dacă" şi „când" trebuie să atacăm.

Şi, spunând asta, îi aruncă o privire de avertisment lui Corso Donati, de parcă ar fi vrut să-l provoace să facă exact

invers. După care îi traduse vicontelui soluția găsită de Vieri. O clipă mai târziu vicontelui îi scăpară două cuvinte adresate lui *messer* de' Cerchi, pe care le înțeleseră toți. „Foarte bine", conchise cu o pronunție incertă, dar pe un ton clar şi care nu admitea nici o împotrivire.

Corso Donati era extrem de furios şi nu încercă în nici un fel s-o ascundă. Clătină din cap, evident deranjat. Dar până şi el, în ziua aceea, trebuia să se conformeze şi să accepte ordinele lui Aimeric de Narbonne.

Ca să fie sigur, Barone de' Mangiadori repetă ideea:

— Vă rog, *messer* Donati, contăm pe obedienţa şi prezenţa voastră la momentul oportun.

— O să le aveți pe amândouă, fu răspunsul lui, dar se vedea că e furios.

La un semn al vicontelui, nobilii din Florența şi Siena ieşiră unul după altul din cort.

51
Ferma

Gemma îi fusese recunoscătoare Lapei că venise s-o vadă. Încă o zi şi ar fi înnebunit. Golul lăsat de Dante o distrugea, iar oraşul acela, populat deja de fantome şi absențe, o făcea să se înfioare. Lapa era însoțită de micul Francesco, fiul ei, fratele vitreg al lui Dante, şi de doi servitori, care o ajutau la mica fermă de pe colinele din Fiesole. Dar nu venise ca să rămână la Florența, ci s-o ducă pe Gemma la țară.

La început, Gemma se întrebase dacă era bine să plece de acasă. Ce se întâmpla dacă Dante se întorcea chiar în ziua aceea? Dar nu, nu era posibil. Veştile care se auzeau spuneau că bătălia era încă de dat. Înainte de întoarcerea lui Dante avea să mai treacă ceva timp.

Aşa că, în cele din urmă, Lapa reuşise s-o convingă. Gemma luase cu ea câteva haine şi urcase în căruță, îndreptându-se împreună cu soacra ei spre sat. Călătoria nu fusese prea lungă. Plecaseră dimineața şi ajunseseră seara.

După ce sosise, obosită din cauza acelei zile atât de intense, Gemma băuse o supă uşoară şi se dusese imediat la culcare.

Când se trezise, puțin după prima liturghie şi înainte de ivirea zorilor, îi spusese Lapei că vrea s-o ajute la treburile zilnice. Fără să aştepte să-i mai spună o dată, Lapa o dusese la grajduri. Aici dăduseră de mâncare celor doi cai de tracțiune care în scurt timp urmau să fie folosiți la muncile câmpului, apoi bătrânului bou, înainte ca bărbații să-l înjuge şi să-l ducă pe câmp, la arat.

Imediat după aceea, Lapa o duse în curtea păsărilor. Acolo, în cuibare, găinile făcuseră multe ouă, pe care Lapa le adună cu grijă. Gemma făcu la fel. Când luă în mână micile globuri, călduțe încă, avu un sentiment de recunoştință şi fericire. Între timp găinile începuseră să cotcodăcească, într-un timid, dar continuu zgomot care umplea aerul proaspăt încă al dimineții.

După ce pusese ouăle într-o lădiță, Lapa intră în casă şi i le dădu bucătarului. Gemma se miră de cât de multe treburi făcea soacra ei fără să se plângă, deşi era stăpâna acelui loc. Imediat cum termină în bucătărie, Lapa îi făcu semn să o urmeze în grădina de zarzavat. Avea cu ea două coşuri, luate cine ştie de unde, şi-i dădu Gemmei unul.

Între timp răsărise soarele, aruncându-şi lumina limpede deasupra pământului. Gemma văzu că proprietatea familiei

Alighieri nu era mare, dar nici prea mică. Avea în mijloc o casă frumoasă din piatră, cu ziduri solide, poate puțin degradate, dar în general casa era bine întreținută. Mai existau un turn, micul grajd în care fuseseră înainte, un hambar şi o locuință mai rudimentară, făcută din chirpici, pentru servitori. Toate clădirile se aflau în aceeaşi curte, dispuse în aşa fel încât formau un soi de potcoavă.

— Curaj, spuse Lapa, ziua de-abia a început.

Gemma nu voia decât să lucreze, ca să nu se mai gândească la Dante şi la ce i s-ar putea întâmpla. Oboseala n-o lăsa să fie cuprinsă de frică, gândindu-se la ce avea să înfrunte el în război.

— Aici, fetițo, stăpânii şi servitorii muncesc împreună. După cum vedeți, nu suntem destul de bogați ca să ne permitem să nu lucrăm. Nu avem destui bani pentru a plăti numărul necesar de argați şi țărani şi trebuie să facem din necesitate o virtute.

— Unde-i Francesco? întrebă Gemma, referindu-se la fratele vitreg al lui Dante.

— Ah! Băiatul ăla o să mă scoată din minți, spuse Lapa, dar are un suflet bun. Zilele astea merge cu unul dintre oameni la păşune să vadă de capre înainte de răsăritul soarelui.

Odată ajunse în grădină, se apucară să culeagă zarzavaturile necesare în bucătărie. Lapa, cu mâinile goale, scoase nişte cepe. Apoi, din alt strat, luă o salată. Repeziciunea cu care muncea era impresionantă, îşi cunoştea pe de rost grădina şi ştia exact ce-i trebuie. În timpul în care ea dăduse ocol întregii grădini, Gemma de abia reuşise să culeagă câteva păstăi de fasole.

— Acum, din nou în bucătărie, pentru că după aceea trebuie să mergem să curățim porumbarul şi vă asigur că nu va fi o treabă prea plăcută.

Aşezată în faţa căminului, Gemma privea jăraticul roşiatic. Fusese o zi extenuantă, iar acum, obosită şi uşor confuză, se odihnea. Lângă ea, Lapa bea puţin vin. Ziua, căldura era infernală, dar seara la deal era răcoare, şi să stai în faţa focului nu era deloc o idee rea.

— Sunteţi îngrijorată? Înţeleg. Şi eu sunt, chiar dacă nu se vede. Vedeţi, aici viaţa are un ritm atât de rapid, că nu-ţi permite să te gândeşti prea mult, şi ăsta e norocul meu.

Gemma o privi. Era o femeie slabă, pe care munca dură şi anotimpurile lăsaseră urme. N-ar fi putut spune că era frumoasă, dar avea un soi de farmec auster, o fermitate a chipului şi o mândrie a privirii care nu te puteau lăsa indiferent.

— Înţeleg. E exact ceea ce speram să găsesc. Şi trebuie să vă spun că, datorită vouă, munca mi-a alungat azi din minte gândurile negre.

— Mă bucur, draga mea, spuse Lapa. Vedeţi, în vreme ce bărbaţii merg la război, noi trebuie să avem grijă de casă şi de familie. Ştiu că de asta nu voiaţi să părăsiţi Florenţa, dar e vorba de câteva zile doar, şi chiar dacă îmi pare rău s-o recunosc, mă tem că Dante n-o să se întoarcă mai devreme de câteva săptămâni.

— Dacă se va întoarce... spuse Gemma cu vocea tremurândă, reuşind cu greu să-şi stăpânească lacrimile.

— Nu trebuie să spuneţi asta, zise Lapa, aşezând cupa de vin pe jos. Trebuie să aveţi speranţă şi să vă bucuraţi de ceea ce v-a dat viaţa. Sunteţi o femeie frumoasă şi puternică, şi într-o bună zi o să-i dăruiţi lui Dante copii. În ciuda defectelor sale, e un bărbat curajos şi inteligent şi se va întoarce la voi. Sunt sigură de asta.

— Adevărat?

— Credeţi ce vă spun. Lapa se apropie de Gemma şi îi luă mâinile într-ale ei: Bărbaţii merg la război, şi noi trebuie să primim ceea ce se întoarce din ei, căci, credeţi-mă, de câte

ori se omoară între ei, o parte din cel care supraviețuieşte rămâne pentru totdeauna pe câmpul de bătălie. De asta vă cer să sperați şi să vă pregătiți, pentru că atunci când Dante se va întoarce, nu va mai fi acelaşi, căci a pierdut ceva din el. Pentru totdeauna.

— Am văzut, spuse Gemma aproape fără să se gândească.

Îi veniră în minte zilele în care Dante se întorsese de la Compiobbi. Mult timp fusese doar umbra lui însuşi. Apoi, încetul cu încetul, reuşise să iasă la suprafață, ca şi cum ar fi rămas vreme îndelungată în apa dintr-o fântână. Ea îl iubise în tăcere, având răbdare, iertând repetatele lui izbucniri de furie şi plânsetele lui neaşteptate.

— Când? întrebă uimită Lapa.

— Atunci când s-a întors de la Laterina.

— Dar acolo nu s-a luptat...

— ...la Compiobbi a văzut urmările războiului.

— N-a omorât pe nimeni.

Gemma făcu ochii mari. Tăcu.

— Trebuie să-l salvați nu numai de ceea ce a văzut... dar şi de ceea ce a făcut. Acțiunile lui îi vor frânge inima, şi voi, Gemma, va trebui să fiți pregătită să i-o vindecați. De asta nu trebuie să vă gândiți la „dacă” şi la „când” se va întoarce, nu, absolut deloc, spuse Lapa zâmbind amar, ci trebuie să folosiți acest timp pentru a găsi în voi forța şi să vă pregătiți să-l salvați, la întoarcere, de demonii care-i vor locui mintea.

52
Câmpul de luptă

În dimineața aceea aerul era fierbinte încă din zori, ca şi cum natura însăşi simțea sufletele războinice şi voința de a învinge care anima ambele oşti. Guelfi şi ghibelini păreau pregătiți să-şi joace în acel unic conflict, pe câmpia de la Campaldino, victoria şi înfrângerea, supremația şi sclavia, viața şi moartea.

Dante era leoarcă de sudoare. Se chinuise să-şi îmbrace cămaşa de zale şi să-şi pună apărătoarele pentru mâini şi gât. Acum stătea călare, înarmat până-n dinți, aşteptând semnalul. Încă nu-şi pusese coiful. Era cât se poate de atent. O ceață uşoară se ridicase din cauza umezelii de peste noapte, dar acum se împrăştia şi foarte curând ceea ce se ivi în fața feditorilor guelfi, care îşi ocupau pozițiile, fu o armată compactă şi bine distribuită, în aşteptarea semnalului de atac.

Vieri alesese câte douăzeci şi cinci de feditori pentru fiecare cartier al oraşului, iar Carbone de' Cerchi îi comanda pe cei din Porta San Pietro de care aparținea şi Dante. Cei o sută cincizeci care urmau să atace primii alcătuiau avangarda propriu-zisă. Cerchi ar fi vrut să fie şi doi membri din familia sa, pentru a da un exemplu, iar cei nu prea dispuşi să intre în prima linie să nu mai aibă nici o scuză să n-o facă. Unitatea se împărți în trei cete de câte douăzeci şi cinci fiecare, cu infanteria pe margini. În spatele lor stătea cea mai bună divizie de cavalerie cu o mie de oameni şi din nou infanteria pe margini, încadrând-o. Apoi urma cea mai mare parte a soldaților, mai mult de cinci mii de oameni, împărțiți în grupuri de câte trei, compuse dintr-un arbaletrier, un lăncier şi un scutier. În sfârşit, după ei veneau carele şi căruțele cu muniții şi hrană. Ultimul, Corso Donati cu două sute de cavaleri de rezervă. Era o dispunere ordonată, care lui Dante i se păru a putea fi manevrată cu uşurință şi eficient. Nu era desigur un expert, dar asta a fost impresia pe care a avut-o atunci când Carbone le-a explicat

lui şi tovarăşilor săi dispunerea armatei guelfe. Întorcându-se să arunce o privire cetelor, Dante fu în stare să distingă destul de clar repartiţiile, dar, la drept vorbind, avu o tresărire de orgoliu când văzu steagurile cu crinii Franţei şi leul florentin fluturând maiestuos.

Privi din nou înainte, către cele două sute cincizeci de braţe care despărţeau armata lui de cea a ghibelinilor. Trase adânc aer în piept. De abia aştepta să fie dat semnalul de luptă. Spera să aibă noroc. Şi să ştie să folosească bine spada pe care Giotto o făcuse pentru el.

Nu era prea devreme să înceapă bătălia, se gândi Lancia. Foarte probabil, Buonconte avea în minte ceva. Spre deosebire de celelalte dăţi, cel puţin după cum auzise povestindu-se, comandantul ghibelin aştepta ca toată armata guelfă să se aşeze în poziţie. Deci cel puţin în acea zi nu va pune în aplicare trucurile din *Stratagemata* lui Sextus Iulius Frontinus, pe care fără îndoială Buonconte o cunoştea la perfecţie. Poate nu ar fi întins curse sau organizat ambuscade, dar cu siguranţă avea în minte cine ştie ce manevră. Nu reuşise să înţeleagă care era dispoziţia exactă a ghibelinilor, dar, din ceea ce putea vedea, Buonconte părea să se afle în fruntea armatei aretine, împreună cu un mic grup de cavaleri.

Nu luptase niciodată împotriva fiului lui Guido da Montefeltro, dar în ultimii doi ani, acel tânăr comandant dobândise o faimă legendară şi o făcuse folosind deseori mai mult mintea decât spada. Şi asta îl făcea mult mai periculos decât toţi ceilalţi comandanţi care se aflau pe câmpul de bătaie în ziua aceea. Faptul că era imprevizibil era o adevărată armă secretă. Cea care făcea rezultatul bătăliei nesigur, pentru că, bazându-se doar pe cifre, pronosticul era în favoarea Florenţei.

Aşteptarea şi căldura toridă îl făceau să fiarbă pur şi simplu în metalul cămăşii de zale şi al protecţiilor. La naiba! Oricum se sfârşea, era o inutilă pierdere de vieţi omeneşti. Sigur, erau cavaleri experimentaţi, ca el, dar vedea şi foarte multe chipuri tinere, aprinse de furie, care-şi luau expresii ameninţătoare şi violente doar ca să-şi învingă frica. Asta vedea în şirurile florentine, şi era sigur că acelaşi lucru se întâmpla şi printre ghibelini.

Şi totuşi, în ciuda fricii, în partea aceea ciudată a Italiei părea să încolţească zi după zi o ură care îi atrăgea în ciocniri fratricide pe locuitorii oraşelor Florenţa, Siena, Pisa, Volterra, Lucca, Arezzo, Pistoia. Era un mister, dar şi un adevăr incontestabil şi plin de cruzime, iar dacă cineva l-ar fi întrebat pe Lancia care era motivul acelei uri, ei bine, el n-ar fi ştiut ce să răspundă. Poate în lumea aceea nu puteai alege: ori erai guelf, ori erai ghibelin, şi poate chiar şi cine nu alegea se trezea oricum purtând un semn de infamie aplicat de una din cele două facţiuni, care, neacceptând neutralitatea, şi-l imagina pe cetăţeanul imparţial ca pe un aliat al duşmanului.

Era o ură atavică ce sfâşia acel teritoriu din timpuri străvechi. Şi cu cât Lancia se gândea mai mult, cu atât îşi dădea seama de înspăimântătoarea nerozie a speciei umane.

Chiar şi el se afla acolo pentru a respecta jurământul făcut unei femei care îi ceruse să-l răzbune pe cel care, militând printre guelfi, fusese ucis mişeleşte de ghibelinii din Pisa. Era deci un mecanism al urii şi pierzaniei atât de bine pus la punct, încât le implica, în ciuda lor, chiar şi pe femei, care, copleşite de durerea pentru pierderea soţilor, fiilor sau taţilor lor, deveneau parte a acelui uriaş tribut de sânge.

Oftă. Văzu apoi că un grup de cavaleri se desprinde din armata adversară. Şi nu părea absolut deloc că vor să parlamenteze.

Începuse.

Şi, ca întotdeauna, nu se înțelegea câtuşi de puțin ce avea de gând să facă Buonconte da Montefeltro.

53
Paladinii

— San Donato Cavaler! urlă Buonconte da Montefeltro, înfigându-şi pintenii în burta calului, care o porni în galop. Ostaşii săi îi răspunseră cu un urlet, slăvindu-l astfel pe sfântul patron al oraşului Arezzo.

Gonind către armata duşmană, Buonconte zâmbea. Se gândea că, dacă are puțin noroc, planul său putea chiar să funcționeze. Era singura posibilitate pe care o aveau de a câştiga bătălia.

Alesese unsprezece dintre cavalerii săi cei mai grozavi, îi numise paladini, şi acum îi conducea către inamici. Auzea copitele cailor de război lovind câmpul de bătălie. Doisprezece diavoli care se năpusteau spre prima linie guelfă, purtând culorile însemnelor ghibeline pe tunici şi cămăşile de zale. Nu se temeau, înaintau plin de curaj şi păreau nişte proiectile, atât de mare era avântul pe care şi-l luaseră.

Buonconte spera ca la înfruntare el şi tovarăşii săi să fie respinşi de prima linie guelfă. Intenția era să atragă primul nucleu de cavalerie către a două linie ghibelină. Într-un anumit sens, era o mişcare disperată, o manevră temerară de a scoate din vizuină prada, de a o atrage în afara propriei

armate şi de a face în aşa fel încât o parte din cavalerie, urmându-i pe supraviețuitorii acelui prim atac, să se reverse pe platou către oastea ghibelină.

Nu mică îi fu surpriza deci când, ajuns la mai puțin de cincizeci de brațe de prima linie a feditorilor, îşi dădu seama că florentinii stăteau încă pe loc. Calul său luase o viteză impresionantă. Comandantul înclină lancea, şi la fel făcură cei unsprezece diavoli care îl urmau.

Încă douăzeci de brațe parcurse şi caii guelfi tot nu se mişcaseră. Prin viziera coifului, Buonconte îi vedea pe duşmani tot mai aproape, dacă ar fi întins brațul ar fi putut chiar să-i atingă.

I se păru că se prăbuşeşte în Infern. Sau poate că fusese întotdeauna acolo, şi doar acum înțelegea cu adevărat că este un om mic, inutil, destinat damnării. Cei doisprezece demoni pe care-i vedea apropiindu-se îmbrăcați în metal, cu lăncile îndreptate spre prima linie călare, păreau să aducă Apocalipsa cu ei, şi când ajunseră ca nişte fulgere de carne şi metal în fața primilor feditori florentini, impactul fu monstruos.

Spre norocul lui, aflându-se într-o poziție laterală, Dante era martorul mut al acelei orori, dar fu sigur, în momentul în care o văzu, că-şi va aminti acea violență pentru totdeauna. Mai rău, de-atunci înainte imaginea avea să-l urmărească până la sfârşitul zilelor sale. A fost doar o clipă, pentru că imediat ce ochii săi văzură abjecția umană la apogeul ei, totul se întâmplase deja, şi cei doisprezece cavaleri ghibelini înaintau deja ca un ic de neoprit spre mijlocul armatei florentine.

Izbitura lemnului în cămăşile de zale fu inumană. În unele cazuri, lancea nu numai că rupse cămaşa, dar străpunse umplutura făcută din in presat aflată sub metal, apoi pielea, carnea, muşchii, prinzându-l ca într-o țeapă pe

luptătorul care, străpuns dintr-o parte într-alta, era răsturnat din şa, rostogolindu-se între copitele cailor.

Alți feditori nu fură atinşi de lovituri. Unii reuşiră să le devieze cu ajutorul scutului, şi cu toate astea atinşi în umăr îşi văzură humerusul explodând în schije albe de os, şi ajunseră să fie zvârliți înapoi urlând de durere.

Dar imediat ce ochii săi prinseră acele imagini înspăimântătoare pentru o clipă, ghibelinii trecuseră deja mai departe şi cavaleria florentină guelfă se desfăcu în două, spintecată de asaltul devastator al lui Buonconte da Montefeltro.

Dante n-ar fi crezut niciodată că doisprezece călăreți ar putea crea panică într-un asemenea hal. Dar aşa se întâmplă. Când, neîncrezător şi vlăguit, în ciuda faptului că nu fusese nici măcar atins de acel prim asalt, îşi întoarse privirea înainte, îşi dădu seama că la urletul „San Donato Cavaler", cavaleria ghibelină se îndrepta în masă către ei.

Galvanizați de ceea ce probabil văzuseră, aretinii dăduseră atacul şi acum înaintau în grupuri compacte într-un val uriaş, strălucitor din cauza metalului şi înnegrit de armurile din piele, acoperind cu o viteză incredibilă câmpia din fața sa. Lui Dante i se păru că vede cum valul acela gigantic se pregăteşte să se spargă izbindu-se de ei.

— Să ne mişcăm, urlă cineva din gloata dezordonată de feditori florentini, pierduți după primul impact. Dante recunoscu vocea: era cea a lui Carbone de' Cerchi: Dacă rămânem nemişcați, vom fi zdrobiți! continuă el. Să dăm înapoi până la a doua linie!

În timp ce Carbone zbiera ordonând retragerea, Dante mai avu puterea să-şi întoarcă armăsarul cu spatele la adversari. Privind într-o parte, îşi dădu seama că aripa infanteriei guelfe o luase la fugă. Îşi reveni cât putu de repede.

În spatele lui auzi bubuitul crescând al cavaleriei ghibeline care se apropia făcând să se cutremure pământul.

Îi dădu pinteni lui Nemesis galopând către linia a doua a cavaleriei. Nici nu ajunse bine sub însemnele cu crini şi leul florentin, că supuşii împăratului erau deja lângă guelfi.

Era acelaşi val uriaş, dar de data asta, strângând rândurile şi cu mult mai mulți oameni la dispoziție, a două linie nu se rupse. Desigur, cedă în parte la primul impact, şi în câteva puncte ghibelinii reuşiră să pătrundă. Dante însuşi văzu un cavaler năpustindu-se spre el cu viteza unei ghiulele. Şi, în timp ce acesta îi dădu o lovitură năucitoare cu lancea, Dante pară cum putu cu scutul. Reuşi să o devieze, fără să fie rănit, dar izbitura fu atât de teribilă, încât îşi pierdu echilibrul şi căzu de pe cal. Impactul cu terenul fu groaznic. Umărul cu care se izbise de pământ îl durea îngrozitor şi durerea iradia de-a lungul brațului cu o intensitate teribilă.

De abia reuşi cu chiu cu vai să se ridice în picioare, că ghibelinul îşi opri calul şi, cu toată învălmăşeala din jur, găsi totuşi o cale să se întoarcă.

Avea intenția să ducă la bun sfârşit ceea ce începuse.

Îşi pierduse probabil lancea pe undeva, pentru că scoase o măciucă ferecată, îndreptând-o spre el şi strunindu-şi calul.

Nemesis se pierduse şi Dante spera să nu fie ucisă. De abia avu timp să ia poziție, că o altă lovitură, venind de sus în jos, se abătu asupra scutului său. Încercă să reziste, dar în timp ce se apăra cu scutul, căzu din nou la pământ. Nu reuşea să vadă prea bine ce se întâmplă. Încercă să se elibereze de coiful care-l strangula cu legătura de sub bărbie. Şi-l smulse. Nu va mai fi apărat, dar cel puțin va putea din nou să respire ca lumea. Când fu în stare să vadă ce se întâmplă în jurul lui, îşi zări scutul aruncat într-o

parte cu măciuca înfiptă în el, şi puţin mai încolo cavalerul care-l atacase alergând spre el cu spada scoasă.

Instinctiv strânse mâna înmănuşată în metal pe mânerul spadei, dar îşi dădu seama că apucă în gol. Unde-i era spada?

54
Până la ultima picătură de sânge

Cavalerul ghibelin era acum la câţiva paşi de el. Dante nu avea cu ce să se apere. În jurul lui era o învălmăşeală de cai prăbuşiţi la pământ şi de războinici urlând, de spade rupte şi scuturi sparte, de metal deformat şi cadavre pline de sânge.

Deci aşa se va termina?

Duşmanul său îi va tăia capul?

Dante nu avu timp să se gândească şi căzu în genunchi. Îl văzu pe ghibelin fandând şi desenând cu lama spadei un arc perfect în aer şi, pregătindu-se să-l taie în două, când ceva o opri cu un zgomot strident.

O clipă mai târziu, Dante văzu un bărbat uriaş care, după ce parase lovitura, se eliberă rapid de încrucişarea lamelor şi îndreptă spre şoldul adversarului său cea mai mare secure pe care o văzuse vreodată.

Tăişul securii muşcă metalul şi carnea de parcă ar fi fost un trunchi de lemn şi intră în trupul adversarului până aproape la coloana vertebrală. Sângele ţâşni împroşcând totul în jur.

Cavalerul deschise gura scuipând roşu. Spada îi căzu din mână. Se prăbuşi în genunchi, cu limba atârnându-i ca unui câine.

Bărbatul care-l doborâse îşi puse piciorul pe el, scoţând lama uriaşei securi aşa cum ar fi făcut un tăietor de lemne.

Ghibelinul se prăbuşi la pământ. Părea un copac abătut.

Dante ridică privirea.

— Deci? spuse o voce. Aţi pierdut deja spada pe care am făcut-o pentru voi, prietene?

— Giotto! spuse, în sfârşit, Dante, căruia nu-i venea să creadă ceea ce tocmai văzuse.

Planul său dăduse greş într-un mod mizerabil. Se încrezuse în experienţa oamenilor săi, şi ei îl răsplătiseră cu cea mai banală dintre greşeli. Exaltaţi de succesul ordinului său, îl urmaseră, dând ordine la rândul lor. Şi astfel Buonconte obţinuse un rezultat contrar celui sperat. În loc să aibă propria infanterie alături – când fusese pe post de momeală împreună cu cei unsprezece paladini, aducând astfel cavaleria guelfă către propria sa armată –, se trezise prins în oastea guelfă împreună cu oamenii săi şi cu celelalte grupuri de feditori ghibelini. Oaste care, după ce rezistase la asalt, se închidea acum în jurul cavaleriei sale, izolând-o de pedestraşii ghibelini, aflaţi la o distanţă prea mare pentru a putea interveni cum trebuie. Deci, din cauza superficialităţii, oamenii lui intraseră singuri în cursă.

Călare pe buiestraşul său, Buonconte lovea în dreapta şi-n stânga, tăind braţe şi despicând ţeste de lăncieri şi scutieri, căci tot mergând înainte, după primul asalt, ajunsese cu mult după al doilea rând al cavaleriei guelfe, şi acum încerca să-şi facă drum ca să reunească cele două aripi ale armatei sale, apropiindu-i pe călăreţi de pedestraşi.

Dar avea mult de lucru pentru a-şi pune în aplicare planul, în mijlocul bătăliei, cu loviturile care veneau din

toate părțile. Fu atent să nu-i fie omorât calul, care înainta în mareea aceea umană ca o navă de război, lovind puternic cu copitele de mai multe ori şi spărgând capul câtorva pedestraşi duşmani.

Dar situația urma să se înrăutățească şi mai tare. Buonconte o înțelese când văzu că arbaletrierii guelfi se dispuneau de-a lungul perimetrului încercuirii. Apărați de scutieri, profitau pentru a arunca în siguranță săgețile, secerându-i pe ghibelini, care cădeau de pe cai, loviți în gât sau în ochi.

— Haideți! urlă la ai săi. Nu abandonați tocmai acum! Încă putem învinge!

Şi, spunând aceste cuvinte, înțelese că trebuia să dea exemplu, exact ca atunci când pornise primul în fruntea paladinilor.

Undeva, în învălmăşeală, îl recunoscu pe Guglielmo de' Pazzi. Se lupta ca un leu. Adversarii păreau să se ia la întrecere care să-l înfrunte, dar, spre surpriza multora, rezultatul era mereu acelaşi: cine era atât de nebun să încerce se trezea la pământ, cu gâtul tăiat.

Fără să mai piardă o clipă, Buonconte îşi întinse spada înainte, ca şi cum ar fi trebuit să comande un atac, intenționând să-şi facă loc pentru a ajunge alături de Guglielmo.

Arpione se mişcă, încercând să rămână viu. În atâția ani de jafuri şi ambuscade, nu i se întâmplase niciodată să comită o crimă într-o situație ca aceea.

Cel mai tare îl deranja duhoarea care făcea aerul irespirabil: sudoare, sânge, mațe ieşite di trupurile spintecate, ca să nu mai vorbim despre urina şi fecalele scăpate de oamenii care trăiau o oroare personală pe care n-aveau s-o uite niciodată.

La început, crezuse că modul perfect pentru a da lovitura era să profite de învălmăşeală, fără ca cineva să-şi dea seama că era el. Şi într-un anumit sens intuiția lui fusese corectă. Iar, judecând după ceea ce se întâmpla, chiar norocoasă, deoarece, dintr-un motiv de neînțeles, asaltul lui Buonconte da Montefeltro fusese atât de teribil, încât spărsese în două cavaleria florentină, permițându-i comandantului ghibelin să ajungă până aproape de linia infanteriei duşmane. Şi astfel, pe neaşteptate, obiectivul său îi era la îndemână. Sau aproape la îndemână.

Numai că, exact în momentul în care-şi scoase pumnalul de la brâu, un ghibelin fără cal îl văzu şi-i dădu o lovitură cu sabia pe care Arpione de abia o evită sărind într-o parte.

Scoase şi el măciuca ferecată şi, profitând de faptul că celălalt îşi pierduse echilibrul, aplecându-se, îl lovi cu arma. Nu obținu ce voia, căci lovitura fusese prea slabă, dar duşmanul căzu în genunchi, după ce se împiedicase de un cadavru.

Folosindu-se de avantajul pe care-l avea, Arpione îşi lovi încă o dată duşmanul cu măciuca într-un genunchi. Lovi cu toată forța, astfel încât ghibelinul, care de-abia se ridicase în picioare, căzu din nou.

Arpione năvăli peste el într-o clipă şi, profitând de faptul că celălalt avea viziera coifului ridicată, îl lovi peste față cu măciuca.

Nu mai pierdu timpul şi se întoarse din nou înspre Buonconte, care, călare, se afla în mijlocul bătăliei.

Comandantul ghibelin făcea prăpăd printre pedestraşii duşmani, rotindu-şi spada ca un zeu al războiului, tăind capete şi lovindu-i cu scutul pe cei care încercau cu disperare să-l facă să cadă de pe cal.

Arpione ajunse până la el, evitând o săgeată care-i fluieră pe lângă ureche. Văzu un scutier căzând la pământ şi ținându-se cu mâinile de gât. Un halebardier fu lovit în

spate şi căzu în mijlocul pădurii de cadavre care acoperea cu sânge câmpul de bătălie.

Dar nu se lăsă. Acum era aproape. Mai avea câțiva paşi de făcut. Buonconte era cu spatele la el.

55
Promisiunea

Îi ordonaseră să aştepte semnalul pentru a nu compromite rezultatul luptei cu o manevră riscantă. Corso fierbea de furie. Idioții ăia de francezi nu înțelegeau că dacă ar fi intervenit în momentul acela, ar fi putut decide soarta bătăliei.

— Blestemații ăştia de francezi nu şti u să profite de ocazie! izbucni. Nu mai putem aştepta.

De unde se afla, vedea perfect dispunerea oştilor pe câmpia de la Campaldino. Dacă s-ar fi mişcat în momentul acela, ar fi putut ataca cu oamenii lui flancul drept al cavaleriei ghibeline, făcând-o praf. Buonconte nu se aştepta la o asemenea manevră, dar trebuia făcută înainte ca pedestraşii din Arezzo să se hotărască să înainteze. Acum erau încă izolați şi la mare distanță de bătălie, iar Corso ar fi putut să le-o ia înainte cu ai săi. Odată anihilată cavaleria ghibelină, cu un atac al feditorilor ar fi fost simplu să-i măcelărească pe pedestraşii din Arezzo. Nemaiținând cont de faptul că în confuzia aceea generală i se păruse că-l vede căzând pe Guillaume de Durfort.

Aşa că, obosit de atâta aşteptare, ridică lancea şi, în ciuda miilor de recomandări şi a ordinelor primite, se hotărî să atace. Dacă intervenţia lui ar fi hotărât soarta luptei, era sigur că orice critică s-ar fi topit ca zăpada la soare. Ba chiar, cu puţin noroc, le-ar fi putut salva viaţa incapabililor ălora de francezi.

— Bărbaţi! urlă. Vă ordon să mă urmaţi în luptă.

Şi spunând asta îşi coborî viziera coifului şi împlântând pintenii în burta calului, ţâşni înainte, înspre cavaleria ghibelină. Drept răspuns primi un răcnet uriaş şi în câteva clipe, aproximativ două sute de cavaleri din Pistoia îl urmară, aruncându-se cu tot elanul posibil împotriva oamenilor lui Buonconte da Montefeltro.

Buonconte învârtea spada în încercarea disperată de a-şi face loc. Era obosit. Leoarcă de sudoare, ar fi vrut doar să plece de acolo. Dar nu putea face prea mult. Încercase în zadar să înlesnească intervenţia infanteriei ghibeline, dar din locul în care se aflau ai săi bătălia ar fi putut chiar părea în avantajul celor din Arezzo.

Bineînţeles că nu era aşa. Ghibelinii cădeau ca muştele sub loviturile de arbaletă ce plouau cu o precizie letală din încercuirea externă a guelfilor, şi înghesuiala era atât de furibundă şi de confuză, că el nu reuşea în nici un chip să se apropie de Il Pazzo, care se bătea cu furie în marea aceea de cămăşi de zale şi armuri. Mai mulţi dintre ai lui, căzuţi de pe cal, ajunseseră să fie înghiţiţi de mâzga aceea de metal şi zdrobiţi, sau pur şi simplu fuseseră sufocaţi de trupurile sângerânde care cădeau acoperind câmpia.

Confuzia era totală. Într-un moment de acalmie, încercă să se ridice în şa pentru a face semn infanteriei să înainteze, dar un nor de praf, sudoare, stindarde stropite de sânge şi ţipete umplea locul, şi atunci căzu din nou în şa cu spada în mână.

Încercă să înțeleagă cum putea să-şi facă drum, dar oricât îşi îndemna calul, cu greu reuşea să facă o breşă în oceanul acela de trupuri în luptă.

Ar fi vrut tare mult să-şi scoată coiful. Simțea că nu mai rezistă.

Apoi, pe neaşteptate, se întâmplă ceva: un junghi înghețat îl muşcă de gât. Brusc, perfid, ca şi cum un animal l-ar fi înşfăcat găsind trecerea subțire, imperceptibilă, care ducea la inima unei persoane.

Arpione avusese inteligența să recupereze o lance pe drumul înțesat de cadavre care ducea drept la comandantul duşman. În felul ăsta, se gândise, ar fi putut să se țină la o distanță mai mare de el. Se târâse ca un vierme, se prefăcuse mort, mişcându-se lent printre trupurile fără viață, înaintase încet, dar sigur, şi ajunsese în spatele lui. Şi imediat ce Buonconte se aplecase, încercând să găsească o ieşire din mulțimea aceea de soldați, el se ridicase de sub un morman de cadavre şi îi înfipsese lancea în gât.

Împinse cât putu de tare. Ştia că nu va avea o a doua posibilitate, trebuia să dea o singură lovitură mortală. Apoi scoase lancea trăgând-o spre el. Nu reuşi să zărească dimensiunea găurii, dar văzu clar că sângele țâşnea din gâtul comandantului.

— V-am promis că o să vă fac să plătiți, spuse Arpione.

Cavalerul îl privea de la înălțimea formidabilului său cal de luptă.

— Voi, răcni de durere Buonconte, ați venit până aici să mă căutați?

Arpione se ridică în picioare, arogant, aproape fără să-i pese, în clipa aceea supremă, de pericolul care-l păştea. I se păru, la drept vorbind, că era învăluit într-un nor de glorie atât de intensă, încât îl făcea invincibil, şi ca o confirmare era prodigioasa monstruozitate a ceea ce făcuse: el, nimic

mai mult decât un tăietor de capete şi un curvar, tocmai îl rănise de moarte pe comandantul oştirii ghibeline.

Dar momentul acela de distragere îi fu fatal, căci, deşi rănit, Buonconte îi dădu o lovitură fulminantă, despicându-i pieptul.

Arpione nu se aştepta la o asemenea reacţie, nu după ce găurise gâtul comandantului cu vârful lăncii. Lama spadei îi pătrunse cu uşurinţă în corp, de vreme ce avea o armură uşoară şi era protejat doar cu un pieptar de piele. Rana începu să sângereze masiv şi, o clipă mai târziu, după momentul de glorie, iată că Arpione căzu în genunchi.

Obosit, conştient de faptul că mai avea puţin de trăit, Buonconte îi dădu o ultimă lovitură cu marginea scutului, crăpându-i capul.

În sfârşit, lipsit deja de puteri, privindu-l pentru ultima dată pe Arpione, căzut la pământ, îşi scoase coiful care-l sufoca şi apărătoarele de braţe şi, apăsând cu mâna dreaptă rana din gât, prinse cu stânga hăţurile, înfipse pintenii în burta calului şi se azvârli în mijlocul mulţimii.

În timp ce-şi dădea sufletul, Arpione îl văzu pe comandantul ghibelin croindu-şi drum prin infanteria împotmolită în pământul amestecat cu sânge şi abandonând câmpul.

În cele din urmă, întunericul îl învălui.

Tăietorul de capete rămase lângă aceleaşi cadavre sub care se ascunsese ca să întindă cursa care-i fusese şi lui fatală.

În schimb, Buonconte îşi continuă fuga. În galopul său nestăvilit, calul îi dobora pe toţi cei care îi stăteau în cale.

Comandantul îşi ţinea mâna apăsată pe rană. Dar ştia că nu mai are mult.

56
Dante şi Giotto

Corso Donati trona în mijlocul câmpului. Stând în şa, îşi învârtea spada deasupra capului. Crease un gol în jurul lui, şi oamenii săi făcuseră la fel. Atacul asupra flancului cavaleriei ghibeline fusese devastator. Pur şi simplu o spărseseră. Iar acum ceea ce mai rămânea din ea se încăpăţâna să dea ultimele lovituri. Corso străpunse dintr-o parte în cealaltă un oştean, care, căzut de pe cal, se ridicase cu greu în picioare. Se uitase bine la el înainte de a-şi înfige lancea: era fără coif, pe care-l pierduse cine ştie pe unde, aşa că ghicise perfect punctul în care grumăzarul nu-l apăra. Îl străpunsese cu spada lângă mărul lui Adam.

Alţi ghibelini căzură sub loviturile altor spade. Se adunau tot mai multe grămezi de morţi din tabăra adversă.

Zâmbi, căci atacul lui hotărâse rezultatul bătăliei şi gusta deja felul în care urma să-şi expună opiniile la masa victoriei. Cu puţin înainte, îl văzuse îndepărtându-se pe Buonconte da Montefeltro. În confuzia generală, nu reuşise să înţeleagă dacă se alăturase infanteriei ghibeline, aşteptând astfel duşmanul în partea de câmp unde erau încă ai lui în picioare, sau dacă pur şi simplu fugise. Era sigur însă că îl văzuse căzând pe Guglielmo de' Pazzi.

Aimeric de Narbonne era în genunchi, destul de aproape de el. Îşi ţinea braţul sub capul unui soldat. Corso intui că era vorba despre Guillaume de Durfort. Îi păru, desigur, rău. În ciuda faptului că nu luase în considerare ordinele date, ştia să recunoască oamenii de valoare, iar francezii ăia, dincolo de polemicile avute, se luptaseră bine.

Dar nu putea să piardă timp. Bătălia nu era câştigată încă. După ce anihilase într-o manieră determinantă cavaleria ghibelină, hotărî să se adreseze cavalerilor guelfi, care, de la înălțimea cailor lor, îşi căsăpeau duşmanii rămaşi în viață. Arătă spre jumătatea câmpului în care aştepta infanteria inamică.

— Îi vedeți?

Îi răspunse un strigăt violent de furie.

— Atunci să mergem să câştigăm bătălia asta! Să-i zdrobim!

Şi, fără să mai aştepte, o porni în galop către infanteria ghibelină. Cavaleria guelfă îl urmă ca un singur om. Departe, în fața lor, oastea duşmană o luă la fugă.

Şi astfel, Corso Donati tocmai îşi arogase meritul victoriei în bătălia de la Campaldino.

Dante şi Giotto stăteau spate în spate. Se luptau cum puteau mai bine. În doi, mai aveau totuşi o şansă. În jurul lor duşmanii începeau să se răărească. Doar puțini cavaleri ghibelini mai rezistau, cea mai mare parte fuseseră deja doborâți în lupta corp la corp cu infanteria florentină, secerați de săgețile arbaletelor, aruncați din şa de ultimul atac al lui Corso Donati, care apăruse ca un fulger, urmat de oamenii săi, şi dăduse o lovitură mortală slabei rezistențe a cavalerilor din Arezzo. Câmpul guelf era acoperit de cadavre, dar cei rămaşi în viață se încăpățânau încă să lupte.

Dante înfrunta un adversar dificil. Nu deosebit de periculos, dar încăpățânat, greu de eliminat, cu atât mai mult, cu cât el, cu spada în mână făcea ce putea. Arma însă răspundea bine la atacurile adversare. Oțelul era rezistent şi elastic, părea să rețină energia loviturii duşmane ca s-o restituie dublu, imediat ce Dante, la rândul lui, lovea. Mânerul era perfect echilibrat şi el nu era obosit, cum s-ar fi

aşteptat. Duşmanul său însă era sfârşit, şi doar furia şi îndârjirea păreau să-l mai țină în picioare. Dădea loviturile foarte lent. Dar Dante era conştient că, dacă ar fi atacat, riscând să lase jos garda, ar fi fost fatal pentru el. N-avea intenția să cedeze, dar nici n-avea încredere să atace.

Giotto se lupta şi el cum putea. Îşi rănise adversarul, care căzuse în mijlocul grămezii de morți, şi acum, rotindu-şi securea, îi dădea de înțeles celuilalt că era mai bine să se lase păgubaş.

Dante pară lovitura duşmanului. Apoi, cu ultimele forțe rămase, îl lovi cu cotul, omului i se rupse nasul, cartilajele scârțâiră, iar sângele îi țâşni din belşug. Acum ghibelinul părea să aibă pe față o farfurie cu pere putrede. Căzu în genunchi în fața lui Dante, dar el nu avu sufletul să-l omoare.

— *Messere*, spuse gâfâind cu un fir de voce, sunteți la mâna mea, renunțați?

Celălalt lăsă să-i cadă spada şi ridică mâinile în aer. Dante îl privi. Se simțea rău şi se temea că s-ar putea să aibă în curând una din crizele sale. Era chiar sigur. Acum, în fața lui vedea doar o întindere infinită de cadavre. Bătălia se mutase în partea ghibelină. Cavaleria guelfă, condusă de Corso Donati se dusese departe de-acolo, şi bună parte din infanterie o urmase.

— Giotto, prietene, spuse privindu-şi tovarăşul, puteți să aruncați o privire la omul ăsta? Trebuie să mă îndepărtez o clipă.

— Dar unde vreți să mergeți? întrebă Giotto surprins peste poate.

— Departe de aici, spuse Dante clătinându-se, către copacii aceia, şi arăta spre un şir de plopi care delimitau câmpul.

— Ce vi se întâmplă? întrebă prietenul său, căruia i se părea că arată ciudat.

Drept răspuns, Dante încercă să umble. Auzi un nechezat şi o văzu pe Nemesis.

— Prietena mea, spuse făcând câțiva paşi spre ea şi prinzând hățurile.

Apoi, plin de îndârjire, o porni din nou, ducând-o de căpăstru pe Nemesis, care-l urma docilă. Dacă ar fi fost în stare să ajungă unde voia, era sigur că acolo nu avea să-l vadă nimeni. Ar fi vrut să se urce în şa, dar slăbit cum era în momentul acela, n-ar fi reuşit. Înainta cu greutate, în timp ce lumea părea să se prăbuşească în fața lui. Ici-colo se auzea câte un horcăit, cineva se târa prin sânge, abandonându-se agoniei dinaintea morții. Corbii apăruseră deja ca o aripă a demonului ca să se ospăteze cu ochii cadavrelor. Dante şi calul său treceau peste ele. Dante o făcea în încercarea disperată de a ajunge la pâlcul de copaci, unde să se ascundă de privirile prietenului său, dar, oricât se grăbea, era conştient de faptul că parcursese doar câțiva coți. În sfârşit, renunță şi căzu în genunchi.

— Dante, spuse Giotto care-l urmărise îngrijorat. Ce vi se întâmplă?

— Mi-e rău.

— Ați fost rănit?

— Nu, prietene, spuse el întorcându-se.

Îşi înfipse spada în pământ şi, cu un efort suprem, se sprijini în ea ridicându-se. Apoi îl prinse pe Giotto de umeri.

— Acum voi cădea pradă unui rău pe care nu reuşesc să-l controlez. Nu vă speriați. Peste puțin o să-mi revin. Nu trebuie să faceți nimic. Cel puțin, cu toți morții ăştia, nimeni n-o să-şi dea seama de nimic...Promiteți-mi că veți păstra...

Nu mai avu timp să-şi termine cuvintele, că privirea i se încețoşă, picioarele îi cedară şi se lăsă să cadă în mijlocul cadavrelor.

Simți cum i se strânge stomacul. Gerul aproape că-i tăie respirația. Trebui să-şi acopere fața cu brațul ca să se apere de furtuna de zăpadă care-l plesnea cu fulgi înghețați.

Tremura. Corpul îi era scuturat de convulsii provocate de frigul care-l pătrundea până la oase ca o spadă veche.

Furtuna de zăpadă învăluia peisajul. Înainta cu greutate şi, chiar dacă-şi ascuțea privirea, nu înțelegea unde se află, pentru că vântul şuierător ridica zăpada şi-l împiedica să vadă.

Își simți fața arzând din cauza gerului. Apoi, puțin câte puțin, încet de tot, reuşi să meargă într-o anumită direcție, şi, dintr-un motiv necunoscut lui, se întâmplă că ninsoarea se opri şi atmosfera din jur deveni mai luminoasă. Sigur, era încă lăptoasă, învăluită într-o ceață deasă, şi cerul se întuneca de parcă ziua i-ar fi cedat locul nopții, şi acolo, în fața lui, i se păru că vede o moară de vânt.

Își dădu seama că mergea pe o mare întindere de gheață, cât a unui lac, şi pe suprafața aceea complet înghețată şi netedă, puțin mai departe, apăru pieptul unei ființe uriaşe şi monstruoase, cu brațe colosale, părând a se lungi până aproape de norii reci care întunecau bolta cerească, atât erau de mari.

În momentul în care se trezi contemplând o asemenea viziune îngrozitoare, fu sigur că e pe cale să înnebunească.

Se mai apropie puțin.

Fu terorizat de ceea ce văzu, căci monstrul acela...

... Avea trei capete. Era sigur de asta, aşa cum nu avea nici o îndoială că se găseşte în mijlocul unei gropi comune. Mirosul de sânge şi vederea cadavrelor i-o confirmă. Dădu din mâini, dar cineva îl strânse cu putere de dreapta. Își aduse aminte a cui era şi fu fericit să vadă chipul rotund şi sincer al lui Giotto.

— Am făcut cum mi-ați spus, afirmă prietenul său, în timp ce îl ajuta să se ridice, am văzut ce vi se întâmplă...

— Nu trebuie să vorbiți cu nimeni... se grăbi Dante să spună, rostind cu greu cuvintele.

— Nu vă temeți, prietene, îl întrerupse Giotto, cu mine secretul vostru e sigur. Dar ar trebui să fiți atent, dacă boala de care suferiți ar putea să vă prindă în toiul unui duel sau al unui atac al cavaleriei.

— Nu sunt un laş, murmură Dante.

— N-am crezut asta niciodată, îl asigură Giotto.

— Atunci voi suporta riscul pe care boala îl impune! izbucni Dante, dând de înțeles că nu avea intenția să vorbească mai mult decât o făcuse.

— De acord, dacă pentru voi e bine aşa.

— Pentru mine e bine aşa, spuse Dante, sprijinindu-se de şaua lui Nemesis, care stătuse nemişcată acolo unde o lăsase. O mângâie pe bot. Îşi luă spada care rămăsese înfiptă în pământ şi o vârî în teacă.

— De acord, dar vreau să vă ajut să ajungeți în cortul vostru.

Porniră deci împreună printre cadavre şi cai căzuți la pământ.

Nemesis îi urma ascultătoare.

57
Ultima fugă

Deşi apăsa cu toată puterea de care era în stare, Buonconte simțea cum sângele continua să-i iasă din rană. Nu mai ținea frâul, mai degrabă se agăța de el, după ce-l înfăşurase în jurul mâinii stângi, de parcă de asta i-ar fi depins viața.

Când îi înfipsese pintenii în burtă, calul o pornise într-un galop nebun, doborând pe oricine îi stătea în cale. Într-un fel sau altul, Buonconte reuşise să iasă din învălmăşeală şi se îndreptase spre partea de câmpie unde se afla infanteria ghibelină. Sau, mai bine spus, unde ar fi trebuit să se afle, pentru că, după ce aşteptaseră în zadar un semnal, oamenii comandați de episcopul din Arezzo înțeleseseră că se profila o teribilă înfrângere şi o porniseră într-o fugă disperată. Cu atât mai mult cu cât în loc să țină porțile castelului deschise, Guido Novelli Guidi crezuse de cuviință să se refugieze cu câțiva dintre cavalerii săi în interiorul fortăreței din Poppi, închizând porțile. În felul acesta tăiase orice posibilitate de salvare a infanteriei.

Blestematul!

Ghibelinii rămăseseră năuciți de un asemenea gest, ticălos şi disperat în acelaşi timp, şi fără să le mai pese de onoare începuseră să se îndrepte în direcția opusă față de cea în care avea loc bătălia.

Buonconte îi înțelegea. Inferiori ca număr şi părăsiți de unul dintre comandanții lor, care din laşitate preferase să-şi salveze pielea, ce altă alternativă aveau decât fuga? Aceea, fără îndoială, de a se lăsa omorâți. Dar nu li se putea pretinde aşa ceva. El era primul care le întorcea spatele guelfilor. Greşiseră totul! Plănuise cu totul altceva decât ceea ce se întâmplase. Iar acum şi Arezzo va fi zdrobit.

Un fulger spintecă cerul. Îi urmă un tunet şi bolta cerească păru că e gata să se prăbuşească pe pământ. Începu să plouă. Picături mari ca nişte monede de argint

căzură pe câmpie şi apa părea că vrea să-i înece pe cei care mai rămăseseră încă în viaţă.

Buonconte continua să călărească. Nu mai reuşea să înţeleagă unde se află. Rana îl chinuia. Pierduse mult sânge, cămaşa de zale era toată mânjită de lichidul de culoarea ruginii. Ploaia amesteca totul într-o unică, uriaşă întindere de noroi. Se trezi pe malul unui râu. Era probabil Arno. Merse de-a lungul lui. Calul părea şi el sfârşit de cursa sălbatică şi înainta într-un trap lent.

Buonconte ridică ochii spre cer. Ploaia continua să cadă fără încetare, acoperise deja câmpia, înfundase canalele şi târa cadavrele până pe maluri.

Cu un efort suprem îşi scoase cu mâna stângă apărătoarea de umeri şi o aruncă cât colo.

Fu momentul în care căzu de pe cal. Nemaifiind în stare să se urce în şa, îşi târî picioarele prin noroi, sub stropii care băteau în armură. Continua să sângereze intens. Văzu cum râul creşte, cum apa începe să depăşească marginile şi se revarsă pe maluri, curgând pe câmpia înconjurătoare. I se păru că rătăceşte într-o lume de apă neagră. Căzu târât cu violenţă de revărsarea râului. Se ridică din nou în picioare. Se gândi la Giovanna, pe care n-o iubise îndeajuns şi care nu va plânge, cu siguranţă, după el. Îi veni în minte o noapte petrecută cu câteva luni înainte într-o locantă de la marginea oraşului, când fusese martor la violenţa asupra unei femei şi îi luase partea, salvând-o de la suferinţă. Atunci îl întâlnise pe Arpione şi niciodată un duşman nu se dovedise a fi mai teribil.

Nu se mai gândise la el, dar evident că nu la fel se întâmplase şi cu câinele ăla. Bărbatul îi purtase o ură infinită. Mai rău, o hrănise probabil cu toată otrava şi toată aversiunea de care fusese în stare şi, în sfârşit, găsise ocazia să se răzbune.

Buonconte subestimase voința umană: o dorință atât de puternică, încât să macine în tot timpul acela sufletul unei ființe, de parcă ar fi fost o iederă otrăvitoare agățată de inima lui.

Oftă, şi asta îl costă un alt val de sânge.

Era obosit.

Privi apa. Era deja înăuntru. Ajunsese aproape în punctul în care Arno se uneşte cu Archiano. Auzea în depărtare urletele tovarăşilor săi, care erau zdrobiți de cavaleria guelfă.

Totul era pierdut.

În cele din urmă se lăsă să cadă, abandonându-se în brațele morții.

PARTEA A PATRA
ÎNTOARCEREA
(Primăvara anului 1290)

58
Caprona

Capuana îl privea pe Lancia, şi ochii ei deveniseră lumină şi foc.

— Povestiți-mi despre Caprona, spuse, căci înfrângerea pisanilor e pentru mine sfârşitul unui coşmar care a durat mult prea mult.

Gherardo Upezzinghi se uită la ea. De când se întorsese din campania împotriva ghibelinilor, Capuana nu-l întrebase niciodată despre asta, dar, într-un anumit sens, el ştia că acea aşteptare era doar un fel de a se pregăti pentru ce urma. Sufletul ei mare, în ciuda vicisitudinilor vieții, o ajutase în cele din urmă să supraviețuiască. Şi în temperamentul acela Lancia se recunoştea pe sine însuşi, credincios stăpânului său până la moarte.

Nu numai atât. De câtăva vreme el nutrea în secret o intensă pasiune pentru femeia aceea. Ea, foarte probabil, îi înțelesese sentimentele, căci nimic nu părea să-i rămână necunoscut, ca şi cum ar fi putut, cu rigoarea şi intransigența câştigate în timpul petrecut în mănăstire, să sondeze cele mai ascunse colțuri ale sufletului omenesc.

Aşa că Lancia se încredință ei şi setei ei de cunoaştere, acum, când Capuana rupsese tăcerea. Şi în chilia aceea aproape goală, dar curată şi ordonată, îşi deschise sufletul, aşa cum făcuse şi în trecut.

— Ne-am întors de la Campaldino după câteva zile. Cu câți supraviețuiseră, şi nu erau puțini, şi sub conducerea lui Aimeric de Narbonne. Florența ni s-a părut un oraş părăsit, cu sufletele ei sfâşiate de arme şi de sânge. Dar n-am avut nici măcar timp să ne tragem sufletul, că Donati, beat de glorie şi triumf, ne-a îndemnat să luăm din nou armele. După circa două luni ne-am pus din nou în mişcare, de data asta către muntele Pisano. Ştiam ce se întâmplase: profitând de faptul că toate eforturile oştirii guelfe se concentraseră pe Campaldino, Guido de Montefeltro ocupase castelul din Caprona, în încercarea de a răsturna încă o dată soarta

unui conflict ce părea să nu aibă sfârşit. Aşa că, atunci când am ajuns în apropierea Turnului degli Upezzinghi, cel care poartă numele familiei mele, am dat peste oameni înarmaţi şi l-am regăsit pe Nino Visconti în fruntea unor oameni care într-un fel sau altul asediau castelul.

— Cum vi s-a părut nepotul meu? întrebă Capuana, care îl asculta cu foarte mare atenţie.

— Arogant şi impulsiv, ca de obicei. Dar şi dezamăgit şi obosit de lupta pentru a prelua o putere care părea să-i scape de fiecare dată. Eu eram în fruntea oamenilor mei, din care, la drept vorbind, după Campaldino rămăsesem cu ceva mai mult de jumătate. Făceam parte din contingentul guelf care – pentru a-l ajuta pe Nino – se unise în mare grabă cu cei patru sute de cavaleri şi două mii de pedestraşi din Florenţa. Făcusem în etape forţate drumul până la Caprona, şi când m-am trezit cu Nino în cort, vă mărturisesc că am vorbit îndelung despre conte.

Capuana dădu din cap.

— Ce v-aţi spus? întrebă, fără să trădeze marea emoţie pe care probabil o simţea.

De multă vreme, caracterul ei, şlefuit în fiarele aşteptării, îi permisese să accepte pierderea suferită. Nu era resemnare, dimpotrivă, o cunoaştere puternică şi limpede a lucrurilor, dar şi o capacitate de a primi ceea ce destinul îi rezerva. Reuşea cu seninătatea drepţilor şi a celor care, la capătul unui drum spiritual, ştiu că nu-şi pot reproşa nimic.

— Îi părea rău şi suferea pentru moartea unchiului său. Mi-a spus că, dacă ar fi putut schimba cursul acţiunilor sale, ar fi făcut-o, şi că ultimele lui cuvinte către conte fuseseră spuse cu mânia şi ingratitudinea unui tânăr arogant şi prost. Dar că, neputând schimba firul timpului, spera, cu asediul acela, să-i înfrângă pentru totdeauna pe cei care complotaseră împotriva lui.

— Ruggiero degli Ubaldini şi Montefeltro, spuse Capuana.

— Exact.

— Şi ce aţi făcut după aceea?

— Ne-am pregătit să continuăm asaltul. Nino şi ai lui ajunseseră acolo cu trei zile înainte. Era vară, iar căldura putea mai mult decât armele. Dealul părea incendiat de soare, şi turnul castelului degli Upezzinghi părea un monolit implântat în mijlocul câmpiei pisane. Ne bizuiam pe faptul că am putea să-i învingem înfometându-i.

— Şi Guido da Montefeltro a rezistat îndelung? întrebă Capuana cu toată răceala de care era în stare.

— Nu chiar. În mai puţin de o săptămână ghibelinii au capitulat, şi Nino Visconti a obţinut victoria pe care o căuta de mult. Şi totuşi s-a întâmplat ceva straniu, chiar dacă, îmi dau seama, după atâta suferinţă, era singurul deznodământ posibil.

— Adică?

— Vedeţi, doamna mea, multă vreme după moartea contelui, am crezut că felul în care Ugolino della Gherardesca fusese omorât merita un tribut de sânge, o pedeapsă exemplară. Cuvinte ca măcel şi exterminare erau pentru mine singura monedă posibilă cu care se puteau plăti acţiunile pline de cruzime pe care le ştim. Totuşi, după tragedia de la Campaldino, după atâta sânge şi chin, mulţi dintre noi s-au trezit cu sufletul învins înaintea trupului. Voiam să câştigăm, desigur, să-i învingem pe pisani, dar nici unul dintre oamenii mei nu mai era dispus să repete actele de violenţă ale duşmanului. Bătălia aceea teribilă ne potolise setea de sânge.

— Înţeleg. Înfrângerea îmi ajunge. Nu mai doresc distrugerea totală. Şi regret, azi, de a vă fi încredinţat sarcina pe care v-am dat-o cândva fără nici o ezitare. Nu am scuze. Regretul de a nu fi putut să-mi apăr soţul m-a făcut insensibilă. Am murdărit cu bani credinţa pe care mi-aţi

demonstrat-o încă din prima clipă. Aş fi vrut să vă opresc. Dar era prea târziu. Mă doare şi ştiu că nu merit un prieten ca voi!

La cuvintele acelea Lancia îşi îndoi genunchiul aplecându-şi capul.

— Voi, madona, nu trebuie să vă reproşaţi nimic. Sunteţi o femeie extraordinară şi comportamentul pe care l-aţi avut în aceşti ani e o mărturie a profunzimii sentimentelor pentru soţul vostru. Fiţi mândră de asta. Ceea ce am făcut a fost cu bucurie, pentru că şi în sufletul meu sălăşluia o dorinţă de răzbunare. Dar am descoperit, supravieţuind, că nu există nimic mai amar şi mai trist decât răzbunarea. Dar ceea ce m-a surprins şi mai mult a fost să văd că şi Nino Visconti, din motive diferite, a descoperit partea amară a răzbunării. În ciuda acelui soi de aroganţă pe care o are întotdeauna, mi-a dezvăluit o latură nouă şi surprinzătoare a caracterului său.

— Şi el, deci...

— A demonstrat milă pentru duşman, a completat Lancia, dând din cap. Când, într-a opta zi de asediu, ghibelinii s-au predat, au făcut-o temându-se că vor fi ucişi de mâna lui Nino, a mea şi a Florenţei.

— Dar n-a fost aşa.

— Iată ce s-a întâmplat, continuă Lancia, ridicându-se din nou în picioare. Ghibelinii s-au arătat dispuşi să se predea, cu condiţia să nu fie omorâţi. În cortul lui Nino Visconti nu toţi erau de acord. Poate cel mai împotrivă era Corso Donati. După Campaldino, setea lui de sânge devenise legendară. Totuşi, nu el putea hotărî acolo, deoarece alegerea trebuia să fie a celor care îşi dăduseră lacrimile şi sângele pentru Pisa. Aşa că ultimul cuvânt a fost al lui Nino, dar şi al meu, care ştiam câte ceva despre castelul-fortăreaţă ce purta numele stirpei mele. Ne-am hotărât să acceptăm să se predea lăsându-i pe pisani să

plece. Ne gândeam că o asemenea demonstrație de superioritate i-ar fi atins sufleteşte şi că victoria aceea prevestea altele viitoare, deci nouă ne ajungea.

Capuana îl privi pe Lancia într-un fel care-l făcu să se simtă binecuvântat.

— Bine ați făcut, *messer* Lancia. Milostivire e un cuvânt cu mult mai puternic decât răzbunare. Şi dacă lui Ugolino nu i s-a făcut dreptate în viață, cel puțin martiriul lui nu va suferi jignirea unor represalii nedrepte. Ați făcut bine, iar azi eu sunt o femeie fericită. Şi poate, pentru prima oară, îmi dau seama că simt pentru voi o prietenie atât de tandră, că aproape mă copleşeşte.

Lancia tremură auzind aceste cuvinte.

— Madona, spuse, voi, azi, îmi dați o nouă viață. Nu îndrăznesc să întreb, dar să ştiți că încă de acum inima mea vă aparține şi o secretă speranță ar fi aceea de a putea îmbătrâni împreună cu voi departe de aici.

— Răbdare, prietene, răbdare. Încă puțin timp şi voi fi pregătită.

Lancia nu mai scoase un cuvânt, pentru că inima lui cânta.

59
Aviditate

Rugăciunea nu îl liniştea deloc. În ciuda faptului că devenise şi mai punctual în a-şi găsi momente de reculegere, frământarea din mintea lui îl acapara cu totul şi

îl făcea să-şi imagineze monştri şi apocalipse care ameninţau viitorul Florenţei. În ciuda sacralităţii locului în care se afla, nu reuşea să aibă linişte.

Dante oftă.

Chiar şi în ziua aceea, în care căutase alinare sub cupola bisericii San Giovanni, i se părea că e martorul mut al unei treziri deja ineluctabile. Asemenea Sfântului Brendan care, în opera sa *Navigatio*, îşi dăduse seama prea târziu că trezise aspidochelona, îngrozitoarea creatură, care, semănând cu o insulă, se dovedise a fi un oribil monstru marin, şi el simţea cât se poate de clar că Donati n-ar fi renunţat la stăpânirea absolută a oraşului, şi tocmai recentele bătălii treziseră în modul cel mai categoric instinctul său sângeros de a încălca legea şi a distruge vieţile altora.

De când se întorsese, un singur lucru părea neschimbat în viaţa lui Corso Donati: aviditatea. Îşi găsea puterea în victoria de la Campaldino, cu care se mândrea tot timpul, de parcă ar fi fost singurul protagonist. Şi făcea acelaşi lucru privind celălalt triumf, de la Caprona, cu toate că asediul se rezolvase printr-o simplă victorie morală, culminând prin a da ghibelinilor onorul armelor. Aceştia fuseseră cruţaţi împotriva voinţei sale, şi totuşi, deoarece era conducătorul guelfilor, reuşise să întoarcă în favoarea sa faptele de arme, şi acum nu mai era nimeni în Florenţa care să se îndoiască de succesele militare obţinute, ca şi cum ar fi fost exclusiv meritul său. Faima aceea era cu atât mai răspândită, cu cât calităţile sale de războinic sângeros erau cunoscute multora şi, când nu erau, un pumn de intriganţi înverşunaţi şi de oameni plătiţi găseau soluţia, creând convingerea cu vorbe şi cu ameninţări, dacă n-o făceau cu spada.

Dar nu numai acela era motivul. În calitate de podestat, Corso îşi revărsa agresivitatea până la Pistoia, reuşind să aducă în propria coterie un mare număr de partizani.

Fără a mai ține cont de faptul că majoritatea priorilor se aflau sub directa sa influență, iar el le cerea, ca un adevărat despot ce era, ca fiecare hotărâre luată sau act adoptat să fie în favoarea lui. Exercita de fapt o influență politică şi o constrângere insuportabile, şi se comporta cu şi mai mare aroganță decât înainte, sigur pe faptul că abuzurile şi persecuțiile sale vor rămâne nepedepsite. Ajunsese să facă paradă de un asemenea curaj, încât devenea de-a dreptul neruşinat. Şi nimeni, după cum se vede, nu i se opunea. Cel puțin nu pe față.

De fapt, el se comporta în oraş ca un adevărat tiran, complăcându-se în popularitatea aceea crescândă şi dorind nu numai să-şi mărească sfera de dominație, ci şi să-şi burduşească propriile cufere care, dintotdeauna, sufereau de o atavică penurie de aur. Din această cauză ura sa față de Vieri de' Cerchi creştea tot mai mult cu fiecare zi. În ciuda faptului că se născuse într-o familie mai puțin nobilă, acesta din urmă, fără să se împăuneze cu gloria războinică, reuşise să şteargă diferența cu grămezi de bani, datorită succesului băncii sale.

Suportând cu greu ascensiunea lui Vieri, Corso răspunsese cu singurul limbaj pe care-l cunoştea: cel al amenințării şi al fricii, întărâtându-şi bandiții cu singurul scop de a teroriza oraşul şi pe cetățenii săi. O făcuse pentru a-şi întări supremația şi pentru a evita ca lumea, apropiindu-se de Vieri, să nutrească stranii aspirații. Încredințase acea politică a terorii unora ca frații Filippo şi Boccaccio degli Adimari. Nu erau singurii, evident, dar cu siguranță erau cei mai de temut, din cauza firii şi a comportamentului lor.

Într-o asemenea teribilă situație, Dante aflase că iubita sa Beatrice suferea. Însărcinată cu primul ei copil, căzuse la pat de mai multe zile şi, după cum îi relatase Lapo Gianni, bunul său prieten, lucrurile păreau să se înrăutățească.

Exista chiar pericolul să nu poată face faţă naşterii. Cel puţin acesta fusese răspunsul doctorului care o consultase, şi asta îi dezvăluise lui Lapo fratele ei. Mone de' Bardi, soţul ei, un bărbat violent, preocupat doar de arme şi de propriile afaceri, nu părea să fie prea îngrijorat.

Pentru Dante însă, vestea aceea fusese teribilă. Doar gândul că Beatrice ar fi putut muri îi îngheţa sângele în vine. Şi ceea ce îl chinuia şi mai tare era faptul că nu putea face nimic. Trebuia să se mulţumească cu mizerabilele frânturi de veşti care veneau din casa familiei Portinari, aflată nu departe de a sa. Cu ei, cel puţin, era oarecum obişnuit, pentru că tatăl lui avusese cu Folco, capul familiei, o prietenie sinceră. Dar Folco se stinsese din viaţă în iarna ce trecuse. Şi acela a fost primul, tragicul fapt care nu numai că slăbise familia Beatricei, dar întărise purtarea rece şi lipsită de sensibilitate al lui Mone, acum că socrul său nu mai trăia. Părea să nu-i pese absolut deloc de soţia lui.

Ah, blestemat împuţit, se gândi Dante. El, care s-ar fi lăsat omorât pentru Beatrice. El, care vedea în ea însăşi raţiunea sa de a trăi, în stare să-l ţină departe de o dorinţă de autodistrugere care creştea tot mai mult, de când războiul îi anulase orice chef de viaţă.

Se simţea cuprins de o febră care părea să-i distrugă gândurile şi să-i producă o tulburare de care nu ştia cum să scape. Cât de mult ar fi vrut să găsească leac acelei stări de continuă moleşeală, şi totuşi, oricât se chinuia, nu reuşea. Îşi petrecea nopţile cu privirea aţintită pe grinzile din tavan. Iar neliniştea neîntreruptă îl făcea în fiecare zi tot mai puţin lucid, mai lipsit de putere, mai obosit.

N-avea idee cum ar fi putut-o ajuta pe femeia pe care o iubea. Dar faptul că o ştia pe un pat de suferinţă, gata să se stingă ca lumina pâlpâindă a unei lumânări deja consumate, îl făcea să se simtă ca o epavă, bătută de valuri

şi imposibil de stăpânit. Zilele treceau identice una cu alta, toate la fel de mizerabile, lipsite de sens şi de speranţă.

Era singur, într-o apă monstruoasă, cu picioarele care băteau în gol, în disperata încercare de a găsi o scândură, o bucată de pânză, un lemn de care să se agaţe. Iar în faţa lui se afla vârtejul unui hău fără fund, care îl trăgea tot mai jos. Şi lupta, agitarea lui încăpăţânată de a rămâne la suprafaţă, nu făcea decât să-l afunde şi mai tare Ah, cât de mult ar fi vrut să iasă dintr-o asemenea chinuitoare dilemă! Dar nu avea putere şi se lăsa pradă durerii ca un naufragiat care, în cele din urmă, după ce şi-a epuizat toate puterile, lasă ca marea înspumată şi teribilă să-l înghită.

Ieşi în piaţă. Văzu că ziua, inundată de soare la început, îi dădea acum cerului culoarea lanţurilor. Curând începu să cadă o ploaie uşoară, dar rece. Nu era departe de casă, dar avu senzaţia că bolta cerească se pregătea să plângă.

Trase adânc în piept aerul ploii, sigur fiind că anunţa ceva iminent şi tragic.

Se înfioră. Apoi, cu inima rănită din cauza gândurilor care-i slăbeau mintea, o porni spre casă.

60
Ploaie şi plâns

Ploua. Exact ca la Campaldino, cu un an înainte. Până în dimineaţa precedentă, Florenţa fusese sufocată de zăpuşeală, şi acum părea că demonii vor s-o înece. Poate

pentru că în ziua aceea de iunie se întâmplase ceva teribil, exact ca la Campaldino. Dar dacă atunci fuseseră oamenii cei care aleseseră să se căsăpească în numele unor idei şi facţiuni, de data asta era destinul cel care lovea. Într-o mod nemilos şi de neînţeles.

Beatrice murise. Iar el, care se străduia de un an să se regăsească, se simţea şi mai pierdut, neputincios şi învins.

Nu-şi aducea aminte cine îi spusese, dar era ameţit, distrus, incapabil să înţeleagă o tragedie ca aceea. O presimţise, dar acum, când momentul suprem sosise, se simţea înşelat. Şi înţelegea în clipa aceea că nimic nu ar fi putut să-l pregătească pentru o astfel de situaţie, căci teama că se întâmplă ceva oribil e nimic în comparaţie cu senzaţia de părăsire completă, mistuitoare care ne copleşeşte atunci când o persoană pe care o iubim este secerată de moarte.

Se clătină în ploaia torenţială, ud leoarcă din cap până în picioare, pe porţiunea aceea scurtă de stradă care ducea la casa lui Simone de' Bardi, omul care o făcuse pe Beatrice a lui pentru câţiva ani.

Dumnezeu a ales probabil s-o cheme la el. În toată nebunia aceea, Dante nu găsea altă explicaţie. Cum să accepte altfel faptul acela teribil şi plin de cruzime? Se simţea gol şi rănit, dar nu din cauza apei reci ca gheaţa care-l făcea să tremure din toate încheieturile.

Nu, câtuşi de puţin. Era conştiinţa faptului că e martorul unei alte drame: destinul i-o luase pe Beatrice. Nu era suficient ceea ce văzuse la Campaldino şi apoi la Caprona, când guelfii fuseseră de acord să primească predarea ghibelinilor şi îi priviseră ieşind din castelul degli Upezzinghi. Lui i se păruseră nişte diavoli învinşi, scuipaţi din grota Infernului, acea fortăreaţă din piatră neagră şi afumată din cauza săgeţilor şi a proiectilelor incendiare care o loviseră în zilele de dinaintea înfrângerii.

Simţise spaima de care acum nu mai putea scăpa.

Când intră în frumoasa casă a lui *messer* de' Bardi, dădu peste multă lume. Motivele acelui pelerinaj erau dintre cele mai diferite. Multora dintre cei prezenți le păsa prea puțin de Beatrice, dar voiau să-i demonstreze soțului ei devotamentul lor, căci el era unul dintre cei mai importanți oameni din oraş, fost podestat la Volterra, iar acum Căpitan al Poporului la Prato. Mone era un om cu o fire rece şi calculată, prea puțin obişnuit cu sentimentele şi cu impulsurile pline de pasiune, şi tocmai răceala lui îl uimi pe Dante.

Îi văzu pe Vieri, pe Corso şi pe mulți alții din mai-marii oraşului. Apoi pe familia Portinari. Manetto şi Ricovero, frații mai mari, erau copleşiți de tristețe. Îl îngropaseră pe Folco, tatăl lor, abia cu câteva luni înainte, şi deja o nouă pierdere îi chema să privească moartea în față.

Cilia de' Caponsacchi, mama Beatricei, era disperată. Cu ochii roşii de plâns, mersul nesigur, postura cuiva care e tot timpul cu umerii aduşi, slăbită de loviturile sorții, cât de mult îmbătrânise! Abia se ținea pe picioare, sprijinită de Vieri, de care era foarte legată din cauza apropierii dintre familia Cerchi şi Folco, care era asociat la banca lor.

Dante simți că i se taie respirația când îl îmbrățişă pe Manetto. Îl strânse la piept şi cu greutate îşi opri lacrimile.

— Nu înțeleg cum de s-a putut întâmpla aşa ceva, spuse primul născut al lui *messer* Folco. Se spune că la naştere, dar oricare a fost cauza... nu e drept. Era o femeie blândă şi minunată, care nu făcea rău nimănui.

Vorbele astea îl izbiră ca un bici. Avea dreptate, dar ce putea să-i spună el, care simțea deschizându-i-se o prăpastie în suflet, acum, când comoara, iubirea vieții sale se prăpădise?

— Curaj, Manetto, spuse, cu vocea frântă.

— Mergeți să o salutați pentru ultima oară, Dante, şopti prietenul său.

Iar el merse, ascultător, de parcă ar fi avut nevoie de încurajarea aceea pentru a intra în încăperea în care zăcea fără viață Beatrice.

Era îmbrăcată în alb, ca o mireasă. Părul lung, castaniu era despletit şi părea o flacără lichidă, ca arama topită. Pielea palidă o făcea să semene cu un înger. Chiar şi moartă era femeia cea mai frumoasă pe care o văzuse vreodată. Cum să n-o vrea Dumnezeu lângă el?

Întrebarea aceea se născu pe neaşteptate, rapidă, inevitabilă. Oricine ar fi vrut să poată contempla o asemenea frumusețe. Chiar şi Dumnezeu.

Orbit de frumusețea Beatricei moartă, făcu un pas înapoi. Ceva părea s-o învăluie: o prezență celestă. Vedea o asemenea grație, încât nu reuşea să-i facă față. Era prea mult, mai ales pentru că depăşea omenescul. Pe neaşteptate, privind-o păru să înțeleagă cine devenise el. Îi fu frică.

Aşa că ieşi. De departe îl văzu pe Guido Cavalcanti, dar în clipa aceea n-avea nici un chef să vorbească cu el.

Simțea că trebuie să inventeze ceva ca s-o facă pe Beatrice nemuritoare. Era ca şi cum ce văzuse în încăperea aceea i-ar fi cerut, ba mai mult, i-ar fi poruncit să aibă o conduită precisă, şi anume să se dedice în anii ce vor urma preamăririi Beatricei. Dar cum? În ce fel să-i eternizeze viața? Cu cât se gândea mai mult, cu atât o idee îşi făcea loc în mintea lui. Era încă o umbră, reflexul unui gând, nimic clar, dar creştea în sufletul său.

Campaldino şi Compiobbi ceruseră un tribut inimii sale. După ce văzuse sângele şi violența, oroarea vieților întrerupte în felul acela îngrozitor, tribal, inuman, Dante simțise o schimbare pe care nu reuşea s-o controleze în nici un fel. Vederea unui trup gol îl oripila. Nu era în stare s-o spună altfel, dar simpla atingere a Gemmei îi dădea o nestăpânită senzație de teroare. Era oribil să spui, ba, mai

mult, să gândeşti aşa ceva, dar era ca şi cum războiul ar fi şters în el orice dorință erotică. Reuşea să conceapă contactul fizic doar ca rezultat al urii şi blamării. Ar fi putut să bată sau să lovească pe cineva, dar nu să-l mângâie. Sărutările şi efuziunile sentimentale îl terorizau, îl dezgustau, şi de aceea se ruşina, căci ştia că Gemma îl iubea, iar el ținea la ea.

Iar acum, când o văzuse pe Beatrice în felul acela, perfectă şi de neajuns în moarte, dezbrăcată de orice calitate umană, auzea, chiar dacă avea inima sfâşiată de durere, o voce necunoscută care-i sugera să hrănească sentimentul acela de spiritualitate pură. Lipsit de orice altă implicație pasională sau emoțională.

Moartea Beatricei, în tragismul ei, îi oferea o cale de ieşire. Era teribilă şi salvatoare totodată.

Traversă sala în care erau adunate rudele întristate. Simțea că-şi pierde puterile. Ieşi afară, unde ploua cu găleata.

Începu să fugă. Cu lacrimi în ochi.

Ca un nebun.

61
Supraviețuitorul

Ploua. Casa era goală. Într-un colț, lângă sobă, Gemma plângea. În tăcere. Nici nu mai ştia de când. Făcuse tot ce se putea ca să cucerească inima lui Dante. Dar în ultimul an, el devenise imposibil.

Din nou. Ca şi cum, dintr-odată, s-ar fi întors în zilele imediat următoare căsătoriei. Când neînțelegerea era totală. În plus, cu amărăciunea de a fi ştiut cândva să atingă coardele sufletului soțului ei, iar acum să fie dată la o parte.

Îşi spusese să aibă răbdare, să înțeleagă fără să pretindă. Voia să aibă încredere. Dante se întorsese din război. Supraviețuise ororii de la Campaldino şi nu mai era întreg, nu întru totul, cel puțin.

Ceva părea să se fi rupt pentru totdeauna în el.

Orice gest de afecțiune, de tandrețe, de intimitate şi dorință reprezenta pentru el un obstacol insurmontabil, mai rău, o atingere de nesuportat. La început se retrăgea, apoi începuse chiar să pună între ei o anumită distanță.

Lucrul acela o distrugea. Cum putea să o trateze aşa? Şi să nu vorbească despre asta? Ar fi vrut mult să-i explice că ea era acolo, gata să-l asculte, să înțeleagă împreună cu el. Intraseră în coşmarul acela şi vor ieşi din el, repeta, dar el clătina din cap, şi, ce era mai rău, se prefăcea că totul e bine.

Dar era un infern.

Un an întreg fără ca el s-o atingă. Nici măcar o clipă. Gemma simțea că-şi pierde mințile.

Ştia că trebuie să-i fie recunoscătoare lui Dumnezeu sau sorții pentru că Dante se întorsese acasă, dar uneori se întreba dacă, în casă cu ea, nu trăia o fantomă. De câteva ori îl văzuse pe Giotto. Şi el era tulburat, şi el părea să trăiască într-o altă lume. Se retrăgea în pictură, îi mărturisise într-o zi Ciuta, soția lui. Gemma recunoscuse aceeaşi obsesie pe care Dante o avea pentru poezie şi scriere. Dar apoi Ciuta adăugase că Giotto visa să plece din Florența, că probabil până la sfârşitul anului se vor muta în alt oraş, poate mai mic, poate nu în Toscana. Acela părea un proiect comun, care ar fi putut recupera o căsnicie sau cel puțin o afecțiune care, evident, conta pentru amândoi.

Dar cu Dante nu rămăsese nimic. El o ținea deoparte. Poate o făcea ca s-o protejeze, dar ea suferea oricum. Un alt fapt ciudat era agresivitatea pe care părea s-o fi dobândit. Sigur, şi înainte bombănea şi se lamenta. Şi se certaseră. Şi încă cum! Numai că niciodată n-o lovise, chiar dacă, în acel ultim an, se întâmplase totuşi de două ori să ridice mâna la ea, dar se oprise apoi, ca şi cum şi-ar fi dat seama ce face.

Cât despre crizele sale – acel rău neştiut care din când în când îl vizita – se înmulțiseră. Ştia că, atunci când putea, el încerca să le ascundă. N-avea idee cum de reuşea, doar de câteva ori fusese martoră la ceea ce i se întâmpla, era ca şi cum ar fi reuşit să se refugieze într-un loc secret, ca să înfrunte singur situația aceea pe care o simțea probabil extrem de umilitoare. În ultimul an nu lipsiseră ocaziile în care îl descoperise când era cuprins de tremurături şi se lăsa să cadă pe pat până când o spumă albă îi umplea gura, aşteptând ca, mai devreme sau mai târziu, atacul să înceteze.

Era terorizată.

Dintr-un motiv cât se poate de precis: nu ştia ce să facă.

Ar fi vrut doar să fie luată în brațe, cum se întâmplase înainte de Laterina şi înainte de plecare lui la Campaldino. Ştia că e un gând egoist. Trebuia să se gândească în primul rând la el, pentru că el văzuse toți morții aceia, el luptase şi el folosise armele împotriva altor oameni. Şi trebuia să suporte o asemenea povară. În fiecare zi.

Dar să fie dată cu totul la o parte nu era drept.

Dante părea să nu mai trăiască împreună cu ea. În locul lui se afla o fantomă, un bărbat rece, închis în el însuşi, care o evita.

Zilele trecuseră şi ea se umpluse de amărăciune şi ranchiună. Iar acum număra orele până la următoarea ceartă. Pentru că avea să se întâmple din nou.

62
Argento

I se spunea Filippo Argenti, pentru că harnaşamentul calului său era din argint, dar adevăratul său nume era Filippo Cavicciuoli şi făcea parte din familia Adimari, credincioasă lui Donati.

Erau ei, prin fire şi comportament, însetaţi de sânge şi războinici, la fel, ba chiar mai mult decât Corso. Afişau mai ales o superioritate şi o aroganţă pe care nimeni n-o putea egala în oraş.

În familia Adimari, Filippo era poate cel mai prepotent şi insuportabil dintre toţi. Avea o foarte proastă reputaţie. Dante avusese ocazia să-l vadă în acţiune de aproape, tocmai în bătăliile pe care le duseseră, când Filippo nu voia doar să-şi ucidă adversarul, ci şi s-o facă într-o manieră violentă, cu aceeaşi hotărâre plină de cruzime pe care Ahile o avusese împotriva lui Hector, legându-i, dispreţuitor, trupul de carul său. Dar dacă eroul grec avea drept justificare moartea dragului său Patrocle, nu acelaşi lucru se putea spune despre Argenti, care cultiva un sens înnăscut al aroganţei şi ferocităţii, ca şi cum violenţa în sine i-ar fi provocat plăcere. Asta îl făcea respingător şi periculos. Fără a ţine cont de faptul că faima astfel câştigată îl încuraja să continue în acelaşi fel, pentru că voia să nu se dezică de ceea ce se spunea despre el.

De aceea, în oraş, mulţi îl urau.

Cruzimea lui Argenti era cu atât mai de speriat, cu cât Corso se însoţea cu oameni ca el şi tot mai des, când era la Florenţa, şi nu la Pistoia ca podestat, se opunea lui Vieri de' Cerchi. Era pe cale să se nască un conflict între cele două

grupări şi momentul înfruntării se apropia tot mai mult. Părea că odată terminată sau aproape terminată înlăturarea ghibelinilor, se pregătea o nouă tragică luptă în interiorul părții guelfe.

Argenti înainta trufaş şi mândru ca întotdeauna, călare pe armăsarul lui, ridicându-se uneori în scări şi privind dispreţuitor pe oricine se afla în drumul său, de parcă nimeni n-ar fi fost demn nici măcar să-i lingă încălțările.

Dante încercă să nu-l bage în seamă, mai ales că fanfaronul acela sângeros nu-i trezea nici un fel de curiozitate. Ştia însă că îi face plăcere să-i provoace pe alții, căci încercase deja în alte ocazii să-şi bată joc de el.

Era deci conştient de faptul că trebuia să fie în gardă. Îşi continuă drumul, privind drept înainte şi evitând să se uite la el, ceea ce Argenti detesta în mod deosebit.

Auzi copitele calului bătând ritmic şi apropiindu-se. Deşi se îndrepta spre Piazza del Battistero, avu senzația că era singurul om pe drumul public. Apoi i se păru că Argenti se opreşte brusc. În sfârşit, în timp ce mărea pasul, auzi din nou calul pornind şi apropiindu-se rapid.

O clipă mai târziu văzu animalul lângă el, apoi cineva îl izbi. Dante căzu la pământ, murdărindu-se tot de noroiul de la ploaia din ziua precedentă. Se întoarse pe spate sprijinindu-se pe coate. Nu avu timp să se ridice în picioare, când îl văzu pe Filippo Argenti în fața lui zâmbind răutăcios, de parcă ar fi vrut să-l provoace să reacționeze.

— Ce vreți să demonstrați? întrebă Dante, reținându-şi cu greu furia. Ați făcut-o anume, nu-i aşa? Dar de ce?

Filippo Argenti izbucni în râs.

— Deci gândacii vorbesc! Faptul că ați fost printre feditorii din prima linie vă face să mergeți cu nasul pe sus! Chiar dacă ştim care v-a fost contribuția la Campaldino! Şi că nu sunteți altcineva decât fiul unui cămătar.

— Ce dracu' vreți? întrebă Dante, de data asta ridicând vocea.

Poate înainte s-ar fi temut de reacția unuia ca Argenti, acum însă aproape că dorea să existe o confruntare.

Se ridică în picioare.

— Aha! Mă mai întrebați? Trebuie oare să vă aduc aminte că ați fost făcuți praf de oamenii lui Buonconte da Montefeltro – doisprezece oameni, cu el cu tot – şi ați ajuns să intrați în linia a doua cu coada între picioare?

— Atunci, răspunse Dante, care nu avea deloc intenția să se lase apostrofat în felul acela, vă amintesc că voi stăteați, cu hățurile voastre de argint, apărat cât de poate de bine de oamenii de rezervă, privindu-i pe cei care se lăsau făcuți zob ca să reziste atacului şi să câştige bătălia. V-ați mişcat doar în ultimul moment, când bătălia era aproape terminată şi guelfii opriseră şi apoi zdrobiseră cavaleria ghibelină!

Argenti se înroşi. Apoi îşi îndreptă degetul arătător spre Dante.

— Câtă obrăznicie! Şi încă de la unul ca voi! Urmaşul unuia care dădea bani cu împrumut cu dobândă, al unor căpuşe scârboase, atât de neputincioşi că n-au fost în stare nici măcar să se îmbogățească prin faptele lor rele. Mă dezgustați, Alighieri!

— Ce curaj nemaipomenit aveți să vă luați de mine, stând în siguranță pe cal. Coborâți şi să vedem dacă mai aveți curajul să mă îmbrânciți, cum tocmai ați făcut! spuse Dante, care îi ura aroganța şi veninul din cuvintele sale atât de jignitoare.

— Mulțumiți-i lui Dumnezeu că sunt aşteptat, altfel v-aş vârî pe gât obrăznicia cu lama spadei mele. Dar e doar o chestiune de timp. Curând Corso Donati va pune stăpânire pe oraşul acesta, şi eu cu el. Regret că trebuie să plec, aş mai fi stat cu plăcere.

— Duceți-vă, duceți-vă... spuse Dante. Sunt la dispoziția voastră unde şi când vreți.

— Fiți atent, Alighieri, într-o bună zi aş putea chiar să vă cred! şi, spunând asta, Filippo Argenteri scuipă pe jos.

Apoi, fără să mai aştepte un răspuns, îşi vârî călcâiele în burta calului şi o clipă mai târziu o țâşni în direcția opusă celei din care venise.

Dante se uită după el cu ochi plini de furie. Nu-l speria şi îşi dădu seama că dorea să-l întâlnească din nou ca să i-o plătească.

63
Măgarul din Porta

— Măgarul din Porta[17]! exclamă Vieri de' Cerchi. Aşa-mi zice porcul ăla de Corso Donati.

Era livid de furie. Dante nu-l văzuse niciodată aşa. Carbone îl fixa cu o dezamăgire prost ascunsă. Era ca şi cum proverbialul său sânge-rece ar fi cedat pe neaşteptate în fața furiei şi tocmai el, care avea faima de trăgător de sfori, se lăsa acum prins de o ranchiună oarbă.

Fu doar o clipă însă. Apoi Vieri îşi reveni şi îl privi din nou cu răceală pe omul care venise de la Pistoia până la Florența ca să aducă veşti despre ceea ce se întâmplă.

---

[17] Cartierul Porta San Piero din Florența.

— Cunoaşteţi situaţia, e aproape o nebunie, spuse el. Avea părul lung până pe umeri şi nişte ochi albaştri apoşi. Toată problema porneşte de la cearta dintre fiii din prima căsătorie şi cei din a doua căsătorie a unuia din familia Cancellieri, blestemat fie-le neamul! Cei dintâi sunt Albi, ceilalţi sunt Negri[18].

— Da, *messer* Panciatichi, îi dădu replica Vieri, dar Schiatta Amati ţine sus onoarea părţii albe.

— Sigur, vă confirm că aşa este. Dar Negrilor le merge bine în zilele astea. După cum ştiţi, Corso Donati este podestat la Pistoia şi de anul trecut, de când a fost numit, face tot ce-i stă în putinţă pentru a-l ajuta şi favoriza pe Simone Cancellieri.

— Blestematul!

— Dar mai rău e că guelfii, care de-abia s-au impus în toate oraşele din Toscana, cu excepţia orgolioasei Pisa, ghibelină încă, se pregătesc de un nou conflict între Albi şi Negri.

Vieri clătină din cap.

Dante ajunsese la aceeaşi concluzie. Ştia că nu e un moment prielnic pentru a reaprinde acea senzaţie, dar trebuia totuşi să-l pună la curent pe Vieri cu ce se întâmpla. Poate că era nevoie de timp, dar aşa cum se temuse de inevitabila venire a mamei tuturor bătăliilor, acum percepea cât se poate de clar că acea nouă luptă internă era doar o chestiune de timp.

— O să vorbesc cu Vanni de' Cancellieri, spuse Carbone.

— N-o faceţi, nu acum! îl rugă Vieri. Cel puţin dacă nu doriţi să dezlănţuiţi un infern. Omul acela e un tânăr exaltat, un nebun însetat de sânge.

---

[18] Albi li se spunea guelfilor moderaţi, iar Negri celor radicali.

— Oricât vă dezgustă lucrul acesta, de asemenea oameni avem nevoie, spuse cu răutate Carbone.

Dante se gândi că poate e mai bine să nu vorbească despre întâlnirea sa cu Filippo Argenti. Dar dacă s-ar fi aflat că un Adimari îl amenințase pe stradă, iar el nu spune nimic despre asta, ar fi fost şi mai rău.

Aşa că izbucni şi el:

— Filippo Argenti m-a provocat, în timp ce mergeam spre Piazza del Battistero.

— Ce v-a făcut? îl întrebă Carbone cu o privire aruncată pieziş care nu promitea nimic bun.

— Nu e atât de important ce a făcut, ci cum. Fără să ținem cont de faptul că a pronunțat amenințări cât se poate de precise.

— Şi ce legătură asta cu ce discutăm noi acum... spuse Carbone.

Dar fu întrerupt de Vieri.

— Tăceți! Lăsați-l să vorbească.

— M-a lovit cu piciorul în timp ce el era călare, iar eu pe jos, şi m-a aruncat la pământ, izbucni Dante, sătul de faptul că i se puneau la îndoială spusele. Primi în schimb o privire rece.

— Ce mai noutate! exclamă Carbone cu superioritate. A făcut-o nu ştiu de câte alte ori. În oraş e urât pentru asta.

— Ştiu, spuse Dante, dar când i-am spus că ar face mai bine să-şi vadă de drum, în afară de insultele personale, a ținut să-mi spună că în curând Corso Donati va pune stăpânire pe Florența, şi el îi va fi alături. Dacă la asta adăugați ce ni se spune despre Pistoia...

— Aşa e! exclamă Vieri. Încercați să gândiți şi voi o dată, Carbone, în loc să vă lăsați dus de obişnuitele, inutilele pofte de sânge. Corso vrea să-şi creeze propria facțiune. Îi urăşte pe cei ca noi, vinovați de a fi devenit nobili grație banilor pe care-i au. Nu poate suporta aşa ceva. El, care se

defineşte nobil prin obârşie, visează ca într-o bună zi să ne stârpească. Iar acum a devenit şi podestat la Pistoia! Şi i-a ţinut partea lui Simone Cancellieri. În curând o să-l vedem pe Schiatta alungat din propriul său oraş, fac pariu!

— E doar o chestiune de timp, confirmă omul din Pistoia.

— Iată! Numai voi ne mai lipseaţi, *messer* Panciatichi!

— Eu nu spun decât ceea ce văd că se întâmplă, spuse celălalt cu o privire absentă, ca şi cum ceea ce afirma era inevitabil, dincolo de orice posibilă influenţă politică şi militară.

— Ştiu, conchise Vieri, dând din cap. Situaţia e gravă.

— Şi atunci ce aveţi de gând să faceţi? întrebă Carbone, care visa deja să scoată spada şi să taie capete.

— Nu ştiu. Nu încă. Vom vedea. Dar, cu siguranţă, o mişcare bună ar putea fi să vorbim cu un prieten.

— La cine vă referiţi? întrebă *messer* Panciatichi curios.

— O, îmi pare rău, dar asta nu pot să vă spun.

64
Idei şi acţiuni

La ora aceea, taverna era pe jumătate goală. Dante şi Guido stăteau la o masă, într-un colţ. Câţiva clienţi beau o poşircă de vin. În spatele tejghelei, hangiul părea ocupat cu socotelile.

— Ştiu că vreţi să-l apăraţi, pentru că a devenit binefăcătorul vostru, spuse cu obişnuita-i ironie Guido, dar trebuie să înţelegeţi că omul acela nu va lua niciodată

inițiativa. Ar face orice numai să nu trebuiască să-l înfrunte direct pe Corso.

Vorbea în şoaptă, pentru că ştia că într-un astfel de loc anumite conversații puteau fi ascultate de urechi ale duşmanului.

— Cred că pot spune că sunteți nedrept, observă Dante. La urma urmei, Vieri e singurul care i se opune lui *messer* Donati.

Guido oftă.

— Sunteți surd şi orb. Nu vreți să înțelegeți. O să încerc să vă explic aşa: după Campaldino, Corso s-a convins că e un erou.

Dante nu putu să nu izbucnească:

— E amuzant că vorbiți despre Campaldino, când de fapt nu erați acolo, spuse.

— De acord. Aveți dreptate. Dar nu asta e problema.

— Într-adevăr? Şi care e, de fapt?

— Indiferent dacă e adevărat sau fals, mulți cred ce spune Corso. Vieri nu-l contrazice, iar Carbone e prea slab ca să se impună, deşi ar fi omul potrivit în asemenea momente. Cred că într-un fel sau altul se simte inferior lui Vieri.

— Ce încercați să-mi spuneți?

— Vorbiți mai încet, vă rog. Ştiți că Vieri s-a dus să vorbească cu Giano della Bella? spuse în şoaptă.

Dante habar n-avea. Nu reuşi să ascundă că nu ştia absolut nimic. Tăcu.

— Aha, deci mentorul vostru nu vă spune chiar tot... continuă Guido zâmbind insinuant.

— Guido, vă rog, terminați! izbucni Dante.

Nu mai suporta acele continue înțepături.

Messer Cavalcanti ridică mâinile.

— De acord, spuse, vă promit că n-o să vă mai ironizez. Dar trebuie să ştiţi că *messer* Della Bella are o idee foarte interesantă.

— Care anume?

Guido privi în jur, ca să se convingă că nu era nimeni interesat de discuţia lor.

— Aceea de a interzice nobililor Florenţei să deţină funcţii publice.

— Nu cred că înţeleg, sau, mai bine zis, ar fi posibil? Şi cum intenţionează s-o facă?

— Deocamdată e doar o ipoteză, propunerea lui nu se poate realiza pentru moment, dar proiectul e atrăgător, observă zâmbind *messer* Cavalcanti, şi destul de folositor.

— Nu mi-aţi răspuns încă.

— O, e mai simplu decât se crede! Dar trebuie voinţă. Şi mai ales să fie aprobată o măsură. În orice caz, ideea e de a împiedica atribuirea funcţiei de prior nobililor cavaleri şi celor care au titluri feudale.

— Deci familiilor ale căror rădăcini se pierd în negura vremii, observă Dante.

— Dacă vreţi, puteţi să spuneţi şi aşa.

— Şi Vieri... a acceptat să i se alăture lui Giano della Bella într-o asemenea bătălie?

— *Messer* de' Cerchi e nehotărât, spuse Guido, fără să-şi ascundă disprețul. Sigur, pot să înţeleg că mai întâi trebuie să se maturizeze o conştiinţă colectivă, şi de aceea Giano della Bella intenţionează să se plaseze de partea oamenilor simpli şi a celor care provin din popor.

— Împotriva nobililor, fiind el însuşi nobil?

— Exact. Aşa o să fac şi eu.

— Dar...

— Ce este, sunteţi surprins? Îl cunosc şi îl stimez pe Giano della Bella de mult timp. Credeţi că sunteţi singurul care se poate mândri cu prieteni importanţi? Chiar aţi

crezut că ați ajuns în sferele înalte? Vieri v-a ascuns înțelegerea lui cu Giano şi de asta vă simțiți poate trădat. Dar eu v-am spus că pentru Vieri voi nu sunteți altceva decât un divertisment. Un poet, desigur. Un om în stare să scrie şi să vorbească, nu mă îndoiesc. Chiar şi un feditor. Da, dacă vrem cu adevărat să fim luați în seamă, trebuie să găsim modul de a schimba chipul acestui oraş.

Dante rămase împietrit. Destăinuirea aceea îl surprinsese peste măsură. Crezuse că îşi câştigase o anumită poziție, şi acum îşi dădea seama că, de fapt, nu reuşise să facă nimic. La drept vorbind, nici nu atinsese suprafața de marmură din care este plăsmuită nobilimea.

— Să nu mă înțelegeți greşit, continuă Guido, eu cred că Vieri este mult mai bun decât Corso, dar e necesar să se întreprindă ceva mai radical. E, oarecum, la fel ca în versurile noastre. Aşa cum voi cultivați în poezii iluzia spirituală a iubirii, iar eu, dimpotrivă, mă las copleşit de multă vreme de cea mai dureroasă deziluzie. Iar în politică, voi credeți că Vieri este alegerea corectă pentru acest oraş, în timp ce eu consider că soluția constă în ideea de revoluție a lui Giano della Bella. Ştiu că ați primit o lovitură puternică, de curând, şi vă rog să nu-mi interpretați greşit cuvintele. Nu vă sunt duşman, dimpotrivă, vă spun de pe acum că, dacă veți avea nevoie, o să vă întind mâna, dar cred că opoziția împotriva lui Corso trebuie făcută diferit de cum o face Vieri, care, după cum se vede, chiar dacă e mai puțin arogant şi violent decât *messer* Donati, nu e lipsit de aviditate şi cruzime.

— Sigur! Dacă mă ajută, trebuie să fie automat incapabil şi violent! Tocmai asta nu înțeleg la voi, Guido, de ce sunteți atât de ostil. Sau mai bine spus, dintr-un anumit punct de vedere, înțeleg foarte bine: nu vă gândiți decât la voi.

— Îmi pare rău că socotiți astfel, Dante. În realitate, e pe dos.

— Dacă ar fi adevărat, mi-ați cere să vă ajut.

— Şi ați face-o? De fapt, de ce ar trebui să vă cer. La urma urmei, voi ați ales deja de care parte să fiți.

Dante pufni. În ceea ce spunea Guido exista mult adevăr, dar nu se dădu bătut.

— Evident. Când am avut nevoie de ajutor, Vieri nu s-a lăsat rugat de două ori.

— Iar eu nu tot aşa? Ați uitat că v-am susținut versurile? Talentul? Cine v-a ajutat să vă faceți un nume?

— Voi, desigur, n-am negat-o niciodată! Dar tocmai la asta mă refer. Vieri nu mi-a reproşat niciodată ajutorul pe care mi l-a dat. Voi însă continuați să mi-l aduceți aminte. Am senzația că vreți cu orice preț să mă puneți în inferioritate, să mă împiedicați să capăt recunoaştere. Ca şi cum faptul că devin mai bun şi ajung să fiu cunoscut ar putea să vă dăuneze, să vă întunece faima. Iată, am zis-o! exclamă Dante dându-şi seama că vorbele acestea îi produc satisfacție şi amărăciune în acelaşi timp.

Guido clătină din cap.

— Nu ştiu ce să vă spun. Cu voi totul e întotdeauna atât de complicat. Poate că aveți dreptate, admit. Ştiu şi că nu am cel mai bun caracter. Dar nici voi nu sunteți ferit de critici, am impresia. Dar încercați să vă gândiți la asta: un oraş în care noblețea este stabilită nu pe baza naşterii, ci pe baza operelor, a propriilor acțiuni şi a valorii demonstrate e un loc mai bun decât cel în care trăim. Posibilitatea de a fi ales prior pentru că eşti înscris într-una dintre breslele artistice din Florența, şi nu pentru că certificatele de noblețe sunt vechi, cum se întâmplă mai peste tot în lume...Vă dați seama ce revoluție ar fi? În felul acesta, vom lua puterea din mâinile aceloraşi familii ca s-o dăm altora, unor oameni noi cu idei noi. Şi v-o spune unul care de la o formă de guvern ca aceasta n-ar avea nimic de câştigat. Dimpotrivă, numai de pierdut.

Dante trase adânc aer în piept. Îşi dădu seama că Guido avea dreptate, dar acum îi era greu s-o recunoască. Poate că ceea ce spunea îl speria, pentru că punea în discuție ordinea constituită. Era o revoluție. O mare idee. Şi conştientizând-o încetul cu încetul, Dante înțelese că, în timp ce el era ocupat să-şi caute avantajul personal – căci de asta acceptase protecția lui Vieri –, Guido gândea într-o perspectivă mai nobilă şi mai amplă. Sigur, era mai simplu când aveai deja totul. Dar cinstea îl obliga să recunoască asta.

— E o idee importantă, Guido, spuse, şi de data asta era sincer.

— Vom vedea, îi răspunse prietenul său. Cu ideile, din păcate, nu se face mare lucru. Trebuie să le transformăm în acțiuni.

Dante aprobă. O ştia bine. Campaldino fusese exact asta. Dar în timp ce balanța luptei dintre guelfi şi ghibelini se înclina în favoarea primilor, o nouă posibilă ordine se năştea. Fără Cerchi şi Donati!

— Trebuie să plec, spuse Guido, ridicându-se de la masă, vă urez o zi bună, prietene.

Dante salută cu un gest al capului.

Şi în timp ce *messer* Cavalcanti se îndrepta spre ieşire, se gândi că în curând lumea se va schimba din nou.

65
Soluția

Discuția cu Guido lăsase urme. Ca întotdeauna. Se pregătea deci o lume nouă. Unii dintre nobili ar fi renunțat la propriile prerogative pentru a deveni reprezentanți ai poporului. Era ceva nemaiauzit. Dante avu senzația că e deja bătrân. Că nu mai înțelege oraşul acela. În timp ce se pregătea o ciocnire între Cerchi şi Donati, amândoi riscau să fie luați pe sus de mareea crescândă care stigmatiza aroganța nobililor şi îi făcea pe unii dintre ei să creadă că se doreşte răsturnarea ordinii constituite.

Iar el? El avea senzația că nu e potrivit pentru lumea aceea. Că nu o înțelesese şi că, probabil, nu e în stare s-o facă. Mai exista, în plus, durerea pentru moartea Beatricei. Sentimentul acela de abandon şi singurătate ce nu-l părăsea niciodată, nici măcar o clipă. Fără să mai țină cont de tensiunea aproape insuportabilă dintre el şi Gemma, tensiune pe care încerca în toate felurile să o înlăture, dar care era mereu prezentă, amintindu-i cât de mult ororile de la Campaldino îl făcuseră să devină un om rece, instabil, incapabil să iubească.

Singurul lucru care în momentul acela îi dădea o fărâmă de speranță era poezia. Se agăță de cuvinte, aşa cum ar fi făcut un naufragiat cu o bucată de lemn, în timp ce furtuna îşi făcea de cap în jurul lui.

Se întoarse la ceea ce concepuse, la ideea pe care o avusese şi apoi o abandonase, pentru că îşi ocupase zilele cu altceva.

Îşi recuperă scrierile: versurile dedicate Beatricei, povestea visurilor sale, acele confesiuni între proză şi poezie. Ştia cum să încheie acel proiect, ca să-i dea forma definitivă.

De mai multă vreme se gândea să realizeze un text unic, o compoziție stratificată. Întocmise chiar prima parte. Dar îi lipsea evenimentul central, granița, linia de demarcare între concluzia unei părți şi începutul celei noi.

Ceea ce căuta tocmai se întâmplase: moartea Beatricei va fi punctul de cotitură al acelei compoziții. Cu cât se gândea mai mult, cu atât considera că a înțeles şi care era titlul potrivit pentru opera aceea, pentru că oricât de amar şi de tragic era prezentul pe care-l trăia, acesta era complet nou, revoluționar, copleşitor.

Îl aştepta de acum încolo o viață fără Beatrice, într-o Florență nouă, smulsă probabil din mâna nobililor, o Florență complet guelfă, şi totuşi divizată între Cerchi şi Donati.

Se întâmplaseră tot felul de lucruri în zilele din urmă. Şi cu cât se gândea mai mult, cu atât înțelegea că Beatrice nu plecase, ci rămăsese lângă el, şi acum îi vorbea mereu, pentru că el va fi singurul care o va slăvi în versuri, care va face din ea îngerul său, inspirația sa, care o va alege drept călăuza acțiunilor sale viitoare.

Avea intenția să scrie o operă care să-i imortalizeze ființa. Şi, în acelaşi timp, drumul acela spiritual va reprezenta antidotul împotriva unei Florențe diferite încă. Cum spusese Homer în vis? Poet războinic. Sigur! Îşi amintea perfect. Nu s-ar fi dat la o parte dinaintea unei bătălii, nici politice, nici militare, dar nu ar fi renunțat nici la poezie.

De ea se agăța în momentul cel mai întunecat al existenței sale. După ce văzuse oroarea, ascultase urletele muribunzilor, privise soldații cum îşi smulg lancea din piept târându-se în noroi şi implorând mila, după ce contemplase frumusețea furată lumii, uitându-se la Beatrice, simțea că nu poate abandona singurul lucru care-i provoca bucurie şi îl liniştea.

Iată ce va reprezenta granița dintre prima şi a doua parte a scrierii sale: moartea iubitei sale. O iubită nemuritoare. Pentru că va trăi pentru totdeauna în operele sale.

Nu va ceda provocărilor, violenței, mizeriei de fiecare zi, nu! Se va lupta, va lucra fără încetare la cuvinte, la sensul

frazei, la estetica versurilor. Niciodată nu se va lăsa învins. Să accepte să-şi murdărească mâinile, să scoată spada din teacă, să pledeze cauza facțiunii sale l-ar fi făcut să nu mai preamărească grația perenă a femeii care îl inspirase.

Giotto venise să-l vadă, în căruța pe care i-o arătase cu câtva timp în urmă. Era şi Ciuta cu el. Plecau împreună. Părea cu adevărat vehiculul unui trubadur, şi într-un anumit sens Giotto chiar asta era, pentru că prin imagini şi culori ştia să povestească aventuri mai bine decât oricine.

Dante şi Gemma îi aşteptau în prag.

Când se îmbrățişară, prietenul său era sincer emoționat. Ştiau amândoi că odată cu plecarea lui se încheia o perioadă din viața lor. Giotto se săturase să lucreze în atelierul lui Cimabue. Îşi exprimase deja nemulțumirea. Dar mai mult decât orice, bătălia de la Campaldino îl tulburase peste măsură şi nu mai avea puterea de a rămâne în Florența.

Exact cum i se întâmplase şi lui.

Numai că el reacționase în alt fel.

Ciuta aştepta un copil. Gemma fu cea care-şi dădu seama. Alegerea prietenului său părea şi mai nebună. Ce naiba credea că face? I se părea oare că plecând de-acolo, problemele aveau să se rezolve de la sine? Şi totuşi Dante simțea o invidie ciudată, oarecum de neexplicat. Pentru o clipă avu senzația limpede că vrea să plece cu el.

Când îi vorbise de propunerea lui Giotto, Gemma se împotrivise. Înainte de a pleca, voia cel puțin să aducă pe lume un fiu. Se simțea incompletă şi spera să poată avea în curând un copil care să se joace prin casă.

Privind-o pe Ciuta, Gemma nu reuşi să-şi stăpânească lacrimile.

— Sunt de bucurie, se grăbi să spună, ştergându-şi ochii cu dosul mâinii.

Giotto şi Ciuta o îmbrăţişară. Dar Dante ştia că nu e aşa. Sau, mai bine, nu era doar asta. Soţia lui se bucura pentru prietenii ei, dar în acelaşi timp suferea pentru că orice speranţă de maternitate îi era refuzată în colivia care deja devenise viaţa ei.

Iar el era responsabil pentru închisoarea la care era condamnată.

Gemma se simţea trădată. Şi avea dreptate.

Era un om meschin, nu atât pentru că nu reuşea să îi dăruiască iubire şi pasiune, ci pentru că refuza să o recunoască şi să vorbească despre asta. Iar o asemenea laşitate îl făcea să se ruşineze de el.

Giotto înţelese probabil ceva, pentru că îl fixă cu privirea aceea ciudată, pe care i-o arunca atunci când simţea că există în el ceva ce nu merge. Dar fu atât de gentil, că nu spuse nimic. Îl îmbrăţişă doar.

— Aşa cum v-am anunţat, plec, spuse în cele din urmă. Oraşul acesta e ca Saturn. Îşi devorează copiii.

Dante oftă.

— Aşa e, admise cu amărăciune.

— Şi unde mergeţi? întrebă Gemma.

— Departe de aici, spuse Ciuta mângâindu-şi burta.

Era mai frumoasă decât ultima oară când o văzuse Dante, mai blândă şi mai matură, de parcă maternitatea i-ar fi dăruit o conştiinţă de sine pe care înainte n-o avea.

— Trebuie să merg la Assisi pentru ultima comandă încredinţată maestrului Cimabue. Voi supraveghea realizarea unor fresce. Apoi, fără să mă mai opresc în altă parte, o să merg la Roma. Vreau să călătoresc şi să văd lumea. Şi poate într-o bună zi, dacă vom fi destul de norocoşi, ne vom reîntâlni.

— Sper, prietene! spuse Dante. Nu vă imaginaţi cât de mult îmi veţi lipsi.

— O, ba da, pentru că acelaşi lucru pot să spun şi eu despre voi.

Apoi Dante simți că acela era momentul potrivit pentru ceea ce, cu mult timp înainte, se hotărâse să facă.

— Aşteptați, spuse. Voi mi-ați lăsat spada pe care ați făcut-o pentru mine.

— Un dar destul de neobişnuit din partea unui pictor, recunosc.

— Mi-am permis să vă fac şi eu un dar.

Dante dispăru în casă pentru o clipă. Intră în încăperea sa de lucru şi luă un codice pe care-l pusese deoparte. Apoi, nelinişti, coborî scara şi ieşi afară, unde îl aştepta Giotto.

— Uite, spuse, *Visio Pauli*. E un text care mă obsedează dintotdeauna. Infern şi Paradis, văi, prăpăstii şi râuri de foc. E o scriere plină de farmec şi minuni, care în complexa ei frumusețe ar putea să vă servească drept inspirație, căci voi, cu arta formei şi a culorii, sunteți un adevărat povestitor. Cum puteți vedea, magnificele miniaturi îmbogățite cu foiță de aur şi culorile vii obținute cu lac, ultramarin şi mulți alți pigmenți fac din el un autentic mic tezaur.

Giotto luă codicele cu delicatețea cu care primeşti o relicvă.

— Mulțumesc, Dante. Mă faceți cu adevărat fericit, spuse în cele din urmă. Apoi o îmbrățişă pe Gemma. E vremea să plecăm! exclamă trist, adresându-i-se Ciutei.

Cei doi prieteni îşi strânseră mâinile.

— O să ne revedem, spuse Dante.

— Cu siguranță, îi răspunse Giotto.

Apoi o ajută pe Ciuta să urce pe capră. Urcă şi el. Trase hățurile şi căruța cu doi cai porni.

În timp ce se îndepărta, Dante simți că Giotto îi va lipsi mai mult decât oricine altcineva.

66
Pe dealuri

Vântul răvăşea iarba de pe dealuri. Era o adiere blândă, care mângâia uşor. Lancia era fericit şi speriat totodată. Fericit pentru că, în timp ce privea valea frumoasă care se întindea la picioarele sale, se gândea cum de reuşise s-o convingă pe Capuana să părăsească mănăstirea şi să-şi trăiască din nou viaţa. Speriat pentru că de mulţi ani nu mai trăise cu o femeie, şi, mai ales, departe de război, iar să spună că nu avea nici cea mai mică idee despre cum trebuie să se poarte ar fi fost o palidă imitaţie a adevărului.

Plecaseră cu două zile înainte şi Capuana insistase să meargă la una dintre proprietăţile ei, aflată în Garfagnana, pe dealurile de deasupra oraşului Lucca. Pusese într-o căruţă puţinele lucruri pe care dorea să le ia cu ea. El îşi înhămase calul de război şi se aşezase pe capră. Se îndreptaseră spre micul burg, a cărui stăpână era Capuana.

Ajunseseră după-masa, încântaţi de ceea ce văzuseră pe drum. Garfagnana le apăruse în toată frumuseţea ei, iar Lancia rămăsese fascinat de măreţia luxuriantă a acelor locuri. Străbătut de râul Serchio, cu apele sale cristaline, pământul acela neatins li se arătase cu pajiştile sale verde-smarald şi pădurile de castani, iar mai sus, unde valea lasă locul Alpilor Apuani, cu pădurile de pini atât de întunecate şi dese, încât păreau de nestrăbătut. Ici-colo se vedeau poduri arcuite, iar unul dintre ele, nu departe de Borgo a Mozzano, era numit Podul Diavolului. Numele acesta ciudat se datora celui care, primind sarcina să-l construiască, făcuse un pact cu diavolul ca să-l termine la timp, cedându-i în schimb sufletul său. Ba mai mult, peste tot, în zonă,

erau răspândite legende care spuneau că în locurile acelea minunate sălăşluiau vrăjitoare şi alte creaturi fantastice.

După ce Capuana îi arătase frumosul burg şi castelul, primite moştenire de la primul ei soţ, Lancia luase calul şi galopase printre dealuri până pe o pajişte care domina valea.

Iar acum era acolo. Singur. Gândindu-se la viitorul său împreună cu femeia aceea, care într-un final alesese să-şi pună viaţa în mâinile lui. Cum va face? Nu-i era câtuşi de puţin dor de război, dar nu ştia prea bine cum trebuie să se poarte, aproape că se temea să-şi dea o şansă. Nu putea fi chiar atât de greu, de vreme ce datorită Capuanei aveau tot ce le era necesar. El n-ar fi trebuit să facă nimic.

Şi-atunci, el de ce avea nevoie? Dacă nu câştiga banii pentru traiul de zi cu zi şi nu trebuia să se lupte, care era motivul pentru care să stea acolo? O iubea, fără doar şi poate, pe femeia aceea! Şi-ar fi tăiat o mână pentru ea. O va proteja, de acord. Dar de cine? În burgul acela toţi o iubeau şi o respectau, datorită şi stimei pe care o aveau pentru primul ei soţ, Lazzaro di Lanfranco Gherardini, senior de Collodi, şi al acelor pământuri care reprezentau cea mai mică proprietate a sa.

Deci? Pe cine voia să tragă pe sfoară? El era cel care avea nevoie de ea, nu invers. În atâţia ani de serviciu nu reuşise nici măcar să pună deoparte banii necesari să-şi cumpere o colibă, ce să mai vorbim de un burg ca acela.

Dar era cu adevărat aşa? Sau, tocmai datorită faptului că se luptase încontinuu, ţinuse vie amintirea lui Ugolino în sufletul Capuanei? Iar ea îi era atât de profund recunoscătoare pentru asta, încât începuse să ţină la el cum n-ar fi crezut vreodată că se poate întâmpla. În fond, el fusese cel care îi dăduse o speranţă, iar acum, după atâţia ani, găsiseră, în sfârşit, un mod de a îmbătrâni împreună. Ei

bine, în cazul ăsta nu trebuia să fie prea aspru cu el însuşi. La urma urmei, ceva bun tot făcuse!

Nu era sătul de sânge şi moarte? Zdrobise atât de multe vieţi, încât ar fi putut acoperi întreaga suprafaţă a acelei pajişti cu cadavre.

Se aşeză jos, smulse un fir de iarbă şi începu să fluiere, cum făcea uneori când nu ştia pe ce drum s-o apuce. Aerul era încărcat de mirosul intens al fânului. Lancia trase adânc aer în piept, de parcă parfumul acela ar fi purtat în el promisiunea unei noi vieţi.

Şi, într-un anumit fel, se gândi, era chiar aşa.

Privi valea de sub el, şi inima îi săltă în piept de emoţie. De când nu mai contemplase pajişti şi păduri, căpiţe de fân sau animale la păscut? Lancia nu-şi amintea, dar îşi spuse că, dacă avea puţină răbdare şi linişte, ar fi putut să se obişnuiască.

Îmbătrânea, asta, cel puţin, era clar. Cât timp trupul său ar mai fi rezistat la viaţa aceea de privaţiuni şi bătălii? Asta cu siguranţă nu-i lipsea. Doar gândul că poate dormi într-un pat, cu lenjerie curată şi o femeie frumoasă cum e Capuana alături, îl făcea fericit.

Şi chiar dacă ştia că n-o merită, dorea extraordinar de mult să încerce. Se putea să facă multe greşeli, dar avea încredere în bunătatea Capuanei şi în sentimentul acela de compasiune care o făcuse să-l accepte lângă ea.

— *Messer* Upezzinghi? se auzi o voce.

Lancia sări în picioare şi se întoarse imediat, ducându-şi instinctiv mâna la spadă. Văzu însă că îl strigase un paj îmbrăcat cu livreaua Capuanei da Panico. Era călare pe un murg cu coama lucioasă.

— Doamna mea vă cere să vă întoarceţi.

— S-a întâmplat ceva grav? întrebă Lancia, care se blestema că se pierduse în stupidele sale elucubraţii, uitând de siguranţa femeii pe care o iubea.

Pajul zâmbi amuzat. O făcu într-o manieră aproape imperceptibilă.

— Nici vorbă, răspunse. Vă cere doar prezența.

Lancia se simți un idiot. Se gândi că, dacă ar fi rămas acolo, asta avea să se mai întâmple de multe ori în lunile următoare. Aşa că nu se supără.

— Deci e bine să n-o fac să aştepte, spuse.

Şi spunând asta se urcă pe cal şi, fără să mai aştepte pajul, o porni în galop traversând pajiştea şi luând-o apoi pe drumul care ducea la castel.

În scurt timp îi apăru în față turnul care domina valea. Acolo, pe metereze îşi văzu doamna: cu părul lung fluturând în vânt şi într-o rochie uşoară, deschisă la culoare. Părea o fecioară războinică. Şi îl aştepta pe el.

67
Viziuni

Giotto plecase şi el, lăsându-l tot mai izolat. Singura companie care nu-i lipsea era cea a duşmanilor, a fantomelor şi a creaturilor care-i populau coşmarurile.

Se gândea de ceva vreme la o viziune mult mai detaliată a Infernului. Poate pornind de la ceea ce văzuse în război şi de la lectura obsesivă a unor codice bogat miniate, pe care reuşise să şi le procure datorită prieteniei cu *messer* Cavalcanti. Erau nişte codice de o frumusețe ambiguă: splendide de citit şi de privit, grație minunatelor miniaturi, dar şi teribile, pentru că aceleaşi imagini purtau, în enorma

letrină, reprezentări ale unor ființe monstruoase şi înspăimântătoare.

De altfel, de mult timp se dedica unui gen special de poveşti care aveau legătură cu lumea de apoi. Nu-i ocupa mintea numai cartea a şasea din *Eneida,* dar şi alte opere, ca *Visio Tnugdali*[19], din care avea un exemplar.

Aici Infernul era împărțit în două: partea superioară se compunea dintr-o serie de locuri de dimensiuni extraordinare, precum văi abrupte şi foarte adânci, un munte înalt şi sălbatic, un lac ce părea să nu se mai termine şi un palat, prea puțin spus monumental. Partea inferioară se deschidea sub un hău oribil, o prăpastie în fundul căreia stătea prințul tenebrelor, Lucifer, îngerul căzut.

Tnugdal era un cavaler irlandez, de origine nobilă, care disprețuia Biserica. Pierzându-şi cunoştința, în timpul unui banchet, cade într-un somn mortal de trei zile şi trei nopți, în timpul căruia face o călătorie de purificare printre chinurile sufletelor aruncate în Infern şi fericirea celor destinate Paradisului.

În momentul precis în care sufletul său iese din corp, un grup de demoni îl asaltează, amenințându-l cu osânda eternă, dar Dumnezeu, impresionat, îi trimite cavalerului un minunat înger să-i fie călăuză. Urmându-l, sufletul lui Tnugdal ajunge să rătăcească, până când îngerul îi arată o grotă plină de cărbuni aprinşi în care sunt aruncați asasinii. După aceea urmează văile negre ale linguşitorilor, avarilor, hoților, mâncăilor şi risipitorilor. De acolo ajunge, în sfârşit, într-un cuptor urât mirositor şi incandescent.

Şi aici Tnugdal îl găseşte pe Lucifer, negru ca un corb, dar cu trăsături umane, deşi uriaş şi monstruos, având

---

[19] Scris de călugărul irlandez cunoscut cu numele de Marcus, este cel mai cunoscut text vizionar din secolul al XII-lea, tradus în scurtă vreme în multe limbi.

multe braţe şi mâini cu douăzeci de degete fiecare, cu unghii lungi şi ascuţite, iar la picioare cu gheare teribile. Chipul i se lungeşte într-un clonţ coroiat, în timp ce, cu coada acoperită de ţepi zdraveni, îşi torturează victimele.

Lucifer stă întins pe un grătar incandescent, pus pe nişte cărbuni arzând, prins de braţe şi de picioare cu lanţuri şi cuie, astfel încât se răsuceşte într-o continuă şi disperată încercare de a scăpa de căldura infernală, întinzând mâinile spre sufletele păcătoşilor ca să le prindă şi să le strivească între degete, de parcă ar fi boabe de strugure.

Deşi studiase intens în ultimele luni şi aflase multe lucruri, Dante se simţi profund implicat în etapele acelei călătorii infernale, rămânând consternat, căci descrierea era atât de vie şi de teribilă, încât îţi tăia respiraţia.

Închise codicele. Se ridică şi coborî la parter, unde Gemma gătea ceva. Se îndreptă spre uşă şi ieşi. Avea nevoie de aer.

Lucifer îl privea de pe mozaic. Dante era fascinat de imaginea aceea. Coppo di Marcovaldo[20] realizase o versiune cutremurătoare. Acum, când îl vedea mai bine, îşi aminti că şi printre schiţele lui Giotto, cu ceva timp în urmă, când prietenul său îi explicase felul în care se realizează un desen în cărbune, se afla ceva asemănător. Îngerul căzut era monstruos şi îl fixa, în timp ce, cu gura larg căscată, înghiţea un om. Dar ceea ce îl şoca mai tare erau cei doi şerpi care-i ieşeau din urechi, doritori şi ei de carne omenească, pentru că fiecare strivea în gura sa enormă câte un păcătos. Era o imagine cumplită, care-l duse cu gândul la coşmarul avut pe câmpia de la Campaldino: lacul îngheţat

---

[20] Pictor florentin (1225–1276), autorul unui mozaic reprezentând Judecata de Apoi, aflat în Baptisteriul din Florenţa. Dante vorbeşte despre el în *Infernul*, XIX, 13-18.

şi monstrul uriaş care ieşea din el, cu trei guri dornice să stingă tot atâtea vieţi.

Nu reuşea să plece de acolo. Mozaicul acela îl tulbura şi îl ducea cu gândul la lecturile sale: la viziunea lui Tnugdal şi la prinţul demonilor stând în fundul unei grote colosale ce reprezenta Infernul, pâlnia aceea înfricoşătoare unde trebuiau să se afle păcătoşii, care acum, în faţa lui, se târau prin sânge şi foc, în disperata încercare de a se salva de diabolicul banchet. În zadar. Şi, văzând trupurile acelea torturate, îi veni în minte bătălia, urletele soldaţilor agonizând, tropotul cailor, zgomotul spadelor, loviturile surde al măciucilor în scuturi, ţipetele disperate ale celor care erau pe punctul de a fi decapitaţi de paloşe.

Viziunile şi gândurile acelea nu-l mai părăseau. Îşi şterse cu mâna fruntea acoperită de o sudoare rece.

Tremura. Dar nu din cauza bolii. Nu era pe punctul să aibă o criză, nu, nici vorbă, ceva îl chinuia stăruitor şi îl persecuta, o durere neştiută îi ocupa mintea şi avea să o facă întotdeauna. I se părea că are o spadă înfiptă în piept şi că cineva continua să i-o răsucească în rană, de parcă nu ar fi vrut să-l lase să uite că nu va mai avea niciodată linişte.

Se simţea înfrânt. Şi cea care-l învinsese era Florenţa. Lăsând la o parte ceea ce urma să se întâmple. Ce importanţă avea că Giano della Bella avea planuri mari pentru popor? Ce credea Guido că poate face? Chiar dacă ar fi reuşit, dacă ar fi elaborat într-adevăr un plan în stare să-i aducă la putere pe noii îmbogăţiţi, pentru a da la o parte vechea nobilime florentină, ce ar fi rezolvat? Ar fi reuşit să înlocuiască o minoritate lacomă şi nemiloasă cu o nouă clasă de oameni tot atât de înfometaţi de putere şi de bani.

Iar Corso Donati şi Filippo degli Adimari ar fi stat să se uite, după părerea lor? Şi Vieri ce ar fi făcut? Cu siguranţă n-ar fi acceptat supus acea stare de lucruri. Sau dacă ar fi făcut-o, lucru pe care Dante nu-l credea posibil, ar fi avut

grijă Carbone să işte un război. Sau poate cei din familia Cerchi, mai atenți, mai bogați, dar mai puțin nobili, ar fi acceptat ideea?

Privindu-i pe Lucifer şi pe păcătoşii care încercau să scape de acea teribilă Judecată de Apoi, Dante avu senzația că viitorul ce-i aştepta pe florentini era cel care se afla în fața ochilor săi în momentul acela.

68
Explicația

Gemma îl privea cu ochii roşii de plâns.

Dante ştia de ce, şi nu putea să nu-i dea dreptate. Nu ştia însă cum să facă pentru a schimba lucrurile. Era prea dureros. Nu avu timp nici măcar să ajungă la prima treaptă a scării, ca să meargă la etaj, că ea i se propti înainte, împiedicându-l.

— Acum o să vorbiți cu mine. Chiar dacă va trebui să vă scot cuvintele cu cleştele din gură!

Era furioasă. Ochii îi scânteiau.

— Ce pot să vă spun?

— Orice, dar nu tăceți. Vorbiți!

— Despre ce?

— Despre cum de-ați devenit o fantomă.

— Credeți-mă, e mai bine să nu vă spun.

— N-o să vă las să urcați până când n-o să-mi spuneți ce vă frământă.

— Vreți cu adevărat să ştiți, Gemma?

Pusese întrebarea pe un ton dur.

Ea îl privi fix şi pentru prima oară simți că îi e frică. Chiar dacă doar pentru o clipă, o umbră îi trecu prin ochi.

Dante oftă. Apoi păru să se cufunde într-o vale a durerii.

— Primul atac a rupt în două linia noastră. Erau doisprezece, dar păreau o sută. Mi-am văzut tovarăşii străpunşi de lănci, azvârliți din şa, aruncați pe câmpie ca nişte proiectile de carne. Oamenii ăia înaintau pe caii lor ca o navă de război, pătrunzând în armata noastră şi lăsând o dâră de moarte în urma lor!

— Dante...

— Sunteți sigură că vreți să ştiți? întrebă, sprijinindu-se de masă.

Se clătina. A-şi aduce aminte însemna a retrăi oroarea. Încă o dată.

— Oamenii, Gemma, oamenii... guelfi şi ghibelini, n-are importanță, erau cufundați într-un râu de sânge. Până la ochi. Şi dacă îndrăzneau să se ridice, arbaletrierii îi omorau, pentru că erau deja încercuiți. A fost un masacru. Oriunde îți întorceai privirea, vedeai trupuri sfârtecate.

Ezită. Se aplecă puțin. Simțea cum i se strânge stomacul. Îşi dădu seama că plânge.

— Nu puteam face nimic, înțelegeți? Auzeam toate urletele acelea, oceanul acela de durere mă îneca şi nu ştiam cum să fac să se termine totul! Voi habar n-aveți până unde poate ajunge ferocitatea umană: burți spintecate, piramide de capete tăiate, cadavrele prădate de ceea ce aveau, brațe şi picioare formând piramide de moarte.

Gemma îl asculta răvăşită. Brusc nu mai avea cuvinte. Îl privea năucită. Voise să ştie, iar el îi dăduse ascultare.

Lui Dante i se părea că ridică o greutate insuportabilă, atât de colosală, încât putea să-l doboare la pământ într-o clipă. Dar confesiunea aceea îi elibera sufletul. Şi puțin câte puțin, oroare după oroare, i se părea că devine mai uşor.

— Nu ştiu să spun ce-l face pe om să ajungă la atât de mult. Nu reuşesc să explic ce forţă îl împinge să-şi extermine semenii. Dar eu am văzut Infernul, Gemma. Şi nu cred că voi reuşi vreodată să-l uit. Iar asta face din mine o fantomă, aveţi dreptate. Şi aş vrea mult, mult de tot să fiu un soţ mai bun, să reuşesc măcar să vă ating, dar problema e că, după Campaldino, eu nu mai sunt acelaşi, înţelegeţi? Trupul meu nu reuşeşte să simtă iubirea, afecţiunea, tandreţea. Le refuză pentru că memoria îmi aduce ce am văzut pe câmpia aceea acoperită de sânge, de cadavre, fecale şi viscere.

Gemma îşi duse mâinile la gură Avea ochii roşii, lacrimile îi curgeau acum şuvoi. Dante simţea cum i se frânge vocea din cauza emoţiei care-i prinsese gâtul şi care acum părea să se topească puţin câte puţin.

Cât timp aşteptase să o facă! Mai mult de un an. Dar acum, când nu mai avea pe nimeni, acum, când Beatrice era moartă, când Giotto plecase, îndepărtându-se definitiv de el, cine-i mai rămânea? Cine?

Gemma.

Şi atunci nu era ea cea care merita, mai mult decât oricine, o explicaţie? Poate chiar şi sentinţa de condamnare la o viaţă plină de durere. Pentru că el ştia că nu se poate vindeca. Nu de Campaldino.

Ea îl îmbrăţişă, iar el, pentru prima oară, după mult timp, o lăsă.

Lacrimile ei se amestecară cu ale lui.

— Aveţi dreptate, dragostea mea, eu nu ştiu ce vi s-a întâmplat. Şi nu pot nici măcar să-mi imaginez. Iar cuvintele mele nu vor fi niciodată suficiente pentru a vă alina durerea. Şi nici gesturile mele. Sunt conştientă de asta. Dar cum v-am spus deja, n-o să încetez să vă iubesc din cauza asta!

— Gemma... murmură Dante, copleşit de atâta noblеţe sufletească.

— Trăim timpuri teribile, continuă ea, timpuri în care prietenii de azi sunt duşmanii de mâine, iar cei pe care îi numim fraţi ar putea să ne omoare pe la spate, când ne aşteptăm mai puţin. Nu puteţi avea încredere în nimeni, dar în mine, cel puţin în mine, trebuie. Sau nu va mai rămâne nimic din noi. Ştiu ce aţi făcut şi am văzut cât de mult v-a costat: să ucideţi, să luptaţi, să înfruntaţi faţiunile, să ţineţi din punct de vedere politic cu una din părţi, să fiţi şantajat şi ameninţat!

Dante se uită la ea uimit. Cum putea să ştie atât de amănunţit ce i se întâmplase? Cu cine vorbise?

— Credeţi că nu ştiu? Sunt fiica lui Manetto Donati. Cunosc bine anumite intrigi ale familiei mele. Corso e un nebun însetat de sânge. Nimic n-o să-l oprească. E inteligent, valoros, dar aviditatea îl macină, dorinţa de putere îi conduce acţiunile. Am văzut ce pot face oameni ca Filippo şi Boccaccio Adimari, aliaţii lui! Sunt gunoiul omenirii! Dar trăim în acest timp şi într-un fel sau altul trebuie să supravieţuim. Acum înţeleg de ce vă ocupaţi atât de mult de lectură şi de poezie, Dante. E felul vostru de a ajunge în ziua de mâine, şi dacă înainte sufeream din cauza asta, acum înţeleg că e cel mai bun lucru pentru voi, şi mă bucur, pentru că atunci când sunteţi în lumea aceea e ca şi cum aţi găsi cheia pentru a o interpreta pe aceasta. Dar nu vă închideţi în voi, nu mă evitaţi, nu e drept. Să înfruntăm împreună tot ce ne este dat şi lăsaţi-mă să fiu o soţie bună. Am fost la ţară cu Lapa. Şi am cunoscut o altfel de viaţă, cu muncă manuală, obligaţii şi greutăţi cotidiene. M-am cufundat în ele, încercând zadarnic să nu mă gândesc la faptul că s-ar putea să nu vă mai întoarceţi. Nu ştiam ce să fac, cum să devin utilă, şi acolo am găsit un mod de a-mi petrece timpul. Dar tot ce am făcut trebuia să mă aducă din nou aici. Şi chiar dacă m-am gândit de o mie de ori că o perioadă la Fiesole ar putea să fie de ajutor vieţii noastre,

îmi dau seama că aici, la Florența, ar trebui să învățăm să mergem înainte.

— O, Gemma!

— Şi de aceea vă spun acum că n-o să accept niciodată să stau departe de voi, atunci când ne aflăm sub acelaşi acoperiş. Cel puțin, atâta timp cât soarta ne va permite să fim aproape, nu va mai fi o zi măcar în care să accept să vă văd aşa cum ați fost în ultimul an. Îmi dau acum seama că am greşit şi că ar fi trebuit să stăruiesc mai mult.

Şi spunând asta, îl ajută să se aşeze.

Dante o privi. Simțea o uşurare pe care n-o mai încercase de multă vreme.

Poate Gemma avea dreptate, poate el trebuia doar să dea o a doua şansă iubirii lor. Ea, cu siguranță, o merita. Şi atunci o îmbrățişă. Şi fu mai puțin greu decât se aştepta. Îi lipi capul de pieptul lui şi o mângâie uşor pe păr.

Rămaseră unul în brațele celuilalt.

EPILOG
REBELIUNEA
(Iarna 1292–1293)

69
Vânt de revoltă

Piața era plină de lume.

Giano chema poporul să se ridice. Pumnii ridicați în aer, strigătele de bucurie care îi sărbătoreau triumful. Devenise un tribun al celor umili, se gândi Dante, care simțea în cuvintele lui Giano un vânt de revoltă.

— Vai de cei puternici şi de nobilii acestui oraş care i-au oprimat pe oamenii simpli şi umili din Florența! Închişi în turnurile lor, îşi imaginează că pot face tot ce vor în defavoarea celorlalți. Campaldino nu ne-a învățat nimic! În loc să avem guelfi împotriva ghibelinilor, astăzi nobilii acționează împotriva poporului, iar asta nu se poate tolera multă vreme. Nemaivorbind de faptul că familiile, din rândul cărora au fost aleşi de multe ori priorii, fără să se țină cont de lege, au făcut tot ce au putut s-o schimbe. Când prietenii sau rudelor lor s-au dovedit a fi necinstiți, aceleaşi familii s-au străduit să-i scape de pedeapsă, datorită influenței pe care o au. Şi fără să mai ținem cont de banii pe care i-au sustras caselor Comunale, ori de câte ori a fost posibil, asuprind tot mai mult poporul care azi le urăşte!

Dante îl privea pe Giano, care domina piața de pe un podium din lemn. Felul în care vorbea, din spatele unui soi de amvon, vădea o pasiune şi o hotărâre extraordinare. Elocința sa, intensă şi eficace, mişca auditoriul care umplea Piața Priorilor.

Deşi era unul dintre cei şase nou-numiți, se pusese probabil de acord cu ceilalți componenți ai colegiului, devenind purtătorul de cuvânt al întregului organ instituțional.

În piață se aflau reprezentați ai tuturor artelor şi meseriilor. Nu lipseau nici nobilii care-i ascultau monologul cu furie şi aversiune. Cine dracu' se credea Giano della Bella? Se credea cumva nevinovat, el, care era tot atât de nobil, dacă nu chiar mai mult decât ceilalți? Vieri, care de obicei era foarte precaut şi atent, pufnea vizibil deranjat. Carbone era negru de supărare. Iar când sosise Corso Donati, atmosfera devenise încărcată şi orice murmur de aprobare la cuvintele lui Giano încetase, ca un foc de tabără care se stinge încetul cu încetul.

Corso adusese cu el nişte oameni înarmați. Nu făcuse nimic, se rezumase la a arăta că are la dispoziție oameni gata de orice. Dante îl zărise pe fratele său, şi apoi pe Filippo degli Adimari, călare ca de obicei pe un cal cu harnaşamentul de argint. Arogant şi teribil, îi privea pe meşteşugari ca şi cum ar fi fost o adunătură de coate-goale. În ciuda oamenilor înarmați, în ciuda nobililor încruntați şi plini de ei, Giano continuă. Nu arăta nici o ezitare, dimpotrivă, părea să fi aşteptat momentul acela de mult timp.

— Din acest motiv, de acord cu ceilalți cinci priori ai Florenței, vă anunț următoarele: de acum înainte oraşul va avea un gonfalonier de justiție, pe care l-am numit în persoana lui Baldo Ruffoli pentru cartierul Porta Duomo, şi căruia îi vor fi dați prin lege o mie de soldați, iar după el, celui care-i va urma. Soldații vor purta crucea roşie pe fundal alb, asemenea însemnelor care-i vor fi atribuite, iar el va avea puterea de a face să fie respectate legile, în special de către mai-marii oraşului, care în aceşti ani le-au încălcat de câte ori au putut. Şi nu numai ei vor putea fi numiți „mai-mari", ci şi cei care vor putea să demonstreze că au avut chiar şi un singur cavaler în familie!

Cuvintele acelea păreau sculptate în fier. Deci aceea era revolta față de ordinea constituită care-i fusese anunțată cu

câtva timp înainte, mai întâi de Guido Cavalcanti, care cine ştie unde era acum. Cu siguranţă se amuza de toate astea, din înălţimea casei sale turn care domina Florenţa.

Corso Donati scuipă pe jos, ca să dea de înţeles ce gândea despre prevederile acelea. Cine-l cunoştea era sigur că vorbele lui Giano della Bella sunau ca o declaraţie de război în urechile unuia ca el.

Florenţa avea să fie aruncată într-o vâltoare de ură. Dante ştia asta. Nu era suficientă cearta dintre Cerchi şi Donati, dar iată că familiile bogate, fără origine nobilă, deveneau noile pretendente la putere şi la dominaţia asupra oraşului, şi, deşi Dante ştia deja despre alegerea aceea, fu totuşi uimit. Pentru că niciodată până atunci noii îmbogăţiţi nu reuşiseră să obţină atât de mult şi, chiar dacă Giano şi ceilalţi priori încercau să acţioneze cât mai bine, în felul acela li s-ar fi deschis pur şi simplu uşa celor care se îmbogăţiseră de puţină vreme şi nu ştiau nimic despre cum se guvernează sau administrează oraşul.

Li se încredinţa o putere imensă celor care erau doar ceva mai mult decât nişte ţărani. Şi Florenţa era condamnată la un război care nu se va sfârşi niciodată.

Ceea ce se anunţase era doar primul pas. La început se mărea cercul celor care se puteau numi „mai-mari”, şi apoi urma să li se interzică celor foarte bogaţi să ocupe funcţii publice. Acela era ultimul plan al lui Giano della Bella, exact aşa cum prezisese Guido.

Şi chiar dacă funcţia sa de prior nu ar fi durat mai mult de două luni, el ar fi avut, cu siguranţă, grijă să facă alianţe suficiente pentru a exercita un control indirect asupra Prioratului breslei Artelor. În felul acesta, ar fi putut continua să consolideze o linie politică precisă, similară cu a celor care îl precedaseră. Având, evident, drept scop ultim favorizarea unei categorii de putere diferite. Dar jocul său, în aparenţă mai nobil, se rezolva în cele din urmă creând un

gol în guvernare, care ar fi ajuns să fie acoperit de alți oameni, tot atât de dispuşi la orice.

Dante îl privi pe Vieri şi i se păru că vede o oglindă. Căci expresia pe care o citea pe chipul său era aceeaşi pe care o avea probabil şi el: o senzație de dezamăgire şi dezgust. Nu în felul acesta se putea rezolva situația. Nu oricine era în stare să exercite nobila artă a unei bune guvernări, dimpotrivă, nu era nimic rău în faptul că aceasta era apanajul unui număr limitat de nobili. Nu toți puteau controla cu totul subtila alchimie a compromisului şi a diplomației, aşa cum nu oricui îi putea fi încredințat privilegiul de a adopta hotărâri în interesul colectivității.

Doreau să-i ajute pe noii îmbogățiți? Ei bine, atunci de ce să nu sprijine şi să nu promoveze activitatea financiară a băncilor, a împrumuturilor, a constituirii de filiale? Şi, în general, a comerțului şi a meseriilor? Nu amplificând cercul posibililor titulari la putere se va avea o administrație mai bună.

Clătină din cap. I se păru că fusese refuzat. Nu pentru că originea sa îi garanta drepturile mai-marilor, ci deoarece considera că a şterge o lume cu reguli solide şi sigure, în avantajul unei noi clase, mai numeroasă, dar nu mai puțin arogantă decât cea precedentă, reprezenta o mare ipocrizie. Chiar dacă era prezentată ca revoltă şi schimbare. Nu era aşa. Înlocuirea clasei aflate la putere nu însemna eliminarea luptelor care se purtaseră în numele acelei puteri.

Şi toate astea ar fi făcut ca Florența să cadă într-o nesiguranță şi mai mare. Faptul că noblețea era un soi de certificat cumpărat cu propria muncă şi avere, şi nu prin demnitatea naşterii sau cu propriul sânge în bătălie, dezonora generații de-a rândul.

Iată de ce, în timp ce Giano della Bella repeta propunerile şi linia politică adoptate de priori, Dante plecă din piață, îndreptându-se spre casă, dezamăgit şi umilit, incapabil să

înțeleagă importanță unei schimbări care îi dădea impresia unei lovituri de Stat.

Şi în ciuda cuvintelor îndurerate şi a dorinței de a pedepsi imoralitatea politică, Giano della Bella îi apăru în cele din urmă ca un uzurpator care, împopoțonându-se cu titlul de protector al poporului, se îndrepta de fapt spre o fază politică care l-ar fi făcut să devină tiranul oraşului. Avea dreptate Guido: venise vremea de răsturnat ierarhii şi ordine.

Totuşi, nu era deloc sigur că o asemenea neruşinată manevră politică reprezenta ceva bun. Cu cât se gândea mai mult, cu atât se convingea că ar fi dus, în schimb, la iscarea de noi scindări, tensiuni, lupte.

70
Către Fiesole

Gemma plecase cu o zi înainte împreună cu Lapa. El, în dimineața aceasta.

După ce Giano della Bella tunase în piață împotriva mai-marilor, se hotărâseră să petreacă vreo câteva săptămâni departe de Florența. Nu aveau intenția să părăsească oraşul, ci doar să regăsească echilibrul necesar pentru a face față zilelor ce veneau.

Dante intră în grajd. O înşeuase deja pe Nemesis şi, mai hotărât ca niciodată să plece, o scoase afară. Sări în şa şi dădu pinteni.

În curând ajunse la poarta oraşului şi ieşi. Drumul mărginea acum câmpuri maronii, acoperite de bruma primelor ore ale dimineții. În timp ce Nemesis galopa nestăpânită şi plină de curaj, cu coama fluturându-i în vânt, Dante privea vârfurile chiparoşilor, aplecându-se sub adierea iernii care se pregătea să vină, şi soarele de argint care-şi întindea razele împodobind cu opal câmpia toscană. Poate mai exista încă speranță, îşi spuse, în timp ce alerga pe drumul care ducea spre dealurile din Fiesole. Poate întoarcerea la rădăcini, la pământ, la munca şi la magia ritmurilor străvechi ar fi potolit tumultul care sălăşluia în sufletul său neliniştit.

La urma urmei, nu erau oare cei din familia Alighieri urmaşii lui Cacciaguida degli Elisei, nobilul cavaler cruciat? Deci cum puteau oamenii aceia din piețe să hotărască pentru el? Ei, care nu aveau o origine nobilă, care nu făceau parte nici măcar din plebe, deci nu erau nici cai, nici măgari, dimpotrivă, din cauza câştigurilor din comerț acumulau atât defectele şi aroganța celor care erau nobili cu-adevărat, cât şi mizeria săracilor şi gusturile lor grosolane şi ticăloase, iar din mlaştina aceea de sentimente şi aspirații pretindeau acum să se ridice la rangul de oameni care guvernează! Sătul de aşteptările acelea inexplicabile, de dorința continuă de putere şi de aviditate, care le aducea avantaje doar lor şi niciodată colectivității, Dante se simți un Lucius Cincinnatus care se retrăgea pe dealuri pentru a se apăra pe sine însuşi şi pe cei pe care-i iubea de nebunia care se răspândea ca ciuma. Voia să fie singur şi să înțeleagă pentru ce merita să lupte de-acum înainte. Şi pentru a regăsi o dimensiune onestă şi sinceră a vieții, departe, cel puțin pentru o clipă, de hărmălaia luptei pentru putere şi de avantajul strălucitor al unei perspective neimportante.

Călări fără oprire. Deschise larg brațele şi se lăsă în bătaia vântului care sufla puternic pe coastele dealului.

Îşi promise lui însuşi că îşi va dedica viața pentru ceva mai important şi mai nobil decât calculul şi compromisul, că nu va uita frumusețea orbitoare a Beatricei şi sufletul mare al Gemmei, că nu le va trăda în numele ranchiunei. Nu va renunța la artă şi la iubire pentru viața publică şi pentru o mână de facțiuni care visau doar să facă praf oraşul acela pe care el, în ciuda a tot, îl venera mai mult decât orice altceva.

Florența merita să fie glorificată, nu să fie înecată în sânge şi ură, şi deci, în timp ce câmpiile brune deveneau largi întinderi argiloase, acoperite de vii şi măslini, iar bolta albastră îi răpea privirile, Dante jură că de acum încolo va trăi povestind, scriind despre adorația pentru femeile pe care le ținea în suflet şi pentru oraşul căruia îi consacrase viața însăşi.

Ajuns pe un platou, trase de hățuri, oprind-o pe Nemesis. Coborî din şa şi-şi duse iapa la o fântână cu ciutură. Privi înainte. Văzu Florența în lumina invernală, o zări de departe mândră şi princiară, plină de turnuri, minunată asemenea celei mai frumoase dintre iubite, înconjurată de pământuri brune şi încoronată de coline.

Trase adânc aer în piept şi îşi înecă privirea în frumusețea aceea.

Nota autorului

Când, împreună cu Raffaello Avanzini, am reflectat la cum ar fi trebuit redată figura lui Dante Alighieri, mi-a fost imediat limpede că va fi deosebit de important să găsesc o idee narativă originală, o perspectivă care să-mi permită să povestesc despre un Dante Alighieri complet inedit. În urma studiilor făcute în aceşti ani, mi s-a părut că s-ar fi putut foarte bine să povestesc despre tânărul Dante, despre care s-a vorbit puțin în lucrările ştiințifice, şi încă şi mai puțin în romane. În plus, doream să explorez o latură aventuroasă a marelui poet al Istoriei. Cu atât mai mult, cu cât, din lectura operei *Cronica delle cose occorenti ne' tempi suoi*[21] de Dino Compagni şi din *Nuova Cronica* de Giovanni Villani, ieşea la iveală toată cruzimea sălbatică a Evului Mediu florentin, sfâşiat de luptele dintre guelfi şi ghibelini.

În centrul romanului urma să se afle bătălia de la Campaldino, de o mare importanță în viața lui Dante, feditor în prima linie, care odată întors acasă a fost bântuit de coşmaruri, o consecință a acestei sângeroase bătălii. De altfel, nu poți să nu observi ce loc important au ocupat viziunile apocaliptice ale acestui conflict în scrierea *Divinei Comedii.*

Apoi, o discuție cu profesorul Fabrizio Fornari – în timpul unei cine extraordinare la Caffè Pedrocchi din Padova – mi-a confirmat că bătălia de la Campaldino a fost evenimentul central al Evului Mediu italian şi un fapt istoric care merită să fie povestit într-o notă îndrăzneață, devenind astfel nucleul central al unui roman despre marele poet.

O altă idee importantă exista în *La vita nuova*, operă de tinerețe a lui Dante, cea în care vorbeşte despre iubirea lui pentru Beatrice, despre femeia-înger, abecedarul Dulcelui

---

[21] Tratat istoric, scris la începutul secolului XIV şi rămas aproape necunoscut până în secolul XVIII, când a fost redescoperit şi pus în valoare.

Stil Nou, un text conținând câteva accente autobiografice, pe care aş fi putut apoi să le îmbin cu ceea ce rezulta din lectura operei *Trattatello in laude di Dante* a lui Giovanni Boccaccio.

Îmi era clar că, ajuns aici, trebuia să recitesc de la cap la coadă *Comedia*, pentru a prinde tonul şi a găsi sugestiile literare care urmau să reprezinte constelația ideală de privit, aşa cum face un naufragiat pe marea în furtună a încercării mele. Nu m-am ocupat cu învățarea pe de rost a diferitelor pasaje, m-am bucurat să mă cufund în frumusețe şi să încerc să țin cu mine câteva scântei. Într-un anumit sens, singura posibilitate pe care o aveam de a ieşi cu bine din acest demers era să concep un roman istoric şi de aventuri despre cel mai uluitor poet războinic care a existat vreodată. Da, pentru că dincolo de măreția absolută, Dante despre care încerc să povestesc nu e decât un tânăr, fiu al micii nobilimi, care vrea să-şi găsească un loc în Florența divizată între familiile Cerchi şi Donati. Şi, pentru a-şi găsi un loc în societate şi un rol, a înfruntat bătălia de la Campaldino ca pe un ritual de supraviețuire şi de schimbare a statutului în societate. Dante nu va mai fi acelaşi după Campaldino, şi nu putea fi altfel, din moment ce aceea a fost una dintre cele mai sângeroase bătălii din Evul Mediu.

La toate astea se adaugă prietenia cu Giotto, pictorul genial, cel care a schimbat paradigmele picturii. Nu există mărturii ale prieteniei dintre cei doi, dar nu dispunem nici de dovezi care să o nege. Există deci suficient material pentru ficțiune, sau, mai bine spus, pentru o ipoteză verosimilă. La urma urmei, Dante şi Giotto au trăit amândoi la Florența, în aceeaşi perioadă, cel puțin până în 1290. Ştim cu siguranță că amândoi au fost promotorii unei autentice revoluții în pictură şi în literatură. Deci, dată fiind măreția care îi caracterizează, ocazia de a-i vedea împreună pe scenă era prea ispititoare ca să o las să scape. Cum am

făcut înainte cu alte perechi de personaje (Cosimo de' Medici şi Filippo Brunelleschi, Lorenzo Magnificul şi Leonardo da Vinci, Maria de' Medici şi Peter Paul Rubens), şi în acest caz i-am alăturat protagonistului un artist ca Giotto.

Fără a mai ține cont de faptul că istoricii de artă recunosc aproape unanim că Dante a avut noțiuni nu tocmai insignifiante de tehnică a picturii.

În ceea ce priveşte opera lui Giotto, citez printre sursele consultate: Maurizia Tazartes (ed. îngr.), *Giotto*, Milano, 2004; Giuliano Pisani, *I volti segreti di Giotto. Le rivelazioni della cappella degli Scrovegni*, Milano, 2008; Angelo Tartuferi, *I giotteschi*, Florența, 2011; Alessandro Tomei, *Giotto. La pittura*, Florența, 2017; Roger Fry, *Giotto*, Milano, 2020.

Ca să nu fie nici un echivoc, vreau să subliniez că m-a ghidat în cercetările mele opera unuia dintre cei mai importanți dantologi din toate timpurile, niciodată suficient onorat, Marco Santagata, căruia mi-am permis să-i dedic acest roman. Citez în continuare câteva din cele mai importante opere ale sale, pe care le-am studiat cu multă atenție: *Dante, il romanzo della sua vita*, Milano 2017; *Il racconto della Commedia: guida al poema di Dante*, Milano, 2017; *Il poeta innamorato. Su Dante, Petrarca e la poesia amorosa medievale*; Parma, 2017; *Guida all' Inferno*, Milano, 2013.

În plus, voiam să povestesc ceea ce se afla „în jurul" *Comediei*. Nu sunt eseist sau critic literar, nu am o abordare ştiințifică a problemei şi, drept să spun, mă simt uşurat că e aşa, pentru că sunt multe persoane mai pregătite decât mine care i s-au dedicat deja. Totuşi, romanul oferă un punct de pornire pentru a medita, cu ajutorul invenției şi al verosimilului, asupra fragilității unui bărbat pus în fața celui mai sângeros conflict al vremii sale. Ar fi ciudat să credem că bătălia de la Campaldino nu a avut consecințe

profunde în sufletul şi mintea marelui Poet. Şi ar fi la fel de ciudat să considerăm că lectura călătoriei în Infern, din a şasea carte a *Eneidei* lui Vergiliu, din *Visio Pauli*, din *Visio Tnugdali* – opere care circulau în perioada medievală şi la care Dante avea cu siguranţă acces – nu au reprezentat germeni importanţi pentru geneza celui mai mare poem al tuturor timpurilor. În această privinţă, am făcut o cercetare a conţinutului operelor sale şi am propus ipoteza că asupra tânărului Dante au avut o oarecare influenţă anumite sugestii care – alături de noţiunile sale despre pictură şi iubirea pentru opere ca *Judecata de Apoi* de Coppo di Marcovaldo din „frumosul San Giovanni" – ar putea să reprezinte un precedent sau poate doar o scânteie de inspiraţie pentru structura *Infernului* din *Comedie*. Apropo de asta, în afară de o lectură atentă a *Eneidei*, vă sfătuiesc să aprofundaţi şi alte texte din literatura călătoriei în Infern, ca de exemplu Alberto Magnani (ed. îngr.), *Il cavaliere irlandese all'Inferno*, Palermo, 1996; Alison Morgan, *Dante e l'aldilà medievale*, Roma, 2012; Giovanni Orlandi şi Rossana E. Guglielmetti (ed. îngr.) *Navigatio sancti Brendani*, Florenţa, 2018; Pasquale Villari, *Antiche leggende e tradizioni che illustrano la Divina Commedia*, Torino, 2020.

Viziunea romancierului, care împleteşte istoria cu aventura, mi-a permis anumite licenţe. În primul rând, aceea că Dante a participat la bătălia de la Laterina. Nu există informaţii în această privinţă, aşa că putem să considerăm capitolele acelea drept o plăsmuire narativă, dar nu avem nici argumente care să ateste cu siguranţă contrariul şi, din moment ce acel conflict n-a avut loc niciodată, mi s-a părut o îndrăzneală pe care puteam să mi-o permit, şi care ar fi contribuit la întregirea figurii de poet războinic cum trebuia să fie Dante „al meu". Cu atât mai mult cu cât cercetători cu autoritate – ca Marco Santagata – au subliniat cum experienţa militară a lui Dante s-a întins

pe toată durata luptelor aretino-pisane, ceea ce ar însemna că, de la Poggio Santa Cecilia până la Campaldino, marele poet ar fi luat parte la toate campaniile.

Şi în privința faptului că Dante ar fi fost bolnav de epilepsie o să-l citez pe Marco Santagata. Marele dantolog şi autor furnizează în opera sa multe dovezi ale acestei boli. Aveam deci un personaj minunat şi despre care se povestise prea puțin: un poet, cavaler, reîntors acasă din război, epileptic, îndrăgostit de dragoste. Există un personaj mai fascinant şi mai aventuros decât acesta? Eu cred că nu.

În plus, aveam tot restul: unele dintre cele mai fantastice figuri istorice pe care un romancier şi le poate dori.

Jocul dintre ficțiune şi realitate a apărut din nou în ceea ce priveşte câteva dintre ele. Dacă pentru contele Ugolino della Gherardesca m-am limitat la faptele pe care le cunoaştem cu toții, am dorit să o scot din conul de umbră pe soția lui, Capuana da Panico, figură aproape necunoscută, dar de un farmec absolut. Despre ea nu vreau să spun mai mult pentru că, ajuns aici, cititorul va fi descoperit deja tot ce e de ştiut. Acelaşi lucru s-a întâmplat cu Buonconte da Montefeltro, un personaj care dintotdeauna a exercitat asupra mea o fascinație extraordinară. Şi, printr-o invenție narativă, am încercat să dau un chip asasinului său, într-o manieră complet fantezistă, bineînțeles. Cât despre comportamentul lui Buonconte, faptul că a fost un căpitan lipsit de scrupule şi isteț, erou al bătăliei de la Pieve al Toppo, în stare să-şi oblige atât de mult armata să mărşăluiască forțat, încât să parcurgă distanța dintre Laterina şi Poppi în două zile, totul e adevărat. Ca şi aproape tot ce i se întâmplă lui Buonconte în roman.

Dar să vorbim despre invenția cea mai mare: Filippo Argenti. Despre acest personaj vă invit să citiți un interesant volum semnat de Michele Tortorici, *Due bugie di Dante*,

Roma, 2018. În el autorul susține, şi nu e cu siguranță singurul, dimpotrivă, aş zice că se află într-o foarte bună companie printre dantologi, că personajele lui Ciacco şi Filippo Argenti n-au existat niciodată, deci sunt o pură invenție a lui Dante. Se presupune chiar, într-o manieră foarte serioasă, că între Dante şi mulți comentatori cu autoritate ai *Comediei* – printre care fiul său Jacoppo, şi chiar şi Giovanni Boccaccio – ar fi existat un fel de conspirație a oneştilor, care au hotărât să ascundă în inexistentul Filippo Argenti un personaj real, pe care Dante ar fi vrut să se răzbune. Ei bine, nu voi fi eu cel care revelă această sugestivă şi bine documentată teorie, dar, în ce mă priveşte, nu voiam să mă lipsesc de carisma infinită a unui personaj atât de memorabil, care în acest roman are o parte mică, dar importantă, cu secreta speranță că, dacă va exista o continuare, el să se poată întoarce.

În ceea ce priveşte bătălia de la Campaldino, recomand studierea monografiei semnate de Kelly DeVries şi Niccolò Capponi, *La battaglia di Campaldino 1289. Dante, Firenze e la contesa tra Comuni*, Gorizia, 2019, care a fost puțin spus fundamentală. În general, în ceea ce priveşte tehnicile medievale de război, a se vedea Kelly DeVries & Robert Douglas Smith, *Medieval Military Technology*, Toronto, 2012; Kelly DeVries, *Infantry Warfare in the Early Fourteenth Century: Disciple, Tactics and Technology*, Woodbridge, 1996.

Cât despre tot ceea ce priveşte perioada medievală în general şi figura lui Dante, ca şi vremurile care îl au protagonist, sugerez următoarele lecturi: Eileen Power, *Vita nel Medioevo*, Torino, 1999; Jacques Le Goffe, *L'uomo medievale*, Bari, 2006; *Lo sterco del diavolo. Il denaro nel medioevo*, Bari, 2012; *Il Medioevo raccontato da Jacques Le Goffe*, Bari, 2015; Renato Bordone şi Giuseppe Sergi, *Dieci secoli di Medioevo*, Torino, 2009: Franco Nembrini, *Dante,*

poeta del desiderio. Conversazioni sulla Divina Commedia, vol. 1–3, Ravenna, 2011–2013; Erich Auerbach, *Studi su Dante*, Milano, 2017; Pierre Antonetti, *La vita quotidiana a Firenze ai tempi di Dante*, Milano, 2017; Giorgio Inglese, *Biografia di Dante. Una biografia possibile*, Roma, 2018.

În sfârşit, am înfruntat din nou *Comedia* cu ajutorul a două versiuni diferite comentate: cea îngrijită de Natalino Sapegno şi cea a lui Umberto Bosco şi Giovanni Reggio.

Padova, 1 aprilie 2021

Mulțumiri

Îi mulțumesc editurii mele, Newton Compton.

Îi mulțumesc lui Vittorio Avanzini pentru profunda sa cunoaştere a literaturii italiene şi a Evului Mediu şi pentru minunatele conversații în cursul cărora aflu foarte multe noțiuni, utile. Îi mulțumesc Mariei Grazia Avanzini pentru amabilitatea pe care mi-o arată de fiecare dată.

Raffaello Avanzini este editorul pe care ai vrea să-l ai alături mereu. Nu numai pentru energia şi inteligența sa, dar şi pentru clarviziunea sa, unul din darurile cele mai prețioase pe care un autor le poate primi.

Mulțumesc, mulțumesc şi încă o dată mulțumesc agenților mei: Monica Malatesta şi Simone Marchi. Ei sunt cei care, în meandrele destinului, printre pandemii mondiale şi discuții online cu editori italieni şi străini, mă ajută într-

un mod unic să țin drumul drept şi să duc nava în port. Uniți mai mult ca niciodată.

Alessandra Penna a fost încă o dată un tovarăş de drum de neînlocuit în această călătorie. Faptul că ea este redactorul cărților mele e un privilegiu.

Îi mulțumesc Martinei Donati pentru atenta supervizare şi lui Roberto Galofaro pentru precizia ireproşabilă.

Îi mulțumesc Antonellei Sarandrea pentru pasiunea şi atenția cu care îmi citeşte şi îmi promovează cărțile.

Le mulțumesc Cleliei Frasca şi lui Gabriele Anniballi.

În sfârşit, mulțumesc întregii echipe de la Newton Compton Editori pentru profesionalismul său extraordinar.

Le mulțumesc traducătorilor străini ai romanelor mele. Îi amintesc pe cei pe care i-am cunoscut personal, chiar şi numai prin corespondență. Îi mulțumesc deci Gabrielei Lungu pentru ediția în limba română, Ekaterinei Panteleeva pentru cea rusă, Mariei Stefankova pentru cea slovacă, lui Eszter Sermann pentru cea maghiară, Bozenei Topolska pentru cea poloneză, lui Richard McKenna pentru cea engleză. Tuturor celorlalți: ne auzim când vreți voi!

Le mulțumesc celor de la Sugarpulp: Giacomo Brunoro, Valeria Finozzi, Andrea Andreet ta, Isa Bagnasco, Massimo Zammataro, Chiara Testa, Matteo Bernardi, Piero Maggioni, Marilena Piran, Martina Padovan, Carlo „Charlie Brown” Odorizzi.

Le mulțumesc Luciei şi lui Giorgio Strukul, lui Leonardo, Chiarei, lui Alice şi Gretei Strukul: pregătiți-vă, cred că voi veni cât de curând la voi!

Îi mulțumesc clanului Gorgi: Anna şi Odino, Lorenzo, Marta, Alessandro şi Federico.

Le mulțumesc Marisei, Margheritei şi lui Andrea „il Bull” Camporese.

Le mulțumesc Caterinei şi lui Luciano, lui Oddone, Teresei, Silviei şi Angelicăi.

Le mulțumesc lui Andrea Mutti, maestru pentru totdeauna, Rafinateței Sale Francesco Ferracin, Liviei Sambrotta şi lui Francesco Fantoni, Enrico Laudo, Marilù Oliva, Romano de Marco, Nicolai Lilin, Tito Faraci, Sabina Piperno, Francesca Bertuzzi, Marcello Bernardi, Valentina Bertuzzi, Tim Willocks, Diego Loreggian, Andrea Fabris, Francesco Invernizzi, Barbara Baraldi, Marcello Simoni, Alessandro Barbaglia, Alessio Romano, Mirko Zilahi de Gyurgyokai. Voi ştiți pentru ce. Acum şi întotdeauna.

Mulțumiri infinite Paolei Ranzato şi lui Davide Gianella, Paolei Ergi şi lui Marcello Pozza.

În încheiere: mulțumiri infinite lui Jacopo Masini, Alex Connor, Victor Gischler, Jason Starr, Allan Guthrie, Gabriele Macchietto, Elisabetta Zaramella, Alessandro şi clanului Tarantola, Lyda Patitucci, Mary Laino, Leonardo Nicoletti, Andrea Kais Alibardi, Rossella Scarso, Federica Bellon, Gianluca Marinelli, Alessandro Zangrando, Francesca Visentin, Anna Sandri, Leandro Barsotti, Paolo Navarro Dina, Claudia Onisto, Massimo Zilio, Chiara Ermolli, Giulio Nicolazzi, Giuliano Ramazzina, Giampietro Spigolon, Erika Vanuzzo, Thomas Javier Buratti, Marco Accordi Rickards, Raoul Carbone, Francesca Noto, Micaela Romanini, Guglielmo De Gregori, Daniele Cutali, Stefania Baracco, Piero Ferrante, Tatjana Giorcelli, Giulia Ghirardello, Gabriella Ziraldo, Marco Piva a.k.a. Marele Tutor, Paolo Donorà, Massimo Boni, Alessia Padula, Enrico Barison, Federica Fanzago, Nausica Scarparo, Luca Finzi Contini, Anna Mantovani, Laura Ester Ruffino, Renato Umberto Ruffino, Livia Frigiotti, Claudia Julia Catalano, Piero Melati, Cecilia Serafini, Sara Ziraldo, Sara Boero, Laura Campion Zagato, Elena Rama, Gianluca Morozzi, Alessandra Costa, Va Twin, Eleonora Forno, Maria Grazia Padovan, Davide De Felicis, Simone Martinello, Attilio Bruno, Chicca Rosa Casalini, Fabio Migneco, Stefano

Zattera, Andrea Giuseppe Castriotta, Patrizia Seghezzi, Eleonora Aracri, Federica Belleri, Monica Conserotti, Roberta Camerlengo, Agnese Meneghel, Marco Tavanti, Pasquale Ruju, Marisa Negrato, Martina De Rossi, Silvana Battaglieli, Fabio Chiesa, Andrea Traili, Susy Valpreda Micelli, Tiziana Battaiuoli, Erika Gardin, Walter Ocule, Lucia Garaio, Chiara Calò, Anna Piva, Enrico „Ozzy" Rossi, Cristina Cecchini, Iaia Bruni, Marco „Killer Mantovano" Piva, Buddy Giovinazzo, Gesine Giovinazzo Todt, Carlo Scarabello, Elena Crescentini, Simone Piva & i Viola Velluto, Anna Cavaliere, AnnCleire Pi, Franci Karou Cat, Paola Rambaldi, Alessandro Berselli, Danilo Villani, Marco Busatta, Irene Lodi, Matteo Bianchi, Patrizia Oliva, Margherita Corradin, Alberto Botton, Alberto Amorelli, Carlo Vanin, Valentina Gambarini, Alexandra Fischer, Thomas Tono, Martina Sartor, Giorgio Picarone, Cormac Cor, Laura Mura, Giovanni Cagnoni, Gilberto Moretti, Beatrice Biondi, Fabio Niciarelli, Jakub Walczak, Diana Severati, Marta Ricci, Anna Lorefice, Carla VMar, Davide Avanzo, Sachi Alexandra Osti, Emanuela Maria Quinto Ferro, Vèramones Cooper, Alberto Vedovato, Diana Albertin, Elisabetta Convento, Mauro Ratti, Mauro Biasi, Nicola Giraldi, Alessia Menin, Michele di Marco, Sara Tagliente, Vy Lydia Andersen, Elena Bigoni, Corrado Artale, Marco Guglielmi, Martina Mezzadri.

Cu siguranță am uitat pe cineva... Dar cum spun deja de câtăva vreme: vei fi în următoarea mea carte, promit!

O îmbrățișare şi infinite mulțumiri tuturor cititoarelor şi cititorilor, librarilor şi difuzorilor care vor acorda atenție acestei cărți atât de plină de iubire, pasiuni, intrigi şi bătălii.

Dedic acest roman soției mele, Silvia: pentru că de când te-am întâlnit, nu există ființă mai fericită şi mai norocoasă pe lume decât mine. Şi pentru că a trăi viața ca o aventură e un privilegiu pe care doar o mare dragoste ca a ta îl poate da.

În colecția Raftul Denisei *au apărut*

Ann Patchett, *Comuniune*
Kate Morton, *Fiica ceasornicarului*
Paula McLain, *Hemingway şi cu mine*
Rose Tremain, *Sonata Gustav*
Maja Lunde, *Istoria albinelor*
Nikolai Leskov, *Pelerinul vrăjit*
Didier Decoin, *Biroul pentru Grădini şi Iazuri*
J.M. Coetzee, *Ținuturi în crepuscul*
Mo Yan, *Un lup atârna în cais, cu capul în jos*
Ludmila Uliţkaia, *Al dumneavoastră sincer, Şurik*
Vesna Goldsworthy, *Monsieur Karenin*
Jo Nesbø, *Macbeth*
António Lobo Antunes, *Până ce pietrele vor deveni mai uşoare ca apa*
Yi In-Hwa, *Imperiul fără de sfârşit*
Arundhati Roy, *Ministerul fericirii supreme*
Michel Houellebecq, *Serotonină*
Romain Gary, *Dincolo de limita aceasta biletul îşi pierde valabilitatea*
Ismail Kadare, *Mesagerii ploii*
Ryūnosuke Akutagawa, *Paravanul-Iad şi alte povestiri*
R.J. Gadney, *Alo? Albert Einstein la telefon*
Matteo Strukul, *Giacomo Casanova. Sonata inimilor frânte*
Lionel Duroy, *Eugenia*
Susana Fortes, *Septembrie poate aştepta*
Care Santos, *Tot binele şi tot răul*
Evgheni Vodolazkin, *Brisbane*
Eshkol Nevo, *Simetria dorinţelor*
Yukio Mishima, *O dimineaţă de iubire pură*
Pauline Delabroy-Allard, *Povestea asta este despre Sarah*
Władysław Szpilman, *Pianistul. Amintiri din Varşovia 1939–1945*

James Salter, *Tot ce este*
Colson Whitehead, *Intuiționista*
Melanie Benjamin, *Soția aviatorului*
Diane Setterfield, *A fost odată un râu*
Romain Gary, *Zmeie de hârtie*
Liu Zhenyun, *Nu mi-am omorât bărbatul*
Ismail Kadare, *Călărețul cu șoim*
Kurt Vonnegut, *Tabachera din Bagombo*
Zeruya Shalev, *Viața amoroasă*
David Foenkinos, *Către frumusețe*
Karen Viggers, *Soția paznicului de far*
Lorenzo Marone, *Mâine poate am să rămân*
Holly Ringland, *Florile pierdute ale lui Alice Hart*
Anuradha Roy, *Toate viețile pe care nu le-am trăit*
Melanie Benjamin, *Femei de Oscar*
Guzel Iahina, *Copiii de pe Volga*
Hiro Arikawa, *Memoriile unui motan călător*
Romain Gary, *Educație europeană*
Heather Morris, *Călătoria Cilkăi*
Ismail Kadare, *Generalul armatei moarte*
Yu Hua, *Ziua a șaptea*
Yōko Ogawa, *Înotând cu elefantul, în brațe cu pisica*
Roddy Doyle, *Zâmbește*
Sara Gruen, *Apă pentru elefanți*
Frances Mirrales, *Biblioteca de pe Lună*
Alan Hlad, *Lungul zbor spre casă*
George Saunders, *Pastoralia*
Paula McLain, *Soția din Paris*
Lisa Strømme, *Doamna Nobel*
Colson Whitehead, *Băieții de la Nickel*
Ji-min Lee, *Eu și Marilyn*
Grigori Slujitel, *Zilele lui Savelie*
Maja Lunde, *Istoria apelor*
Jeanette Winterson, *Frankisstein*

Boualem Sansal, *Trenul de Erlingen*
Annette Hess, *Casa germană*
Núria Pradas, *Aroma timpului*
Ludmila Uliţkaia, *Cazul doctorului Kukoţki*
Melanie Benjamin, *Doamna de la Ritz*
David Mitchell, *Conacul Slade*
Italo Svevo, *Viitorul amintirilor*
Ismail Kadare, *Dimineţi la Café Rostand*
Eddy de Wind, *Auschwitz, ultima staţie*
Jessie Burton, *Confesiunea*
Matteo Strukul, *Michelangelo ereticul*
Daniela Krien, *Iubirea în caz de urgenţă*
Anaïs Nin, *Henry şi June*
Romain Gary, *Lady L.*
Ann Patchett, *Casa Olandeză*
Lev Tolstoi, *Anna Karenina*
Kate Morton, *Grădina uitată*
Laura Imai Messina, *Ce încredinţăm vântului*
Kate Morton, *Casa de lângă lac*
Maria Stepanova, *În amintirea memoriei*
Christian Escribà, Sílvia Tarragó, *Cofetăria cu miracole*
Ludmila Uliţkaia, *A fost doar ciumă*
J.M. Coetzee, *Moartea lui Isus*
Norris von Schirach, *Cei mai frumoşi ani din viaţa lui Anton*
Evgheni Vodolazkin, *Istoria Insulei*
Cho Nam-joo, *Kim Jiyeong, născută în 1982*
Simona Lo Iacono, *Albatrosul*
Anaïs Nin, *Delta lui Venus*
Nikos Kazantzakis, *Ascensiunea*
Heather Morris, *Poveşti despre speranţă*
Nick Bradley, *Pisica şi oraşul*
Anthony Doerr, *Despre Grace*
Kate Morton, *Casa de la Riverton*
Julie Orringer, *Portofoliul fugii*

Susana Fortes, *Iubirea nu e un vers liber*
Paula McLain, *Când stelele se întunecă*
Narine Abgarian, *Din cer au căzut trei mere*
Susan Choi, *Exercițiu de încredere*
Akira Mizubayashi, *Inimă frântă*
Laura Lindstedt, *Prietena mea Natalia*
Romain Gary, *Marele vestiar*
Yōko Ogawa, *Poliția Memoriei*
Etgar Keret, *Haide, zboară odată*
Care Santos, *Voi merge pe urmele paşilor tăi*
Guzel Iahina, *Trenul spre Samarkand*
Avni Doshi, *Zahăr ars*
Chris Cander, *Greutatea unui pian*
Lorenzo Marone, *Un băiat ca toți ceilalți*
Zülfü Livaneli, *Serenadă pentru Nadia*
Thomas Mann, *Moartea la Veneția*
Clarice Lispector, *Cea mai mică femeie din lume. Proză scurtă 1940–1964*
Yukio Mishima, *Confesiunile unei măşti*
Nikolai Leskov, *Lady Macbeth din Mțensk*
Francesc Miralles, Ángeles Doñate, *Un ceai la capătul lumii*
Yukio Mishima, *Zăpada de primăvară*
James Salter, *Un joc şi o desfătare*
Ismail Kadare, *Înfruntare la nivel înalt: Misterul convorbirii telefonice Stalin–Pasternak*
Anna Hope, *Aşteptări*
J.M. Coetzee, *Aşteptându-i pe barbari*
Melanie Benjamin, *Viscolul copiilor*
Maja Lunde, *Ultimii cai din stepă*
Yukio Mishima, *Cai în galop*
Heather Morris, *Trei surori*
David Foenkinos, *Familia Martin*
Alex Schulman, *Supraviețuitorii*
Teru Miyamoto, *Vis de primăvară*

Ingeborg Bachmann, *Malina*
Quentin Tarantino, *A fost odată la Hollywood*
Aleksandr Soljeniţîn, *O zi din viaţa lui Ivan Denisovici*
Polly Samson, *Un teatru pentru visători*
Rose Tremain, *Insulele iertării*
Fiona Davis, *Leii de pe Fifth Avenue*
Yaniv Iczkovits, *Fiica măcelarului*
Natsuko Imamura, *Femeia cu fustă violet*
Anaïs Nin, *Spioană în casa dragostei*
Janice Y.K. Lee, *Profesoara de pian*
Jay Parini, *Ultima gară*
Jane Smiley, *Perestroika la Paris*
Alan Hlad, *Mesagerul secret al lui Churchill*
Romain Gary, *Rădăcinile cerului*
Cormac McCarthy, *Drumul*
Eshkol Nevo, *Ultimul interviu*
Nicole Krauss, *Să fii bărbat*
Matteo Strukul, *Dante. Enigma*

Cuprins

Prima parte. Neliniştea (Vara anului 1288)
1. Premoniţia
2. Pieve al Toppo
3. Acasă
4. Flăcări şi sânge
5. Corso Donati
6. Ugolino
7. Guido
8. Suferinţa Gemmei
9. Cuvinte
10. Tratative
11. Fantoma
12. Giotto

13. Semne
14. Carbone
15. Eroi personali
16. Să reziști...
17. ...până la sfârșit
18. Vis și suferință
19. Tunetul
20. Ghibelinii
21. Spre Lucca
22. Vieri de' Cerchi
Partea a doua. Frica (Iarna 1288–1289)
23. Montefeltro
24. Singurătate
25. Pregătiri
26. Înainte de bătălie
27. Bătălia
28. Temnița
29. Compiobbi
30. Ninsoarea
31. Monseniorul
32. Priorii
33. Neînțelegeri și intrigi
34. O idee importantă
35. Religia amintirilor
36. Frică ancestrală
37. Prietenii
38. Arpione
Partea a treia. Furia (Primăvara anului 1289)
39. Carol II de Anjou
40. Onoare
41. Călirea
42. Strategii
43. Badia a Ripoli
44. Arezzo

45. Către Arezzo
46. Drumul spre Consuma
47. Legea surprizei
48. Aşteptarea
49. Lângă castelul din Poppi
50. Necumpătări
51. Ferma
52. Câmpul de luptă
53. Paladinii
54. Până la ultima picătură de sânge
55. Promisiunea
56. Dante şi Giotto
57. Ultima fugă
Partea a patra. Întoarcerea (Primăvara anului 1290)
58. Caprona
59. Aviditate
60. Ploaie şi plâns
61. Supravieţuitorul
62. Argento
63. Măgarul din Porta
64. Idei şi acţiuni
65. Soluția
66. Pe dealuri
67. Viziuni
68. Explicația
Epilog. Rebeliunea(Iarna 1292–1293)
69. Vânt de revoltă
70. Către Fiesole
Nota autorului
Mulțumiri